

รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์
ของ
พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม

พฤษภาคม 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์
ของ
พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม
พฤษภาคม 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายพรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รศ.ดร.ไพฑูริย์ สุขศรีงาม)

ประธานกรรมการ
(อาจารย์บัณฑิตศึกษาภายนอกคณะ)

.....
(ผศ.ดร.ชุกกัตร์ สุทธิสา)

กรรมการ
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....
(รศ.ดร.วีระพล ทองมา)

กรรมการ
(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....
(อาจารย์ ดร.ภารดี ยโสธรศรีกุล)

กรรมการ
(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....
(ผศ.ดร.กาญจนา สุคันธสิริกุล)

กรรมการ
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(ผศ.ดร.สมเกียรติ ภูพัตมนวิบูลย์)

ผู้รักษาการคณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

.....
(ศ.ดร.ประดิษฐ์ เทอดทูล)

ผู้รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ ๒๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ประกาศขอบคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูพัชกร สุทธิสา ประธานกรรมการควบคุม รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา และกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.ภารดี ยโสธรศรีกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา สุกันธสิริกุล กรรมการสอบและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณา ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางตลอดจนถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดทุกขั้นตอน งานนี้สำเร็จสมบูรณ์ รวมทั้งประธานกรรมการจากบัณฑิตศึกษา และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เกิด ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช นายกเทศมนตรีนครนครศรีธรรมราช เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เจ้าคณะอำเภอพระพรหม เจ้าคณะอำเภอร่อนพิบูล-ชะอวด ผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการ กองการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช และสมาชิกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชทุกท่านที่ เอื้อเฟื้อข้อมูล เอกสารประกอบการทำวิจัย พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกและให้ความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้การวิจัย ครั้งนี้สำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ข้าพเจ้า ตลอดระยะเวลาของการเรียนในระดับปริญญาเอก รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านที่เป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา

ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของบิดาและมารดาที่เป็นผู้อบรมเลี้ยงดู วางรากฐานการศึกษา และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งญาติพี่น้องตระกูลศักดิ์ศิริโสภณ ที่คอยเป็นกำลังใจ และ สนับสนุนการศึกษาอย่างเต็มที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนทำให้งานวิจัยครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมาย

พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัย	นายพรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา และรองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา
ปริญญา	ปร.ด. สาขาวิชา การท่องเที่ยวและโรงแรม
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2555

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ภาคีกลุ่มต่าง ๆ เกิดกระบวนการการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน และสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ จึงนับได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็น “กลไก” ที่สำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัตในการจัดการของชุมชนท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ 2) ศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ 3) ศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และ 4) สร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ ตัวแทน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำนวน 375 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ทางสถิติทางสังคมศาสตร์ และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบจัดหมวดหมู่เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อ และแรงศรัทธาในพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานกว่า 780 ปี โดยจัดขึ้นปีละ 2 ครั้งในวันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ประวัติความเป็นมาแบ่งตามลักษณะของการจัดการออกเป็น 5 ยุค ได้ดังนี้ 1) ยุคปฐมบทของประเพณีแห่พระบรมธาตุ (พ.ศ. 1773-พ.ศ. 2300) 2) ยุคทองของประเพณีแห่พระบรมธาตุ (พ.ศ. 2300-พ.ศ. 2475) 3) ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2530) 4) ยุคฟื้นฟูงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2553) และ 5) ยุคหัตถ์จรรยาบรรณผ่านนานาชาติ (พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน)

กลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และมาจากภาคภาครัฐ มีส่วนร่วมในด้านกรวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล ในประเด็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่ไม่เคยมีส่วนร่วมในประเด็น

การตัดสินใจวางแผนการจัดงานร่วมกับคณะกรรมการจัดงาน ไม่เคยเป็นตัวแทนหน่วยงานร่วมประชุม เพื่อวางแผนการจัดงาน และไม่เคยเป็นคณะกรรมการการจัดงาน สำหรับความต้องการมีส่วนร่วมในการ จัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและจำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา และกลุ่มภาคี ส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการมีส่วนร่วม ด้านการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา และกลุ่มภาคีมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวม และเป็นรายด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการติดตามและประเมินผล และ ด้านการปรับปรุงแก้ไข แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยสรุป รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ ในช่วงเริ่มต้นโครงการ ในขั้นตอนการวางแผน เป็นวิธีส่งเสริมและสรรหาบุคคลากรที่มีจิตอาสาสามารถร่วมงานจากฐานเครือข่ายความร่วมมือเดิมที่มีอยู่ใน ชุมชน ด้วยการเชิญชวนด้วยวาจาจากบุคคลอื่น ๆ ที่มีความต้องการเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง และ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ในขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการสังเกต และขั้นตอน การสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมสิทธิและอำนาจของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพของตนในการ จัดการตามความสามารถของผู้ร่วมงาน โดยผู้เข้ามามีส่วนร่วมจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ในกระบวนการจัดการอย่างเต็มที่ มากกว่าการมุ่งเน้นปริมาณผู้ร่วมงานที่ได้มาจากการแต่งตั้ง ตามตำแหน่งทางราชการอย่างเดิมในอดีต เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) ในระดับการมีส่วนร่วมแบบขอความร่วมมือ (Cooperation) การตัดสินใจเกิดขึ้นโดยการเสวนา (Dialogue) ในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบหมาย (Delegated Power) ตลอดทั้ง 4 ขั้นตอน ของกระบวนการจัดการ ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการสังเกต และ ขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติ จึงนับเป็นช่องทางการเข้ามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล การเป็นคณะกรรมการ การเข้าประชุมในฐานะตัวแทนภาคี และการตัดสินใจ ร่วมกับภาคีอื่น ๆ ที่มีผลต่อบทบาทการมีส่วนร่วมและความต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

TITLE Multi Partied Participation Model in Management for Hae Pha Khuen That Festival in Nakhon Si Tammarat Province, Thailand.

AUTHOR Mr.Pornchai Suksirisopon

ADVISORS Asst. Prof. Dr. Suttisa and Assoc. Prof. Dr. Thongma

DEGREE Ph.D **MAJOR** Tourism and Hotel Management

UNIVERSITY Maharakham University **DATE** 2012

ABSTRACT

Participation is the initial stages making various party groups have the learning process on co-working and problem solving. Participation can be an important mechanism for the movement of dynamic change in local community management. This study aimed to: 1) investigate and analyze historical background of Hae Phra Khuen That festival; 2) investigate and analyze participation in Hae Phra Khuen That festival preparation of various party groups; 3) investigate and compare needs for the participation in Hae Phra Khuen That festival preparation of various party groups; and 4) develop a multi partied participation model in management for Hae Pha Khuen That festival in Nakhon Si Tammarat province. This study was in the form of the combination of quantitative, qualitative and action research. Data collection was done by focus group and in-depth interviews. The sample consisted of 375 representatives of stakeholders in the preparation of Hae Phra Khen Tat festival. The obtained data were analyzed using the Statistical Package for the Social Sciences Program and coding analysis.

Results of the study revealed that the Hae Pha Khuen That festival arised form the beliefs and respect in Buddhism for more than 780 years. This festival was held at Wat Phra That Worawiharn twice a year; on Makhabucha and Wisakhabucha days. Its historical background could be sorted into 5 periods based on the form of the festival management: 1) the initial period of Hae Pha Khuen That (B.E. 1773-2300); 2) the golden period of Hae Pha Khuen That festival (B.E. 2300-2475); 3) the post-change of governing (B.E. 2475-2530); 4) the

period of Hae Pha Khuen That festival rehabilitation (B.E. 2530-2553); and 5) the amazing period of international cloth presentation (B.E. 2553- up to the present).

Most of the stakeholders were male, aged 41-50 years old, held bachelor's degree government officials, and had monthly income of 10,001-20,000 baht. They participated in decision making, implementation, benefits and evaluation in the issue of information perception. However, they had never participated in the decision-making of the festival preparation with the festival committee. Besides, they had never been on agency representative in the preparation of the festival planning. Based on needs for the participation based on sex, age, education level and party group, most of the stakeholders wanted to participate in the 3 aspects at a low level: planning, monitoring and assessment and improvement. However, they wanted to participate at a high level in the implementation. The stakeholders with different sexes, ages, monthly incomes, education levels and party groups showed needs for participation as a whole in 4 aspects : planning, implementation, monitoring and assessment and improvement differently at the .05 level of significance.

In conclusion, there were 2 models of the multi-party participation: 1) informal participation during the initial stage of the project and the planning stage and 2) formal participation during the action stage, observation stage, and reflection stage. This promoted the right and authority of the community in self-potential development on the festival preparation based on an individual potential. All participants had roles in the responsibility of the management process rather than focusing on an amount of participants designated based on official position like in the past. Indeed, it was genuine participation in the form of delegated power. This was based on the following 4 stages: planning, action, observation, and reflection. Thus, it was a channel for the participation in informant perception, information exchange, being a festival committee member, and decision-making. All of these had an effect on the participation roles and needs of various party groups for the participation in the preparation of Hae Pha Khuen That festival in Nakorn Si Tammarat.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ 1
	ภูมิหลัง 1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย 7
	สมมุติฐานของการวิจัย 7
	ความสำคัญของการวิจัย 8
	ขอบเขตของการวิจัย 8
	นิยามศัพท์เฉพาะ 11
	กรอบแนวคิดของการวิจัย 12
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 14
	แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม 14
	ความหมายของการมีส่วนร่วม 14
	ทฤษฎีการมีส่วนร่วม 14
	ลักษณะการมีส่วนร่วม 20
	ขั้นตอนการมีส่วนร่วม 22
	ระดับการมีส่วนร่วม 26
	รูปแบบของการมีส่วนร่วม 29
	กฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 33
	หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม 34
	ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม 35
	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 36
	การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) 44
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 47
	งานวิจัยในประเทศ 47
	งานวิจัยต่างประเทศ 51

3	วิธีดำเนินการวิจัย	55
	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	55
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	57
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	59
	การสร้างเครื่องมือการวิจัย	59
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
	การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	62
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	64
4	ผลการวิจัย	65
	ระยะที่ 1 ระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ	65
	ระยะที่ 2 ระยะการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)	136
	ระยะที่ 3 ระยะหลังการวิจัยปฏิบัติการ (Post-Action Research)	150
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	159
	สรุปผล	159
	อภิปรายผล	170
	ข้อเสนอแนะ	158
	บรรณานุกรม	160
	ภาคผนวก	168
	ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	169
	ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	171
	ภาคผนวก ค การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม	178
	ภาคผนวก ง การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ	189
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	192

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	58
2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	112
3 การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	114
4 ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและเป็นรายด้าน	122
5 ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำแนกเป็นรายข้อในแต่ละด้าน	123
6 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มีเพศต่างกัน	132
7 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มีอายุต่างกัน	133
8 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มีรายได้ต่างกัน	134
9 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	135
10 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน	136
11 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีอายุต่างกัน	179
5 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผน ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอายุต่างกัน	179
6 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านติดตามและประเมินผล ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มี อายุต่างกัน	180

18	การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน	186
19	การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน	186
20	การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคี ต่างกัน	187
21	การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านติดตามและประเมินผลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัด กลุ่มภาคีต่างกัน	187
22	การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการปรับปรุงแก้ไขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคี ต่างกัน	188

ตาราง

หน้า

23	ค่าความสอดคล้อง ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการมี ส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ..	190
----	---	-----

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	13
2 พระบรมธาตุเจดีย์	70
3 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	72
4 ผ้าพระภฏผืนยาว	73
5 ผ้าพระภฏตุง	73
6 ผ้าพระภฏแบบธงราว	74
7 พิธีกวนข้าวมธุปายาส	76
8 แผนผังคณะกรรมการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554	98
9 แผนผังคณะกรรมการดำเนินงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 การร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล	101
10 พุทธศาสนิกชนชาวต่างชาติที่มาร่วมงาน	104
11 ลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าพระภฏ	106
12 ผ้าพระภฏ 12 นักษัตรด้วยกรรมวิธีแบบมัดย้อมของชุมชนศิรีวง	106
13 การสาธิตการผ้าอาพระภฏ	107
14 นิทรรศการผ้าพระภฏ	109
15 วัดสถานที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว	111
16 รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ได้จาก การสังเคราะห์ร่วมกับชุมชน	143
17 แผนผังคณะกรรมการจัดงานกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554	145
18 พิธีเดินธรรมยาตราของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 2,000 คน	148
19 การประกวดการบรรยายธรรม	149
20 รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช	158

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แนวคิดการมีส่วนร่วมในพัฒนาการท้องถิ่น (Involving Local Communities) ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. 2544 : 3-4) ที่มุ่งเน้นการจัดการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดยให้ “คน” เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท้องถิ่นในทุกๆระดับ นับว่าโอกาสอันดีที่ให้ประชาชนได้ร่วมกันสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างปัญญาและเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนา ภายใต้บทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อดีตที่หน่วยงานของรัฐดูแลโดยตรงและมีอำนาจในการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ มาเป็นการร่วมกันรับผิดชอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ตามมาตรา 290) ภาคประชาชนหรือบุคคลทั่วไป (ตามมาตรา 59) ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม (ตามมาตรา 46) ตลอดจนองค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วยองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสถาบันอุดมศึกษา (ตามมาตรา 56) นับว่าเป็นมิติของการแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการแต่เพียงลำพัง มาเป็นรูปแบบของการร่วมกันจัดการแบบพหุภาคี โดยเน้นการดำเนินงานในขอบข่ายความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน (กระทรวงการท้องถิ่นศึกษาและกีฬา. 2546 : 134-142) สอดคล้องกับ United Nations (1981 : 4) ได้ระบุไว้ว่า องค์กรประชาชนต้องมีวิธีการในการบริหารองค์กร เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงนับว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาการท้องถิ่นต้องมาจากการพัฒนาที่อยู่บนฐานชุมชน ก่อให้เกิดการสร้างกลุ่มเครือข่ายการทำงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงและสร้างความร่วมมือในภาคีกลุ่ม ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน

การมีส่วนร่วมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมในการพึ่งพาตนเองตลอดจนสามารถจัดการปัญหาของตนเองได้ ทั้งนี้ เนื่องจาก การเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในฐานะเจ้าของทรัพยากร นับว่าเป็นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่วางเอาไว้ (นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. 2546 : 64 ; สมยศ นาวิกการ. 2545 : 2 ; ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. 2527 : 183 ; ถวิลวดี บุรีกุล. 2548 : 4 ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 67) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สีลาภรณ์ บัวสาย (2551 : 16) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของความแตกต่างหลากหลายของคนเข้ามา

ทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความร่ำรวยของทักษะความรู้ที่มาจากฐานประสบการณ์ที่แตกต่างกัน นับว่าเป็นกลไกความร่วมมือระหว่างภาคีกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดการเสริมแรงอย่างมหาศาล ในทำนองเดียวกัน มณีวรรณ ผิวนิม และปรารธนา จันทุพันธ์ (2546 : 112) ได้ระบุถึง การจัดการการท่องเที่ยวต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จ

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองพุทธศาสนาที่เต็มไปด้วยสีสันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่า 1,800 ปี ชุมชนท้องถิ่นยังคงเอกลักษณ์ของตนเองที่สะท้อนออกมาให้เห็นถึงความเรียบง่ายแห่งวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมล้วนเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวแวะมาเยี่ยมเยือนกันอย่างไม่ขาดสาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป. : 45) ทั้งนี้เนื่องจาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์รับรู้และเข้าใจในมรดกและวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน (กระทรวงวัฒนธรรม. 2553 : 18 ; สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548 : 1 ; ราณี อิลิชัยกุล. 2546 : 83 ; บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา 2548 : 239 ; วรรณ วังษ์วานิช. 2546 : 146) ในปี พ.ศ. 2550 การท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชมีอัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวร้อยละ 12.72 จากการจำแนกอัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.89 และนักท่องเที่ยวต่างชาติมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.09 (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์) ส่งผลให้ปี พ.ศ. 2551 วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 โดยจำแนกเป็นคนไทยร้อยละ 38.44 และชาวต่างชาติร้อยละ 38.19 (สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. 2553 : เว็บไซต์) สถิติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความงดงาม และความวิจิตรตระการตาของวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากชนชาติอื่น (รสิการ อังกูร และคณะ. 2553 : 1) ความเป็นของแท้และความเป็นต้นตำรับดั้งเดิมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวแสวงหาและปรารถนาในการเสพสุนทรียศาสตร์จากคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้น โดยปราศจากการจัดฉากให้กับนักท่องเที่ยว (Richard. 2001 : 18)

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรตามพรลิงค์มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัย อีกทั้งภายในองค์พระบรมธาตุเจดีย์ประดิษฐานไว้ซึ่งพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ร่ายล้อมไปด้วยเจดีย์รายเล็ก ๆ มุมกำแพงแก้วมีพระบรมธาตุจำลองประดิษฐานอยู่ทั้งสี่มุม ดังที่ Mercer (1975) ได้ระบุว่า อัตลักษณ์พื้นถิ่นเป็นรูปแบบเฉพาะตัวในบริบท สถานที่ และเวลาหนึ่ง ๆ ไม่มีสิ่งปลูกสร้างใดสร้างสร้างอัตลักษณ์พื้นถิ่นลอย ๆ โดยปราศจากความสัมพันธ์กับบริบทได้ ในทำนองเดียวกัน Brunskill (1981) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งต่อชุมชนนั้น ๆ เป็นความสามารถในการออกแบบและก่อสร้างที่ผสมผสานระหว่างความคิดอารมณ์ ประการสำคัญ

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารยังเป็นศูนย์รวมความเชื่อความศรัทธาในพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนที่มีจิตใจแน่วแน่ที่จะสักการบูชาองค์พระบรมสารีริกธาตุเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต การทำบุญอุทิศส่วนกุศลเป็นพุทธบูชาโดยยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมา จนมีคำกล่าวถึงจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ว่า “เมื่อดทรายทุกเม็ดในแผ่นดินนี้ถูกเหยียบย่ำโดยผู้ไฝ่ธรรมมาแล้วทั้งสิ้น” (สำนักงานศิลปวัฒนธรรม. 2553 : เว็บไซต์) ผลพวงของความผูกพันจากความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาของประชาชนคนนครศรีธรรมราชปรากฏในรูปของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตลอดทั้งรอบปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชาที่พุทธศาสนิกชนร่วมกันบริจาคทรัพย์เงินทองตามกำลังศรัทธาของตน การนำผืนผ้าที่วาดภาพบอกเล่าเรื่องราวพุทธประวัติทศชาติชาดกมาเย็บต่อกันเป็นแถบยาว แล้วนำผ้าผืนนั้นขึ้นห่มโอบล้อมรอบฐานองค์พระบรมธาตุเจดีย์เพื่อสักการบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานกว่า 780 ปี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์ ; สำนักงานศิลปวัฒนธรรม. 2553 : เว็บไซต์) วัฒนธรรมจึงเป็นระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและเทคโนโลยีการจัดการของคนในอดีต (บุญเลิศ จิตต์วัฒนา. 2548 : 26-28 ; นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2531 : 25 ; สุพัตรา สุภาพ. 2546 : 35 ; ณรงค์ เสียงประชา. 2538 : 31-32) องค์พระบรมธาตุเจดีย์ และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเรื่องราวความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังเป็นสถานที่รวบรวมมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันวิจิตรงดงาม เพียบพร้อมด้วยคุณค่าที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษ เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงสายใยของอดีตกับปัจจุบันไม่ให้ขาดออกจากกัน (สุทธิชัย อากาศโร และคณะ. 2552 : 1-2)

ในปี พ.ศ. 2530 วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชร่วมกับวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการริเริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นครั้งแรก (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์ ; สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์ ; สำนักงานศิลปวัฒนธรรม. 2553 : เว็บไซต์) นับว่าเป็นการรวมกลุ่มของหน่วยงานองค์กรภาครัฐทั้งสิ้น การที่ภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้จัดการวัฒนธรรมแต่เพียงผู้เดียว ส่งผลให้ชาวบ้านไม่กล้าเข้าร่วมขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุของทางราชการที่ได้จัดเตรียมเอาไว้ ถึงแม้จะมีการเชิญชวนของหน่วยงานภาครัฐ หากใครที่ไม่ได้รับเชิญก็จะไม่มาไม่กล้าเข้าร่วมงาน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่าเป็นเพียงผู้ร่วมงานระเพณีเท่านั้น สอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 234-235) ได้ระบุไว้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของภาครัฐ และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การครอบงำโดยรัฐบาลในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาที่จัดการให้ประชาชนเป็นไปตามแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนด โดยขาดการปรึกษาหารือของคนในท้องถิ่น ในทำนองเดียวกัน สถาบันพระปกเกล้า (2545 : 367) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาชนถูกจัดตั้งให้เป็นกลุ่มเพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบการดำเนินงานของทางราชการเท่านั้น ขณะที่ สำเนาวิ เสาวกุล และคณะ (2550 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึง องค์กรภาครัฐ

แต่ละหน่วยงานมีนโยบายในการส่งเสริมและการวางแผนการท่องเที่ยวอยู่มากมาย แต่ไม่มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงการดำเนินการร่วมกัน ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ยังขาดเป้าหมายที่มีเอกภาพร่วมกัน ยิ่งไปกว่านั้น จตุพร วิศิษฏ์โชติอังกูร และไพโรศาล พุทธพันธ์ (2550 : 160) ระบุว่า สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากแต่ละหน่วยงานมีบทบาทด้านการท่องเที่ยวที่ไม่ชัดเจน

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะสภาพปัญหาความต้องการ สภาพภูมิศาสตร์ พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ สุธีระ ประเสริฐสุรพร (2552 : 26) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคธุรกิจเองถึงแม้จะมีการเชื่อมต่อในกลุ่มงานของตนเหมือนกัน แต่เป้าหมายเพื่อความเป็นเครือข่ายธุรกิจที่อาจไม่เห็นความสำคัญของเครือข่ายทางสังคม บ้างก็ขัดกัน บ้างก็ซ้ำซ้อนกัน ล้วนเป็นสภาพการดำเนินงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ วิรุณศิริ ใจมา และคณะ (2550 : 64) ระบุว่า ส่วนใหญ่ภาคธุรกิจไม่เคยมีตำแหน่งหรือบทบาทในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว โดยสิ่งที่เคยร่วมทำในการจัดการและการวางแผนการท่องเที่ยว คือ การประชุมเพื่อรับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ดังที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาหลักของการท่องเที่ยว คือ การขาดการมีส่วนร่วมในการอยู่อย่างเป็นรูปธรรมจากทุกภาคส่วน ประการสำคัญ หากชุมชนท้องถิ่นไม่ยอมรับและไม่ให้ความร่วมมือ การจัดการการท่องเที่ยวอาจล้มเหลวได้โดยง่าย สอดคล้องกับผลการศึกษาโครงสร้างของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดย เสรี วังสีไพจิตร และคณะ (2547 : 76) ที่พบว่า ยังคงมีช่องว่างในด้านความร่วมมือและประสานงานระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรภาคเอกชน และผู้ประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจาก สภาพปัญหาความต้องการ ตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์ พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชนของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2535 : 103-104) ถึงแม้ว่าจะได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาร่วมกันจากการประชุม สัมมนาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือความพยายามที่จะจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาความร่วมมือและประสานงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการ แต่เป็นการดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาจากองค์กรภาครัฐในส่วนกลางทั้งสิ้น ทำให้การติดต่อประสานงานผ่านกลไกระบบราชการมีปัญหาและมีความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น

ในอดีตที่ผ่านมาได้มีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวจำนวนหนึ่ง ผู้วิจัยได้จำแนกผลการศึกษา โดยจัดเป็นกลุ่มของงานวิจัยที่มีผลการศึกษาที่ใกล้เคียงกันได้ 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ กลุ่มที่ 1 บทบาทการมีส่วนร่วม กลุ่มที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยชุมชน และกลุ่มที่ 3 กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 บทบาทการมีส่วนร่วม นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้ศึกษาถึง การกระทำที่เป็นแบบแผนพฤติกรรม การกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ผูกพันอยู่กับสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคม ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับ

ความซ้ำซ้อนของบทบาทอำนาจหน้าที่ และขาดความเชื่อมโยงและขาดแผนการบริหารที่ชัดเจน ส่งผลให้การประสานงานภายในองค์กรภาครัฐผ่านกลไกระบบราชการที่มีปัญหาและมีความยุ่งยาก ซ้ำซ้อน ดังที่ รัชพงษ์ วงศาโรจน์ และคณะ (2550 : บทคัดย่อ) ระบุว่า หน่วยงานภาครัฐมี บทบาทในการจัดการทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทานที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม เสรี วังสไฟจิตร และคณะ (2547 : 76-77) กลับพบว่า บทบาทขององค์กรภาครัฐในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีปัญหาเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่และไม่มีหรือนโยบายและยุทธศาสตร์ของ รัฐบาลไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ทั่วจังหวัดได้อย่างสมบูรณ์ ขณะที่ วิรุณสิริ ใจมา และคณะ (2550 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคธุรกิจมีความสนใจในข้อมูลข่าวสาร แต่ยังไม่ทราบแหล่งข้อมูล ข่าวสารหรือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ประการสำคัญ ในกรณีที่ธุรกิจไม่ได้เป็นสมาชิกหรืออยู่ใน สมาคมชมรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยมากในการเข้าไป มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว นักวิชาการในกลุ่มนี้ เป็นการศึกษาการแสดงออกถึงความรู้สึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากร ความต้องการเข้ามาทำงานหรือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเป็นอิสระและอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน เกิดเป็นภาระผูกพัน ถือเป็นพันธะสัญญาต่อกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ในฐานะเจ้าของทรัพยากร ที่มีผลต่อ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ในฐานะสมาชิกของสังคม แต่ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ท้องถิ่นแม้จะเป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและมีความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ชุมชนยังขาด บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังที่ บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ (2550 : 2) ระบุว่า ภาคธุรกิจส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขณะที่ ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และคณะ (2549 : 81-83) กล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้จะเป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีโครงสร้างองค์กรรองรับ การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงเป็นเพียงงานแฝงหรืองานตามความสนใจของผู้นำท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม รุ่งรัตน์ ทองสกุล และคณะ (2549 : ไม่มีเลขหน้า) ระบุว่า การรวมกลุ่มผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในชุมชน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ชาวบ้านในการให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นให้รักหวงแหนในวิถีชีวิตรวมถึงสืบสาน วัฒนธรรมที่ดีงามให้ดำรงอยู่ และเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง มีการประสานงานให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายรับทราบ

กลุ่มที่ 3 การจัดการแบบมีส่วนร่วม นักวิชาการในกลุ่มนี้เป็นการศึกษากระบวนการจัดการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงออกซึ่งความต้องการของตนในการจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของตน ซึ่งผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึง หน่วยงาน ในการส่งเสริมและการวางแผนการท่องเที่ยวอยู่มากมาย แต่ไม่มีเชื่อมโยงระหว่างกัน การจัดการ

ของภาครัฐขาดการมีส่วนร่วมจากภาคีต่าง ๆ ประชาชนถูกรวบงำและถูกจัดตั้งให้เป็นกลุ่มเพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการดำเนินงานการพัฒนาของทางราชการเท่านั้น ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันเอง ทำให้ไม่เกิดความร่วมมือและพัฒนา เพราะต่างฝ่ายต่างดูแลผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก ดังที่ มณีวรรณ ผิวนิม และปรารธนา จันทรพันธ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ระบุถึง ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการขัดแย้งกันเองเพราะแย่งที่ทำกิน แย่งลูกค้า ส่วนเจ้าของกิจการทำงานแบบต่างคนต่างอยู่ ทำให้ไม่เกิดความร่วมมือและพัฒนา ส่วนทางราชการไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ และไม่ได้รับความร่วมมือ เพราะต่างดูแลผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม มาชะ ชิตตะสังคะ และคณะ (2549 : 115-118) ระบุว่า ชุมชนไม่สามารถดำเนินการวางแผนการท่องเที่ยวได้โดยลำพัง ทั้งนี้ปัจจัยสู่ความสำเร็จขึ้นอยู่กับทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือในการวางแผนในด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ สอดคล้องกันกับ Carolyn (1996 : 101-109) ได้กล่าวไว้ว่า รัฐบาลกัมพูชาก็ได้พยายามพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และเศรษฐกิจ โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นนโยบายหลัก โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น จะเห็นได้ว่าทุกกลุ่มต่างมีชุมชนเป็นฐานของการมีส่วนร่วมทั้งนั้น แต่ยังไม่มีการวิจัยใดเลยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของภาคีกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีประเพณีเป็นฐาน โดยเฉพาะ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่นับว่าเป็นประเพณีสำคัญของคนภาคใต้ ประการสำคัญวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะ การนำกิจกรรมประเพณีเป็นตัวยึดโยงภาคีกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสำคัญ ดังที่ Racherla และ Hu (2010 : 1012-1034) ได้ระบุไว้ว่า เครือข่ายความร่วมมือมีคุณค่ามากกว่าผลสำเร็จของงาน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในเครือข่าย เป็นทำงานร่วมกันและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อชุมชนท้องถิ่นในทำนองเดียวกัน ถวิลวดี บุรีกุล (2548 : 1) ได้ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจาก การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย ประการสำคัญ ภราเดช พยัฆวิเชียร (2553 : เว็บไซต์) ได้กล่าวไว้ว่า การทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและประเพณีของตนการมีส่วนร่วมจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ภาคีกลุ่มต่าง ๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่น การดำเนินงานแบบองค์รวม โดยเข้าร่วมในการวิเคราะห์และดำเนินการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 67) ดังที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 จนถึงฉบับปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนที่มุ่งเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางของพัฒนา เพื่อนำเสนอ รูปแบบการมีส่วนร่วม

ของพหุภาคีในการจัดการโดยมีประเพณีและศิลปวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้ตระหนัก อนุรักษ์ และหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยว การแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จึงนับได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีเป็น “กลไก” ที่สำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัตในการจัดการของชุมชนท้องถิ่น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
4. เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีเพศต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแตกต่างกัน
2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีอายุต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแตกต่างกัน
3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีรายได้ต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแตกต่างกัน
4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีการศึกษาต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแตกต่างกัน
5. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีภาคีต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุสามารถนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน
2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนการจัดการงานประเพณีอื่น ๆ ที่มีรูปแบบและลักษณะใกล้เคียงกัน ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการ
3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในกำหนดนโยบายและการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยให้บรรลุความมุ่งหมายและมีประสิทธิภาพมากที่สุด จึงได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยขอบเขตด้านพื้นที่ เนื้อหา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และระยะเวลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เนื่องจาก ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีจุดกำเนิดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นสถานที่จัดงานแห่ผ้าพระบฏขึ้นธาตุเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อความสะดวกและชัดเจนในการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ (Pre-Action Research) เป็นระยะที่ดำเนินการเพื่อตอบจุดประสงค์ที่ 1-3 ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้รู้ในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ

2. ศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมตลอดจนการเปรียบเทียบความต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method)

ระยะที่ 2 ระยะการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นระยะปฏิบัติการเพื่อยกร่างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อตอบจุดประสงค์ที่ 4 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นการวางแผน (Plan) ประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ การร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรม การร่วมกำหนดวิธีการ และการสร้างแผนงาน

2. ขั้นปฏิบัติ (Action) ได้แก่ การร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีต และการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554

2.2 ขั้นตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติ 2554 โดยได้นำรูปแบบการจัดงานไปใช้ในการจัดการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชาวันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากระยะที่ 2 ได้แก่

ระยะที่ 3 ระยะหลังการวิจัยปฏิบัติการ (Post -Action Research) ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

3. ขั้นสังเกต (Observation) ได้แก่ การร่วมวิเคราะห์สรุปบทเรียนค้นหาอุปสรรคความรู้

4. ขั้นสะท้อนผล (Reflection) ได้แก่ การร่วมประเมินสรุปผลบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาชุมชน

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

3.1 ประชากร คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2554 (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์) จำนวน 5,214 คน โดยจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

3.1.1 ภาครัฐ ได้แก่ ผู้อำนวยการหน่วยราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,650 คน ประกอบด้วย ข้าราชการบริหารส่วนกลาง 82 คน ผู้อำนวยการจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 17 คน ข้าราชการบริหารส่วนภูมิภาค 28 คน นายอำเภอ 23 คน และข้าราชการการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย นายกเทศบาลนครศรีธรรมราช 1 คน นายกเทศบาลเมือง 2 คน และนายกเทศบาลตำบล 26 คน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 155 คน และผู้ใหญ่บ้าน 1, 551 คน

3.1.2 ภาคเอกชน ได้แก่ สมาชิกชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช จำนวน 202 คน

3.1.3 ภาคการศึกษา ได้แก่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยและผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 986 คน

3.1.4 ภาคศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 589 รูป

3.1.5 ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนผู้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำนวน 1,551 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนผู้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี พ.ศ. 2554 จำนวน 375 ราย ประกอบไปด้วย

3.2.1 ภาครัฐ ได้แก่ ตัวแทนผู้อำนวยการหรือเจ้าหน้าที่หน่วยราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 135 ราย

3.2.2 ภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช จำนวน 15 ราย ประกอบไปด้วย ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรมและที่พัก จำนวน 5 ราย ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จำนวน 4 ผู้ประกอบธุรกิจสินค้าของที่ระลึก จำนวน 3 ราย และผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร จำนวน 3 ราย

3.2.3 ภาคการศึกษา ได้แก่ ตัวแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยและผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 71 ราย

3.2.4 ภาคศาสนา ได้แก่ ตัวแทนเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 43 ราย

3.2.5 ภาคประชาชน ได้แก่ ตัวแทนประชาชนผู้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำนวน 111 ราย

4. ขอบเขตด้านตัวแปรที่จะศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และภาคี

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ บทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผล กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ความต้องการมีส่วนร่วมการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ศึกษา เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 - 30 กันยายน 2554 รวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น 18 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการ หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคล หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงออกซึ่งความต้องการของตน ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้

2. พหุภาคี หมายถึง การรวมกลุ่มขององค์กรหรือหน่วยงานที่มีลักษณะเป็นพันธมิตร มีวัตถุประสงค์ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้ามาร่วมมือกันทำงานประกอบไปด้วยภาคีกลุ่มต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน

3. การมีส่วนร่วม หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ สิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสถานภาพ ที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งทางสังคม บทบาทจะถูกกำหนดควบคู่กับตำแหน่งของสังคม กฎระเบียบ ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ค่านิยม และประสบการณ์ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ยึดถือเป็นบทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานในฐานะที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นเจ้าของทรัพยากร

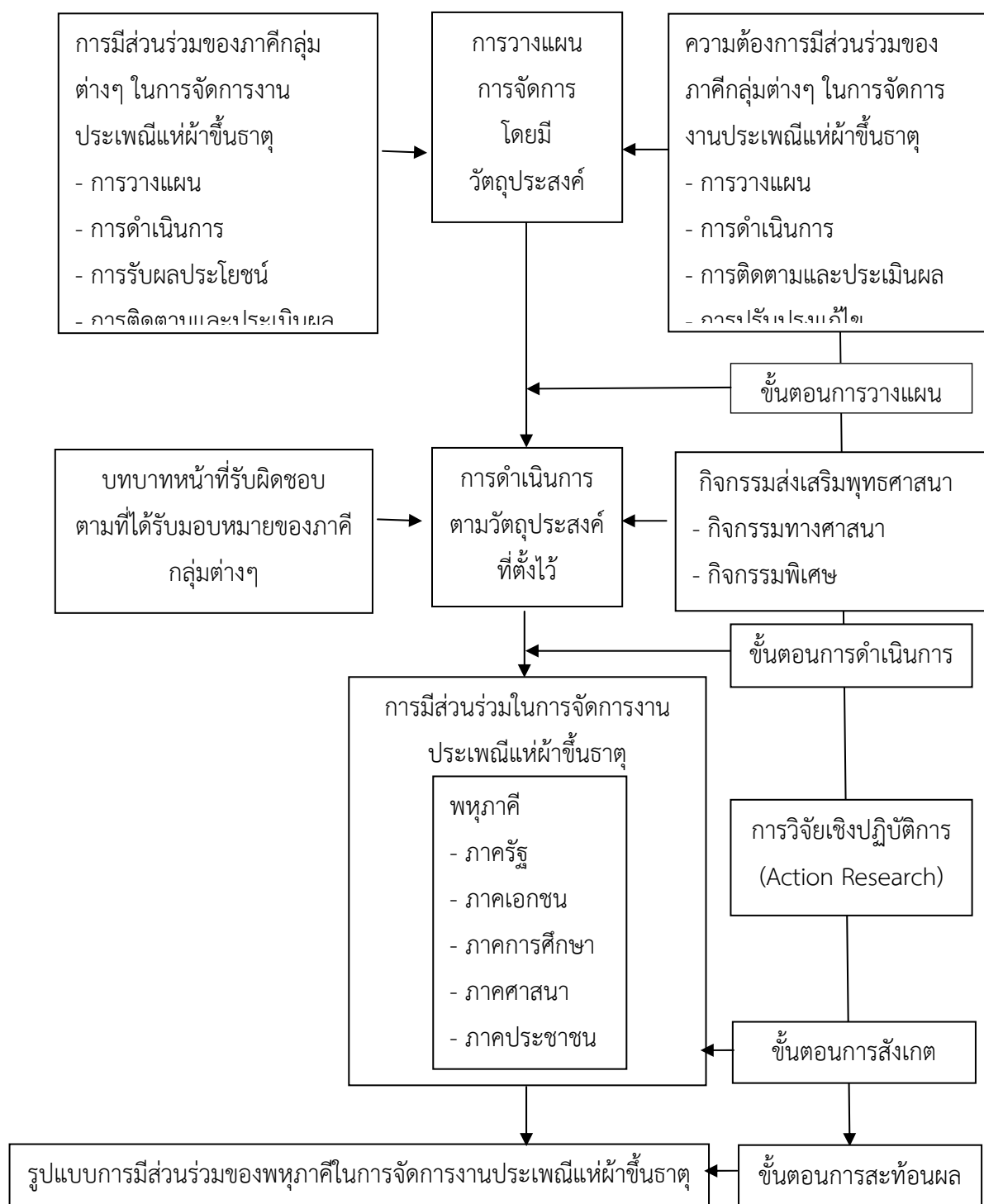
4. ความต้องการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่แสดงออกถึงความรู้สึกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประารณาที่จะร่วมเข้ามาทำงานหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการร่วมกันการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขจนเกิดเป็นภาระผูกพัน ถือเป็นพันธะสัญญาต่อกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ในฐานะเจ้าของทรัพยากร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยใช้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณี
แห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขั้นตอนการมี
ส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980 : 7-9) ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
(Decision making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับ
ผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นข้อมูลพื้นฐาน
และการประยุกต์เอาประเพณีและวัฒนธรรมมาเป็นกิจกรรมเชื่อมโยงภาคีกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม
ในกระบวนการจัดการ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ของ Kemmis
และ McTaggart (1988 : 22-25) 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ (Planning) ขั้นตอน
ปฏิบัติตามแผน (Action) ขั้นตอนการสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) และขั้นตอนการสะท้อน
ผลการปฏิบัติ (Reflection) แล้วสังเคราะห์รูปแบบ การมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงาน
ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามลำดับ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดได้
ดังภาพประกอบ 1

ที่มา : Cohen และ Uphoff (1980 : 7-9) และ
Kemmis และ McTaggart (1988 : 22-25))

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยรวมทั้งการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอธิบายผลการวิจัย ซึ่งจัดหมวดหมู่เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 1.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
  - 1.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม
  - 1.4 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
  - 1.5 ระดับการมีส่วนร่วม
  - 1.6 รูปแบบของการมีส่วนร่วม
  - 1.7 กฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 1.8 หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม
  - 1.9 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

United Nations (1981 : 4) ได้ให้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการตัดสินใจที่จะเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร ที่ก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตนเอง การจัดอันดับความสำคัญของการเข้าร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา ที่มุ่งเน้นการให้อำนาจการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น ขณะที่ นิรันทร์ จงวุฒิเวศน์ (2527

: 183) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ผลของการเกี่ยวข้องเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ (Contribution) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ในทำนองเดียวกัน ยูว์ธน์ วุฒิเมธี (2534 : 67) ระบุถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง ทำให้เกิดความศรัทธาในตัวเอง (Self-Reliance) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Self of Belonging) ในโครงการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย

ประการสำคัญ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527 : 2) นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2546 : 64) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมได้พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาที่แสดงออกในรูปของการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตนเอง ขณะที่ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6) มองการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมและสร้างโอกาสให้กับชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องหนึ่งเรื่องใด ยิ่งไปกว่านั้น ปรัชญา เวสารัชชร์ (2528 : 5) ได้ระบุถึงการมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องโดยใช้ความพยายาม หรือใช้ทรัพยากร ในกิจกรรมมุ่งสู่การพัฒนาที่มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตน เช่น ความคิด ความรู้ความสามารถ หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงิน วัสดุในกิจกรรมพัฒนา

อย่างไรก็ตาม เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541 : 182-183) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นวิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญาให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น ๆ บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการปฏิบัติการกิจ และเป็นผลให้บุคคลนั้นมี ความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและองค์การ นอกจากนี้ เจริญ ภัสระ (2540 : 1-3) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทฤษฎีที่แตกต่างกัน 4 ความหมาย ได้แก่

1. การที่กลุ่มประชาชนที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่
2. การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ การควบคุม และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม
3. กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับ แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด

ในทางตรงกันข้าม ชาลวชัยณรงค์ ทรงศาศรี (2551 : 34) ได้ระบุไว้ว่า การที่ประชาชน มีส่วนร่วมในงานพัฒนา การจัดการทรัพยากรทุกขั้นตอน อาทิ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น และการชี้ประเด็นปัญหา การกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการที่ได้รับผลประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การติดตามประเมินผล และแก้ไขปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วม (Participation) มีนัยลึกกลงไปถึงการเป็นส่วนหนึ่งต้องคิดว่าจะช่วยกันทำอย่างไรต่างกับการกระทำร่วมกัน (Interaction) หรือเป็นเพียงการสื่อสารพูดคุยหรือทำอะไรสักอย่างร่วมกัน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก (สมยศ นาวิการ. 2545 : 1) โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง (สุนันทา อำไพเจนเจริญ. 2547 : 12)

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนตามทัศนคติของนักวิชาการต่าง ๆ มีความหมายมากมายทั้งที่มีความหมายใกล้เคียงและแตกต่างกันออกไป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่ประชาชนแสดงออก ซึ่งความปรารถนาของตนเองในการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในงานพัฒนาและจัดสรรทรัพยากรในทุกลำดับขั้นตอนของกระบวนการจัดการ เริ่มตั้งแต่ การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามผลประเมินผล ด้วยความสมัครใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

กิจกรรมขององค์กรใดจะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือในองค์กร ได้ตระหนักถึงปัญหาความต้องการที่เกิดขึ้นร่วมกันและเป็นพลังผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มวางแผนโครงการ กิจกรรมและการลงมือปฏิบัติร่วมกัน อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนานั้น จะต้องเกิดจากแนวคิดหลาย ๆ ด้าน เพื่อความเข้าใจในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ดังต่อไปนี้

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2539 : 641-643) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่า หากองค์กรมีภาวะผู้นำที่ดีก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญหรือภาวะผู้ตามน้อยนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์กรที่มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่สอง ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สาม หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้าง ผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิด

สนิทสนมกับผู้นำเท่านั้นและประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามีส่วนร่วมแล้วผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

การมีส่วนร่วมข้างต้นนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมเปรียบเหมือนดาบสองคม คือ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย สำหรับการมีส่วนร่วมมีผลเสียหลายประการ เช่น ทำให้การดำเนินงานล่าช้า เสียเวลา การมีส่วนร่วมมิใช่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีขึ้นเสมอไป และถึงแม้ผู้นำจะยอมให้ผู้ตามเข้ามีส่วนร่วม แต่ผู้นำก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับผลตัดสินใจนั้น ๆ อยู่ดี

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงการสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับ และประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

ประการสำคัญ สมยศ นาวิกาน (2545 : 376-378) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่ Frederick K. Herzberg และคณะ ได้ศึกษาทำการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล ความต้องการของคนในองค์การ หรือการจูงใจจากการทำงาน โดยเฉพาะเจาะจง โดยศึกษาว่าคนเราต้องการอะไรจากงาน คำตอบก็คือ บุคคลต้องการความสุขจากการทำงาน สามารถสรุปได้ว่าความสุขจากการทำงานนั้น เกิดมาจากความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในงานที่ทำ โดยความพึงพอใจหรือความไม่พึงพอใจในงานที่ทำนั้น ไม่ได้มาจากกลุ่มเดียวกัน แต่มีสาเหตุมาจากปัจจัยสองกลุ่ม คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขศาสตร์ (Maintenance or Hygiene Factors)

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานที่ปฏิบัติ เป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์การ

ให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการภายในของบุคคลได้ด้วยอันได้แก่

1.1 ความสำเร็จในงานที่ทำของบุคคล (Achievement) หมายถึงการที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้น และประสบความสำเร็จอย่างดี เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อผลงานสำเร็จจึงเกิดความรู้สึกพอใจและปลอบปลื้มในผลสำเร็จของงานนั้น

1.2 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The Work Itself) หมายถึงงานที่น่าสนใจงานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทนายให้ลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพังแต่ผู้เดียว

1.3 การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อน จากผู้มาขอรับคำปรึกษาหรือ จากบุคคลในหน่วยงาน การยอมรับนี้อาจจะอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่ก่อให้เกิดถึงการยอมรับในความสามารถ เมื่อได้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดบรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือจะแฝงอยู่กับความสำเร็จในงานด้วย

1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจหรือควบคุมอย่าง ใกล้ชิด

1.5 ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง ได้รับเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์กร การมีโอกาสได้ศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่ม หรือได้รับการฝึกอบรม

2. ปัจจัยค่าจุนหรือปัจจัยสุขศาสตร์ (Maintenance or Hygiene Factors) หมายถึง ปัจจัยที่จะค่าจุนให้แรงจูงใจ ในการทำงานของคุณคนมีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์กรบุคคลในองค์กรจะเกิดความไม่ชอบงานขึ้น และเป็นปัจจัยที่มาจากภายนอกตัวบุคคล ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่

2.1 เงินเดือน (Salary) หมายถึง เงินเดือนและการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานเป็นที่พอใจของบุคลากรที่ทำงาน

2.2 โอกาสได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) หมายถึง การที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้ว ยังหมายถึงสถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพด้วย

2.3 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation Superior, Subordinate and Peers) หมายถึง การติดต่อทางกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี

2.4 สถานะทางอาชีพ (Status) หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี

2.5 นโยบายและการบริการ (Company Policy and Administration) หมายถึงการจัดการและการบริหารขององค์การ การติดต่อสื่อสารภายในองค์การ

2.6 สภาพการทำงาน (Working Conditions) หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน รวมทั้งลักษณะของสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้

2.7 ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal life) ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี อันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ เช่น การที่บุคคลถูกย้ายไปทำงานในที่แห่งใหม่ ซึ่งห่างไกลจากครอบครัว ทำให้ไม่มีความสุข และไม่พอใจกับการทำงานในที่แห่งใหม่

2.8 ความมั่นคงในการทำงาน (Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน ความยั่งยืนของอาชีพ หรือความมั่นคงขององค์การ

2.9 วิธีการปกครองบังคับบัญชา (Supervision-Technical) หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการทำงาน หรือความยุติธรรมในการบริหาร

จากทฤษฎีสองปัจจัย สรุปได้ว่า ปัจจัยทั้ง 2 ด้านนี้เป็นสิ่งที่คนต้องการ เพราะเป็นแรงจูงใจในการทำงาน องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทำให้คนเกิดความสุขในการทำงาน โดยมีความสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดที่ว่า เมื่อคนได้รับการตอบสนองด้วยปัจจัยชนิดนี้ จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน ผลที่ตามมาคือ คนจะเกิดความพึงพอใจในงาน สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัจจัยค่าจูน หรือสุขศาสตร์ทำหน้าที่เป็นตัวป้องกันมิให้เกิดความไม่มีความสุข หรือ ไม่พึงพอใจในงานขึ้น ช่วยทำให้คนเปลี่ยนเจตคติจากการไม่ยอมทำงานมาสู่ความพร้อมที่จะทำงาน

นอกจากนี้ สมยศ นาวิการ (2545 : 376-378) ยังกล่าวถึงทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ การอธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลหรือกลุ่มแสดงออกในสังคมวิทยา มีผู้เสนอแนวความคิดไว้มากมายบางแนวคิดก็เน้นความสำคัญที่โครงสร้างทางสังคมบางแนวคิดก็เน้นที่บุคคลว่าเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญ สำหรับแนวคิดหรือทฤษฎีที่ค่อนข้างเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และนำไปใช้วิเคราะห์ศึกษากันมากมีทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ทฤษฎีการกระทำตอบโต้เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) และทฤษฎีการสร้างภาพประทับใจ (Impression Management) และพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้น ไม่ว่าจะในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม มีอยู่ 5 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และการกลืนกลาย ประการสำคัญ รูปแบบทั้ง 5 ดังกล่าวอาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้

จากแนวความคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่ต่าง ๆ

3. ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันตามลักษณะความสนใจว่าจะศึกษาการมีส่วนร่วมในด้านใด ดังที่ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543 : 138-139) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของประชาชนหรือชุมชนในการพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง บริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

ขณะที่ ฌอห์น วุฒิกกรมรักษา (2526 : 26) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้ การมีส่วนร่วมประชุมร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการร่วมเป็นผู้นำ ร่วมสัมภาระ ร่วมเป็นผู้ชักชวน ร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง และร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ ในทำนองเดียวกัน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2541 : 183-184) ได้เสนอแนวทางในการที่จะกำหนดว่าเมื่อใดควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดในการตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวแบบ (Model) และสถานการณ์ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการตัดสินใจ ได้เสนอกฎไว้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นการส่งเสริมคุณภาพของการตัดสินใจ และกลุ่มที่สอง เป็นการส่งเสริมการยอมรับการตัดสินใจ สำหรับการตัดสินใจนั้นมีทางเลือก อยู่

5 วิธี นับตั้งแต่ ผู้บริหารตัดสินใจคนเดียว (Unilateral) ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ (Shared) ทางเลือกในการตัดสินใจทั้ง 5 วิธี ได้แก่

1. ผู้บริหารให้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว ตัดสินใจเองตามลำพัง
  2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลที่อื่น แล้วตัดสินใจ
  3. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน แสวงหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แล้วตัดสินใจเอง
  4. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่ม แสวงหาความคิดเห็นร่วมกัน โดยอภิปรายผลแล้วตัดสินใจ
  5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา แล้วให้กลุ่มตัดสินใจ
- ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วม เป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ตั้งไว้ ดังที่ Pretty (1995) ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 7 ประเภทดังนี้
1. ความกระตือรือร้นจะมีส่วนร่วมด้วยตนเอง (Self Mobilization) ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับองค์กรภายนอก โดยอยู่บนพื้นฐานความต้องการ และคิดความริเริ่มที่เป็นอิสระของตนเอง ความต้องการที่เกิดขึ้นดังกล่าวกับการร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม อาจจะเป็นการแสดงข้อคิดเห็นที่ขัดแย้งต่อการจัดสรรผลประโยชน์และอำนาจที่มีอยู่อย่างไม่เสมอภาค
  2. การมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน (Interactive Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่แผนปฏิบัติการ และการก่อตั้งกลุ่มสมาชิกท้องถิ่นใหม่ หรือเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สมาชิกกลุ่มที่มีอยู่เดิม การมีส่วนร่วมดังกล่าว จะศึกษาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เพื่อค้นหามุมมองที่หลากหลายและใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบและมีโครงสร้าง
  3. การมีส่วนร่วมตามโครงสร้าง (Functional Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเกี่ยวกับการพัฒนาหรือการส่งเสริมของการริเริ่มองค์กรทางสังคมภายนอก การมีส่วนร่วมนี้จะไม่เกิดขึ้นในช่วงต้นของโครงการหรือระหว่างขั้นตอนการวางแผน แต่มักจะเกิดหลังจากมีการตัดสินใจประเด็นสำคัญไปแล้ว กลุ่มทำงานนี้มักจะเกิดขึ้นกับผู้ทำงานริเริ่ม หรือผู้ให้การสนับสนุนจากภายนอก แต่อาจจะพึ่งพาตนเองได้ภายหลัง
  4. การมีส่วนร่วมเพื่อรางวัลและสิ่งตอบแทน (Participation for Material Incentives) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร เช่นแรงงาน แลกเปลี่ยนกับอาหาร เงินหรือวัสดุอื่น ๆ เพื่อเป็นรางวัล การทำวิจัย หรือการสำรวจทางชีววิทยารวมอยู่ในกรณีนี้ด้วย ประชาชนท้องถิ่นจะจัดหาทรัพยากรให้แต่จะไม่เกี่ยวข้องกับการทดลองหรือกระบวนการเรียนรู้

5. การมีส่วนร่วมในการรับคำปรึกษา (Participation by Consultation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับคำปรึกษา ซึ่งองค์กรภายนอกจะรับฟังความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นชุมชน

6. การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล (Participation in Information Giving) ประชาชนท้องถิ่นในชุมชนมีส่วนร่วมในการตอบคำถามของนักวิจัยหรือผู้จัดการโครงการโดยการใช้แบบสอบถามหรือวิธีการอื่น ๆ ที่คล้ายกัน

7. การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา (Passive Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงการรับรู้ข้อมูลว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่จะเกิดขึ้น หรือกิจกรรมใดบ้างที่เกิดขึ้นมาแล้ว โดยการประกาศและประชาสัมพันธ์ข้อมูล จากคณะบริหารหรือโครงการแต่เพียงฝ่ายเดียว และคณะบริหารจะไม่มีเมื่อนำความคิดเห็นหรือคำตอบของประชาชนไปเป็นประเด็นพิจารณา ดังนั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลจะเกิดขึ้นเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเท่านั้น

4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรของชุมชน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านศึกษาพิจารณาวิธีการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการเข้าไปมีส่วนร่วมอีกหนึ่งลักษณะ ดังที่ เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2525 : 15) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนที่ประชาชนควรเข้าไปมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการร่วมคิดถึงสภาพที่เป็นอยู่ว่า มีอะไรเดือดร้อนบ้าง และมีสาเหตุว่าเกิดจากอะไร
2. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน นับตั้งแต่วิเคราะห์หาสาเหตุการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา พิจารณาทางเลือก และแนวทางแก้ไขปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงาน หรือโครงการที่วางไว้
4. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นระยะ ๆ แล้วดำเนินการแก้ไข

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 120-124) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด (Thinking) การตัดสินใจ (Decision-Making) การวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติงาน (Action) หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา การวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Implementation) และการบำรุงรักษา (Maintenance)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่าน ๆ อาทิ Cohen และ Uphoff (1980 : 7-9) นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2546 : 64) สมยศ นาวิการ (2545 : 2) และ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543 : 142) ได้ระบุถึงลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมมี 4 ลำดับ ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) การตัดสินใจประกอบด้วยการคิดริเริ่มตัดสินใจดำเนินการและการตัดสินใจปฏิบัติการ ปัญหาและสาเหตุของปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้ว โครงการที่ออกมาจะไร้ประโยชน์ เพราะโครงการที่วางออกมามีได้สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางเอาไว้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง โครงการที่วางไว้ก็สามารถดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายได้โดยง่าย เพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้พวกเขาเองได้ แบ่งการตัดสินใจเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น (Initial Decision) โดยเริ่มจากการค้นปัญหา ความต้องการ และวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วม หรือวินิจฉัยโครงการที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจว่าควรเริ่มโครงการนี้หรือไม่ เริ่มที่ใด จะได้รับและแรงงานจากที่ใด จะเข้าไปร่วมสนับสนุนอย่างไร การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่สุด ในการที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และมีความเป็นรูปธรรมมาใช้โดยผ่านกระบวนการตัดสินใจ การเข้าไปมีส่วนร่วมยิ่งเร็วเท่าใดก็จะได้ข้อมูลทางเลือกที่มากขึ้น มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้มาก และสามารถป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

ขั้นตอนที่ 2 การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ (Ongoing Decision) คนในท้องถิ่นที่ไม่ได้เข้าร่วมในการตัดสินใจช่วงเริ่มต้น อาจถูกชักจูงเข้าร่วมหลังจากที่นำโครงการเข้ามาแล้ว การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้อาจมีผลต่อความสำเร็จของโครงการมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในตอนเริ่มต้น ซึ่งโครงการจะต้องหาความต้องการของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้ จัดลำดับความสำคัญของโครงการ และวิธีการดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ (Operational Decision) เป็นความเกี่ยวข้องในองค์กรเมื่อมีโครงการเข้ามา หรือมีความเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในท้องถิ่น จะมีการรวมองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์สำหรับทำกิจกรรมของโครงการ การกำหนดกรอบที่จะให้สมาชิกยึดถือ มีการประชุม การคัดเลือกผู้นำที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในองค์กร

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการบริหารการใช้ทรัพยากร การประสานความร่วมมือ เมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามมาคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ นอกจากนั้นแล้วการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามา

มีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปของทรัพยากรที่ประชาชนในชุมชนมีอยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยจากภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนี้ จะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน ซึ่ง ประชาชนในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร (Resource Contribution) ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การสละแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดเป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาใช้เพื่อพัฒนาโครงการสิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมในวิธีนี้ คือ ใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไร โดยวิธีสมัครใจ การได้รับค่าตอบแทน หรือถูกบีบบังคับ ซึ่งบ่อยครั้งพบว่า ไม่มีความเท่าเทียมกันและเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

วิธีที่ 2 การมีส่วนร่วมในการบริหารงานและประสานงาน (Project Administration and Coordination) คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันปฏิบัติงาน โดยการเป็นลูกจ้างหรือการร่วมเป็นสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการ การเป็นสมาชิกอาสาเพื่อเป็นผู้ประสานกิจกรรมของโครงการ โดยมรการอบรมให้ความรู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการ สำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงาน วิธีการนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายใน รวมถึงคำแนะนำ ซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่น ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

วิธีที่ 3 การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ (Enlistment) การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่มักจะพิจารณาถึงผลเสียที่ตามมาภายหลังจากที่นำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นขั้นตอนที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับจาก การพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจคือ จะเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยว เกิดระบบตลาด ระบบผลิตวัตถุดิบ เป็นแหล่งรายได้ และครอบครัวชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางสังคม คือ การพัฒนาทางสร้างสรรค์ในสังคม การติดต่อที่มีรูปแบบมากขึ้น มีการสร้างสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบแก่ประชาชนในชุมชน ระบบสาธารณสุขโรค และการบริการสังคม เช่น ความปลอดภัย การมีระเบียบอิสระของสังคมที่จะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ผลประโยชน์ด้านวัตถุ (Material Benefits) เป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคลทำให้เพิ่มการบริโภค เพิ่มรายได้ และมีทรัพย์สินมากขึ้น ซึ่งสมควรพิจารณาในการจัดสรรผลประโยชน์ คือ ผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

ประเภทที่ 2 ผลประโยชน์ด้านสังคม (Social Benefits) เป็นความต้องการพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ ได้รับบริจาคหรือความพึงพอใจจากสาธารณะต่างๆ ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งทางด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ คุณภาพการบริการและความพึงพอใจ

ประเภทที่ 3 ผลประโยชน์ด้านบุคคล (Personal Benefits) ผลประโยชน์ที่สำคัญที่ได้จากโครงการมี 3 ชนิด คือ ความรู้สึกภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (Political Power) และความรู้สึกในประสิทธิภาพ (Sense of Efficacy)

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์นั้น ควรมีการศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามภายหลังด้วย ถ้าหากอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนโยบายหลักที่จะกำหนดว่าควรจะให้ใครมีส่วนร่วม หากผลที่ออกมาไม่เป็นไปตามที่คาดหมายไว้ จะได้มีการกำหนดแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางแผนโครงการใหม่

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและประเมินผล คือ กิจกรรม การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ แผลผล เพื่อตัดสินใจกิจกรรมที่ได้ดำเนินการนั้น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินการครั้งต่อไป รวมถึงเพื่อแก้ไขผลการปฏิบัติงานที่ยังไม่ดี และการปรับตัวขององค์กรจะเป็นแรงผลักดันให้กิจกรรมประเมินผลดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไปจะมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไว้น้อย เหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากการประเมินผล เป็นสิ่งที่เข้าใจยากว่า ควรจะประเมินอย่างไรถึงจะเหมาะสมที่สุด ควรจะมีการประเมินผลในช่วงระยะใด หลังจากที่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติ และการรับผลประโยชน์แล้ว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรง (Direct Participation) และการมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) ในการประเมินว่า ใครบ้างที่มีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความต่อเนื่องอย่างไร มีข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดความสำเร็จได้อย่างไร มีการให้คำปรึกษาอย่างไร

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยเริ่มตั้งแต่การรับรู้ถึงสภาพปัญหา การร่วมคิด ร่วมวางแผนเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติการแก้ปัญหา ของชุมชน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ ส่วนประโยชน์ของการมีส่วนร่วมเป็นการเสริมสร้างความผูกพัน ความสามัคคี ทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของโครงการและให้ความร่วมมือมากขึ้น

5. ระดับการมีส่วนร่วม

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545 : 56-57) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแยกออกเป็น 6 ระดับ คือ

1. การร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนหรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

2. การร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้ว ประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น พร้อมร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือหน่วยงานหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจจะได้นำไปประกอบการพิจารณาต่อไป

3. การร่วมพิจารณาร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการ การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับหรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่ หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้ในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจน และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

4. การร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจทำไม่ได้ในทุกประเภทของโครงการ

5. การร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตาม การดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่

6. การร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้นร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจทำไม่ได้ในทุกประเภทของโครงการ

ประการสำคัญ เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2550 : 113) ได้แบ่งระดับของบทบาทการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนเข้าถึงได้ เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ การให้ข้อมูลข่าวสารให้มีความเหมาะสมกับผู้รับข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความพร้อมของอุปกรณ์ สื่อทัศนูปกรณ์ การเปิดเผยข้อมูลและโปร่งใสในการ

ดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานโดยมีช่องทางเพื่อการให้ข้อมูลข่าวสารที่กว้างขวางต่อประชาชน และเข้าถึงได้โดยสะดวก ได้ดังนี้

1.1 เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ เอกสาร เอกสารชุดข้อมูล ข้อมูลเอกสาร ลักษณะนี้สามารถเผยแพร่ได้โดยตลอดจนกว่าจะชำรุดเสียหาย เป้าหมายเพื่อจะให้รายละเอียดโดยย่อ สั้น และสะดวกต่อความเข้าใจ

1.2 เอกสารรายงานผลการศึกษา เป็นเอกสารที่ให้รายละเอียดเพิ่มมากขึ้น มุ่งให้ข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำองค์กรหรือนักวิชาการ รวมถึงประชาชนผู้สนใจรายละเอียด ผลการศึกษาของโครงการ

1.3 การจัดนิทรรศการ เป็นการแสดงรายละเอียดสิ่งต่าง ๆ ของโครงการ มีภาพประกอบการบรรยาย กระดาษ ทำให้เห็นภาพโครงการของท้องถิ่นชัดเจนยิ่งขึ้น

1.4 การใช้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้สัมภาษณ์ การจัดทำบทความเพื่อเผยแพร่ การใช้ข้อมูลข่าวสาร ผ่านสื่อมวลชนจะมีผลต่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในมุมกว้าง

1.5 การบรรยาย เป็นการให้ข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนิน โครงการที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้ซักถามจนเป็นที่พอใจ

1.6 การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลและศูนย์ให้บริการข่าวสารและศูนย์รับฟังความคิดเห็นประชาชนในพื้นที่

1.7 การให้ความรู้ในรูปแบบหน่วยเคลื่อนที่ การเคาะประตูบ้าน หรือการฝัง ตัวให้คำปรึกษาประจำหมู่บ้าน

2. การรับฟังความคิดเห็น (To Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ โดยการใช้ เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจและค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการและค้นหาเหตุผลที่จะดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่เพื่อให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ การรับฟัง ความคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เปิดช่องทางเพื่อการนี้อย่างจริงจังการประชุม รับฟังความคิดเห็น ดังนี้

2.1 การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) เป็นการอภิปรายกลุ่มเฉพาะเจาะจง จำนวนไม่มากนัก เพื่อทราบความคิดเห็นเบื้องต้น ทิศทางแนวโน้มความคิดเห็นของประชาชน แนวทาง เบื้องต้นในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน นิยมใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

2.2 การประชุมกลุ่ม (Group Meeting หรือ Public Meeting) เป็นการ ประชุมระดมความคิดเห็นของประชาชน เพื่อทราบข้อมูลและการร่วมแสดงความคิดเห็น และ อาจรวมถึงการหาข้อมูลร่วมกันในที่ประชุม

2.3 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะจะต้องจัดขึ้นในชุมชน โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายในที่ประชุม เพื่อรวมหลาย ๆ ชุมชนในคราวเดียวกัน

3. การเกี่ยวข้อง (To Involve) การเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ มีระบบการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ได้จากประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการ ปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารงาน การให้บริการ และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ หรือนโยบายอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือประโยชน์ของประชาชนอย่างชัดเจน โดยมีผู้รับผิดชอบและรายงานผลการดำเนินการเชิงสรุปเสนอที่เป็นรูปธรรมต่อเนื่อง ได้แก่

3.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ

3.2 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4. ความร่วมมือ (To Collaborate) การให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และการที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทเป็นหุ้นส่วนหรือภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม เอกชน ประชาชน และเครือข่ายต่าง ๆ ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาในกิจกรรมกระบวนการของหน่วยงานสำหรับการกำหนดทิศทางแห่งนโยบายและกิจกรรมสาธารณะ ที่กระทบต่อประชาชนหรือตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (To Empower) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทเต็มที่ในการตัดสินใจ การบริหารงาน และการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อเข้ามาทดแทนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐดำเนินการหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการกิจและ ภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในส่วนราชการ โดยสามารถเข้าถึงในการจัดกระบวนการหรือกลไกต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม และร่วมในการตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน หรือผลสำเร็จของการทำงานของหน่วยงานราชการได้

5.1. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมรับฟังความคิดเห็นที่มีขั้นตอนการดำเนินงานชัดเจน เป็นเวทีสาธารณะในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการประชุม

จะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับเป็นกลาง มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบโดยทั่วกัน

5.2 โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

6. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การเข้าร่วมพัฒนา โดยเน้นการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชน ดังที่ อดองค์ พัฒนจักร (2535 : 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมแข็งขัน (Active) หมายถึง การเข้าร่วมตั้งแต่การเริ่มและการติดตามใน กระบวนการ การกำหนดความต้องการแผนงาน ตลอดจนการเข้าร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานและความสนใจในผลงานการพัฒนา

2. การมีส่วนร่วมแบบไม่แข็งขัน (Passive) หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยไม่ให้ความสำคัญของการกำหนดแผนงานและนโยบาย ตลอดจนไม่ให้ความสนใจในผลการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา (Insert) หมายถึง การเข้าร่วมโดยการถูกชักจูง จำยอม หรือถูกบังคับบัญชา โดยสภาพแวดล้อมบุคคล ซึ่งการเข้ามีส่วนร่วมประเภทนี้จะแปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

ในขณะที่ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นจะครอบคลุมถึงระดับประชาชน ชุมชน และองค์กรประชาชน ดังที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2535 : 104-105) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1. องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการรวมกลุ่มจากประชาชนที่มีความสนใจในการพัฒนาชุมชน อาจมีการรวมตัวกันเองเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอเพื่อร่วมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการนี้จะทำงานเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชนจึงเป็นกลุ่มตามลักษณะอาชีพหรือกิจกรรมที่จะทำเป็นต้น

2. องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ องค์กรเหล่านี้จะมีการจดทะเบียนในรูปของสมาคม มูลนิธิตามกฎหมาย และยังมีรูปแบบการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทต่างๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ชาวไร่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรประชาชนเหล่านี้จะทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่จะทะเบียนหรือตามที่ระเบียบกฎหมายบัญญัติ บทบาทหน้าที่ไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ที่ประชาชนในท้องถิ่นเลือกหรือแต่งตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นของตน

3. องค์กรภาคเอกชน เป็นการรวมกลุ่มโดยตัวแทนบุคคลหรือตัวแทนองค์กรภาคเอกชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการรูปแบบต่างๆ เป็นคณะกรรมการระดับนโยบาย คณะกรรมการ

เฉพาะกิจ หรือคณะกรรมการประสานงานในกิจกรรมของหน่วยงานราชการ เช่น มูลนิธิเด็กเพื่อการ พัฒนา สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน เป็นต้น โดยภารกิจและหน้าที่ของตัวแทนที่เข้ามามีส่วนทำงาน ในรูปของคณะกรรมการอาจรับไปดำเนินการในองค์การที่ตนสังกัด หรือร่วมในฐานะส่วนบุคคล ทั้งในด้านความคิด ทรัพยากรและการจัดการ

อย่างไรก็ตาม Tosun (2006 : 493-504) ได้กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วม ที่สามารถประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวออกเป็น 3 รูปแบบ ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเองโดยไม่มีแรงกระตุ้น (Spontaneous Participation) ชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมด้วยตัวเอง
2. การมีส่วนร่วมที่เกิดจากแรงกระตุ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว (Inducted Community Participation) ประชาชนเป็นเพียงผู้รับนโยบายไปปฏิบัติและรับผลประโยชน์เท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิเข้าร่วมขั้นตอนการตัดสินใจวางแผน
3. การมีส่วนร่วมแบบถูกบังคับ (Coercive Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในระดับต่ำสุด การมีส่วนร่วมรูปแบบนี้ไม่ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ แต่เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนศักยภาพและอุปสรรคที่มีอยู่เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ขณะที่ เฉลียว บุรีภักดิ์ (2545 : 115) ได้อธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจหรือว่ามีทรัพยากรหรือความรู้สึกด้อยกว่า เป็นต้น
2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น
3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนด ปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางการแก้ปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย จากรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กล่าวมา

ประการสำคัญ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างเข้มข้น การใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนในการแก้ปัญหา ร่วมกันกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติ ดังที่ Sumayao (นำชัย ทุนผล และคณะ. 2548 : 1-13 ; อ้างอิงมาจาก Sumayao. 1999) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (Pseudo Participation) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่
  - 1.1 การมีส่วนร่วมแบบได้รับการเลี้ยงดู (Domestication) เป็นการใช้อำนาจ และการควบคุม ซึ่งผู้วางแผน ผู้บริหาร อภิสถิธีชนท้องถิ่น นักวิชาการ หรือพวกมืออาชีพทั้งหลาย

ทำให้เกิดการยอมรับโดยเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม ในการดึงดูดให้ประชาชนยอมปฏิบัติตาม ในสิ่งซึ่งบุคคลภายนอกเหล่านั้นเห็นว่าดี เห็นควร เพื่อผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าที่จะให้สิทธิอำนาจแก่ประชาชนผู้เข้าร่วม ซึ่งเป็นการทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ยอมทำตามทุกอย่างเพราะการเลี้ยงคูนั่นทำให้ผู้มีส่วนร่วมซึ่งไม่สามารถแข็งข้อได้ การมีส่วนร่วมแบบเลี้ยงคูนี่ ยังมีอีก 3 รูปแบบ ได้แก่

1.1.1 การมีส่วนร่วมแบบถูกหลอกใช้ (Manipulation) ซึ่งผู้เข้ามามีส่วนร่วม จะถูกใช้เล่ห์เพทุบายให้เกิดการยอมรับโดยคุณู

1.1.2 การมีส่วนร่วมแบบได้รับการบำบัดรักษา (Therapy) ซึ่งผู้เข้ามามีส่วนร่วม จะได้รับบริการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของตน จนเกิดความพอใจและทำตามในกระบวนการที่ดูเหมือนว่ามีการมีส่วนร่วม แต่สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาสังคมของผู้มีส่วนร่วม จะไม่ได้รับการแก้ไขใด ๆ

1.1.3 การมีส่วนร่วมแบบได้รับการแจ้งให้ทราบ (Information) ซึ่งผู้เข้ามามีส่วนร่วมจะได้รับการแจ้งให้ทราบข้อมูลเป็นระยะ ๆ ทำให้อาจไม่โต้แย้ง จึงต้องปฏิบัติตาม จึงเสมือนมีส่วนร่วมจริง

1.2 การมีส่วนร่วมแบบได้รับความช่วยเหลือ (Assistencialism หรือ Paternalism) ซึ่งอำนาจและการควบคุมยังอยู่ในมือของบุคคลภายนอก ประชาชนผู้เข้าร่วมได้รับข่าวสารข้อมูลและได้รับการปรึกษาหารือ ได้รับการช่วยเหลือหรือปลอบใจ พวกเขาได้รับการปฏิบัติเหมือนวัตถุ ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันได้ ประชาชนผู้เข้าร่วมไม่มีอิทธิพลในคม การตัดสินใจหรือการควบคุมใดๆ ในเรื่องของผลประโยชน์ นักวิจัยหรือผู้รับผิดชอบโครงการอาจพึงพิศตรงการช่วยเหลือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อ “รักษาอาการ” มากกว่าเยียวยารักษาสาเหตุของโรคสังคม ซึ่งทำให้ผู้มีส่วนร่วมตกเป็นหนี้บุญคุณ ไม่สามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาได้ ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปอีก 2 รูปแบบ ได้แก่

1.2.1 การมีส่วนร่วมแบบได้รับการปรึกษาหารือ (Consultation) ซึ่งผู้เข้ามามีส่วนร่วมจะได้รับการปรึกษาหารือ หรือได้รับข่าวสารในกระบวนการ แต่ไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจหรือมีอำนาจในการบริหารจัดการใด ๆ

1.2.2 การมีส่วนร่วมแบบได้รับการปลอบใจ (Placation) ผู้เข้ามามีส่วนร่วม มีความไม่พอใจที่สิทธิในการมีส่วนร่วมถูกลิดรอนออกไป ก็จะได้รับปลอบใจว่าจะได้มีส่วนร่วมหรือ จะได้รับการทดแทนสิทธิที่เสียไปด้วยมาตรการใด ๆ จนทำให้ต้องยอมทำตาม จนดูเหมือนว่ามีส่วนร่วมจริง

2. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมแบบความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมมือกับบุคคลภายนอก ในการทำกิจกรรมที่ผลลัพธ์จะกลายเป็นผลประโยชน์ของพวกเขา

การตัดสินใจเกิดขึ้นโดยการเสวนา (Dialogue) ระหว่างบุคคลภายในและภายนอก ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแข็งขัน อำนาจและการควบคุมได้รับการแบ่งปันตลอดกระบวนการเป็นกระบวนการแบบอุปนัย ซึ่งมีการสั่งการจากล่างขึ้นบน ไม่ใช่เป็นกระบวนการสั่งการจากบนลงล่าง ในรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบนี้ ยังสามารถแยกแยะลักษณะของการมีส่วนร่วมได้อีก 2 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

2.1.1 การมีส่วนร่วมแบบเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ซึ่งผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วม มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับกับบุคคลภายนอก หรือผู้ที่อยู่ในระดับตัดสินใจ หรือบริหาร ขององค์การหรือกระบวนการ อย่างในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนของกันและกัน

2.1.2 การมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบหมาย (Delegated Power) คือ การที่ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมได้รับสิทธิ และอำนาจในการดำเนินการ ตัดสินใจ และบริหารในองค์กรหรือในกระบวนการอย่างเต็มที่ แต่เป็นสิทธิและอำนาจที่ได้รับมาเท่านั้น ยังไม่มีอิสระในการเปลี่ยนระบบโครงสร้างใด ๆ ในกระบวนการ

2.2 การมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ (Empowerment) ซึ่งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสมบูรณ์ที่สุด เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีศักดิ์ศรีและอำนาจในทุกมิติ ทุกขั้นตอน ตลอดกระบวนการขององค์กร และกระบวนการซึ่งเพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจดังกล่าว ประชาชนจะต้องสามารถควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จ (Citizen Control) ในโครงการหรือสถาบัน รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจและการบริหารจัดการมีส่วนร่วมในทุก ๆ มิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมต้องนำไปสู่การสร้างความมั่นใจ ประชาธิปไตย ความสมานฉันท์ และการเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมควรอยู่ในรูปแบบของ “การกำหนดหาทางร่วม” (Co-Determination) กับบุคคลภายนอก ซึ่งประชาชนผู้เข้าร่วมสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นด้วย ข้อต่อรองของพวกเขาเอง (Their Own Terms) โดยการเสวนาร่วม ซึ่งเป็นผลมาจากหลักการพื้นฐาน ของการออกแบบ และวิธีวิจัยในกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั่นเอง

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมตามธรรมชาติของนักวิชาการต่าง ๆ ที่มีรูปแบบที่ใกล้เคียงและแตกต่างกันออกไป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้ว่าแบบแผนลักษณะของกระบวนการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงออกซึ่งความต้องการของตน ในฐานะเจ้าของทรัพยากร ในการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการดำเนินการประเมินผล ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในฐานะสมาชิกของสังคม อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบที่คล้ายกันแตกต่างกันออกไปบ้างตามรายละเอียด เมื่อพิจารณาแล้ว ก็จะเห็นเป็นขั้นตอนที่ซ่อนอยู่ในกิจกรรมใหญ่นั้นเอง หากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทุกระดับแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดของการมีส่วนร่วม

7. กฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2548 : 47) ได้กล่าวถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติให้กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ต้องมีส่วนร่วมกันในการอนุรักษ์ธรรมชาติและประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม (มาตรา 46) ให้มีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนตามที่กฎหมายบัญญัติ

2. องค์กรอิสระ (มาตรา 56) มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ การคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อ สุขอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตคน ย่อมได้รับความคุ้มครองทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

3. ประชาชนหรือบุคคลทั่วไป (มาตรา 59) มีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

4. รัฐ (มาตรา 79) ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 290) มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่นอกเขตพื้นที่เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใด นอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่

ดังที่ระบุไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ประกอบด้วยชุมชนท้องถิ่น องค์กรอิสระ ประชาชนหรือบุคคลทั่วไป รัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องเข้าร่วมในการดูแลรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนภายใต้กฎหมายที่กำหนด

8. หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้สรุปหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไว้ว่า

1. ต้องยึดมั่นหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้น
2. กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
3. ให้คำนึงถึงความสามารถของประชาชนและปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

หลักการและแนวทางการพัฒนาต้องยึดหลักความต้องการของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน ดังที่ นำชัย ทนุผล (2542 : 29) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญกับบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น (Local Participation's Role) เป็นแรงพลังผลักดันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในวัฏจักรของโครงการ (Local Participation in The Project Cycle) เป็นการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนหรือทุกกิจกรรมของโครงการ
3. การสร้างส่วนแบ่งปันให้ประชาชน (Creating Stakeholders) เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) โดยการเปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของกิจการ หรือให้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร
4. การเชื่อมโยงผลกำไรไปสู่การอนุรักษ์ (Linking Benefits to Conservation) การจ้างงานในชนบท และมีการกระจายรายได้ให้ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนท้องถิ่นเหล่านี้ทุกคนปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรมของตน
5. การกระจายผลกำไร (Distributing Benefits) การออกแบบวางแผนและดำเนินการ ควรมีการระบุให้ชัดเจนว่า ประชาชนท้องถิ่นจะได้ผลประโยชน์อะไร ผลประโยชน์จะกระจายไปทั่วทุกคนอย่างไร และเป็นระยะเวลานานเท่าไร
6. การระบุผู้นำท้องถิ่น (Identifying Community Leader) ผู้นำท้องถิ่นจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดการประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจกับชุมชนในเบื้องต้น ผู้นำท้องถิ่นอาจเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการหรือผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ก็ได้
7. การนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชนโดยอาศัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงองค์กร (Bring About Change: Agents and Institutions) มีส่วนสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม การนำเปลี่ยนแนวความคิด (Ideas) เทคโนโลยี (Technologies) หรือกิจกรรมใหม่ๆ (New Activities) เข้าสู่ชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น

8. การดำเนินการส่งเสริมกิจการใด ๆ ต้องทำความเข้าใจพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างดี (Understanding Site Specific Conditions) ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมและรูปแบบของการพัฒนาใด ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์

9. การติดตามและประเมินผลความก้าวหน้า (Monitoring and Evaluation Progress) เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนยุทธวิธีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนไป

9. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนาก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้มากที่สุด เพราะการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องทำให้ การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพผลที่ตามมาจึงเป็นสิ่งที่น่าพอใจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และได้มีผู้ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ ดังที่ ยงยุทธ บุราสิทธิ์ (2535 : 71) ได้แสดงทรรศนะว่าการมีส่วนร่วมจะช่วยให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น และเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อไรที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงย่อมส่งผลต่อความเจริญของหมู่บ้านและประเทศโดยรวม ประการสำคัญ สำนักมาตรฐานการศึกษา (2548 : 40) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ในการพัฒนา ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมร่วมของประชาชนในการพัฒนาก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ
2. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของตน
3. การมีส่วนร่วมร่วมเป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นให้ถูกต้องตรงประเด็น
4. การมีส่วนร่วมร่วมเป็นการสร้างฉันทามิตร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจเนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่จะเกิดการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม
5. การมีส่วนร่วมร่วมเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล ย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก
6. การมีส่วนร่วมร่วมเป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่น และความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นในพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น

7. ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน และจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลบำรุงรักษา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ความหมาย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์รับรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

Swarbrooke (2000 : 306 – 308) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่มีมานานแล้ว และที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะ ขณะที่ ชูเกียรติ นพเกตุ (2542 : 29) ได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และเป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงเป็นต้น นอกจากนี้ทั้งสองท่านนี้แล้ว ยังมีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเข้าไปสัมผัสกับประเพณี ทัศนคติและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสังคม (ต๋อย ชุมสาย และญิบพัน พรหมโยธี. 2527 : 60) การท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการเรียนรู้ และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม และให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542 : 5) การสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น (วรรณ วรชวานิช. 2546 : 146) สิ่งที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548 : 1) ขณะที่ สมภาพร มณีไมตรีจิต (2539 : 14) ระบุว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิตและอศยาศัยไมตรีของประชาชนในท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวอันเป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หรือมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวนั้น ทั้งนี้ได้มุ่งในการที่จะต้องสร้างสิ่งใหม่ ขึ้นมาหรือว่าต้องดำรงสภาพเดิมแต่ครั้งอดีตมา หากแต่ศึกษาความเป็นมาในอดีตเพื่อสร้างความเข้าใจ เพื่อที่จะรับรู้ความเป็นจริงในปัจจุบันได้ โดยความเข้าใจ

จากความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในทัศนคติของนักวิชาการต่างๆ มีความหมายมากมายทั้งที่มีความหมายใกล้เคียง และแตกต่างกันออกไปดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญที่กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นความเจริญงอกงามมีความหมายได้หลายนัยแล้วแต่จะมุ่งมองของแต่ละคนว่าจะมองวัฒนธรรมในแง่มุมใด ดังที่ เสถียร โกเศศ (2515 : 23-25) ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมวัตถุ เช่น สิ่งปลูกสร้าง เครื่องแต่งกาย และอาวุธ เป็นต้น
2. สถาบันสังคม เป็นสิ่งที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นไปอย่างปกติสุข
3. วัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับจิตใจ อาทิ ศาสนา ความเชื่อ เพื่อใช้เป็นหลักสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจยามมีความทุกข์หรือความเดือดร้อน
4. สุนทรียภาพ คือ งานศิลปะแขนงต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ศิลปะบริสุทธิ์และศิลปะประยุกต์
5. ภาษา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่กันในสังคม

ยิ่งไปกว่านั้น สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2538 : 45-46) ได้จำแนกวัฒนธรรมออกถึง 6 แง่มุมด้วยกัน คือ 1) วัฒนธรรมในความหมายเชิงพรรณนา (Descriptive) ว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง เช่น ความรู้ ความเชื่อ ศาสนา กฎหมาย ประเพณี จริยธรรม เป็นต้น 2) วัฒนธรรมเป็นเรื่องเชิงประวัติศาสตร์ (Historical) วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน 3) วัฒนธรรมเป็นบรรทัดฐานทางสังคม (Normative) คือ การเป็นแบบแผนชีวิตของมนุษย์ในสังคม 4) การมองวัฒนธรรมในเชิงจิตวิทยา (Psychological) หมายความว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่อง การปรับตัว การเรียนรู้ ลักษณะนิสัยต่าง ๆ เป็นเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม 5) วัฒนธรรมเป็นเรื่องโครงสร้าง (Structural) เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ในสังคม และ 6) วัฒนธรรมเป็นเรื่องประวัติความเป็นมาของสิ่งมีชีวิต (Genetic) ไม่ว่าจะกล่าวถึงวัฒนธรรมเป็นข้อหนึ่งข้อใดใน 6 แง่มุมก็ถูกด้วยกันทั้งสิ้น

วัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดออกมา ดังที่ ณรงค์ เสียงประชา (2538 : 31-32) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ป็นสิ่งช่วยในการดำเนินชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนเป็นวัฒนธรรม
2. วัฒนธรรม เป็นผลรวมหลายสิ่งหลายอย่าง (Integrative) เช่น ความรู้ ความเชื่อวิถีในการดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ
3. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้วัฒนธรรมมิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน และลักษณะข้อนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดจากการเร้าของสัญชาติญาณ (Instinct) ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพจึงสามารถรู้จักคิดถ่ายทอดและเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม
4. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นมรดกของสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวก็คือ การสื่อสารโดยสัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนๆ ดำเนินสืบเนื่องกันมามิขาดสาย ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น “มรดกแห่งสังคม” (Social Heritage)
5. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น Super Organic หมายถึง สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันในทางกายภาพหรือทางชีวภาพนั้นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม กล่าวคือ ของสิ่งหนึ่งอาจนำมาใช้ในความหมายที่ต่างกันออกไปในแต่ละสังคมทั้งๆ ที่ก็คือสิ่งเดียวกัน
6. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) แบบแผนการดำรงชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรมของชุมชนเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับวิถีชีวิต ตามประกาศตั้งกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมและถือว่าการแบ่งประเภทในทางปฏิบัติสามารถจำแนกได้ 4 ประเภทด้วยกัน ดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม. 2553 : เว็บไซต์)
  1. คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและได้มาจากทางศาสนา
  2. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมรวมถึงบรรทัดฐานทางสังคม เป็นต้น
  3. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นวิทยาการความก้าวหน้า สิ่งประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องนุ่งห่ม การสร้างอาคารบ้านเรือน และยารักษาโรค เป็นต้น

5. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัย ยังรวมถึงระเบียบมารยาทที่ติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น การแสดงความเคารพ การแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ

ในขณะที่วัฒนธรรมถูกมองว่าเป็นมรดกแห่งสังคมที่รับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม ดังที่จำนง ทองประเสริฐ (2547 : 9) ได้แบ่งวัฒนธรรม ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ในธรรมชาติ ธรรมชาติย่อมมีส่วนกำหนดวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมามีอยู่เป็นสิ่งที่ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อจะได้มีการกินที่อยู่ดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ การรู้จักปลูกบ้านและการจัดบ้านให้น่าอยู่ การรู้จักแต่งกายให้มีระเบียบถูกต้องตามกาลเทศะ ตลอดจนรู้จักรักษาโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุ และการรักษาสาธารณสมบัติของชาติ ตลอดจน รู้จักสร้างความเจริญทางวัตถุ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตรประจำวันเพื่อความสุขทางกาย อันได้แก่ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงามได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม

2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณี การที่มนุษย์อยู่ด้วยกันย่อมจะมีข้อตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัตินี้เรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมาในสังคมโดยคนรุ่นหลังเรียนรู้จากคนรุ่นก่อน แล้วยึดถือปฏิบัติต่อๆ กันมาเรื่อยๆ อาจมีการปรับปรุงแก้ไขบ้าง แต่การเปลี่ยนแปลงก็เป็นไปอย่างช้าๆ เช่น ประเพณีทอดกฐิน และประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

2.2 ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สังคมทุกสังคมมีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ไม่ในรูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสนา

วัฒนธรรมจะอยู่รูปแบบใดก็ตาม วัฒนธรรมก็ยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของของแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมด้วย วัฒนธรรมสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมทางความคิด หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อหรือความรู้สึก เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ บาปบุญคุณโทษ และความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง เป็นต้น

2. วัฒนธรรมทางบรรทัดฐาน ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือ หรือกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน ควรจะปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 วิถีชาวบ้าน (Folk Ways) คือ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมควรจะปฏิบัติ เช่น การบวชเพื่อทดแทนคุณบิดามารดา การต้อนรับผู้มาเยือน ลักษณะที่เรียกว่า ธรรมเนียมประเพณี หรือวิถีชาวบ้าน

2.2 จารีต (Mores) ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมต้องปฏิบัติ หากฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำผิดทางศีลธรรม เช่น การเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่า อนึ่ง ข้อห้ามทางศาสนา (Taboos) จัดเป็นจารีตเช่นเดียวกัน เช่น ศีล 5 และศีล 8 เป็นต้น

2.3 กฎหมาย (Laws) ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่ทุกคนในสังคมต้องจะปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามตัวบทกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ เช่น การฝ่าฝืนกฎจราจร

3. วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย เป็นต้น

3. แนวคิดและหลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 1 - 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน ขณะที่ เซนทร์ วิวัฒน์บรรวงศ์ (2543 : 19) ให้ทัศนะว่า การส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่ เป็นของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยตั้งผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในทำนองเดียวกัน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 284) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่การตระหนักถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้

1. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 กระแสดังกล่าว ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) ล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน

โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย ประการสำคัญ สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย (2539 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวถึงแนวคิดและหลักการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และ ความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมี ส่วนร่วมของประชากร อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจาก การท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

4. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการสัมผัสโดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ มีระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย 2 ประเภท (จริญญา เจริญสุดใส. 2544 : ไม่มีเลขหน้า) ดังนี้ 1) ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบโดยนักท่องเที่ยวไปพำนักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง และใช้ชีวิตเหมือนชนพื้นเมือง อาทิ การท่องเที่ยวพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ 2) การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการโดยนักทัศนศึกษา เยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาสั้น ๆ ไม่พักค้างโดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมของ ชนเผ่าชนั้น และแต่ไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมือง ขณะที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 292-293) ได้จำแนกประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทาง ท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่น

2. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีที่ชาวบ้านในท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์และศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้ง ได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ โดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว ไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของ การจัดการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนาน

ผลิตเพลินกับการออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา ในขณะที่เดียวกันก็ได้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการจัดรายการกีฬา ทำให้รับรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่นการนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว

5. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังที่ UNWTO (2006 : 14) ระบุถึง การวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน ควรจะอยู่บนรากฐานของจิตสำนึกและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อชี้แนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นไปอย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชน สอดคล้องกับ ภูสวัสต์ สุขเลี้ยง (2545 : 12 – 13) ได้ให้แนวทางการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น ๆ
4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่
6. เงินทุนและแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้
7. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยว
8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น
9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

ขณะที่ สายันต์ ไพเราะจิตร์ (2547 : 62) ได้ระบุถึง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย 7 กิจกรรม ได้แก่

1. การศึกษาวิจัยหรือการสร้างองค์ความรู้ (Resource Research) เพื่อให้เกิดความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมทั้งในเชิงกายภาพและคุณลักษณะทางนามธรรม

2. การประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรทางโบราณคดี (Resource Assessment and Evaluation) จะช่วยให้สามารถทราบข้อมูลรบบยอดของทรัพยากรทางวัฒนธรรมและโบราณคดีนั้นว่ามีคุณค่าทางด้านใดบ้าง และมีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการตัดสินใจลงทุนลงแรงดำเนินการต่อไปหรือไม่

3. การสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation) เป็นการคงไว้ซึ่งสภาพทางกายภาพและคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมและโบราณคดี เพื่อประโยชน์ในการศึกษา หรือการท่องเที่ยว โดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภท

4. การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรม (Resource Based Community Business) ที่สามารถสร้างรายได้โดยการจัดพิมพ์เอกสาร ของที่ระลึก การจัดเก็บค่าธรรมเนียม การให้บริการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เก็บค่าธรรมเนียมจากผู้เข้าร่วม และการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรการกุศล เป็นต้น

5. การเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูล ประสบการณ์ให้แก่คนอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้และให้การศึกษา

6. การบังคับใช้กฎหมาย ข้อปฏิบัติ ข้อบัญญัติ (Enforcement) เป็นข้อตกลงของชุมชน ต้องดำเนินไปในรูปแบบที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเป็นคุณต่อชุมชนและต่อทรัพยากรวัฒนธรรม

7. การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และสร้างใหม่ (Resource Rehabilitation Revitalization) เป็นการสร้างความหมาย คุณค่า และกำหนดบทบาทและหน้าที่ใหม่ให้กับทรัพยากรที่อาจจะไม่ได้ทำหน้าที่ดั้งเดิมอย่างที่เคยเป็น (De-Functioned Resource) และมีการนำเอาทรัพยากรนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์บทบาทใหม่ (Re-Functioning) เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชน หรือสร้างประโยชน์ใหม่ให้กับชุมชน เช่น การฟื้นฟูประเพณี พิธีกรรมอย่างที่เคยปฏิบัติกันในสถานที่โบราณบางแห่งขึ้นมาเพื่อใช้เป็นวิธีการในการระดมพลังของชุมชนในการพัฒนาชุมชน

ประการสำคัญ กรมศิลปากร (2513 : 51) ได้ระบุถึงแนวทางในการศึกษาส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ. 2539 ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติได้กล่าวถึง ความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐานและเครื่องมือสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียว และความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน วัฒนธรรมจะช่วยชักนำให้คนประพฤติดี ปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะเผชิญชีวิตร่วมกับบนผืนแผ่นดินเดียวกันทั้งในยามสุขและยามทุกข์

2. วัฒนธรรมเป็นกรองและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจึงถือได้ว่าวัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคม ซึ่งอาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของสมาชิกและของสังคมได้

3. วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ เป็นลักษณะเด่นประจำชาติ หรือประจำหมู่คณะซึ่งมีส่วนช่วยให้ชนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อันจะทำให้บังเกิดความรักสามัคคีกันและจะส่งผลต่อการรวมพลังของหมู่คณะและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

ประการสำคัญ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2513 : 1) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกนานเท่านาน ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า

“งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม นั้นเป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

การเชิงวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)

นักวิชาการหลายท่าน ๆ ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

พันธุ์ทิพย์ รามสูตร (2540 : 8-13) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นอีกทางหนึ่งของการวิจัยที่เชื่อมช่องว่างระหว่าง ทฤษฎี การวิจัย และการปฏิบัติในตลอดกระบวนการตั้งแต่การกำหนดปัญหาการวิจัย การประสานงานความร่วมมือการพัฒนา รูปแบบปฏิบัติการแทรกแซงตลอดไปจนถึงดำรงไปปฏิบัติในพื้นที่ ในขณะที่ สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540 : 133) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไว้ว่า เป็นรูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงตน หรือการตรวจสอบตนเองเพื่อให้ผู้ร่วมทำวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงาน ทำให้เข้าใจถึงการปฏิบัติงานของตนและทีมงานหรือองค์กร และตัดสินใจในการเลือกสภาพการที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเดียวกัน Kemmis และ McTaggart (1988) ได้นิยามความหมายของการวิจัยปฏิบัติการไว้ว่า เป็นรูปแบบ การศึกษาวิจัยแบบสะท้อนตนเองของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาปรับปรุงวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องชอบธรรมกับบริบทสังคม รวมทั้งการสร้างความสำเร็จในการปฏิบัติงานและสภาพการที่เป็นอยู่ ส่วน ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 5) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำให้ความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่และให้ได้แนวทางในการปฏิบัติหรือวิธีแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น นอกจากนี้ สุภางค์ จันทวานิช (2545 : 68) ได้กล่าวถึง การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เขาเห็นว่าดีเหมาะสมตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัย มาดำเนินการปฏิบัติเพื่อทดลองว่าใช้ได้หรือไม่ ประเมินดูความเหมาะสมตามความเป็นจริง ควบคุมแนวทางปฏิบัติการณ์แล้วนำเสนอผลมาปรับปรุงปฏิบัติการ เพื่อนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ นำไปใช้และเผยแพร่ได้ ประการสำคัญ Ebbutt (ประวิต เอราวรรณ์. 2545 : 5 ; อ้างอิงมาจาก Ebbutt. 1983) มองว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นที่วิธีการดำเนินงานว่าเป็นการใช้วิธีการเชิงระบบ เพื่อพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในการปฏิบัติงานอย่างมีแนวทางและสองสะท้อนผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นของตนเอง

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมองการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานร่วมกันดำเนินการ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้มาถึงแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ที่กลุ่มนักวิจัยต้องมีหรือได้กระทำ คือ การอาศัยความร่วมมือ (Collaborative) ของผู้ปฏิบัติงานทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม การอาศัยการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamic) โดยการปฏิบัติงานจะใช้กระบวนการกลุ่มมาเป็นเครื่องมือและการสองสะท้อนผลตามจอร์บันไดเวียน (Spiral of Reflective) ดังที่ Mckemman (1996 : 118) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 16 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มพูนความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ
2. มุ่งปรับปรุงการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานของบุคลากร
3. เน้นที่ปัญหาเร่งด่วนของผู้ปฏิบัติงาน
4. ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
5. ดำเนินการวิจัยภายใต้สถานการณ์ที่กำลังเป็นปัญหา
6. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ
7. เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีหรือศึกษาเพียงหน่วยเดียว
8. ไม่มีการควบคุมหรือจัดกระทำต่อตัวแปร
9. ปัญหาวัตถุประสงค์และระเบียบมีลักษณะเป็นกระบวนการสืบเสาะหาความรู้จริง
10. มีการประเมินหรือสองสะท้อนผลที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวน
11. ระเบียบวิธีวิจัยมีลักษณะเป็นนวัตกรรม สามารถคิดขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับปัญหาได้
12. กระบวนการศึกษามีความเป็นระบบหรือเป็นวิทยาศาสตร์
13. มีการแลกเปลี่ยนผลการวิจัยและมีการนำไปใช้จริง
14. ใช้วิธีการแบบบรรยายข้อมูลหรือการอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

15. คติวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมาจากการทำความเข้าใจการตีความหมาย และการคิดอย่างอิสระ

16. เป็นการวิจัยที่ปลดปล่อยความคิดอย่างเป็นอิสระและเป็นการเสริมสร้างพลังร่วมในการทำงาน (Empowerment) ให้ผู้เกี่ยวข้อง

กระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะเริ่มต้นด้วย

1. การกำหนดแนวคิด (Idea) ที่ต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานจะร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นปรับปรุงในส่วนไหนของงาน สิ่งใดเป็นปัญหาอย่างแท้จริงและผลกระทบที่ตามมาแนวคิดทั่วไปนี้เกิดขึ้นจากผลสำรวจสภาพการเบื้องต้น (Reconnaissance) ซึ่งผลที่ได้จากการสำรวจนี้กลุ่มผู้วิจัยปฏิบัติการจะนำไปกำหนดเป็นแผนในการปฏิบัติ

2. ร่วมกันวางแผนทั่วไป (Funeral Plan) กลุ่มร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงจุดใดก่อน จะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปรับปรุงบนพื้นฐานของความเป็นไปได้และความสนใจร่วมกัน

3. กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ (Action Steps) เป็นการแตกแผนออกเป็นแผนย่อย ๆ

4. เริ่มต้นที่ขั้นตอนแรกด้วยการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงงานและต้องมองไปยังผลที่คาดว่าจะได้รับก่อนที่จะเริ่มต้นด้วยความรอบคอบ วางแผนติดตามผลที่จะตามมาแล้วร่วมกันพิจารณาเพื่อประเมินว่าวิธีการนั้นสามารถปฏิบัติได้จริงเพียงใด ต้องการส่งสะท้อนผลที่เกิดขึ้นในขั้นตอนแรกอย่างชัดเจนเพื่อเป็นสารสนเทศในการวางแผนขั้นตอนที่สองหรือขั้นตอนต่อ ๆ ไปเริ่มดำเนินการปฏิบัติงานในแผนที่สองแล้วติดตามตรวจสอบ ประเมินผลแล้วการวางแผนใหม่ไปเรื่อย ๆ ถ้ายังไม่ได้คำตอบหรือปัญหายังไม่คลี่คลาย

ขณะที่ ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 26 - 27) กล่าวว่า องค์ประกอบของขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสำรวจวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานเพื่อกำหนดจุดพัฒนา ขั้นตอนนี้ นักวิจัยสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือต่าง ๆ มาทำการสำรวจข้อมูลได้ ในขั้นตอนนี้ถ้าหากเป็นการวิจัยปฏิบัติการที่มีบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นนักวิจัยต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการร่วมกำหนดปัญหาหรือกำหนดจุดพัฒนา ไม่ควรจะเป็นบทบาทของนักวิจัยนอกเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนเพื่อการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยผู้เกี่ยวข้องหรือกลุ่มนักวิจัยร่วมกันกำหนดแผนงานที่จะนำไปใช้ ซึ่งแผนควรประกอบด้วย จุดประสงค์ของแผนขั้นตอนและวิธีการ เครื่องมือและวิธีการประเมินผลความก้าวหน้าหรือความสำเร็จ การรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผน การตรวจสอบและวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติตามแผนงาน นักวิจัยทำแผนที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติในสภาพการทำงานที่ประสบปัญหาอยู่และมีการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ การรวบรวมข้อมูลอาจทำเป็นบันทึกประจำวันหรืออนุทินการทำตารางปฏิบัติงาน การทำตารางวิเคราะห์และเวลา

ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผลเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างและภายหลังการดำเนินงานตามแผน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการเชิงปริมาณข้อมูล เช่น การใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบวัด แบบการสังเกต แบบทดสอบ หรือวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผลเมื่อได้ข้อมูลและผลการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้แล้วนักวิจัยรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องต้องมีการร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย ที่ต้องพัฒนาหรือแก้ไขต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้อาจใช้แบบประเมินผลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม หรือเทคนิคการระดมพลังสมอง เป็นต้น

หลังจากที่นักวิจัยทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ นักวิจัยสามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ ในกรณีที่แผนงานนั้นสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งที่ต้องการได้แล้ว หรือกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาได้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ นักวิจัยสามารถย้อนกลับไปเริ่มต้นที่ขั้นตอนที่ 2 ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเป็นที่ น่าพอใจของทุกฝ่าย

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นตอนปฏิบัติ (Action) ขั้นตอนการสังเกต (Observation) และสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) เมื่อดำเนินการครบทุกขั้นตอนแล้วยังไม่น่าพอใจหรือต้องการพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม ก็สามารถย้อนกลับไปขั้นตอนการวางแผน (Planning) แล้วดำเนินการไปในขั้นตอนต่อไปจนกว่าผลการปฏิบัติจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเอาไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

รักษพงศ์ วงศาโรจน์ และคณะ (2550 : 87-106) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรภาครัฐหลักที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจาก หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทในการจัดการทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทานที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน การกำกับดูแลและควบคุมการใช้ทรัพยากรสาธารณะของกิจการท่องเที่ยว

เสรี วังสีไพจิตร และคณะ (2547 : 86-112) ได้ศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ผลการศึกษาสะท้อนว่า บทบาทขององค์กรภาครัฐในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งในระบบหลักและระบบรองมีปัญหาเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ไม่มีบทบาทในการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ทั่วจังหวัดได้อย่างสมบูรณ์ องค์กรที่มีอำนาจ

หน้าที่ในการจัดทำแผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นองค์กรหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลางทั้งสิ้น และขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดความเชื่อมโยง และขาดแผนการบริหารที่ชัดเจน ส่วนอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น มีระบบและวิธีการการบริหารที่แตกต่างหลากหลายทำให้การประสานงานภายในองค์กรภาครัฐผ่านกลไกระบบราชการต่าง ๆ มีปัญหาและมีความยุ่งยากมากขึ้น ประการสำคัญ ปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมค่อนข้างจำกัด การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับต่าง ๆ ภาคเอกชนไม่ปรากฏบทบาทที่เด่นชัด สภาอุตสาหกรรม เองมีบทบาทเพียงสะท้อนปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ภาครัฐเท่านั้น ส่วนสถานะและบทบาทขององค์กรภาคเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีลักษณะการทำงานและมีความมุ่งหมายในการแสวงหากำไรสูงสุด นอกจากการรวมตัวกันในบางโอกาสในกรณีวิกฤติทางธุรกิจจึงมีการร่วมมือกัน เพื่อรณรงค์ส่งเสริมการขายและแบ่งผลประโยชน์

วิรุณสิริ ใจมา และอัครเรศ รักสุริยา (2550 : 96-114) ได้ศึกษาศักยภาพ บทบาท และความต้องการของภาคธุรกิจในจังหวัดเชียงรายในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวของจังหวัด ผลการศึกษาระบุว่า ศักยภาพของภาคธุรกิจในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ภาคธุรกิจอาจมีความสนใจที่จะรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว อาจเป็นไปได้ว่าภาคธุรกิจมีความสนใจในข้อมูลข่าวสาร แต่ยังไม่ทราบแหล่งข้อมูลข่าวสารหรือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในกรณีที่ธุรกิจไม่ได้เป็นสมาชิกหรืออยู่ในสมาคมชมรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยมากในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวไม่ได้กระทบต่อธุรกิจของตนเองโดยตรงแต่เป็นการกระทบต่อจังหวัดโดยรวมเท่านั้น จึงทำให้ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว การให้โอกาสแก่ภาคธุรกิจให้เข้ามามีส่วนร่วมน้อยเกินไป และการขาดการกระตุ้นให้ภาคธุรกิจเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม

ณัฐพงษ์ ถือดำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ (2550 : 58-114) ได้ศึกษาโครงการระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาระบุ ความพร้อมของภาคที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อยุทธศาสตร์การจัดการพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน และศาสนสถาน สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่หนึ่งหน่วยงานหลักศิลปากรที่ 15 เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานในเขตจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ มีลูกจ้างชั่วคราวเป็นกำลังหลักของหน่วยงาน ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำและไม่ได้รับการขึ้นเงินเดือน ขาดกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้หน่วยงานขาดงบประมาณในการจัดส่งพนักงานไปอบรม ส่งผลให้กำลังหลักของหน่วยงานไม่สามารถพัฒนาตนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นได้ ส่วนพระมีความพร้อมที่จะต้อนรับผู้มาเยือนทุกกลุ่ม พร้อมทั้งจะแสดงธรรมและประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้แก่ผู้มาเยือน เจ้าอาวาสพร้อมจะกวาดขันวินัยสงฆ์เพิ่มขึ้นเพื่อให้การประพฤติตนของพระในวัด มีกิจวัตร

ที่ดงามนำเคาพรศรธา และกลุ่มที่สองหน่วยงานสนับสนุนส่วนราชการด้วยกัน ขาดความคล่องตัวที่จะสนับสนุน

บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ (2550 : 2-5) ได้ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า ภาคธุรกิจส่วนน้อยที่ดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยมีแนวทางดำเนินการตามขั้นตอนในเรื่องการวางแผนการกำหนดงบประมาณ การกำหนดบุคลากร การกำหนดวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ และการประเมินผลการจัดทำกิจกรรมเพื่อการปรับปรุงแก้ไข ส่วนภาคธุรกิจส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยข้อจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ นโยบายจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น นอกจากนี้ ภาคธุรกิจมีความคิดเห็นต่อแนวทางการเข้าไปมีส่วนร่วมในสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับค่อนข้างเห็นด้วย โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการวางแผนพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว ประการสำคัญ ภาคธุรกิจมีแนวทางการแก้ไขปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้มีการกำหนดแผนงานประจำปีในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้ได้มาตรฐานตลอดจนพัฒนาไปยังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่สำคัญ ให้มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติ การร่วมประชาสัมพันธ์ณรงค์ การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก และมีมีการจัดระบบการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมมากที่สุด

ชุกกลิน อุณวิจิตร และคณะ (2549 : 81-83) ได้ศึกษาศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการพัฒนาการท่องเที่ยว แม้ว่าส่วนใหญ่เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงาน แต่ความเห็นก็กระจายแตกต่างกันไปทั้งนี้เพราะกฎหมายไม่กำหนดบทบาททางการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน การพัฒนาที่ผ่านมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นผู้รองรับนักท่องเที่ยวและปฏิบัติตามคำสั่งของหน่วยงานเบื้องบนหรือன்றการเมืองท้องถิ่น อีกทั้งยังขาดความเป็นเอกภาพและเชื่อมโยงไปไม่ถึงท้องถิ่นอย่างแท้จริง ยุทธศาสตร์ระดับประเทศและยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดจึงมีผลในทางปฏิบัติน้อยเนื่องจากเป็นเรื่องที่ห่างไกลท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนไม่ใช่องค์กรระดับท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติที่กระจายอยู่ทั่วประเทศแต่เป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ

รุ่งรัตน์ ทองสกุล และคณะ (2549 : 87-102) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ประเพณีและวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ผลการศึกษาระบุว่า การรวมกลุ่มของผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ เช่น

หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ชาวบ้าน ให้ความร่วมมือในการให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นให้รักหวงแหนในวิถีชีวิตรวมถึงสืบสานวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ เห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง ภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน มีบุคลากรที่จริงจังและจริงจังเข้ามาทำงานเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องตระหนักและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมให้มากขึ้น มีความจริงจัง ในการดำเนินงานเข้ามาช่วยควบคุมดูแล มีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ หรือทิศทางในการพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน ทุกฝ่ายควรจะได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ ร่วมแก้ปัญหา และพัฒนาไปด้วยกัน ชาวบ้านในชุมชนควรจะหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกันในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม และร่วมกันอนุรักษ์วิถีชีวิต ชุมชน ประเพณี และวรรณกรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ดำรงอยู่ เพื่อให้เป็นจุดเด่นของหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวปรารถนาเข้ามาเยี่ยมชม เมื่อมีทิศทางที่ชัดเจนแล้วจึงทำความเข้าใจ และสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามข้อตกลงด้วยความเต็มใจและที่สำคัญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

สำเนาวิ เสาวกุล และคณะ (2550 : บทคัดย่อ) ยังได้ศึกษา บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาท้องถิ่นให้ดีขึ้น การนำเสนอของดีมีคุณภาพประจำท้องถิ่นของตน ชุมชนมีอาชีพเสริม และเกิดรายได้ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอีสานใต้มีความคาดหวังว่า รัฐบาลควรมอบอำนาจในด้านการบริหารจัดการให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการจัดการมีแต่ภารกิจ ต้องการให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ล้ำค่าของจังหวัดอีสานใต้ พัฒนาสถานที่ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร โรงแรม การจัดทำสนามบินที่เป็นจุดเชื่อมโยงในการท่องเที่ยวภายในกลุ่มอีสานใต้ พัฒนาสภาพแวดล้อม บรรยากาศ ให้สวยงามและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสาธารณูปโภค และความปลอดภัย เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และนำมาพัฒนาอีสานใต้ต่อไป แต่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ ขาดงบประมาณในการส่งเสริม การสนับสนุนและการพัฒนาจากภาครัฐ การคมนาคมในการท่องเที่ยวยังขาดความรวดเร็วและสะดวกสบาย ที่พักไม่เพียงพอหรือไม่เป็นจุดดึงดูดเท่าที่ควร การจัดการของผู้บริหาร ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ภาครัฐต้องสนับสนุนการดูแลการท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้บำรุงรักษาโบราณวัตถุและโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเชิงนิเวศยังต้องอาศัยน้ำฝนเป็นปัจจัยหลัก ต้องการความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ โดยหน่วยงานหรือกรมที่เกี่ยวข้องให้ถ่ายโอนให้ท้องถิ่นดูแล รัฐบาลต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นธรรมแก่ผู้มาเที่ยว รัฐบาลควรแบ่งหรือจัดสรรกลุ่มทัวร์ ให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวมาในพื้นที่อีสานใต้ อย่างเท่าเทียมกันทั้งประเทศการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้

พิทธรณ บุษยราศรัย และนวพรรณ สังเวียนวงศ์ (2550 : 63-64) ได้ศึกษาศักยภาพและความต้องการในการวางแผนการท่องเที่ยวของภาคประชาสังคม และ NGO ของจังหวัดเชียงราย สะท้อนให้เห็นว่า ภาคประชาสังคม และ NGO ของจังหวัดเชียงรายมีความรู้ด้านการวางแผนและการจัดการด้านการท่องเที่ยว และด้านการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวกับระดับการศึกษา ยังพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับข่าวสารด้านการท่องเที่ยวข้างต้นยังส่งผลต่อบทบาทของภาคประชาสังคมและ NGO

มณีวรรณ ผิวนิ่ม และปรารณา จันทร์พันธุ์ (2546 : 47-89) ได้ศึกษา โครงการพัฒนาและผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ พบว่า การท่องเที่ยวในตลาดน้ำดำเนินสะดวกมีปัญหา เนื่องจาก ผู้ประกอบการในคลองขัดแย้งกันเอง เพราะแย่งที่ทำมาหากินแย่งลูกค้า ส่วนเจ้าของท่าเรือทำงานแบบต่างคนต่างอยู่ ทำให้ไม่เกิดความร่วมมือและพัฒนา ส่วนทางราชการไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ เนื่องจากเจ้าของท่าเรือเป็นเจ้าของที่ดินเอกชน และไม่ได้รับความร่วมมือ เพราะทุกท่าเรือต่างดูแลผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก ส่วนการท่องเที่ยวในตลิ่งชัน การค้าเกิดขึ้นเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน จึงไม่ขัดผลประโยชน์กัน ผู้ประกอบการต่างมุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีก จึงพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า

มาฆะ ชิตตะสังคะ และคณะ (2549 : 115-118) ได้ศึกษาโครงการบทเรียนจากกระบวนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนจังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลถึงการมีแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ มีความเข้าใจสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว หรือรับรู้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความต้องการให้มีการวางแผนและพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว แต่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการวางแผนการท่องเที่ยวได้โดยลำพัง ทั้งนี้ปัจจัยที่เป็นผลสำเร็จขึ้นอยู่กับทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือในการวางแผนในด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้การดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวบรรลุเป้าหมาย

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Carolyn (1996 : 101-109) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่บริหารจัดการโดยชุมชน การสำรวจความเป็นไปได้ที่พนมบาเสทประเทศกัมพูชา ผลการศึกษาพบว่า ประเทศกัมพูชาได้ผ่านประสบการณ์ที่เลวร้ายและกำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนผ่านในปัจจุบันซึ่งไม่สามารถ

คาดการณ์ได้ว่าในอนาคตจะเป็นเช่นใด แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลกัมพูชาก็ได้พยายามพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และเศรษฐกิจ โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นนโยบายหลัก โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการให้อำนาจแก่ ท้องถิ่น และต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวด้วย การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสม และมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม นอกจากนี้การวางแผนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างระมัดระวัง ทั้งในแง่สภาพแวดล้อมและในแง่ความรู้สึกทางสังคม แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นจริง และหน่วยงานของรัฐจะต้องร่วมมือกันในการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

Gartner (1996) ได้กล่าวถึงองค์การการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบท มักเริ่มต้นด้วยการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มเล็กๆ ที่ประชุมกันอย่างไม่เป็นทางการ และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว หลังจากนั้นสมาชิกของกลุ่มจะเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำกลุ่มของตนเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

Xie (2001 : 235-311) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนเผ่าลีในเกาะไหหลำ ประเทศจีน เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำเผ่าที่สืบทอดต่อกันมา ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาว่ามีความเหมาะสมกับการลงทุนหรือไม่ โดยแสดงให้เห็นว่า เกาะไหหลำเป็นสถานที่เยี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมที่เก่าแก่วัฒนธรรมของชนเผ่าลี โดยพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ คือ รัฐบาล นักลงทุน นักท่องเที่ยว และกลุ่มชนพื้นเมือง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานการพัฒนา ปี ค.ศ. 1989 เกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสินค้า วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ตัวการที่เก็บริกษา วัฒนธรรม ความมีเสรีภาพของชนเผ่า และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ แม้ว่าวัฒนธรรมหลายอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์และสวยงาม มีเอกลักษณ์ แต่นักลงทุนบางคนมีความคิดเห็นขัดแย้งก่อความตึงเครียดในกลุ่มนักลงทุนเนื่องจากรัฐบาลสนใจเรื่องเสรีภาพของประชาชนมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวฝ่ายนักลงทุนเข้าใจเจตนาของชนเผ่าผิดไปว่าพวกเขาต้องการงานและเงิน แต่แท้จริงแล้วพวกเขามีความต้องการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของพวกเขามากกว่า แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ดีอยู่แล้วไม่ควรจะไปให้ใครประเมินค่า เพื่อให้เกิดความสนใจ อีกทั้งเกาะไหหลำนี้ควรยึดมาตรฐานพื้นฐานการพัฒนา

Addmore และคณะ (2002) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบโต้ตอบในซิมบับเว พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนขึ้น ความหลายหลากของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมล้วนส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น แต่หากมอง การมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นความสำเร็จในการพัฒนา การมีส่วนร่วมโดยชุมชนควรจะถูกมองว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่จะมีการระบุดูปรสรรคและพูดคุยและการแก้ปัญหาาร่วมกันระหว่างสมาชิก ในชุมชนและเจ้าหน้าที่โครงการ

Yang (2002 : 1-2) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางดนตรีและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันของพิธีกรรมทางพุทธเถรวาทที่บรรเลงโดยชนเผ่าไทยในยูเนียน พบว่า ชนเผ่าไทยในยูเนียนประเทศจีนซึ่งอาศัยในสิบสองปันนา มณฑลยูนนานรวมทั้งไทยลาวเดิมจะนับถือศาสนาหลายอย่างจะมีประเพณีวันวิสาขบูชาและประเพณีสงกรานต์ เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจได้กลายเป็นประเพณีชาวบ้านและยังคงเป็นประเพณีทางศาสนาหรือพิธีกรรมต่างๆ มากมายซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) ความเชื่อ 2) ข้อมูลทางชาติพันธุ์ ประเพณีต่าง ๆ 3) การวิเคราะห์ทางดนตรี วันวิสาขบูชา 4) เป็นการอภิปราย ประเพณีวิสาขบูชา แบบดั้งเดิม 5) ตรวจสอบสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมของชนกลุ่มน้อยที่นับถือบูชาอื่น ๆ

Heather และคณะ (2003 : 181-190) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ผลการศึกษาพบว่า การแข่งขันกีฬาวิทยาลัยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการจัดการแข่งขันกีฬาโดยทั่วไปที่มีขนาดเล็กถึงแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง แต่ในแง่ของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เหล่านั้นเกี่ยวข้องกับงานใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น การแข่งขันกีฬาในวิทยาลัยสหรัฐอเมริกาแสดงให้เห็นถึงศักยภาพการจัดการการแข่งขันกีฬาที่เพิ่มขึ้น จากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว และยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพในการจัดการ

Dogan และคณะ (2004 : 171-181) ได้ศึกษาการรับรู้ผลกระทบของงานฉลองและอนุรักษ์เชิงนิเวศของผู้จัด ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนต้องวิเคราะห์ถึงค่าใช้จ่ายและประโยชน์ของการที่นำเสนอเหตุการณ์พิเศษหรือเทศกาลเกี่ยวกับชุมชน หากมีการประเมินผลแล้วแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์พิเศษหรือเทศกาลมีแนวโน้มที่จะสร้างประโยชน์มากกว่าค่าใช้จ่ายชุมชนควรพิจารณาอย่างจริงจังที่จะนำเสนอเหตุการณ์พิเศษหรือเทศกาล แต่หากการประเมินที่แสดงให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายของเทศกาลหรือเหตุการณ์พิเศษสูงกว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน ต้องพิจารณาการวางแผนและพัฒนาเหตุการณ์พิเศษหรือเทศกาล อย่างระมัดระวังและโดยจัดงานที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชน

Donald (2008 : 403-428) ได้ศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยว วิวัฒนาการและการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของการลงทุนในการจัดเทศกาลท่องเที่ยว เป็นวิธีการคล้ายกับกลยุทธ์ที่บริษัทโดยทั่วไปดำเนินการ เช่น การประเมินผลและพัฒนาสายของผลิตภัณฑ์และการบริการที่เป็นเป้าหมายของการขับเคลื่อนและมูลค่าการลงทุน ประชาชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องประเมินมูลค่าหรือคุณค่าของการจัดงานเทศกาล โดยส่วนมากมูลค่าทางเศรษฐกิจมักจะมีชัยเสมอและมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นข้อ จำกัดเกี่ยวกับความยั่งยืนของการจัดงานเทศกาล

Racherla และ Hu (2010 : 1012-1034) ที่ได้ศึกษาความร่วมมือของการวิจัยตามมุมมองของเครือข่ายสังคมของการท่องเที่ยว พบว่า เครือข่ายความร่วมมือมีคุณค่ามากกว่าผลของงาน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในเครือข่าย เป็นทำงานร่วมกันและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อชุมชนท้องถิ่น และมีแนวโน้มว่า

การดำเนินงานในระบบเครือข่ายจะมีประสิทธิผลมากที่สุด ในขณะที่เดียวกัน การเพิ่มขึ้นของสมาชิกในเครือข่ายเป็นวงกว้างมากขึ้น เป็นการมีส่วนร่วมแบบสหวิทยาการ ส่งผลให้ผลลัพธ์มีแนวโน้มไปในทิศทางบวก

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยศึกษาพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยชุมชนนั้นๆ ยังมีทุนทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อของตนเอง เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว โดยพื้นที่ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างประสบผลสำเร็จนั้น เกิดจากการบทบาทและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเองในการจัดการท่องเที่ยว สามารถสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ โดยชุมชนเป็นผู้ดูแลและรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พร้อมกับการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของตนเอง ผู้วิจัยใช้ความรู้นี้เป็นกรอบในการศึกษาและเพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) เป็นวิธีการหาคำตอบในงานวิจัยที่มีความสมบูรณ์แบบโดยการนำจุดเด่นของระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบและข้อสรุปต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานมาผสมผสานร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทั้งนี้เนื่องจาก จุดเด่นของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสัมภาษณ์ใช้ได้ดีกับบุคคลทุกประเภท และมีลักษณะความยืดหยุ่นได้มากกว่าแบบสอบถาม สามารถดัดแปลงแก้ไขข้อคำถามจนกว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถามได้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 110-112) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างเครื่องมือการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) ประกอบด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) เนื่องจาก การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ประกอบไปด้วยแบบหลายขั้นตอนตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วยระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ ระยะการวิจัยปฏิบัติการ และระยะหลังดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ (Pre -Action Research) เป็นระยะที่ดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ภาศึภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน

2. ศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบความต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ว่ามีส่วนร่วมในการจัดการงานอยู่ในระดับใด แล้วทำการเปรียบเทียบความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ด้วย วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method)

ระยะที่ 2 ระยะการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นระยะการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อยกร่าง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1980 : 7-9) เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525 : 11-13) นันทิยา หุตานุกัฏ และณรงค์ หุตานุกัฏ (2546 : 64) สมยศ นาวิการ (2545 : 2) และปาริชาติ วลัยเสถียร (2543 : 142) รูปแบบการมีส่วนร่วมของ อนงค์ พัฒนจักร (2535 : 13) เฉลียว บุรีภักดี (2545 : 115) และ Sumayao (1999) อ่างใน นำชัย ทนุผล และคณะ (2548 : 1-13) ด้วยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Interview) ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบไปด้วยตัวแทนจากภาศึภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน ใน 4 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้แก่ 1) ขั้นการวางแผน (Plan) 2) ขั้นปฏิบัติ (Do) 3) ขั้นติดตามและประเมินผล (Check) และ 4) ขั้นปรับปรุงแก้ไข (Action)

ระยะที่ 3 ระยะหลังการวิจัยปฏิบัติการ (Post -Action Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการร่วมวิเคราะห์สรุปบทเรียนคั่นหาอุปสรรคความรุ้ โดยการประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เพื่อสังเกตผลของการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เพื่อสรุปองค์ความรู้รูปธรรม

2. ขั้นตอนการร่วมประเมินสรุปผลบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาคุมชน เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เพื่อถอดบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาคุมชนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2554 จำนวน 5,214 คน (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช) โดยจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

1.1 ภาครัฐ ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือเจ้าหน้าที่หน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาค จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการหรือเจ้าหน้าที่หน่วยราชการบริหารส่วนกลางในจังหวัด และผู้อำนวยการหรือเจ้าหน้าที่องค์กรบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 135 คน

1.2 ภาคเอกชน ได้แก่ สมาชิกชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช จำนวน 15 คน

1.3 ภาคการศึกษา ได้แก่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยและผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 71 คน

1.4 ภาคศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 43 รูป

1.5 ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงาน จำนวน 111 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน จึงต้องมีการสุ่มตัวอย่างแบบผสม คือ การเลือกโดยใช้หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช น่าจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากที่สุด (Homogeneous) และระหว่างกลุ่มน่าจะมีลักษณะที่แตกต่างกันมากที่สุด (Heterogeneous) ด้วยเหตุนี้วิธีการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้จึงใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยมีภาคเป็นตัวแปรจำแนกกลุ่ม (Classified variable) ซึ่งจะมีจำนวนชั้นภูมิ (Strata) เท่ากับ 5 ชั้นภูมิ (5 Stratum) และมีบุคคลเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Units) โดยใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับแต่ละชั้นภูมิแบบสัดส่วนที่เหมาะสม (Proportional Allocation) ดังขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 กำหนดกรอบของประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ (Population framework) พร้อมทั้งจำนวนและบัญชีรายชื่อของประชากรทั้งหมดที่ศึกษา (N)

2.2 แบ่งประชากรทั้งหมดออกเป็นประชากรย่อย (Subpopulation) จำนวน 5 ชั้นภูมิ (ภาค) ตามวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งแต่ละสถานีย่อมจะมีจำนวนของประชากรย่อยที่แตกต่างกัน (N_h)

2.3 คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการใช้ภายใต้ความเชื่อมั่น 95% จากสูตรของ Taro Yamane (วีระพล ทองมา. 2539 : 129 ; อ้างอิงมาจาก Yamane. 1988) จะได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 375 ราย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จากสูตร } n &= \frac{N}{1 + Ne^2} \\ n &= \frac{5214}{1 + (5214)(0.05)^2} \\ n &= 375 \end{aligned}$$

2.4 ทำการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากประชากรย่อยในแต่ละชั้นภูมิ โดยวิธีสัดส่วนที่เหมาะสม (Proportional Allocation) จนครบทั้ง 5 ชั้นภูมิ ซึ่งเมื่อรวมขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างที่ได้จากทุกชั้นภูมิเข้าด้วยกันจะเท่ากับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้พอดี

2.5 ดำเนินการสุ่มตัวอย่างจาก 5 ชั้นภูมิ ให้ได้ขนาดตามที่คำนวณได้ในข้อ 4 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ใช้การจับฉลาก เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในลำดับต่อไป โดยที่ขนาดของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แสดงรายละเอียดได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ภาคี	ประชากร	กลุ่มขนาดตัวอย่าง
ภาครัฐ	1,650	135
ภาคเอกชน	202	15
ภาคการศึกษา	986	71
ภาคศาสนา	589	43
ภาคประชาชน	1,551	111
รวม	5,214	375

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 ที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ เคย และไม่เคย

ตอนที่ 3 ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

4 ตัวเลือก คือ น้อยที่สุด น้อย มาก และมากที่สุด

2. แบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดองค์ประกอบที่จะซักถาม คำชี้แจงให้แก่ผู้สัมภาษณ์ได้ทราบ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 4 ดังนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดองค์ประกอบที่จะซักถาม คำชี้แจงให้แก่ผู้สัมภาษณ์ได้ทราบ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3

ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดองค์ประกอบที่จะซักถาม คำชี้แจงให้แก่ผู้สัมภาษณ์ได้ทราบเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ต้องการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยศึกษากรอบทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วม หลังจากนั้นออกแบบแบบสอบถามโดยร่างข้อคำถามให้ครอบคลุมประเด็นข้างต้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

1.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษาและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้คำแนะนำ

1.3 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำ แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาเนื้อหาและโครงสร้างว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

1.4 ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัยต่อไปแล้ววัดความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่า IOC ดังนี้

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้

$$\text{สูตร} \quad \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาเอกทางการท่องเที่ยวหรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษารั้งนี้ จำนวน 3 ท่าน ประกอบไปด้วย

1. อาจารย์ ดร.อนุ เจริญวงศ์ระยับ
2. อาจารย์ ดร.ศิริลักษณ์ บางโชคดี
3. อาจารย์ ดร.สุธิดี ฤกษ์ขำ

ซึ่งผลการทดสอบพบว่าได้ค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์พิจารณาข้างต้น

1.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Pilot Study) กับพหุภาคีจำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มตัวแทนขนาดเล็ก

1.6 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อในแต่ละด้านโดยใช้เทคนิค Item-total Correlation และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก (Cronbach's Alpha Coefficient) (ยูทธ ไกยวรรณ. 2550 : 91) พบว่าแบบสอบถามได้ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.42 ถึง 0.87 และได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 (ตาราง 30 ภาคผนวก ข)

1.7 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริงต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมประเด็นการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และรูปแบบความร่วมมือของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นออกแบบแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมประเด็นดังกล่าว

2.2 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ดูเนื้อหาสาระว่ามีความเหมาะสมกับการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ แล้วนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสม

2.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบภาษาที่ใช้ในการตั้งคำถามว่ามีความถูกต้องหรือไม่

2.4 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขปรับภาษาให้เข้าใจง่าย และรายงานผลให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทราบ

2.5 ผู้วิจัยเมื่อคุณภาพเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาสารคาม ไปยังหน่วยงานราชการในจังหวัดนครศรีธรรมราช สมาชิกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช อธิการบดีและผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าอาวาสวัดในจังหวัดนครศรีธรรมราช และประชาชนเพื่อแจ้งรายละเอียดและขออนุญาตเก็บข้อมูลในการวิจัย

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระยะที่ 1 ในการสนทนากลุ่มย่อยวันที่ 9-10 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 โรงแรมเมืองลิเกอร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2553 สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช

3. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

4. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ แปลผลและสรุปผลเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน. ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในระยะที่ 2
5. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในระยะที่ 2 ในการสนทนากลุ่มย่อยวันที่ ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ณ ศาลากลางจังหวัด นครศรีธรรมราช
6. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างวันที่ 1- 30 มิถุนายน พ.ศ. 2554
7. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ แปลผลและเพื่อยืนยันรูปแบบการมีส่วนร่วม

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ในการสร้างเครื่องมือได้ดำเนินการสร้างตามกรอบที่กำหนดไว้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบนามบัญญัติ (Nominal scale)

ตอนที่ 2 บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ แล้วมาหาค่าความถี่ ร้อยละบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยจำแนกตามฐานนิยม ค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ

ตอนที่ 3 ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ดังนี้ 4 ตัวเลือก โดยกำหนดค่าเฉลี่ยในการตอบ ดังนี้

มากที่สุด	กำหนดให้	4	คะแนน
มาก	กำหนดให้	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้	1	คะแนน

จากนั้นนำคะแนนมาหาช่วงคะแนน เพื่อจัดระดับความต้องการการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีหาอันตรภาคชั้นดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าคะแนนมากที่สุด}-\text{ค่าคะแนนน้อยที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{4-1}{4}$$

$$= 0.75$$

จากนั้นนำมาหาช่วงคะแนนเฉลี่ยและกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.26 - 4.00	หมายถึง	ความต้องการมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.25	หมายถึง	ความต้องการมีส่วนร่วมระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.76 - 2.50	หมายถึง	ความต้องการมีส่วนร่วมระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.75	หมายถึง	ความต้องการมีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณี

แห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยวิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และนำข้อมูล
ที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation technique) กล่าวคือเมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และจดบันทึกรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสิ่งที่อยู่รอบตัวเราที่อยู่ในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานที่ เหตุการณ์ ตรวจสอบข้อมูลว่าข้อมูลเหล่านั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแท้จริงที่สุด อีกทั้งสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล พิจารณาแหล่งเวลาซึ่งหมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะได้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่อันหมายความว่าถ้าข้อมูลมาจากต่างสถานที่กันจะข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคลซึ่งหมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลเหล่านั้นจะเหมือนเดิมหรือไม่ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบดังนี้

ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Triangulation Technique) คือการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันสำหรับรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน (Denzin. 1970 ; Saunders. 2007) สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการสอบถาม สัมภาษณ์ และศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบด้วย

สำหรับการการวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์แบบ Open Coding Analysis โดยมีขั้นตอนดังนี้ (Strauss and Corbin. 1990)

1. ผู้วิจัยอ่านบทสัมภาษณ์ทั้งหมด
2. วิเคราะห์บทสัมภาษณ์ที่มีอยู่ทั้งหมดโดยแยกประเด็นจากการวิเคราะห์
รายบรรทัด รายประโยค และรายย่อหน้า
3. กำหนดคำสำคัญ (Key words) หลังประเด็นต่าง ๆ
4. แยกคำสำคัญของผู้ให้สัมภาษณ์รายบุคคลตามลำดับ โดยอ้างอิงแนวคำถาม
ที่ตั้งไว้
5. รวมคำสำคัญที่เหมือนกันจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด และเรียงลำดับ
ตามแบบคำถาม
6. เลือกคำสำคัญที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูล
7. ย้อนกลับไปดูว่าคำสำคัญดังกล่าวมีใครให้ข้อความพูดของผู้ให้สัมภาษณ์
เพื่อพิจารณาข้อมูลดังกล่าวเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
8. นำข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมมาวิเคราะห์
เชิงลึกต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่หาคุณภาพเครื่องมือ ใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์
  - 1.1 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นคุณสมบัติของเครื่องมือที่สามารถวัดผล
ได้แน่นอนคงที่ไม่ว่าจะนำไปวัดกี่ครั้งก็ตาม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient)
  - 1.2 การหาค่าอำนาจการจำแนก (Discrimination) เป็นคุณสมบัติที่สามารถชี้ให้เห็นถึง
ลักษณะความแตกต่างหรือจำแนกสิ่งที่ต้องการวัดหรือบุคคลออกเป็น 2 กลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกัน
ในเรื่องที่จะศึกษา ด้วย Item Total Correlation โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์ของ Pearson
2. สถิติพื้นฐาน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับข้อมูลทั่วไปของ
ผู้ให้ข้อมูล นำเสนอด้วย ค่าความถี่ ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ Independents t-test และ F-test
(One-way ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี พ.ศ. 2554 จำนวน 375 ตัวอย่าง โดยนำแบบสอบถามเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งได้แบ่งนำเสนอ การวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. ระยะที่ 1 ระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ

1.1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.2.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.2 ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) การศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้า

ขึ้นธาตุ

3) การศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

4) การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นที่มีเพศ อายุ รายได้ การศึกษา ภาคีต่างกัน

2. ระยะที่ 2 ระยะการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)

3. ระยะที่ 3 ระยะหลังการวิจัยปฏิบัติการ (Post-Action Research)

ระยะที่ 1 ระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ

ผลการศึกษาในระยะที่ 1 ระยะก่อนการวิจัยปฏิบัติการ (Pre -Action Research) เป็นการศึกษา 1) ประวัติความเป็นมาของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) และ 2) การมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบความต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

โดยการใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เพื่อตอบจุดประสงค์ที่ 1-3 ดังต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Document Analysis) ผลการศึกษามีดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมานาน ไม่น้อยกว่า 1,800 ปีล่วงมาแล้ว ดังที่ สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช (2554 : 5) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (2553 : 78) ได้ระบุในทำนองเดียวกันว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีประวัติความเป็นมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 ปรากฏชื่อในที่ต่าง ๆ หลายชื่อตามความรู้ ความเข้าใจที่สืบทอดกันมา ด้วยสำเนียงภาษาของชนชาติต่าง ๆ ที่เคยเดินทาง ผ่านในระยะเวลาที่แตกต่างกัน เช่น ตามพลึงคม ตามพรลึงค์ มัทธาสิงคม ตามพลึงเกศวร โยสิง โพลิง เขียะโท้ว โลแค๊ก สิริธรรม นครศรีธรรมราช ลิกอร์ ละคอน คิวตุดอน สุวรรณปุระ ปาฐลือบุตร เป็นต้น

หลักฐานทางโบราณคดีและหลักฐานทางเอกสารที่ปรากฏ ระบุว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีภูมิหลังอันยาวนาน นับตั้งแต่ยุคหินกลาง ในราว 8,350-11,000 ปีล่วงมาแล้ว มีการพบเครื่องหินที่มีตัวขวานยาวใหญ่ที่เรียกว่า “ระนาดหิน” ที่อำเภอท่าศาลา ในยุคโลหะ พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ คือ กลองมโหระทึกสำริด 2 ใบ ที่บ้านเกตุกาย ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง และที่คลองคุดด้วน อำเภอฉวาง นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่อำเภอสิชลในปัจจุบัน ยังพบร่องรอยโบราณสถานและโบราณวัตถุเกี่ยวเนื่องในศาสนาพราหมณ์ มีอายุเก่าแก่ที่สุดในนครศรีธรรมราช ได้แก่ พระพุทธรูปสำริดศิลปะแบบอมราวดีของอินเดีย และเศียรพระพุทธรูปศิลปะแบบคุปตะอินเดีย เป็นต้น จากหลักฐานเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลานี้ จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากอินเดียอย่างมากมาย ทั้งในด้านศาสนา ความเชื่อ อักษร ภาษา ประเพณี และการปกครองจนกลายเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมนครศรีธรรมราชมาถึงปัจจุบัน

นครศรีธรรมราช ได้มีการสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากพระนามของปฐมกษัตริย์ผู้ครองนครศรีธรรมราช คือ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช แปลความหมายตามรูปศัพท์ได้ว่า “นครอันงามสง่าแห่ง พระราชาผู้ทรงธรรม” และ “ธรรมของราชา” หมายถึง “เมืองธรรมแห่งพระพุทธศาสนา” จากหลักฐานตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ต่างยืนยันถึงความรุ่งเรืองไพศาลของเมืองนครศรีธรรมราช เหนือสิ่งอื่นใด ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ได้สถาปนาพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ มีการบูรณะองค์พระบรมธาตุเจดีย์องค์เดิม ให้เป็นทรงระฆังคว่ำ อันเป็น ศิลปะลังกา นครศรีธรรมราชจึงกลายเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม เป็นเมืองแม่แห่งวัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรมไปยังหัวเมืองอื่น ๆ รวมทั้งสุโขทัยที่เพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้นเป็นราชธานีใหม่ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด. 2553 : 78)

ในช่วงแรกของการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้แต่งตั้งอุปราช (พัฒน์) บุตรเขยของพระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) เป็นเจ้าพระยา นครศรีธรรมราช รัชการมาจนถึงปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 2 จึงได้กราบทูลลาออกจากตำแหน่งด้วย เนื่องจากความชราภาพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งพระบริรักษ์ภูเบศรผู้ช่วยราชการเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และ รัชการจนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช คนทั่วไป รู้จักในนาม “เจ้าพระยานครน้อย”

เจ้าพระยานครศรีธรรมราชเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถได้ปราบปรามหัวเมืองมลายูจนสงบราบคาบ นอกจากนี้เจ้าพระยานครศรีธรรมราชยังเป็นนักการทูตที่สำคัญคนหนึ่ง โดยเฉพาะการเจรจากับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 ทำให้เมืองนครศรีธรรมราช มีอิทธิพลต่อหัวเมืองมลายู เป็นที่น่ายกย่องนับถือยำเกรงแก่บริษัทอังกฤษ ซึ่งกำลังแผ่อิทธิพลทางการค้าขายและทางการเมืองในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช ยังเป็นผู้มีฝีมือในทางช่างหลายอย่าง เช่น ฝีมือในทางการต่อเรือจนได้รับสมญาว่าเป็น "นาวีสถาปนิก" ในสมัยรัชกาลที่ 4 เจ้าพระยานครศรีธรรมราชได้ถวายพระแท่นถมตะทอง และพระราชนาถม อีกรด้วย

เจ้าพระยานครศรีธรรมราชถึงแก่อสัญกรรม เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนถัดมา คือ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อยกลาง) บุตรชายผู้ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้หัวเมือง กระจ่างกระเดื่อง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแก้ไขจัดการปกครองหัวเมืองปักษ์ ใต้ โดยให้มีการปกครองเป็นมณฑล นครศรีธรรมราชจึงเป็นมณฑลหนึ่งของประเทศไทย โดยทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาสุโขมนัยวินิต (ปั้นสุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑล นครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2439

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนแปลง การบริหารราชการแผ่นดินด้านการปกครองหัวเมืองอีกครั้งหนึ่ง ในรัชกาลนี้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้มีการแต่งตั้งตำแหน่งอุปราชปักษ์ใต้ขึ้นเพื่อปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งหมด ในการนี้ได้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรี ราเมศวร์ ดำรงตำแหน่ง อุปราชปักษ์ใต้ จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลง การปกครองในปี พ.ศ. 2475 จึงได้ ยุบมณฑล นครศรีธรรมราชลงเป็นจังหวัดหนึ่งของราชอาณาจักรไทย และดำรงฐานะดังกล่าวเรื่อยมา จนปัจจุบัน

ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต

จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคใต้ ห่างจาก กรุงเทพมหานคร 780 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 9,942,502 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,204,064 ไร่ มีพื้นที่มาก เป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ หรือ

ประมาณ ร้อยละ 1.98 ของ พื้นที่ทั้งประเทศ ที่ตั้งของตัวจังหวัด ตั้งอยู่ประมาณละติจูด 9 องศาเหนือและลองจิจูด 100 องศาตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและอำเภอบ้านดอน

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอห้วยยอดจังหวัดตรัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอ่าวไทยเป็นชายฝั่งทะเล มีความยาวตั้งแต่ตอนเหนือของอำเภอขนอมลงไปทางใต้ของอำเภอหัวไทร ประมาณ 225 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างไปตามลักษณะของ เทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเทือกเขาที่มีความยาวตามแนวยาวของคาบสมุทร เป็นผลให้ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ

1. เทือกเขาตอนกลาง ได้แก่บริเวณ เทือกเขานครศรีธรรมราช

มีอาณาเขตตั้งแต่ตอนเหนือของ จังหวัดลงไป ถึงตอนใต้สุด บริเวณพื้นที่ของอำเภอที่อยู่ในเขตเทือกเขาตอนกลางได้แก่ อำเภอสิชล อำเภอขนอม อำเภอท่าศาลา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอลานสกา อำเภอพรหมคีรี อำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ และอำเภอพระพรหม ในเขตเทือกเขานี้มีภูเขาสูงสุดในจังหวัด คือเขาหลวง ซึ่งสูงประมาณ 1,835 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล นอกจากนี้เทือกเขาตอนกลางยังเป็นเส้นแบ่งเขตอำเภอระหว่างอำเภอทุ่งสง อำเภอฉวาง กับอำเภอชะอวด อำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอลานสกา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอพรหมคีรี อำเภอท่าศาลา และเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชกับอำเภอบ้านนาสาร อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีอีกด้วย

บริเวณเทือกเขาตอนกลาง มีเส้นทางคมนาคมผ่านจากบริเวณที่ราบชายฝั่ง ตะวันออก ไปยังบริเวณที่ราบด้านตะวันตกได้ คือ ทางหลวงหมายเลข 40 ซึ่งข้ามจากอำเภอสิชล อำเภอขนอมสู่เขตอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และทางหลวง หมายเลข 405 จากอำเภอลานสกา ไปสู่อำเภอฉวาง ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช และทางหลวงหมายเลข 4 จาก อำเภออ่อนพิบูลย์ ไปสู่อำเภอทุ่งสง

2. ที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก ได้แก่บริเวณตั้งแต่เทือกเขาตอนกลางไปทางตะวันออกถึงฝั่งทะเลอ่าวไทย จำแนกได้ เป็น 2 ตอน คือ

2.1 ที่ราบตั้งแต่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชลงไปทางใต้เป็นที่ราบที่มีความกว้างจากบริเวณเทือกเขาตอนกลางไปถึงชายฝั่งทะเลระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร มีแม่น้ำลำคลองที่มีต้นน้ำเกิดจากบริเวณเทือกเขาตอนกลางไหลลงสู่อ่าวไทยหลายสาย นับเป็นที่ราบ

ซึ่งมีค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัด แม่น้ำที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำปากพนัง และมี คลองสายเล็ก ในเขต อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชอีกหลายสาย เช่น คลองปากพญา และคลองท้ายวัง เป็นต้น

2.2 ที่ราบตั้งแต่อำเภอท่าศาลาขึ้นไปทางทิศเหนือ เป็นบริเวณฝั่งแคบ ๆ ไม่เกิน 15 กิโลเมตร อำเภอที่อยู่ในเขตที่ราบด้านนี้ คือ อำเภอขนอม อำเภอสิชล อำเภอท่าศาลา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร และอำเภอชะอวด

3. ที่ราบด้านตะวันตก ได้แก่ บริเวณที่ราบระหว่างเทือกเขานครศรีธรรมราชและเทือกเขาบรรทัด จึงมีลักษณะเป็นเนินเขาอยู่เป็นแห่งๆ อำเภอที่อยู่บริเวณที่ราบด้านนี้ คือ อำเภอพิปูน อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอฉวาง อำเภอนาบอน อำเภอบางขัน อำเภอฉำพรณรา และอำเภอทุ่งสง แม่น้ำที่สำคัญได้แก่ ต้นน้ำของแม่น้ำตาปีไหลผ่าน อำเภอพิปูน อำเภอฉวาง และอำเภอทุ่งใหญ่ นอกจากนี้ ยังมีลำน้ำที่เป็นต้นน้ำของแม่น้ำตรังอีกด้วยคือ น้ำตกโยงและคลองวังหีบ ซึ่งไหลผ่านอำเภอทุ่งสงไปยังอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และออกทะเลอันดามันที่อำเภอกันตัง

การบริหารงานราชการ

การจัดองค์กรราชการบริหารส่วนภูมิภาคมีหน่วยราชการที่อยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด คือส่วนราชการต่าง ๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน หน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช มีทั้งสิ้น 3 หน่วยงาน สังกัดกระทรวงมหาดไทย 7 หน่วยงาน และสังกัดกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ อีก 24 หน่วยงาน หน่วยราชการบริหารส่วนกลางในจังหวัดที่ขึ้นตรงต่อส่วนกลาง มีทั้งสิ้น 98 หน่วย สังกัดกระทรวงมหาดไทย 10 หน่วยงาน สังกัดกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ 75 หน่วยงาน และหน่วยงานอิสระ 13 หน่วยงาน ส่วนการจัดองค์กรบริหารราชการส่วนท้องถิ่นมี 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีโครงสร้างการบริหารราชการ ดังต่อไปนี้

จังหวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้ง ยุบ และการเปลี่ยนแปลงเขตจังหวัดให้ตราเป็นราชบัญญัติ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าบังคับบัญชา ข้าราชการของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงมหาดไทย ส่วนราชการที่สำคัญคือ สำนักงานจังหวัดและที่ทำการจังหวัด

อำเภอ เป็นหน่วยงานราชการบริหารรองจากจังหวัด การตั้ง ยุบ และเปลี่ยนแปลงเขตอำเภอให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครอง บังคับบัญชา ข้าราชการในอำเภอ และงานบริหารราชการของอำเภอ ส่วนราชการประจำอำเภอที่สำคัญ คือ ที่ทำการปกครองอำเภอ และสำนักงานอำเภอ

กิ่งอำเภอ เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอ ตั้งตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มีปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภอเป็นหัวหน้า มีองค์การที่สำคัญทำการ ปกครองกิ่งอำเภอ

ตำบลและหมู่บ้าน เป็นหน่วยงานปกครองส่วนย่อยของอำเภอ หรือ กิ่งอำเภอ ตั้งตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ตำบลจัดตั้งขึ้นโดยประกาศของ กระทรวงมหาดไทย มีกำนันเป็นผู้รับผิดชอบตำบล ส่วนหมู่บ้านจัดตั้งโดยประกาศจังหวัด มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบหมู่บ้าน

ศาสนาและวัฒนธรรม

คนนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 93.57 รองลงมาได้แก่ ศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 5.83 และศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 0.60 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่แพร่หลายมากที่สุด มีโบราณสถานและ โบราณวัตถุทางพุทธศาสนาที่แสดงถึงความรุ่งเรือง คนนครศรีธรรมราชยึดมั่นในพุทธศาสนา และ มีความผูกพันกับพระบรมธาตุเจดีย์ จนกระทั่งจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ชื่อว่า "เมืองพระ" เมื่อถึงวัน สำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา จะมีพุทธศาสนิกชนจากทั่วสารทิศหลั่งไหลกัน มาสักการะองค์พระบรมธาตุเจดีย์อย่างล้นหลาม

ภาพประกอบ 2 พระบรมธาตุเจดีย์

2. ศาสนาอิสลาม ผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษมาจากเมืองกลันตัน ปัตตานี และไทรบุรี ชาวมุสลิมนิยมอยู่อาศัยร่วมกันเป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง นอกจากนี้กระจัดกระจายอยู่ในเขตอำเภอท่าศาลา อำเภอหัวไทร อำเภอลิขิต อำเภอปากพนัง และอำเภอร่อนพิบูลย์ เป็นต้น

3. ศาสนาคริสต์ มีผู้นับถือศาสนาคริสต์จำนวนเพียงเล็กน้อย กระจายอยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอทุ่งสง อำเภอทุ่งใหญ่ และอำเภอร่อนพิบูลย์ เป็นต้น ศาสนาคริสต์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีทั้งนิกายโปรเตสแตนต์และโรมันคาทอลิก มีโบสถ์คริสต์จำนวนทั้งสิ้นรวม 25 แห่ง

ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นประเพณีเก่าแก่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช (2554 : 5) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (2553 : 78) สันนิษฐานว่า ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียเหมือนกับประเพณีอื่น ๆ กล่าวคือ ในสมัยก่อนพุทธกาล ชาวอินเดียส่วนใหญ่มีความเชื่อในสิ่งเหนือจริง โดยเฉพาะศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ที่มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าทั้งหลาย การบูชาทุกสิ่งทุกอย่างของชาวฮินดูก็จะตั้งนึกถึงเทพเจ้าก่อนอื่น และการบูชาที่ดีที่สุดเพื่อให้ถูกใจเทพเจ้า คือ การเซ่นสรวงบูชากราบไหว้เทพเจ้า เช่น การบูชาเทพเจ้าประจำต้นไม้ เพื่อให้ประทานโชคลาภ ความสงบสุข ประทานบุตร และพืชผลให้แก่ตน โดยการกราบไหว้บูชาและการหาผ้าแพรพรรณมาพันรอบต้นไม้ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมา ต่อมาได้กลายเป็นกิจวัตรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และมีอิทธิพลต่อชาวพุทธสมัยต่อมาที่นิยมปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเดิม ดังนั้น ประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ น่าจะเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ เพราะเมื่อนครศรีธรรมราชรับเอาประเพณีต่าง ๆ มาจากอินเดีย และยึดถือว่าการทำบุญหรือการกราบไหว้บูชาที่ให้ได้กุศลมาก จะต้องปฏิบัติต่อพระพักตร์ของพระพุทธองค์ เช่น เจตีย์ พระพุทธรูป การกราบไหว้บูชาสิ่งเหล่านี้ก็เท่ากับกราบไหว้พระพุทธรองค์ด้วย และการที่คนนครศรีธรรมราชนำเอาผ้าไปบูชาพระบรมธาตุเจตีย์ โดยการพันรอบองค์พระบรมธาตุเจตีย์ ถือว่าเป็นการบูชาที่สนิทแนบกับพระพุทธรองค์เช่นกัน

ภาพประกอบ 3 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ผ้าพระบฏ

ในสภาวะการณปัจจุบัน ผ้าพระบฏในประเทศไทยได้ลดบทบาทความสำคัญลง เช่น ในภาคเหนือ ผ้าพระบฏกำลังกลายเป็นเพียงเครื่องประดับ ตกแต่ง และบูชาในฐานะธง หรือตุ๊กแบบต่าง ๆ ขณะที่ในภูมิภาคอื่น ผ้าพระบฏเหลืออยู่เพียงในบางประเพณีพิธีกรรมเท่านั้น เช่น งานบุญผะเหวด หนึ่งในฮีตสิบสองของภาคอีสาน งานบุญเทศน์มหาชาติของภาคกลาง รวมถึงงานบุญแห่ผ้าขึ้นธาตุของจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ตาม รูปแบบของผ้าพระบฏทั้งที่พบในประเทศไทยและต่างประเทศ มีแบบผ้าพระบฏตามรูปทรงด้วยกันทั้งสิ้น 4 แบบ คือ

1. ผ้าพระบฏผืนผ้าขนาดใหญ่ห้อยผืนผ้าสำหรับห้อยแขวน และม้วนเก็บได้ ถือเป็นแบบที่นิยมกันอย่างแพร่หลายที่สุด เช่น ผ้าพระบฏบุญเทศน์มหาชาติ บุญพระเวสสันดร ผ้าพระบฏพุทธประวัติต่าง ๆ ของไทย และผ้าพระบฏของจีน ส่วนผ้าพระบฏของญี่ปุ่นและเกาหลี นิยมทำเป็นรูปพระพุทธเจ้าอมิตาภะ พระโพธิสัตว์ ครูบาอาจารย์ ตลอดจนทิวทัศน์สถานที่และคติธรรมคำสั่งสอน

2. ผ้าพระบฏผืนยาวที่นำผ้าทั้งพับมดลี้ทำผ้าพระบฏ โดยอาจมีการต่อกันได้ไม่รู้จบ มีการวาดภาพลงบนผืนผ้ามากน้อยตามกำลังศรัทธา ในประเทศไทยพบเพียง 2 แบบ ได้แก่

2.1 ผ้าบุญผะเหวด หรือ พระเวสสันดร ของภาคอีสานที่นิยมเขียนภาพเรื่องพระเวสสันดรต่อกันเป็นแนวยาว

2.2 ผ้าพระบฏเมืองนครที่นิยมเขียนภาพพุทธประวัติเป็นช่องๆ หรือไม่ก็เป็นเพียงผืนผ้าพื้น สีขาว สีเหลือง หรือสีแดง เป็นต้น

ภาพประกอบ 4 ผ้าพระบฏผืนยาว

2.3 ผ้าพระบฏตุ้ง มีลักษณะเป็นผืนผ้าแถบแคบและยาว ใช้ห้อยแขวนประดับบูชาหรือประกอบขบวนแห่ ปัจจุบันนี้มีพัฒนาการเป็น ตุ้ง หลากหลายรูปแบบ และชื่อเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ

ภาพประกอบ 5 ผ้าพระบฏตุ้ง

2.4 ผ้าพระบฏธงราว มีลักษณะคล้ายธงราวทั่วไป โดยมีกาให้ ความหมายด้วยการพิมพ์ภาพสิ่งเคารพและคาถากำกับไว้เป็นเสมือน “ธงมนตรา” ที่คอยโบกพัด พุทธรมนตรีให้ผู้คนที่ผ่านมาทั่วทั้งแดนดิน ผ้าพระบฏธงราวนี้ นิยมชิงแขวนทั่วทั้งดินแดน โดยเฉพาะ บริเวณสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระเจดีย์ วิหาร ซ่องเขา และทางผ่าน เป็นต้น โดยจะมีพิธี เก็บผืนเก่าแขวนผืนใหม่พร้อมๆ กันในวันปีใหม่ เหมือนการผลัดเปลี่ยนใบและดอกของต้นไม้พร้อมกัน ทั่วทั้งแผ่นดิน

ภาพประกอบ 6 ผ้าพระบฏแบบธงราว

สำหรับในภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย พบหลักฐานการทำและบูชา ผ้าพระบฏอยู่ทั่วไปในหลากหลายรูปแบบ ชื่อเรียก รวมถึงประเพณีพิธีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ผ้าพระบฏในงานบุญเทศน์มหาชาติในงานบุญพระเวส บัญพระเวส หรือเทศน์มหาชาติของภาคอีสาน ผ้าพระบฏที่นิยมทำเป็นผ้าพระบฏแสดงภาพในพระเวสสันดรชาดก ทั้ง 13 กัณฑ์ มีขนาดแตกต่างกันตามคติ ความเชื่อ และความนิยม โดยมักเขียนเป็นภาพพระพุทธเจ้า พระองค์เดียวหรือชนาด้วยพระอัครสาวก บอกเล่าเรื่องราวพุทธประวัติ จนกระทั่งเรื่องราวอื่น ๆ เช่น พระมาลัย ชาดกทศชาติ พระเจดีย์จุฬามณี และข้อคตินิยมต่าง ๆ เพื่อการสักการะ ประดับ ตกแต่งและประกอบกรถ่ายทอดสอนสั่ง เผยแผ่ศาสนา จนกระทั่งเป็นการสืบทอดและอุทิศส่วนกุศล สร้างผลบุญ

2. พระบฏล้านนามีความหลากหลายมากที่สุด หลากหลายทั้งวัสดุ วิธีการ และรูปร่าง พระบฏล้านนามีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น ตุงข้าวเปลือก ตุงข้าวสาร ตุงดิน ตุงทราย ตุงค่าตึง ตุงไชย ตุงเป็ง (ประจำปีเกิด) ตุงช่อหรือตุงร้อยแปด ตุงช่อข้าง ตุงราว ตุงช่อนำทาน ตุงตะขาบ ตุงจระเข้ ตุงสิบสองราศี ตุงรูปคน ตุงสามหาง ตุงโย ตุงกระด้าง ตุงตอง ตุงเงินตุงค่า และตุงเหล็ก เป็นต้น โดยรวมแล้วพระบฏล้านนาถือเป็นเครื่องพุทธบูชา สร้างกุศลให้ตนเอง ตลอดจนอุทิศส่วนกุศลแต่ผู้อื่น

พิธีกวนข้าวมธุปายาส

ข้าวมธุปายาส ข้าวทิพย์ ข้าวกระยาทิพย์ ข้าวยาคุเป็นชื่อของอาหารชนิดหนึ่งในสมัยก่อนคนปักซีไต้ नियมประกอบพิธีกวนข้าวมธุปายาสกันในวัด โดยถือเอาระยะที่ข้าวแตกรวง ผลิเมล็ดพอเป็นน้ำนม ในอดีต การกวนข้าวมธุปายาสเป็นศาสนกิจของพราหมณ์ ภายหลังพุทธศาสนิกชนได้นำมาปฏิบัติ เป็นประเพณีด้วยสืบเนื่องจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตอนนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยแล้วก็ทรงบรรลุภูมิสัมโพธิญาณ พุทธศาสนิกชนจึงมีความเชื่อว่าข้าวมธุปายาสเป็นอาหารทิพย์ ผู้ได้รับประทานจะมีสมอดีเกิดปัญญา มีอายุยืนยาวลานามัยสมบุญรณ์ ผิวพรรณผ่องใส และเป็นยาขนานเอกที่สามารถจัดโรคร้ายได้ทุกชนิด ทั้งยังบันดาลความสำเร็จ สมความปรารถนาในสิ่งที่คิดด้วย การกวนข้าวมธุปายาสเป็นกิจกรรมที่สำคัญ เป็นการปลุกฝังให้คนมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสาระสำคัญมี ดังนี้

1. ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่ญาติและมิตรสหาย เพราะต้องร่วมแรงร่วมใจจัดหาอุปกรณ์ เครื่องปรุง การกวนต้องใช้ทั้งเวลาและผู้คน
2. เป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับสังคมเกษตรกรรม คือ ให้ความสำคัญต่อข้าวหรือน้ำนมข้าวซึ่งเป็นพืชหลักของชาวไทย
3. การแบ่งปันข้าวมธุปายาสแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เกิดความห่วงใยซึ่งกันและกัน แม้ไม่ได้มาร่วมพิธีกวน ก็จะได้รับข้าวมธุปายาสเป็นของฝากให้ได้รับประทานทั่วถึงกันทุกคน
4. เป็นการอนุรักษ์และปฏิบัติตามประเพณีที่ดีงาม และเป็นการถ่ายทอดประเพณีให้แก่เยาวชน เพื่อสืบทอดประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป

วิธีดำเนินการพิธีกวนข้าวมธุปายาส มีขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมเครื่องปรุงและส่วนผสมข้าวมธุปายาส ในกระทะใบบัวขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วยส่วนผสม ดังนี้ มะพร้าว น้ำนมข้าว น้ำตาลปี๊ป น้ำตาลทราย นมข้น นมสด น้ำผึ้งรวง มันเทศ เผือก ฟักทอง หัวมันหอม ขนุน น้ำอ้อย ทุเรียน ทุเรียนกวน จำปา แป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวเหนียว น้ำมันพืชขาว หัวหอม ลูกบัว เครื่องเทศ ถังลิสง และน้ำตาลกรวด เป็นต้น

2. พิธีการบวงสรวงพระบรมธาตุ โดยจัดพิธีพราหมณ์และวงปี่พาทย์บรรเลง เพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้ร่วมงาน และพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ 9 รูป เจริญชัยมงคลคาถา

3. ผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันนำเครื่องปรุงผสมลงในกระทะ สาวพรหมจรรย์ 12 คน ประจำกระทะ 12 กระทะ และเริ่มกวนข้าวมธุปายาส พระภิกษุสามเณรจะทำการสวดมนต์บทอิติปิโส 108 ไปจนถึงเที่ยงคืน จนเครื่องปรุงเข้ากันจนเหนียวได้ที่ โดยใช้เวลาตลอดทั้งคืนจนรุ่งสว่าง และจะนำข้าวมธุปายาส ใส่กล่องนำแจกจ่ายให้แก่ประชาชน ข้าวมธุปายาสส่วนที่เหลือจัดส่งไปยังวัดต่าง ๆ และนำไปฝากญาติมิตร การแบ่งปันข้าวยาคุนี้ แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เกิดความห่วงใยซึ่งกันและกัน แม้ไม่ได้มาร่วมกวนข้าวยาคุ ก็จะได้รับข้าวยาคุเป็นของฝากให้ได้รับประทานกัน

ภาพประกอบ 7 พิธีกวนข้าวมธุปายาสของผู้มีจิตศรัทธา

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่คณนครศรีธรรมราชยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานานกว่า 780 ปี โดยจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผู้วิจัยได้จำแนกประวัติความเป็นมาประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุตามลักษณะของการจัดการออกเป็น 5 ยุค ดังต่อไปนี้

1. ยุคปฐมบทของประเพณีแห่พระพุทธรูปขึ้นธาตุเมืองนคร (พ.ศ. 1773 - พ.ศ. 2300)

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่นครศรีธรรมราชยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานานนั้น ไม่สามารถทราบแน่ชัดว่า เริ่มมีขึ้นครั้งแรกเมื่อใด แต่เท่าที่ปรากฏหลักฐานในตำนานพระธาตุ ดังที่ สำนักงานศิลปวัฒนธรรม (2553) ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช (2553) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช (2553) ได้ระบุในทำนองเดียวกันว่า ในปี พ.ศ. 1773 พุทธศาสนิกชนกลุ่มหนึ่ง จำนวนราวร้อยกว่าคนเดินทางจากเมืองอินทปัตต์ โดยมีมีเษชาวอริยพงษ์ เป็นหัวหน้าคณะไปยังกรุงลังกา เพื่อนำพระบรมพุทธรูปมาบูชา ระหว่างการเดินทางนั้นถูกพายุพัดกระหน่ำ จนกระทั่งเรือแตกมาขึ้นฝั่งเมืองนครศรีธรรมราช คลื่นได้ซัดเอาผ้าแถบที่มีขนาดใหญ่และยาวมากผืนหนึ่ง บนเนื้อผ้าปรากฏลวดลายเขียนบอกเล่าเรื่องราวพุทธประวัติ ชาวบ้านเรียกผ้าผืนนั้นว่า “พระบรม” ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง ก่อนที่จะถึงวันสมโภชพระบรมธาตุไม่มากนัก ชาวปากพนังได้เก็บผ้าผืนนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช พระองค์ได้รับสั่งให้ชักผ้าพระบรมจนสะอาด แต่ลายเขียนภาพพุทธประวัติกลับไม่ลบเลือน ยังคงสมบูรณ์ดีทุกประการ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ และพิจารณาแล้วเห็นว่า ควรนำผ้าพระบรมนั้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ เพื่อเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของเจ้าของพระบรมจากเมืองอินทปัตต์ที่มีผู้รอดชีวิตราวสิบคน ต่างก็ยินดีในอันที่จะต้องจัดให้มีการสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์ และร่วมแห่แห่นพระบรมขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อเป็นพุทธบูชา และเป็นสิริมงคลแก่องค์พระมหากษัตริย์ เจ้าเมือง ตลอดจนพลเมืองและพืชพันธุ์ธัญญาหาร ประการสำคัญ พระบรมผืนนั้นพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงให้นำขึ้นห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ด้วย พุทธศาสนิกชนนครศรีธรรมราชที่นิยมศรัทธาต่างมาร่วมงานด้วยอย่างคับคั่ง หลังจากนั้นเป็นต้นมา จึงเกิดเป็นธรรมเนียมประเพณีเป็นการกิจประจำปีของกษัตริย์ และเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชทุกยุคทุกสมัยต้องจัดให้มีการสมโภชและแห่แห่นพระบรมขึ้นห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อเป็นพุทธบูชาเรียกประเพณีนี้ว่า “แห่พระบรมขึ้นธาตุ” นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

2. ยุคทองของประเพณีแห่พระบรมขึ้นธาตุ (พ.ศ. 2300 - พ.ศ. 2475)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นระยะที่เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชถูกลดศักดิ์ลดฐานะจากกษัตริย์เมืองขึ้นเป็นเจ้าเมือง (ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553) ประเพณีแห่พระบรมขึ้นธาตุจัดขึ้นในวันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้มีการแห่พระบรมขึ้นธาตุเพิ่มขึ้นอีก 1 ครั้ง ในวันมาฆบูชา ซึ่งเป็นวันพระอรหันต์ ซึ่งเป็นเอหิภิกขุ จำนวน 1,250 รูป มาประชุมพร้อมเพียงกันโดยมิได้นัดหมาย เพื่อให้ชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลหรือไม่มีโอกาสกระทำพุทธบูชาในวันวิสาขบูชาได้มีโอกาสแห่พระบรมขึ้นธาตุในวันมาฆบูชาตามศรัทธาด้วย ประเพณีแห่พระบรมขึ้นธาตุเมืองนครจึงมีปีละ 2 ครั้ง หลังจากนั้นเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนิกชนนิยมเข้าร่วมในประเพณีในวันเพ็ญเดือน 3 มากกว่าวันเพ็ญเดือน 6 เนื่องจากในสมัยก่อนการคมนาคมไม่สะดวก ผู้มาร่วมงานจากต่างจังหวัด นิยมมานมัสการพระบรมธาตุเจดีย์โดยทางเรือ เพราะในเดือน 3 น้ำในแม่น้ำลำคลองจะเต็ม ส่วนในเดือน 6 น้ำจะแห้งขอด ส่วนชาวบ้านที่เดินทางมาจากต่างเมืองต่างมีเครื่องประโคม มีการร่ายรำ นำขบวน และมักมีดนตรีนำหน้า เช่น ปี่ กลอง บางท้องถิ่นเรียกว่า โพน หรือ ตะโพน ระนาด และฉิ่ง การร่ำร้องมักเป็นเพลงจังหวะที่ครึกครื้น หลังจากขบวนมาพร้อมกันที่วัดมหาธาตุ ทุกคนจะกล่าวคำถวายพระบฏ หลังจากนั้นจะเคลื่อนขบวนไปแห่ที่กษัตริย์บรรดอรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ 3 รอบ เพื่อสักการบูชา แล้วนำพระบฏเข้าสู่พระวิหารม้า ที่มีบันไดขึ้นสู่ลานภายในกำแพงแก้ว ล้อมฐานพระบรมธาตุเจดีย์

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดระบบปกครองหัวเมืองใหม่ มีเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พร้อม ณ นคร) เป็นเจ้าเมืองทั้งในระบบเก่า และต่อเนืองมาเป็นผู้ว่าราชการคนแรกในระบบใหม่ของเมืองนครศรีธรรมราช จนกระทั่งเกษียณอายุ และถึงอนิจกรรมในที่สุด ประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุได้สืบทอดธรรมเนียมอย่างเคร่งครัด และเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนใกล้เคียงเข้าร่วมอย่างคับคั่งเอิกเกริกทุกปีเสมอมา นอกจากแห่พระบฏที่เป็นเครื่องบูชาแล้ว ยังมีสำรับอาหารคาวหวาน เครื่องอุปโภคบริโภค ทูนหัวหาบคอนใส่กระบุง กระจาดตกแต่งด้วยของสดของแห้งปักธงผ้าสีผืนเล็ก ๆ ทูนไฉ่บนหัวหาบคอนร่วมในขบวนดูสวยงามเป็นแถวยาวเหยียด เพื่อไปถวายพระภิกษุสงฆ์ในวัดพระบรมธาตุโดยวิธีสลากภัตด้วย ชาวบ้านที่เดินทางมาจากต่างเมือง มีเครื่องดนตรีประโคม มีการร่ายรำนำขบวนด้วยเสียงเพลงจังหวะสนุกสนานครื้นเครง

เมื่อเจ้าคุณนครศรีธรรมราชสิ้นบุญแล้ว ทายาทของท่านเจ้าคุณยังสืบทอดประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุต่อมาอีกหลายปี แม้จะทำโดยนัยสืบทอดธรรมเนียมตระกูล โดยบ้านเมืองไม่ร่วมมือสนับสนุนเหมือนสมัยก่อน พุทธศาสนิกชนชาวนครก็ยังคงสมทบด้วยศรัทธาเสมอมา

3. ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2575 - พ.ศ. 2530)

ปี พ.ศ. 2475 หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตย การแห่พระบฏขึ้นธาตุที่เป็นภารกิจประจำปีของกษัตริย์ และเจ้าเมืองจึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย การเรียกชื่อประเพณี “แห่พระบฏขึ้นธาตุ” ก็ไม่มีคำว่า “พระบฏ” เหมือนเช่นเคย ในที่สุดก็คงเหลือเพียง “แห่ผ้าขึ้นธาตุ” เท่านั้น

ในยุคนี้ ประชาชนต่างเตรียมพระบฏมาเอง แต่เป็นเพียงการจัดหาผ้าพื้น สีขาว สีเหลือง หรือสีแดงเท่านั้น ไม่มีการเขียนรูปพระพุทธรูปประวัติแต่อย่างใด ชาวบ้านต่างคนต่างแห่ในเวลาใดก็ได้ตามสะดวกตลอดทั้งวัน ชาวบ้านสามารถทำบุญตอนเช้า ในช่วงบ่ายสามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ ส่งผลให้การแห่พระบฏไม่พร้อมเพรียง ยากที่ประสานเข้าร่วมขบวนเดียว กลางคืนก็ไม่มีการเล่นเหมือนดังเดิมในอดีต เนื่องจาก การคมนาคมยังไม่สะดวกมากนัก ยังใช้การเดินทางเท้า เวลาทำบุญตามพิธีเสร็จชาวบ้านที่อยู่ต่างอำเภอเดินทางกลับบ้านไม่ได้ ก็จะพำนักอาศัยกินนอนค้างคืน

ที่วัด พระเณรในวัดก็ขนข้าวสารอาหารแห้งในโรงครัวมาให้ชาวบ้านหุงหาอาหารกินกันเอง
ในตอนกลางคืนก็จะมีการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน

4. ยุคฟื้นฟูงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2553)

ในปี พ.ศ. 2530 เรือตรีสุกรี รักษ์ศรีทอง ผู้ว่าราชการจังหวัด

นครศรีธรรมราช ได้รับผ้าพระบฏพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี
เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาเนื่องในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังนั้น องค์การภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุน
เชิญชวนให้ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาและประชาชน ร่วมกันผลิตและทำผ้าพระบฏ
รูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาร่วมขบวนแห่ในวันมาฆบูชา หลังจากเสร็จพิธีแล้วนำกลับไปเก็บรักษาบูชา

สำหรับรูปแบบการจัดริ้วขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุของทางราชการ คือ จัดเป็นริ้ว
ขบวนต่าง ๆ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ โรงเรียน บริษัทห้างร้าน และขบวนข้าราชการที่ได้
จัดเตรียมเอาไว้เท่านั้นเป็นขบวนใหญ่และยาวเดินต่อ ๆ กันไปไม่ขาดสายเพียงขบวนเดียว พระบฏ
ส่วนใหญ่เป็นผ้าพื้นสีขาว สีเหลือง หรือสีแดงเท่านั้น เป็นพับผืนยาว การแห่ผ้าก็เป็นเพียงการช่วยกัน
จับชายผ้า เทินผ้าไปตามท้องถนน ส่วนชาวบ้านเดินอย่างเจี๊ยบ ๆ พอเป็นพิธี แต่ก็ไม่พร้อมเพรียงกัน
แต่ตลอดวันมีขบวนแห่ผ้าพระบฏไม่ขาดสาย ต่อมาได้นำผ้าพระบฏพระราชทานผืนดังกล่าว เป็นผ้า
ต้นขบวนในประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประจำทุกปี

จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2549 ในสมัยนายวิชม ทองสงค์ เป็นผู้ว่าราชการ
จังหวัดนครศรีธรรมราช เห็นว่าผ้าพระบฏผืนเดิมที่ใช้ติดต่อกันมายาวนาน 19 ปี เกิดการชำรุด
เสียหายจึงดำริให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดประสานงาน เพื่อขอพระราชทานผ้าพระบฏผืนใหม่แทน
และทรงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีทรงพระราชทาน
พระวโรกาสให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะเข้าเฝ้าเพื่อลงลายพระหัตถ์บนผ้าพระบฏผืนใหม่ เมื่อวันที่
5 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 ณ ศาลาดุสิตดาลัย สวนจิตรลดาและพระราชทานผ้าผืนดังกล่าวแก่พสกนิกร
หลังจากนั้นเป็นต้นมา การจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุได้อัญเชิญผ้าพระบฏ
พระราชทาน เป็นผ้าพระบฏต้นขบวน นับว่าเป็นความภาคภูมิใจของคนนครศรีธรรมราชอย่างยิ่ง
ส่วนพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาจากต่างอำเภอ และต่างจังหวัด ที่ต้องเดินทางมาทำบุญใช้เวลาเป็นวัน
ในอดีต ก็เป็นการทำบุญในตอนเช้า ในช่วงบ่ายชาวบ้านก็สามารถเดินทางกลับบ้านได้ เพราะใน
ปัจจุบันการคมนาคมสะดวกมากขึ้น

การจัดการส่วนใหญ่หน่วยงานองค์กรภาครัฐจะเป็นผู้ดำเนินการการจัดงาน
เองทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การส่งหนังสือเชิญประชุม แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน ในรูปแบบการ
ดำเนินงานของทางราชการ กล่าวคือ มีการแจ้งวัตถุประสงค์การดำเนินงาน กิจกรรมภายในงาน
และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับองค์กรต่าง ๆ ให้ไปดำเนินการตามหนังสือแต่งตั้ง
ส่วนประชาชนมีบทบาทเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานและเป็นผู้ร่วมงานเท่านั้น ทำให้ไม่ทราบ
จำนวนผู้มาร่วมงานที่ชัดเจน ประชาชนที่ไม่ได้รับเชิญ ก็ไม่กล้าเข้าร่วมขบวนแห่ ส่วนการจัดริ้วขบวน

ในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุของทางราชการ คือ จัดเป็นริ้วขบวนที่ได้จัดเตรียมเอาไว้เท่านั้น เป็นขบวนใหญ่ เดินต่อ ๆ กันไปไม่ขาดสายยาวเพียงขบวนเดียว

5. ยุคมหัศจรรย์บนผืนผ้านานาชาติ (พ.ศ. 2553 – ปัจจุบัน)

ในปี พ.ศ. 2546 ประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาของโลก ทั้งนี้เนื่องจาก ประเทศไทยมีความพร้อมในประการ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่การจัดงาน ความสะดวกในการเดินทาง และเป็นที่ตั้งสำนักงานสาขาของสหประชาชาติ ประการสำคัญ ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดงานวันวิสาขบูชาโลกถึง 5 ครั้ง ตั้งแต่ครั้งแรกต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2550

ต่อมาปี พ.ศ. 2551 ประเทศเวียดนามได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยได้กลับเป็นเจ้าภาพอีกครั้ง เป็นครั้งที่ 5 นับว่าเป็นความภาคภูมิใจ และเป็นการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศไทยได้รับการยกย่องว่าเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาโลก

หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2553 คณะกรรมการการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประกอบด้วยภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน ได้มีแนวคิดร่วมกันที่ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นกิจกรรมที่สามารถยกระดับให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้องค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นหนึ่งในปูชนียสถานสำคัญระดับโลก และผลักดันให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นสถานที่ที่นักแสวงบุญชาวพุทธที่มีความประสงค์มาจาริกแสวงบุญ

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ผลการศึกษามีดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554

ในขั้นตอนการวางแผนการจัดการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554เป็นการเริ่มต้นด้วยการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประกอบไปด้วย ภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญ หรือสิ่งที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหา เกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเกี่ยวข้องกับใคร และแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร เป็นต้น ดังนั้น เพื่อความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้เข้าไปทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ผ่านการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การเสวนา การพูดคุยถกเถียง และการปรึกษาหารือด้วยการใช้วิธี “การระดมมันสมอง” ก่อนการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือข้อขัดข้องบางประการที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีต และเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการ โดยอิงกับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ แต่ไม่ละเลยความคิดเห็นของคนส่วนน้อย เพื่อร่วมกันหาบทสรุปในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ตามกระบวนการการดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ไม่น้อยกว่า 1800 ปีที่มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านศาสนา เมืองหนึ่งในอาณาจักรสุโขทัยตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต ทั้งนี้ จาก ความเชื่อที่ว่า “เกิดมาหนึ่งชาติขอได้มากราบพระธาตุเมืองนคร” สถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวปักษ์ใต้เชื่อกันว่า การกราบไหว้บูชาที่ให้ได้บุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ และเป็นสิริมงคลแห่งชีวิตอันใหญ่หลวงจะต้องปฏิบัติต่อพระพักตร์ให้ใกล้ชิดกับพระพุทธรูปให้มากที่สุด ประการสำคัญ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีจุดกำเนิดจากพลังแห่งความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธานุภาพที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน เพื่อโน้มนำการปฏิบัติตามโอวาทปาฏิโมกข์ คำสอนสำคัญขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตลักษณะสังคมของคนปักษ์ใต้ที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุปัจจัยให้จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับเลือกให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกอย่างให้เอื้อต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จนถึงขั้นการพัฒนาเป็นดินแดนแห่งการท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญ ณ พระบรมธาตุเจดีย์ บนคาบสมุทรแหลมทองที่มีความสัมพันธ์กับนานาชาติที่มีมานานรอบมหาสมุทรอินเดีย อ่าวเบงกอล ให้ทัดเทียม 3 สถานที่แสวงบุญสำคัญของชาวพุทธทั่วโลก ได้แก่ สันเวชนียสถาน ในประเทศอินเดีย อนุสาวรีย์-โบลนาญะ ประเทศศรีลังกา และมหาเจดีย์ชเวดากอง ในสหภาพพม่า

อย่างไรก็ตาม ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การแห่ผ้าขึ้นธาตุได้มีการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติไปจากเดิมในอดีต ประชาชนได้ยกเลิกการนำภัตตาหารคาวหวาน เครื่องอุปโภคและบริโภคไปทำบุญถวายพระ ไม่มีเครื่องดนตรีประโคม ตลอดจนงดการร่ายรำนำขบวน ส่วนการประดับประดาตกแต่งผ้าพระบฏด้วยการวาดภาพพุทธประวัติหรือชาดกลงบนผืนผ้า กี่ดหรือตัดทอนไปเหลือเพียงผ้าพื้นสีขาว สีแดง และสีเหลือง เท่านั้น

การร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการการสะท้อนปัญหา และความต้องการของประชาชนที่ได้รับรู้ และสัมผัสได้ถึงปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในฐานะเจ้าของทรัพยากรอย่างแท้จริง ด้วยกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และเป็นลำดับขั้นตอนในการค้นหาคำตอบจากการแก้ไขปัญหา ข้อขัดข้องบางประการ แต่สิ่งสำคัญประการแรกในการแก้ไขปัญหา คือ อะไรคือปัญหาที่เกิดขึ้น ข้อสงสัยหรือโจทย์อยู่ที่ใด เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง และชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... ในปี 2530 เริ่มจากวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชร่วมกับวัฒนธรรมจังหวัดและ
กระทรวงศึกษาธิการได้จัดงานอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก โดยมีแนวคิดที่จะยกระดับการจัดงาน
ประเพณีมาฆะบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เมื่อ 10 กว่าปีมาแล้วหน่วยราชการจัด ชาวบ้านบ้านก็มาของเขาไม่กล้ามาร่วมงาน
เป็นรูปแบบของทางราชการ ก็คือจะมีจัดเป็นขบวนผ้าเฉพาะที่เขาเตรียมเอาไว้แล้ว และเป็น
ขบวนข้าราชการ แต่อำเภอต่าง ๆ เขาก็มีของเขาละ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ส่งไปให้ความ
ร่วมมือกับภาคเอกชนเขาหน่อย เขาก็มากัน แต่ไม่ได้จัดเหมือนกับของเก่า ๆ โดยปกติวัน
มาฆบูชาชาวบ้านจะมาช่วยขบวนแห่กันมาดูไม่เป็นระเบียบ ภาพของการแห่คนไม่ให้
ความสำคัญ ไม่ให้ความร่วมมือ คือถ้าใครไม่ได้รับเชิญก็ไม่มา ชาวบ้านก็จะไม่มา แต่จะมี
การจำลองอีกวันหนึ่ง กลายเป็นว่ามี 2 งาน เป็นงานของราชการและงานของชาวบ้าน
ซึ่งไม่เชื่อมโยงกัน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ทุกปีที่ผ่านมาเหมือนกับจังหวัดจัดไปชาวบ้านก็มาร่วม ยังไม่มีความเป็นหนึ่งเดียว ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ทุกปีที่ผ่านมา พุทธสมาคม สำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด NGOs
ขาดการประสานงาน ทำให้ภาคศาสนาทำงานสะเปะสะปะ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2530
วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดจนการฟื้นฟูการจัดงานประเพณี
แห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชและกระทรวงศึกษาธิการเป็นครั้งแรก
เป็นการรวมกลุ่มของสถาบันการศึกษากับหน่วยงานองค์กรภาครัฐทั้งสิ้น ในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้าน
ที่มาร่วมงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุต่างคนต่างมา ต่างคนต่างแห่ ใครจะมาในเวลาใดก็ได้แล้วแต่
ความสะดวกของแต่ละบุคคล ภายหลังจากที่หน่วยงานองค์กรภาครัฐได้ปรับเปลี่ยนลักษณะของการ
ดำเนินงานเป็นการจัดการวัฒนธรรมโดยภาครัฐ ด้วยการเชิญชวนของหน่วยงานองค์กรภาครัฐ และ
ได้จัดเตรียมขบวนแห่เอาไว้ โดยการตั้งเป็นริ้วขบวนของหน่วยงานราชการที่ได้จัดเตรียมเอาไว้เป็น
ขบวนยาวเดินต่อกันไปเรื่อย ๆ ไม่ขาดสายเพียงขบวนเดียว ตามด้วยขบวนของชาวบ้าน ส่งผลให้
ชาวบ้านบ้านไม่กล้าเข้าร่วมขบวนแห่ของทางราชการ ทั้งนี้เนื่องจาก หากใครไม่ได้รับเชิญเข้าร่วม

ในขบวน ก็จะไม่มาไม่กล้าเข้าร่วมงาน ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเหมือนกับว่ามี 2 งานในวันเดียวกัน คือ เป็นงานของราชการจัดและงานของชาวบ้าน โดยหน่วยงานและองค์กรภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้จัดการวัฒนธรรมแต่เพียงผู้เดียว ส่วนประชาชนเป็นเพียงผู้ร่วมงานประเพณีเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้กล่าวถึง สาเหตุของปัญหาการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ เป็นประเด็นปัญหาที่ชุมชนต้องการจะแก้ไข ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุมีจำนวนมาก ตั้งกรรมการตามตำแหน่ง แต่คนที่ทำงานจริง ๆ มีน้อย ทำงานก็ต่างคนต่างทำ ไม่ได้ทำงานทีม ....”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9. 2554 : สัมภาษณ์)

“... จุดอ่อนของการจัดงานคือ การมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากปัจเจกบุคคล ไม่ทำงานแบบ Team Tourism ภาควิชาที่ร่วมงานก็มีน้อย ปัญหาขยะมูลฝอย การแย่งที่ขายสินค้าของที่ระลึก การขัดแย้งผลประโยชน์ แนวทางการแก้ไขปัญหาต้องเป็นระเบิดจากคนภายในสู่ภายนอก สร้างความเชื่อมั่นในความเป็นองค์กร เป็นทีม โดยเฉพาะด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วม พูดนะพูดได้ แต่เวลาปฏิบัติให้ทำอย่างไร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ทำให้นึกย้อนไปว่าแม้เวลาจะผ่านไปหลายสิบปี การจัดการก็ยังไม่ดีขึ้น เคยลำบากอย่างไรก็ยังลำบากอย่างนั้น ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีตที่ผ่านมาตามทัศนคติของประชาชนที่ได้ตั้งข้อสังเกต คือ ปัญหา การขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีตอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐทั้งสิ้น แต่จำนวนองค์กรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีจำนวนมาก แต่บุคลากรที่ทำงานจริง ๆ มีจำนวนน้อย ก่อให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนในบทบาทอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งคณะกรรมการจัดงานได้มาจากการแต่งตั้งตามตำแหน่งทางราชการ ส่งผลให้คณะกรรมการจัดงานขาดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ทั่วจังหวัดได้อย่างสมบูรณ์ ขาดความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ ขาดความเชื่อมโยงในการจัดการของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ประการสำคัญ ขาดการเปิดโอกาสให้ภาคีกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในฐานะเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แท้จริง

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ นอกจากจะส่งผลต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อทางด้านการท่องเที่ยวอีกด้วย ได้แก่ การขัดแย้งผลประโยชน์ระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว และปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาคีกลุ่มต่างๆ ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ เพื่อลดปัญหาการทำงานแบบต่างคนต่างทำ คือ การทำงานเป็นเชิงเครือข่ายความร่วมมือ

การร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรม

การค้นหาทุนทางวัฒนธรรมเดิมของชุมชนเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนหันมาทบทวนศักยภาพของชุมชน หรือต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์องค์ความรู้ที่มีอยู่คู่กับชุมชนมาเป็นเวลานาน การพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกใช้ความรู้ นั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องจาก ต้นทุนทางวัฒนธรรมเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน ร่วมคิด ร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจ เป็นสายใยความผูกพันที่ยึดโยงคนในสังคม ผ่านระบบความสัมพันธ์ของคน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ เป็นพลังอำนาจของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรมยังเอื้อต่อกันเองในการเสริมความเข้มแข็งให้กันและกัน เช่น ศาสนา ความเชื่อและประเพณี เป็นต้น อีกทั้งทุนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมให้สมาชิกในสังคมมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน อาทิ ชุมชนต้องการฟื้นฟูการวาดลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าพระบฏที่บอกเล่าเรื่องราวพุทธประวัติที่วาดและระบายสีลงบนผืนผ้าได้สูญหายไปตามกาลเวลา จึงนับได้ว่าได้ว่าเป็นการสร้างฉากทัศน์ (Scenario) ที่เป็นภาพฝันของชุมชนที่ต้องการจะเดินก้าวต่อไปในอนาคต และเป็นสิ่งที่ชุมชนอยากให้เป็นและพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้น การร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมเป็นการทบทวนว่าทุนทางวัฒนธรรมใดบ้างที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมพลังอำนาจของชุมชนได้ สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ทุนทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ ได้แก่ ความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และพิธีกวนข้าวมธุปายาส ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก เดิมชื่อวัดพระบรมธาตุ เป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของภาคใต้และประเทศไทย สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช (2554 : 5) ; สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (2553 : 78) กล่าวถึงตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ได้ระบุว่า เจ้าชายธนกุมารและพระนางเหมชาลา เป็นผู้นำเสด็จพระบรมธาตุมาประดิษฐาน บริเวณ หาดทรายแก้ว และสร้างเจดีย์องค์เล็ก ๆ เป็นที่หมายไว้ ต่อมา

ในปี พ.ศ. 1719 พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงสร้างเมืองนครศรีธรรมราชขึ้นพร้อมการก่อสร้างเจดีย์ขึ้นใหม่ พระบรมธาตุเจดีย์มีลักษณะรูปแบบศิลปกรรมเป็นเจดีย์ทรงลังกาสูง 55.78 เมตร

ในปี พ.ศ. 2538 กรมศิลปากรได้บูรณะปถุทธทองคำ จากฐานบัวคว่ำบัวหงายถึงปถุทธ 6.80 เมตร ใช้ทองคำเนื้อสิบหุ้มโดยรอบ ภายในวัดพระมหาธาตุวรวิหาร มีวิหารที่มีความสำคัญหลายหลังประดิษฐานอยู่ โดยเฉพาะ พระวิหารหลวง มีความงามตามแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา นอกจากนี้ยังมี วิหารสามจอม วิหารที่มีพระพุทธรูปทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ชื่อว่า พระศรีธรรมมาโคกราช ประดิษฐานอยู่ วิหารพระมหาภิเนษกรมน์หรือวิหารพระทรงม้า วิหารทับเกษตร ส่วน วิหารเขียน และวิหารโพธิ์ลังกา เป็นสถานที่จัดแสดงโบราณวัตถุที่พุทธศาสนิกชนถวายเป็นพุทธบูชา คนนครศรีธรรมราชยึดมั่นในพุทธศาสนา และมีความผูกพันกับพระบรมธาตุเจดีย์ จนกระทั่งจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ชื่อว่า "เมืองพระ" จนกระทั่งมีคำกล่าวถึงจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ว่า

“... เม็ดทรายทุกเม็ดในแผ่นดินนี้ถูกเหยียบย่ำโดยผู้ไฝ่ธรรมมาแล้วทั้งสิ้น ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

จากคำกล่าวข้างต้น สามารถตีความได้ว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีเจริญรุ่งเรืองอยู่ภายใต้ร่มเงาของพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายให้พุทธศาสนิกชนทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... เหมือนปลุกฝังศรัทธาความเชื่อที่ว่า เกิดมาหนึ่งชาติให้ได้มากราบพระธาตุเมืองนคร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ก่อนอื่นต้องถามก่อนว่า หัวใจของการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ คืออะไร หัวใจของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ คือ การแห่ผ้าพระบฏ เนื่องจากผ้าพระบฏเป็นเครื่องบูชาพระพุทธเจ้า ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ปัดตานี้จะมีแห่เจ้าแม่ ไปนมัสการไปทำบุญ ก็จะเป็นช่วงมาฆบูชาเหมือนกัน แต่ก็แก่นของงานบุญยังอยู่ เพราะว่าคนยังคิดว่าอันนี้เป็นสิ่งที่จะต้องมานมัสการมีจุดมุ่งหมาย ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 29. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า จากความเชื่อและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่เชื่อกันว่า แม้เพียงสักครั้งหนึ่งในชีวิตขอให้ได้มีโอกาสได้มานมัสการพระบรมธาตุเจดีย์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากจะเป็นการเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิตของผู้ทำบุญกราบไหว้แล้ว ยังนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่ได้ทำบุญกราบไหว้ใกล้ชิดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพุทธศาสนิกชนมีจุดมุ่งหมายในการทำมาตย์ ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผุดผ่องที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ประการสำคัญ จากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนายังก่อให้เกิดประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่พุทธศาสนิกชนนำผ้าพระภฏที่วาดลวดลายพุทธประวัติที่ถือว่าเป็นเครื่องบูชาองค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระธาตุวรมหาวิหาร

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่สืบสานมานานกว่า 780 ปี กลายเป็นหนึ่งในพิธีและประเพณีสำคัญของพุทธศาสนิกชนคนปักษ์ใต้ที่มีความเชื่อที่ว่า สักครั้งหนึ่งในชีวิตขอให้ได้มีโอกาสห่มผ้าบูชาพระบรมธาตุเมืองนคร เพราะภายในองค์พระบรมธาตุเจดีย์ได้ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ ส่งผลให้มีพุทธศาสนิกชนหลั่งไหลกันมาแห่ผ้าบูชาพระบรมธาตุอย่างเนืองแน่นในทุกปี ทั้งจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด และต่างประเทศ พระบรมธาตุเจดีย์เปรียบเสมือนตัวแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธศาสนิกชนเชื่อมั่นว่าหากได้กราบไหว้บูชาจะมีบุญญาภินิหารหาที่เปรียบมิได้ในปีหนึ่ง ๆ จะมีผู้มาบูชาองค์พระธาตุเจดีย์ด้วยการจัดขบวนแห่ผ้าพระภฏขึ้นห่มองค์พระธาตุเจดีย์เพื่อความเป็นสิริมงคลอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการดำรงชีพทุกด้านปีละ 2 ครั้ง ในวันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... เมื่อก่อนนี้เป็นงานของชาวบ้านจริง ๆ ก็คือชาวบ้านจะแห่ผ้าขึ้นธาตุกันที่วัดทำบุญ และจะมีพิเศษ คือ แห่ผ้าขึ้นธาตุเขาก็จะมากันทั่ว ถ้าย้อนกลับไปถึงสมัยเด็ก ๆ ผมอยู่แถวนี้ใกล้ ๆ วัดพระธาตุ ก็เห็นว่าวันที่เอาผ้าขึ้นธาตุ คนเขาก็จะมาชุมนุมของเขาเอง มาจากอำเภอร่อนพิบูลย์ ท่าศาลา ลานสกา เขาอาจจะเดินมาจากบ้านเขาเลยก็ไม่แน่ เพราะเมื่อก่อนการเดินทางไม่สะดวก เขาก็จะเดินกันมา เพื่อที่จะมาร่วมพิธี คือต่างคนต่างเดินแล้วมาเจอกัน แล้วก็ต่อแถวกันยาวมาก เมื่อก่อนมีเฉพาะกลางวัน กลางคืนชาวบ้านจะไปจัดงานรื่นเริงต่อ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... คนเฒ่าคนแก่หลายคนบอกว่า แต่ในสมัยก่อนการเดินทางยังไม่สะดวก ไฟฟ้าก็ยังไม่ มี ชาวบ้านที่เดินทางมาจากต่างอำเภอกลับบ้านไม่ได้ ก็กินมานอนที่วัด นอนกันเต็มโบสถ์เลย ส่วนทางวัดเองก็ขนข้าวสารอาหารแห้งในโรงครัวมาให้ชาวบ้านหุงหาอาหารกินกันเอง สมัยก่อน วัดสระเรียงเป็นสถานที่รองรับด้านที่พักของชาวบ้านที่เดินทางมาร่วมงานประเพณี

แห้วขึ้นธาตุ ปีนี้ก็เหมือนกัน ชาวบ้านมาพักกันมากจนไม่มีที่ให้เดิน มานอนเต็มโบสถ์เลย
บางคนก็นอนในศาลา บางคนก็นอนที่ลานจอดรถ ตอนเช้าก็หุงหาอาหารกัน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ตลอดเวลาที่ผ่านมานงานแห้วขึ้นธาตุ วัดหน้าพระธาตุมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ
การต้อนรับพุทธบริษัทที่เดินทางมาจากต่างประเทศโดยเฉพาะ ประเทศมาเลเซียที่มีจำนวนมากขึ้นทุกปี
โดยการจัดหาที่พักในบริเวณวัด ส่วนค่าใช้จ่ายนั้นแล้วแต่การบริจาคตามกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ต้นทุนประเพณี
แห้วขึ้นธาตุเป็นประเพณีที่ก่อกำเนิดมาจากความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของ
ชาวนครศรีธรรมราช ในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านต่างคนต่างเดินทางมาตามอัยาศัยและจะนำผ้า
พระภูมาเอง โดยมีจุดหมายปลายทางที่พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร แต่เนื่องจากการ
คมนาคมยังไม่สะดวก ชาวบ้านที่เดินทางเข้ามาร่วมงานแห้วขึ้นธาตุจากต่างอำเภอ และต่างจังหวัด
ตั้งแต่เช้าตรู่ไม่สามารถเดินทางกลับบ้านได้ในวันเดียวกัน ต้องอาศัยวัดต่าง ๆ บริเวณใกล้เคียงวัด
พระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นที่พักผ่อนหลับนอน ในตอนกลางคืนจะมีงานมหรสพ การแสดง
วัฒนธรรมพื้นบ้านสร้างความสนุกสนานรื่นเริงให้กับผู้ร่วมงาน ก่อนจะเดินทางกลับภูมิลำเนาใน
วันรุ่งขึ้น โดยทางวัดได้จัดเตรียมข้าวปลาอาหารแห้งไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้หุงหาอาหารกินกันตาม
สะดวก ส่วนค่าใช้จ่ายนั้นขึ้นอยู่กับกำลังศรัทธาของตนไม่ได้มีการบังคับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่า
ในปัจจุบัน การคมนาคมจะมีความเจริญก้าวหน้า และมีความสะดวกสบายมากขึ้นในการเดินทางใน
การมาร่วมงานประเพณีแห้วขึ้นธาตุ ชาวบ้านที่เดินทางมาจากอำเภอ และต่างจังหวัดที่มาร่วมงาน
ในช่วงเช้า และสามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ในช่วงบ่ายได้ แต่พุทธศาสนิกชนบางส่วนก็ยังนิยม
อาศัยวัดต่าง ๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เช่น วัดหน้าพระธาตุ และวัดสระเรียง
เป็นที่พักผ่อนหลับนอนเหมือนดังเช่นเดิมในอดีต เพื่อร่วมงานสมโภชผ้าพระภฏในยามค่ำคืน

พิธีกวนข้าวมธุปายาส

พิธีกวนข้าวมธุปายาสเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ความสามัคคี
ในหมู่ญาติและมิตรสหายในการร่วมกลุ่มจัดการงานประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับสังคมเกษตรกรรม คือ
ให้ความสำคัญต่อข้าวหรือน้ำนมข้าวซึ่งเป็นพืชหลักของชาวไทย ในการร่วมแรงร่วมใจจัดหาอุปกรณ์
เครื่องปรุง การกวนต้องใช้ทั้งเวลาและผู้คน

ข้าวมธุปายาส ข้าวกระยาทิพย์ ข้าวยาคุเป็นชื่อของอาหารชนิดหนึ่งใน
สมัยก่อนชาวปักชี่ไต้นิยมทำกันที่วัด ในเดือน 6 บ้าง เดือน 10 บ้าง โดยถือเอาระยะที่ข้าวแตกรวง
ผลิเมล็ดพอเป็นน้ำนม แต่ภายหลังหันมานิยม ทำกันในวันขึ้น 13 ค่ำและ 14 ค่ำ เดือน 3

ต่อเนื่องกับวันมาฆบูชา แต่เดิมการกวนข้าวมธุปายาสเป็นศาสนกิจของพราหมณ์ ภายหลังจากพุทธศาสนิกชนได้นำมาปฏิบัติเป็นประเพณีด้วยสืบเนื่องจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตอนนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสก่อนอภิสมโภชกาล ดังหลักฐานที่ปรากฏในพระพุทธประวัติเล่ม 1 ปุริมกาล ปริจเฉทที่ 5 ตอนหนึ่ง ที่ว่า (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2554 : 5 ; สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด. 2553 : 78)

“... ในเช้าวันนั้นนางสุชาดาบุตรีกุมพินายใหญ่แห่งชาวบ้านเสนานิคม ตำบลอรุ เวลาปรารถนาจะทำการบวงสรวงเทวดา หุงข้าวมธุปายาสด้วยนมโค ...”

เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยแล้วก็ทรงบรรลุลูกอภิสมโภชญาณ เป็นมูลเหตุให้พุทธศาสนิกชนเชื่อกันว่า ข้าวมธุปายาสเป็นอาหารทิพย์ ผู้ที่ได้รับประทานจะมีสมอดี เกิดปัญญา มีอายุยืนยาว พละนามัยสมบูรณ์ ผิวพรรณผ่องใส และเป็นยานานเอกที่สามารถจัดโรคร้ายได้ทุกชนิด ทั้งยังดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังความปรารถนาในสิ่งที่คิดด้วย ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... ในสมัยก่อน การกวนข้าวยาคุพระจะเป็นคนกวนกันเอง ต่อมาชาวบ้านเอาข้าว เอนม เอาผลไม้ น้ำตาลมาบริจาคที่วัดตามกำลังศรัทธา กวนกันที่หลายชั่วโมง กวนกันตั้งแต่ 5 ถึง 12 ต้องกินต้องนอนในวัดกันเลยทีเดียว ...”

(ผู้สัมภาษณ์คนที่ 9. 2554 : สัมภาษณ์)

“... รสชาติก็หอมหวาน มัน ๆ ใช้เวลาในการกวนนานกว่าจะเสร็จ ใช้เวลาทั้งหมด 5 ถึง 6 ชั่วโมง ต้องรอให้เย็นอีก แล้วตัดเป็นก้อนเล็ก ๆ แจกจ่ายกันไป น้ำมันที่ได้จากการกวนข้าวยาคุชาวบ้านเชื่อว่าแก้ปวดเมื่อยได้ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

“... การกวนข้าวยาคุถือเป็นบุญพอๆ กับการเอาผ้าขึ้นธาตุ คนที่กวนข้าวจะเป็นผู้หญิงพรหมจรรย์ เขามีความเชื่อว่าถ้าไม่พรหมจรรย์จริงๆ แล้วมากวนจะมีปัญหากับตัวเอง ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ข้าวมธุปายาสเป็นอาหารชนิดหนึ่งที่นิยมกวนกันในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ชาวบ้านจะนำวัตถุดิบ ได้แก่ ข้าว นม น้ำตาลและผลไม้ต่าง ๆ มาร่วมบริจาคกันตามกำลังศรัทธาของตนที่วัด โดยทางวัดจะเตรียมอุปกรณ์

ต่าง ๆ เช่น กระทะ ไม้พาย เตาด่าน และพิน เป็นต้น ไว้ให้ผู้ร่วมงานประเพณีกวนข้าวมธุปายาส ร่วมกัน ในอดีตพุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าผู้ที่สามารถกวนข้าวมธุปายาสได้นั้นต้องเป็นหญิง พรหมจรรย์เช่นเดียวกันกับนางสุชาดาเท่านั้น ไม่เช่นนั้นจะเกิดอาเพศกับตนเอง ในพิธีการกวนข้าว มธุปายาสนั้นใช้เวลากวนประมาณ 5-6 ชั่วโมง เมื่อกวนเสร็จแล้วต้องรอให้เย็นก่อน แล้วจึงตัดเป็น ก้อนเล็ก ๆ แจกจ่ายผู้ที่มาร่วมงานรับประทาน

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีความเชื่อที่ว่า การกวนข้าวมธุปายาสถือว่าเป็นทำบุญเทียบเท่ากับการนำผ้าห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ และข้าวมธุปายาสเป็นอาหารทิพย์ ส่วนน้ำมันที่ได้จากการกวนข้าวมธุปายาสนั้น ชาวบ้านมีเชื่อกันว่า สามารถรักษาได้สารพัดโรค ด้วยความเชื่อดังกล่าวนี้ พิธีกวนข้าวมธุปายาสจึงเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

2. ทูนาทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ ผ้าพระบฏ

ผ้าพระบฏเป็นหนึ่งในเครื่องบูชาพระพุทธเจ้าซึ่งแสดงในรูปของศิลปะ ลวดลายภาพพุทธประวัติที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาใน พุทธศาสนาของชาวพุทธทั่วโลกตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในประเทศอินเดียมีตำนานการเขียนภาพว่าพระเจ้า อชาตศัตรูทูลขอพระฉายจากพระพุทธเจ้าเพื่อสักการบูชาแทนพระองค์ และพระพุทธองค์ได้ประทาน พระพุทธฉายประทับบนผืนผ้าผืนหนึ่งพร้อมมรรยาตด้วยสีต่างๆ ให้จนสืบต่อการทำภาพบนผืนผ้า อย่างกว้างขวางถึงประเทศทิเบต จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ส่วนผ้าพระบฏในประเทศไทยนั้น มีตำนาน เล่ากันว่า พระยาศรีธรรมโศกราช ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชในขณะนั้น ได้นำพระบฏขึ้นท่อมสมโภช องค์พระบรมธาตุเจดีย์ จนกลายเป็นประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังบทสัมภาษณ์ ที่กล่าวถึงผ้าพระบฏไว้ว่า

“... ผ้าพระบฏเป็นเครื่องบูชาพระพุทธเจ้าซึ่งทางเหนือ อีสานมี ลวดลายที่ปรากฏก็จะ เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติบ้าง ซึ่งจะเขียนอยู่ในนี้และจะมีเรื่องของเจดีย์ ปรีศนาธรรม คติธรรมหรือ อะไรต่าง ๆ จะต้องมีคำมีคาถา นอกจากจะเป็นรูปแล้วก็จะต้องมีคติธรรม ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 29. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ผ้าพระบฏมีอยู่ทั่วโลกในประเทศที่เป็นพุทธ ในเมืองไทยผ้าพระบฏหายไป พอเป็น รูปตุ้งพักหลังเริ่มเปลี่ยน ไปใช้กิจกรรมอื่น ซึ่งหลักแหล่งไม่เอาพุทธประวัติ ซึ่งไม่ได้เรียกว่า ผ้าพระบฏเขาเรียกว่าตุ้ง ประเทศที่ไม่มีการเปลี่ยนผ้าพระบฏเลย คือ ภูฏาน ทิเบต ศรีลังกา ศรีลังกาจะเหมือนกับนคร ของนครมีการเปลี่ยนไปบ้าง คือ ผ้าพระบฏเป็นแบบ เขียน ตอนหลังเอาผ้าเฉย ๆ ผ้าขาว ผ้าเหลือง ผ้าแดง แต่ยังเป็นผ้าพระบฏ ชาวบ้าน เขาก็ต่อกันมายาวที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ ต่างคนต่างทำ บางคน 5 เมตร บางคน 2 เมตร บางคนก็คำนวณจากองค์พระบรมธาตุ ถ้ามมีผ้าสั้น ๆ มาต่อกันมี ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... สมัยก่อนเวลาเดินป่า คนที่เคร่งศาสนาอาจจะสวดวัด ทำวัด เวลาเดินทางไม่รู้จะไปหา
วัดที่ไหน เพราะฉะนั้นจึงใช้ผ้านี้ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3. 2554 : สัมภาษณ์)

“... คือมีทั้งชนิดต่อและผืนยาว ๆ มีหลายแบบ เยอะมาก จะเอาไปวนรอบพระบรมธาตุ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผ้าพระภฏเป็นเครื่องบูชา
พระพุทเจ้าที่มีมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล และยังคงสืบสานมาจนถึงปัจจุบันในหลาย ๆ ประเทศ
เช่น ภูฏาน ทิเบต และศรีลังกา เป็นต้น ส่วนผ้าพระภฏในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นผ้าผืน
สี่เหลี่ยมขนาดยาว หรือขนาดย้อมที่เขียนภาพ พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ตลอดจนข้อคติธรรม
คำสอน นอกจากนี้ยังมีผ้าพระภฏสำหรับห้อยหรือแขวนเป็นพุทธานุชาแล้ว ผ้าพระภฏยังมีขนาด
แตกต่างกันตามคติและความนิยม โดยนิยมเขียนเป็นภาพพระพุทเจ้าพระองค์เดียวหรือขนาดด้วย
พระอัครสาวก เล่าเรื่องพุทธประวัติ เช่น พระมาลัย ทศชาติชาดก พระเวสสันดรชาดก พระเจดีย์
จุฬามณี และข้อคติธรรมต่าง ๆ เพื่อการสักการะ ประดับตกแต่งและประกอบการถ่ายทอดสอนสั่ง

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันผ้าพระภฏมีการลดความสำคัญลง ดังเช่นใน
ภาคเหนือ ผ้าพระภฏกำลังกลายเป็นเพียงเครื่องประดับตกแต่งและบูชาในฐานะธงหรือตุ้มในแบบต่าง ๆ
ขณะที่ในภูมิภาคอื่น ๆ ผ้าพระภฏก็หลงเหลืออยู่เพียงในบางประเพณีพิธีกรรมเท่านั้น เช่น งานบุญ
ผะเหวด หนึ่งในฮีตสิบสองของภาคอีสาน งานบุญเทศน์มหาชาติของภาคกลาง รวมถึงประเพณีแห่ผ้า
ขึ้นธาตุ ยิ่งไปกว่านั้น ผ้าพระภฏของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ใช้ร่วมในขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุในปัจจุบัน
ที่เหลือเพียงผ้าพื้นแถบยาวสีขาว สีแดง และสีเหลืองเท่านั้น

ดังที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ว่า
การร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในชุมชน เป็นการให้คนนครศรีธรรมราชได้หันมา
ทบทวนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีคุณค่าที่อยู่คู่กับชุมชนมายาวนาน ด้วยการพัฒนาและยกระดับการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ออกมาอยู่ในสถานะของการร่วมการจัดการได้ ร่วมใช้ประโยชน์ได้ สร้างคุณค่า
และมูลค่า สร้างโอกาส และสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนบนฐานวัฒนธรรมนั้น ๆ ภายหลังจากการ
ร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ต้นทุน
ทางวัฒนธรรมเดิมได้แก่ ความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนา ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ผ้าพระภฏ
และพิธีกวนข้าวมธุปายาส

การร่วมกำหนดวิธีการและสร้างแผนงาน

ภายหลังจากการประชุมกลุ่มย่อยเสร็จสิ้นลง ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ได้มีมติข้อตกลง
ร่วมกันถึงความต้องการยกระดับการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจากระดับจังหวัดสู่ระดับนานาชาติ

โครงการดังกล่าว เป็นการร่วมกำหนดวิธีการจัดการ และกระบวนการสร้างแผนงานที่เป็นระบบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้วยการชี้แจงเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ๆ ตามสิ่งที่ตนเองต้องการอยากรู้ และต้องการพัฒนา โดยการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์หลัก และตั้งเป็นประเด็นที่จะพัฒนา รวมทั้งกำหนดขอบเขตของการดำเนินงาน วิธีการและกระบวนการจัดการ ตลอดจนการกำหนดกิจกรรมอย่างละเอียดว่า กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร คณะกรรมการจัดงาน ประกอบด้วยใครบ้าง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบมีอะไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การวางแผนการแก้ไข ปัญหา

การวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มองหาบุคคลากรจากภาคีกลุ่มต่าง ๆ มาเข้าร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการคำนึงถึงบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุบนฐานการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และทำงานด้วยความสมัครใจ อย่างไรก็ตาม คำถามที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากการประชุมกลุ่มย่อยในการวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่ว่าใครบ้างที่จะมามีส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง และมีส่วนร่วมอย่างไร ภายหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมกลุ่มย่อยของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ตัวแทนภาคีที่เป็นแกนนำในการจัดการได้ข้อสรุปสาระสำคัญเบื้องต้นเกี่ยวกับบุคคลและการวางแผนแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... ท่านอาจารย์ฉัตรชัย จะมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของประวัติศาสตร์ คุณหมอบัญชาจะรู้ในเรื่องของด้านศาสนา กระจผมจะถนัดในเรื่องของการจัดกิจกรรม สมัยที่ท่านอาจารย์ฉัตรชัยยังไม่เป็นอธิการ ท่านก็ได้เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนรูปแบบของงานมา 10 กว่าปีแล้ว ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

“... แนวคิดว่าจะมาเชื่อมโยงให้เป็นงานวันเดียวกัน การจัดงานวันเดียวกันจะต้องมีแนวคิดว่าเป็นงานของชาวบ้านไม่ใช่งานของราชการ คุยกับท่านผู้ว่าท่านก็ยินดี ในขณะนั้นทางราชการก็มีการประชุมกันว่า งานนี้จะมอบหมายให้กับทางเทศบาล ราชภัฏ ททท. ให้ไปจัดกันเองตามสบาย ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... คนที่จะแกนนำต้องมีอำนาจ มีบารมีด้วย อาตมาเองก็เป็นไม่ได้ เหมือนใครเป็นเจ้าของโครงการ เจ้าของกิจกรรมก็ต้องเป็นเจ้าของงบด้วย ถ้าถามอาตมาในส่วนของพระก็ว่าจะเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องที่ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนั้น ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการและการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ต้องเป็นบุคคลมีความรู้ความสามารถ เข้ามาร่วมงานด้วยความสมัครใจ และจะต้องมีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น

ภายหลังจากการเสร็จสิ้นการประชุมได้มีการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการจัดงานเบื้องต้นอย่างไม่เป็นทางการ และได้มีการชี้แจงบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบความสามารถของผู้ดำรงตำแหน่ง อาทิ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐจากเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และสำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความเชี่ยวชาญในการติดต่อประสานงานทั้งหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้จังหวัดนครศรีธรรมราช รับผิดชอบการประสานงานกับองค์กรการท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศเพื่อส่งเสริมการตลาด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้บุคคลอื่นทราบ ขณะที่เจ้าอาวาสวัดพระธาตุรวมหาวิหารและเจ้าอาวาสวัดในบริเวณใกล้เคียงร่วมเป็นภาพดูแลสถานที่ในการจัดงาน ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนา สำหรับ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเชิงวิชาการการจัดการและงานประเพณีรับผิดชอบการจัดสัมมนาวิชาการและนิทรรศการผ้าพระบฏ ส่วนผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวรับผิดชอบการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ส่วนประชาชนมีความถนัดในเรื่องของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงรับผิดชอบกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในงาน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกิจกรรมบางกิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านการประสานงานกับองค์กรหน่วยงานในต่างประเทศ การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้เช่นกัน

เมื่อเสร็จสิ้นการร่วมประชุมกลุ่มย่อยเพื่อร่วมกันวางแผนการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ของคณะกรรมการจัดงานเบื้องต้น เพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานและเป็นการสร้างโอกาสให้บุคคลากรร่วมกันทำงานเชิงเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยการชี้แจงสิ่งที่ต้องการจะทำเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เป้าประสงค์ที่ 1 เพื่อยกระดับจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นบุญสถานจาริกแสวงบุญ 1 ใน 4 ของโลก

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการที่ชัดเจนจะเป็นกลไกสำคัญในการดึงประชาชนให้มามีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ตามความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของแต่ละภาคีได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากวัตถุประสงค์

ในการจัดงานเป็นการแสดงถึงทิศทางการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการกิจตามที่ได้รับมอบหมาย ประการสำคัญ คณะกรรมการจัดงานเบื้องต้นเป็นตัวแทนประชาชนจากภาคีกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงแก้ไข หรือการกำจัดข้อบกพร่องที่ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีตที่ผ่านมา ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... จนกระทั่ง 2553 มีแนวคิดที่จะยกระดับการจัดงานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นงานระดับนานาชาติ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. 2554 : สัมภาษณ์)

“... กุมภาพันธ์ 53 จะทดลองจัดดู แต่ทดลองเล็ก ๆ นะ คาดหวังไม่เยอะเท่าไร คาดว่าคนมาสักหมื่นคนก็คงจะดี แต่คนมา เป็นแสน ฉะนั้นถ้าเราจัดงานจริง ๆ จะต้องเตรียมงานมากมาย ส่วนหนึ่งเราจะทำแบบนานาชาติ แต่งานในวันนั้นยังไม่เป็นนานาชาติมาก ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เหมือนกับว่าเป็นการเปิดมุมมองของผู้ที่มีแนวความคิดในการที่จะยกระดับการทำงานมาฆบูชาของนคร เทศกาลครั้งนี้จะเป็นอย่างไร เป็นแนวคิดของตัวแทนชาวนคร อย่างเช่น คุณหมอบัญชาภักดิ์คิดขึ้นมาว่าไม่ได้แล้ว ของเราเริ่มมีชาวต่างชาติ พระมีแนวคิดที่มา จากต่างประเทศเข้ามาร่วมเยอะขึ้น ค่อนข้างที่จะเป็นแบบนี้ทุกปีสม่ำเสมอ ถ้าจะเปรียบเทียบคือ จังหวัดอุบล ที่เขาถวายเทียน เขาก็เปิดเป็นเทศกาลที่อินเตอร์เลย เป็น 1 เดือน ทำให้ สร้างรายได้จังหวัดอย่างเดียว แต่เป็นแนวคิดที่ร่วมกันทำ ในแง่ของเหตุการณ์ในครั้งนี้จะมา สร้างคุณค่า ในแง่ของการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านก็จะรักเทศกาลนี้ มากขึ้น เข้าใจสาระ รักบ้านรักเมือง กลับถิ่นฐานเดิม นี่ก็เป็นคุณค่า ที่เราได้เพิ่ม นอกจาก รายได้หรืออาชีพที่จะตามมา ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ที่บอกว่าเราจะยกระดับงานวันมาฆบูชาให้เป็นระดับนานาชาติ และพยายามที่จะ ทำจาก 2 วัน ให้กลายเป็น 10 วัน การออกแบบน่าจะมีคนมาดูแลตรงนั้น โกแอ็ดกับ หมอน่าจะกำหนดเป็นรูปแบบออกมาว่าจะเป็นอย่างไร รูปแบบในการจัดการงานแบบนี้ เป็นเหมือนงาน Event ใหญ่ ๆ และคำว่านานาชาติ มันก็มาเชื่อมโยงในหลาย ๆ เรื่อง ในการจัดการมาตรฐานต่าง เช่น ความปลอดภัย สุขลักษณะ จะต้องสอดคล้องกัน และ จะต้องประสานงานกับหลายหน่วยงาน เราต้องยอมรับ คือ ทำอย่างไรให้คนมาเยอะ จะมี การประชาสัมพันธ์อย่างไร กลุ่มเป้าหมายน่าจะเป็นใคร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“... การวางแผนคิดว่าจะวางเป้าเพิ่มขึ้นใหม่ ญี่ปุ่นมา จีน ศรีลังกา จะมีการเพิ่มจำนวนขึ้นใหม่ ถ้าเขามาจะอยู่กันอย่างไร ให้อาศัยอยู่ที่วัด หรือว่าไปหาที่อยู่เอง ในขบวนที่เขาไม่น่าจะเป็นกลุ่มแรก ๆ หรือจะเป็นกลุ่มกลาง ๆ ในขบวน หรือว่าจะจัดเป็นวันแรกก่อน เพื่อให้เห็นความเป็นนานาชาติ เหมือนเป็นจุดขาย แต่ก็อยากให้เห็นเหมือนกันว่าวันที่เป็นนานาชาติจริงๆ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คน 29. 2554 : สัมภาษณ์)

“... แนวคิดของการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนครปี 2554 มุ่งหวังการยกระดับมาตรฐานการจัดกิจกรรมมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุให้เป็นกิจกรรมระดับนานาชาติ พร้อมกับการพัฒนาทุกอย่างให้เอื้อต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจนถึงขั้นเป็นดินแดนแห่งการท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญ พร้อมการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน แนวทางสร้างผ้าพระภุมบูชาพระบรมธาตุที่เมืองนครที่ได้ดำเนินการไปแล้วเป็นการยกระดับมาตรฐานผ้าพระภุม เพื่อให้ผ้าพระภุมเมืองนครให้พื้นคินซีฟ ให้ถือเป็นเครื่องหนุนเสริมหรือเรียนรู้บูชา ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คน 18. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คณะกรรมการจัดงานเบื้องต้น มีแนวคิดที่จะยกระดับจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นบุญสถานจาริกแสวงบุญ 1 ใน 4 ของโลก โดยการยกระดับการจัดงานจากงานระดับจังหวัดสู่งานระดับนานาชาติ ด้วยการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ผ่านมาในอดีต จะมีผู้นักท่องเที่ยวที่มาร่วมงานจากนานาประเทศมากมาย แต่ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ผ่านมา นั้นไม่ถือว่าเป็นการจัดงานระดับนานาชาติ ทั้งนี้เนื่องจาก คำว่า “นานาชาติ” นั้นไม่ได้หมายถึงนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาร่วมงานเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึง การยกระดับคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานในระดับสากล การเพิ่มมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งอุปโภคและบริโภคขั้นพื้นฐานให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนามาตรฐานการรักษาความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนรูปแบบของการจัดงาน เป็นต้น

เป้าประสงค์ที่ 2 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา พื้นฟูและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัด หน่วยงานภาครัฐเองได้มุ่งเน้นการเพิ่มทั้งคุณค่าและมูลค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่เป้าหมายสำคัญให้การ

ท่องเที่ยวไทยมีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นกลไกในการกระจายรายได้ การสร้างงานและการจ้างงานในสาขาบริการอื่นๆ ให้กับประชาชนอีกด้วย ดังที่ คณะกรรมการดำเนินงานเบื้องต้น ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า

“... กิจกรรมในการจัดงานนั้น ยังมีมากเท่าไรก็จะเป็นผลดีกับการท่องเที่ยวของจังหวัดมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งการจัดงานประมาณ 3 ถึง 7 วันน่าจะเหมาะสมที่สุด จะเห็นได้จากงานสงกรานต์ และงานบุญเดือนสิบที่มีนักท่องเที่ยวมากขึ้นจนเห็นได้ชัด จากยอดการร้องห้องพักของนักท่องเที่ยว แต่ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาภาคใต้นิยมการท่องเที่ยวทางทะเล จึงอยากให้ประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้มากยิ่งขึ้น เพราะจุดยืนของจังหวัด ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 15. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เห็นว่าเขาศรัทธาหลวงพ่อดมมาก ที่เขาเชื่อกันว่าหลวงพ่อดมมาบวชที่วัดเสมาเมือง และมาสมณะที่วัดท่าแพ วัดเสมาเมืองเป็นวัดที่สร้างหลังสร้างพระบรมธาตุเสร็จ เรื่องของพระที่มาเยี่ยมจะกินจะอยู่ยังไง ปีนี้เราจะเตรียมชาวบ้านนัดวันที่จะหิ้วบิณฑบาตถวายพระวัดเป็นเจ้าภาพที่จะต้อนรับพระทั้งหมดที่มา เราก็ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านไปทำบุญ เมื่อเขาเห็นว่าพระต่างชาติมาคนนครเขาก็จะไปกัน นักท่องเที่ยวที่มาอยากจะทำบุญก็ได้เลย วัดค่อนข้างมีพื้นที่โล่ง รองรับชาวต่างชาติได้เยอะ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ถ้าเราจะเพิ่มคุณค่าก็จะมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การกวนข้าว วาดผ้าพระบฏ การเข้าร่วมขบวนแห่ ร่วมสวดมนตร์ เอาบิณฑบาต เอาอาหารมาถวายพระที่มาจากต่างประเทศ ซึ่งเราประมาณการว่าจะมี 9 ประเทศที่เข้าร่วม ญี่ปุ่น ทิเบต อินเดีย จีน ศรีลังกา เนปาล พม่า กัมพูชา รวมทั้งมาเลเซีย ที่จะเข้าร่วมโดยปกติอยู่แล้ว กิจกรรมในแต่ละวันจนถึงวันแห่ผ้าก็คือวันที่ 18 แล้วก็จะมียืนต่อท้ายอีก 2 วัน เพราะว่าเป็นการเก็บตกสำหรับบางท่านที่อาจจะถวายผ้าไม่ทัน หรืออาจจะถวายเพิ่มที่เป็นผ้าส่วนตัว เพื่อที่จะนำกลับไปบูชาใน 2 วันสุดท้าย ประมาณการตอนนี้คือ 7 ถึง 9 วัน และก็มีกิจกรรมต่อเนื่องตลอด การถวายผ้าจะเป็นจุดจุดเด่นของงาน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คณะกรรมการจัดงานเบื้องต้นในการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุณานาชาติที่เมืองนคร 2554 จึงมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรม

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้เนื่องจาก จังหวัดนครศรีธรรมราชนอกจากจะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นแล้ว ยังจำเป็นต้องมีองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางพุทธศาสนา อันได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา ตลอดระยะเวลา 1 สัปดาห์ ก่อนวันมาฆบูชาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมสิ่งดึงดูดใจได้แก่องค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระธาตุวรมหาวิหาร (Site) กับวันมาฆบูชาเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนา (Event) นอกจากนี้ยังมี ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่แสวงหาความวิจิตรตระการตาแตกต่างจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน (Demand) กับการบริการด้านการท่องเที่ยว (Supply) ทั้งนี้เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเจ้าบ้าน (Host) และผู้มาเยือน (Guest) ประกอบไปด้วย กิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ การเวียนเทียน เป็นต้น และกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การแสดงแสง สี เสียง การนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมืองลิกอร์ การกวนข้าวมธุปายาส การผลิตและการสมโภชผ้าพระบฏ เป็นต้น การสร้างกระแสต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้มีการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองคุณค่าทางจิตใจ และหาความแตกต่างของกิจกรรมจากเดิมที่เคยทำมา ด้วยการยกระดับมาตรฐานการบริการ การนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เป็นต้น นอกจากนี้ การผลิตสินค้าของที่ระลึกด้วยภูมิปัญญาของชุมชนศรีวิชัยตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่ว่า คิดแปลก แตกต่าง สร้างสรรค์ ด้วยการใ้ภูมิปัญญาไทยลงในสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 3 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ

คณะกรรมการดำเนินงานเบื้องต้นยังได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการร่วมคิดร่วมสร้างสรรค์รูปแบบกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ อย่างหลากหลาย การกำหนดและเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถมาหนุนเสริมการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เพื่อความสมบูรณ์ของการดำเนินการ โดยประเมินว่ากิจกรรมใดบ้างที่จำเป็นต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เข้ามาร่วมวิเคราะห์ปัญหาที่ผ่านมาในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... เนื่องจากปัญหาทางการเมืองท้องถิ่น ไม่ถูกกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก ก็เรื่องผลประโยชน์เรื่องเดียวนั้นแหละ มีปัญหาทุกปี พ่อค้าแม่ค้าก็ทะเลาะกัน แย่งพื้นที่ขายของวางของเกะกะ เจ้าหน้าที่ก็ทะเลาะกับคนขายของ โดยเฉพาะด้านพื้นที่ในบริเวณวัดพระบรมมหาธาตุ มีปัญหาทุกปีเทศบาลก็พยายามจัดพื้นที่ให้ขายของบริเวณถนนราชดำเนิน แม่ค้าก็ไม่ยอม เขาเคยขายของเขา สห. ก็พยายามกัน บางคนก็แอบป็นกำแพงวัดเพื่อที่เข้ามา

วัดจะไม่ไล่คนเข้าวัด แต่หลวงพ่อยากให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะเทศบาลซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักในการจัด หรือตำรวจช่วยเข้ามาดูแลอย่างจริงจังเสียที่ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เราอาจจะให้คนเข้ามาร่วม และคนที่เข้ามาร่วมนั้นเข้าใจในแก่นที่แท้จริง ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่าเวลาเรามีงาน มีชาวบ้านที่มาขายซึ่งไม่ได้อยู่ในงานของเรา ซึ่งเราก็ไม่รู้ว่าจะตรงนั้นจะจัดการอย่างไร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาการขาดมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ส่งผลต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุโดยตรงแล้ว ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งผลประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวที่พยายามจะเข้ามาจับจองพื้นที่ขายสินค้าของที่ระลึกภายในบริเวณวัดอีกด้วย ถึงแม้ว่าหน่วยงานองค์กรภาครัฐจะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ดังนั้น คณะกรรมการจัดงานเบื้องต้นจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้ภาคีกลุ่มต่าง ๆ มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประสบกับปัญหาโดยตรง โดยไม่เป็นเพียงเฉพาะผู้ร่วมงานเท่านั้นดังที่เป็นมาในอดีต

ภายหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมกลุ่มย่อยของคณะกรรมการจัดงานเบื้องต้นได้ข้อสรุปสาระสำคัญเบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ดังต่อไปนี้

1. เพื่อยกระดับจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นบุญสถานจาริกแสวงบุญของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ในสี่เหลี่ยมแสวงบุญของโลก ได้แก่ สังฆนียสถาน ประเทศอินเดีย มหาสถูปวิหาร ประเทศศรีลังกา มหาเจดีย์ชเวดากอง สหภาพพม่า และพระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ประเทศไทย

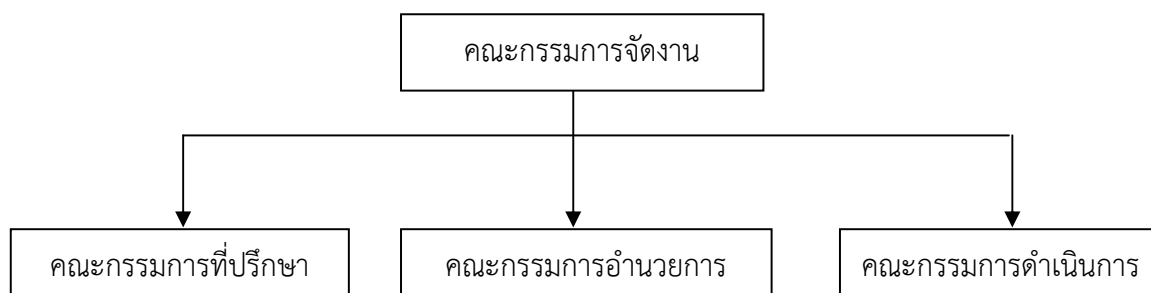
2. เพื่อส่งเสริม 3 บุญ ประกอบไปด้วย ทาน ศีล ภาวนา อย่างกว้างขวาง ตลอดระยะเวลา 1 สัปดาห์ก่อนวันมาฆบูชา

3. เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบ กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อย่างหลากหลายขยายตัวบนฐานการมีส่วนร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการของทุกภาคส่วน

ประการสำคัญ นายเกษมตริณครนครศรีธรรมราช ได้ประกาศแต่งตั้ง คณะกรรมการจัดงานและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อให้การจัดการงานแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นไป ด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก่ คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินงานไปด้วยความเรียบร้อย
2. คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกวินิจฉัย สิ่งการและแก้ไขปัญหาให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ
3. คณะกรรมการดำเนินการ มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม พุทธศาสนาในสัปดาห์มาฆบูชา ระหว่างวันที่ 12-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 บริเวณวัด พระมหาธาตุวราวิหาร และสวนศรีธรรมโศกราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 8 แผนผังคณะกรรมการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554

การจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ซึ่งการยกระดับการจัดงานจากระดับจังหวัดสู่ระดับนานาชาติ ต้องมีการดำเนินการร่วมกับหลายฝ่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 3.1 คณะกรรมการฝ่ายจัดหาและผลิตผ้าพระบฏ มีหน้าที่จัดหา ผลิตผ้าพระบฏ และประสานงานกับหน่วยงานทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราช และภูมิภาคอื่นๆ เพื่อนำ ผ้าพระบฏมาร่วมขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ
- 3.2 คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการผ้าพระบฏ มีหน้าที่จัดนิทรรศการ เผยแพร่พระพุทธศาสนา ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และผ้าพระบฏทั่วประเทศ และทั่วทวีปเอเชีย ในระหว่างวันที่ 12-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 บริเวณสวนศรีธรรมโศกราช
- 3.3 คณะกรรมการฝ่ายสมโภชผ้าพระบฏ มีหน้าที่จัดกิจกรรม สมโภชผ้าพระบฏ สืบสานตำนาน แห่ผ้าขึ้นธาตุ พร้อมจัดการแสดงกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา บริเวณสวนศรีธรรมโศกราช

3.4 คณะกรรมการฝ่ายเผยแพร่ผ้าพระบฏ มีหน้าที่เผยแพร่ผ้าพระบฏ ประชาสัมพันธ์ผ้าพระบฏนานาชาติ พร้อมจำหน่ายแจก แก่พุทธศาสนิกชน

3.5 คณะกรรมการฝ่ายขบวนแห่ผ้าพระบฏ มีหน้าที่ในการแจ้งประชาสัมพันธ์เชิญชวน และจัดขบวนแห่ จัดกลองยาวหรือวงดุริยางค์นำขบวนแห่ กำกับดูแลให้เคลื่อนขบวนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3.6 คณะกรรมการฝ่ายถวายผ้าพระบฏและเวียนเทียน มีหน้าที่จัดสถานที่ภายในวัดมหาธาตุพร้อมตกแต่งสถานที่สำหรับประกอบพิธีการและกำกับพิธีการให้เป็นไปตามธรรมเนียมประเพณี จัดเตรียมดอกไม้ ธูปเทียน สำหรับประธานในพิธีและแขกผู้มีเกียรติ อาราธนาพระสงฆ์ เจริญพระพุทธมนต์ प्रารภธรรม และจัดถวายปัจจัยไทยธรรม จัดพิธีกรในพิธีการ

3.7 คณะกรรมการฝ่ายกวนข้าวมธุปายาสภายในวัดพระมหาธาตุวรวิหาร มีหน้าที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการกวนข้าวมธุปายาส ตามธรรมเนียมโบราณประเพณี

3.8 คณะกรรมการฝ่ายกวนข้าวมธุปายาสในสวนศรีธรรมมาศกราช หน้าที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการกวนข้าวมธุปายาส ตามธรรมเนียมโบราณในสวนศรีธรรมมาศกราช

3.9 คณะกรรมการฝ่ายตักบาตร มีหน้าที่จัดพิธีทำบุญตักบาตรนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมพิธีตักบาตร กำกับพิธีการให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี ประสานงานเตรียมความพร้อมด้านสถานที่เกี่ยวกับฝ่ายสถานที่ ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

3.10 คณะกรรมการฝ่ายพิธีสดดำน กิจกรรมธรรมะสร้างสรรค์และประกาศการบำเพ็ญ 3 บุญบารมี คือ ทาน ศีล ภavana มีหน้าที่จัดกิจกรรมภายในวัดพระมหาธาตุวรวิหาร ในสัปดาห์วันมาฆบูชา

3.11 คณะกรรมการฝ่ายกิจกรรมปฏิบัติธรรม มีหน้าที่จัดกิจกรรมให้มีการบรรยายธรรม ประารภธรรม ประกวดแข่งขัน และสาธิตเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา พร้อมทั้งจัดสถานที่ในการดำเนินงานในระหว่างวันที่ 12-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

3.12 คณะกรรมการฝ่ายประชุม สัมมนาผ้าพระบฏนานาชาติ มีหน้าที่จัดกิจกรรมสัมมนาผ้าพระบฏ เพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผ้าพระบฏของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ้าพระบฏของภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย และผ้าพระบฏนานาชาติ

3.13 คณะกรรมการฝ่ายจัดตกแต่งประดับสถานที่และตัวเมือง มีหน้าที่จัดสถานที่ ประดับประดาถนนให้มีความสวยงาม และจัดวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในประกอบพิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะถนนราชดำเนิน จัดสถานที่พิธีตักบาตรหน้าวิหารหลวง จัดสถานที่พิธีเปิดหน้าศาลาประดู่หก พร้อมจัดวัสดุอุปกรณ์ประดับตกแต่งรถยนต์ร่วมขบวน

3.14 คณะกรรมการฝ่ายปฎิคมมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาร่วมงานจัดหาน้ำดื่มอาหารว่าง สำหรับต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน และจัดเลี้ยงต้อนรับ คณะผู้มาร่วมงานในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

3.15 คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ การจัดงานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประชาสัมพันธ์ให้สื่อทุกแขนงทราบ จัดทำป้ายโฆษณาเชิญชวนประชาชน และพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมงาน บันทึกภาพการจัดกิจกรรม ประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์การจัดงาน พร้อมจัดแสดงแสง สี เสียง เพื่อใช้ในแถลงข่าวที่สวนศรีธรรมมาไตรราช และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร

3.16 คณะกรรมการฝ่ายพยาบาล มีหน้าที่จัดบริการปฐมพยาบาลที่สวนศรีธรรมมาไตรราช ศาลาประตูหก วัดพระมหาธาตุวรวิหาร

3.17 คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบและเรียบร้อย มีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบและเรียบร้อย และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวตลอดการจัดกิจกรรม

3.18 คณะกรรมการฝ่ายจราจร มีหน้าที่จัดระบบการจราจร ขบวนแห่ผ้าในระหว่างวันที่ 12-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

3.19 คณะกรรมการฝ่ายพิธีเปิด มีหน้าที่ในการจัดพิธีเปิดงานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 บริเวณศาลาประตูหก จัดทำคำกล่าวรายงาน รับลงทะเบียนขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประดับตกแต่งสถานที่ พิธีเปิด และขบวนแห่

3.20 คณะกรรมการฝ่ายดารอาพารธรรมกลับบ้าน

3.21 คณะกรรมการฝ่ายการแสดงแสง สี เสียง และการแสดงโขน

3.22 คณะกรรมการฝ่ายแสดงศิลปกรรมพุทธบูชา “ออกเญดด้วยธรรม งดงามด้วยศิลป์”

3.23 คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาดและสถานที่ มีหน้าที่รักษาความสะอาดในสถานที่จัดงานทุกแห่งในระหว่างวันที่ 12-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

3.24 คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่อำนวยความสะดวกติดต่อบริษัทในประเศและต่างประเทศให้เข้าร่วมงาน ติดต่อบริษัทต่าง ๆ ตลอดจนประสานงาน เชิญบุคคลที่เหมาะสมมาร่วมงาน ควบคุมดูแลงบประมาณ และรับผิดชอบโดยตรง และปฏิบัติงานอื่น ๆ

ประการสำคัญ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งดำเนินการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุให้เป็นที่เรียบร้อย และแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ประธานแต่ละฝ่ายมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการได้ตามที่เห็นสมควร

ภาพประกอบ 9 แผนผังคณะกรรมการดำเนินงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554
การร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเปิดและสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุได้ทดลองปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการแก้ไขปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

งานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554

การจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554

เป็นการประยุกต์ต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีคุณค่าที่อยู่คู่กับชุมชนมายาวนาน ด้วยการพัฒนาและยกระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บนฐานวัฒนธรรมชุมชนทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี คติชนวิทยา และศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นมาผสมผสานลงในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ให้มีสาระและบรรยากาศของการส่งเสริมการบำเพ็ญบุญบารมี ประกอบไปด้วย ทาน ศีล ภาวนา และการเจริญไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ตามโอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในคืนเพ็ญแห่งเดือนมาฆบูชา ตลอดสัปดาห์มาฆบูชา

ในปี พ.ศ. 2553 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

สำนักงานภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีแนวคิดร่วมกันที่จะยกระดับการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุจากระดับจังหวัดสู่ระดับนานาชาติ ด้วยการพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานระดับสากล ผ่านกระบวนการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ตลอด 7 วัน 7 คืน ระหว่างวันที่ 12-18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยได้มีการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณี เพื่อสืบสานประเพณีอันดีงามที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดมายาวนานกว่า 780 ปี ซึ่งภายในงานประกอบไปด้วยกิจกรรม 2 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่วัดต่างๆ ได้ดำเนินเป็นกิจวัตรเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ และการเวียนเทียน เป็นต้น

2. กิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เท่านั้น เช่น กิจกรรมแสง สี เสียง กิจกรรมสาธิต การผลิต และการสมโภชผ้าพระภฏเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาเยือน

กลุ่มเป้าหมายทางการตลาดของการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้ดังนี้

1. ผู้ร่วมงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่

1.1 พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ภายในกลุ่มเมือง 12 นักซ์ตร ประกอบไปด้วยเมืองสายบุรี ปัตตานี กลันตัน ปาหัง ไทรบุรี พัทลุง ตรัง ชุมพร กระบี่ สงขลา ตะกั่วป่า และระนอง ทั้งนี้เนื่องจาก กลุ่มเมือง 12 นักซ์ตรนี้ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันในสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระธาตุดูรวมหาวิหารในอดีต

1.2 นักท่องเที่ยวชาวไทยภาคใต้ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประเพณี ซึ่งชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่รู้จักกับงานประเพณีนี้เป็นอย่างดี ประกอบกับวันมาฆบูชาเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาอีกทั้งยังเป็นวันหยุดทางราชการอีกด้วย ดังนั้น การเชิญชวนผู้มาร่วมงานด้วยการ มุ่งเน้นถึงคุณค่าการได้เข้าร่วมงาน ซึ่งเป็นประเพณีที่เชื่อว่าจะได้ทำบุญกุศลสูงสุด รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างน่าสนใจ

2. ผู้ร่วมงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง ได้แก่

2.1 พุทธศาสนิกชนชาวต่างชาติที่เดินทางมาแสวงบุญที่จังหวัด นครศรีธรรมราช พุทธศาสนิกชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เดินทางจากประเทศจีน ญี่ปุ่น และมาเลเซียที่มี แนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี โดยเฉพาะในกลุ่มชาวมลายูเซีย เชื้อสายจีนที่นิยมเข้ามาสักการ ที่องค์พระบรมธาตุเจดีย์ และครอบครัวที่ลูกพาหลานมาบวชเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรม ในประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมงานสมโภชผ้าพระบฏ และร่วมขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ

2.2 นักท่องเที่ยวต่างชาติทั่วไปที่มีความสนใจพิเศษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ตนเองได้มาท่องเที่ยว

2.3 พระภิกษุจากประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน เช่น ศรีลังกา บังคลาเทศ ที่เป็นกลุ่มที่来帮助เพิ่มเติมสีสันของกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์หมู่ การเจริญจิตภาวนา และการเจริญพระพุทธรูป เป็นต้น ประการสำคัญ พระภิกษุจากต่างประเทศ เป็นทั้งผู้ที่มาศึกษาดูงานและผู้ร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา

ภาพประกอบ 10 พุทธศาสนิกชนชาวต่างชาติที่มาร่วมงาน

งานบุญเดือนมาฆิกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวในการจัดงานบุญเดือนมาฆิกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถทำได้โดยสร้างความแปลกแตกต่างและสร้างสรรค์ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพและการบริการที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม การสร้างบริการใหม่ และการให้บริการอื่นเสริม นอกจากนี้การนำนวัตกรรมเข้ามาใช้เพื่อสร้างคุณค่าและได้ในเรื่องที่มากกว่าประโยชน์ในปัจจุบัน เพราะแนวโน้มของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนิยมความแปลกใหม่แสวงหาสิ่งที่แตกต่างกันไปจากประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เคยรับมา ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผ้าพระบฏ

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประเพณีที่ชาวบ้านนิยมร่วมทำบุญสร้างและทำผ้าพระบฏด้วยรูปแบบและขนาดต่างๆ ตามกำลังและศรัทธาของตน แล้วนำผ้าพระบฏผืนนั้นไปร่วมพิธีสวดสมโภชและเฉลิมฉลองอย่างครั่งพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช การทำบุญสร้างทำผ้าพระบฏซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งแบบดั้งเดิมของเมืองนคร ตลอดจนแบบอื่นๆ จากทั่วประเทศและทั่วโลก เช่น ผ้าพระบฏถึงกาทองคำจากทิเบต และผ้าพระบฏผืนยักษ์จากสวนโมกขพลาราม ผ้าพระบฏตุ่งของชาวล้านนา ผ้าผะเหวดของชาวอีสาน

ปัจจุบันผ้าพระบฏที่พบในจังหวัดนครศรีธรรมราชเหลือเพียงผ้าพื้นสีขาวสีแดง และสีเหลืองเท่านั้น ดังนั้น คณะกรรมการจัดงานจึงได้ริเริ่มการปรับปรุงและพัฒนาผ้าพระบฏ

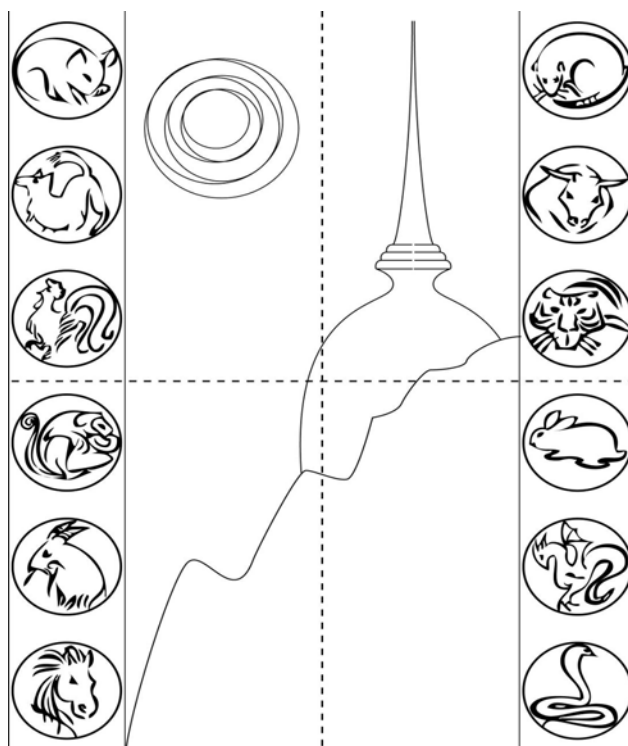
บนฐานวัฒนธรรมเดิมที่มาในอดีต ด้วยความร่วมมือของภาคสถาบันการศึกษาทั้ง 14 แห่งที่เปิดสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบไปด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช วิทยาลัยช่างศิลป์ และวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช ได้ร่วมกันจัดสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาผ้าพระบฏ จนได้บทสรุปร่วมกันจากการสัมมนาเกี่ยวกับการฟื้นฟูรูปแบบของผ้าพระบฏที่ใช้ในงานมาฆบูชาแห่งผ้าขึ้นชานานาชาติที่เมืองนคร 2554 คือ 1) ผ้าพระบฏที่มีลักษณะเป็นธงริ้ว 2) ผ้าพระบฏที่มีลักษณะเป็นผ้าผืนยาว และ 3) ผ้าพระบฏที่มีลักษณะเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้าขนาดเท่าผ้าเช็ดหน้า โดยมีกรรมวิธีการผลิตนั้นได้เพิ่มมูลค่าและคุณค่าด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การใช้วิธีการวาดภาพและการระบายสีแบบผ้าบาติก
2. การพิมพ์ภาพตาม 12 นักษัตรตามราศีเกิด
3. การมัดย้อม

ยิ่งไปกว่านั้น วัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าพระบฏนอกจากผ้าฝ้ายแบบดั้งเดิมแล้ว ยังมี ผ้าพระบฏที่ผลิตมาจากผ้าไหม และผืนแผ่นพลาสติก โดยมีการพิมพ์สาระ คาถาธรรมลงบนผ้าพระบฏ

ประการสำคัญ กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมชุมชนศรีวังเป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตผ้าพระบฏ เนื่องจาก ชุมชนศรีวังเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตผ้ามัดย้อมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ยังคงอัตลักษณ์ของชุมชน โดยการใช้วัสดุจากธรรมชาติทั้งสิ้น แล้วพิมพ์ด้วยภาพพุทธประวัติหรือทศชาติชาดกที่หลากหลายทั้งรูปแบบ ขนาด ภาพและวัสดุที่ใช้เป็นต้น พร้อมคาถาข้อธรรมกำกับไว้เป็นเครื่องช่วยความจำเพื่อนำไปเป็นหลักปฏิบัติ และมีภาพปี 12 นักษัตรประจำผืนผ้า เพื่อความสอดคล้องต่อปีเกิดของผู้บูชา โดยการยัดถักแนวสีผ้าดั้งเดิมในอดีต คือ สีขาว สีเหลือง และสีแดง ที่มุ่งเน้นวัตถุดิบจากธรรมชาติ โดยความร่วมมือกับภาคสถาบันการศึกษา ประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช วิทยาลัยช่างศิลป์ และวิทยาลัยศิลปหัตถกรรม ในการออกแบบลวดลาย ส่วนภาคเอกชน และภาครัฐทำหน้าที่ส่งเสริมการตลาด โดยเฉพาะการส่งเสริมการขายผ้าพระบฏที่ได้ร่วมกันฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ นับว่าเป็นการพัฒนาผ้าพระบฏบนฐานภูมิปัญญาเดิมของชุมชน ผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ เพื่อให้ให้นักเที่ยวได้ซื้อไปบูชาพระพุทธเจ้าตามราศีเกิด และยังเป็นสินค้าของที่ระลึกกลับบ้านไปได้ด้วย

ภาพประกอบ 11 ลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบฟ้าพระบฏ

ภาพประกอบ 12 ฟ้าพระบฏ 12 นักซ์ตรด้วยกรรมวิธีแบบมด้อยมของชุมชนคีรีวง

นิทรรศการผ้าพระบฏ

การจัดการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความเป็นอยู่ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญหายไป ในการทำผ้าพระบฏ ให้สามารถและรวบรวมไว้เพื่อสืบทอดต่อไปได้ และยังได้อนุรักษ์และฟื้นฟูที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปใช้ได้ โดยเฉพาะการใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในประสานการทำงานร่วมกับเครือข่ายภาคีกลุ่มต่างๆ ก่อให้เกิดการตระหนัก อนุรักษ์ และห่วงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมกับสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราชทั้ง 14 แห่ง เป็นผู้รับผิดชอบหลักร่วมกันในการจัดนิทรรศการผ้าพระบฏ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาลัยช่างศิลป์ร่วมรับผิดชอบการออกแบบลวดลายที่จะวาดลงบนผืนผ้าพระบฏ วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมร่วมรับผิดชอบการผลิตผ้าพระบฏ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมประสานงานกับเครือข่าย มหาวิทยาลัยราชภัฏจากทั่วประเทศสมาคมการสาธิต การผลิตผ้าพระบฏ และการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในงาน

ภาพประกอบ 13 การสาธิตการผ้าอาพระบฏ

ภายในนิทรรศการผ้าพระบฏยังมีการจัดแสดงผ้าพระบฏที่นำมาจากประเทศเนปาล อินเดีย ศรีลังกา พม่า และลาว เป็นต้น ประกอบไปด้วย ผ้าพระบฏทองคำ และผ้าพระบฏยักซ์

ภาพประกอบ 14 นิทรรศการผ้าพระบฏ

การสมโภชผ้าพระบฏ

ตามธรรมเนียมปฏิบัติในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ภายหลังจากพุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันทำบุญผลิตผ้าพระบฏตามกำลังทรัพย์ตามความเชื่อความศรัทธาของตนแล้วยังมีพิธีสวดสมโภชผ้าพระบฏ ภายในงานมีกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ตลอดจนมหรสพเฉลิมฉลองตลอดทั้งสัปดาห์ของการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เพื่อสร้างความรื่นเริงให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนดั้งเดิมในอดีต บริเวณอนุสาวรีย์พระเจ้าศรีธรรมไตรกราช การสมโภชผ้าพระบฏตลอดการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ส่วน คือ

1. กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่วัดวาอารามต่างๆ ได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การเจริญพระพุทธมนต์ และการเวียนเทียน เป็นต้น
2. กิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะในงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เท่านั้น เช่น กิจกรรมนักเรียนแข่งสวดมนต์หมู่ การบรรยายธรรม การกวนข้าวหมูป่ายาส การสาธิตการทอผ้าพระบฏ การทำผ้าพระบฏ การแสดงแสง สี เสียง กิจกรรมไหว้พระสละสมบุญ กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องเมื่อลิกอร์ และการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านตลอด 7 วัน 7 คืนของการสมโภชผ้าพระบฏ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า งานมาฆบูชาแห่งชาติขึ้นชาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เป็นการบูรณาการการจัดการร่วมกันของภาคีกลุ่มต่าง ๆ เช่น ภาคีภาครัฐ โดยเฉพาะ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ ได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ตลอดจนพระภิกษุจากประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะคณะของสมเด็จพระสังฆราช แห่งศรีลังกาและอินเดียที่มาร่วมสวดสมโภชผ้าพระบฏ และเข้าร่วมขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ

สำหรับภาคการศึกษารับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตผ้าพระบฏ โดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏจากทั่วประเทศได้แสดงการ สานิตการผลิตผ้าพระบฏและการแสดงวัฒนธรรมจากทั้ง 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราชดูแลเรื่องการแสดงแสง สี เสียง บริเวณสวนศรีธรรมโศกราช โดยเฉพาะการแสดง โขนประวัติความเป็นมาของผ้าพระบฏ การสร้างบ้านแปลงเมืองนครศรีธรรมราช อีกทั้งวิทยาลัย ช่างศิลป์ และวิทยาลัยศิลปหัตถกรรม เป็นผู้รับผิดชอบหลักในออกแบบลวดลาย วิธีการผลิต และ วัสดุที่ใช้ผลิตผ้าพระบฏด้วยวิธีการใหม่ๆ เช่น การพิมพ์ภาพพุทธประวัติและทศชาติชาดกลงบน แผ่นพลาสติกและไวนิล ส่งผลให้เกิดการสร้างงาน การกระจายรายได้ให้กับภาคประชาชน

โดยเฉพาะชุมชนคีรีวงที่รับผิดชอบในการผลิตพระบฏด้วยวิธีมัดย้อมแล้ว พิมพ์ภาพ 12 นักษัตร นอกจากนี้ภาคประชาชนยังได้ร่วมกันจัดงานเทศกาลขนมพื้นบ้านอาหาร พื้นเมือง ที่รวบรวมสินค้า OTOP จากทั่วทั้งจังหวัดมาร่วมแสดงในงาน ส่วนภาคเอกชนร่วมกัน เชิญชวนและประชาสัมพันธ์การจัดงานให้กับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการทั้งโรงแรมและที่พัก ร้านอาหาร และภัตตาคาร ร้านขายสินค้าของที่ระลึก รถโดยสาร และบริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เป็นต้น

ประการสำคัญ ภาคศาสนา โดยเฉพาะวัดพระธาตุรวมหาวิหาร และวัดอื่น ๆ บริเวณใกล้เคียงในฐานะที่เป็นเจ้าของสถานที่ในการจัดงานคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ดังที่กล่าวมาข้างต้น นับได้ว่า การจัดการงานประเพณีมาฆบูชาแห่งชาติขึ้นชาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 สำเร็จลุล่วงได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันดำเนินการตามบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถของตนเองตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

ภาพประกอบ 15 วัดสถานที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัย รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

t แทน สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

F แทน สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณาใน F-distribution

df แทน ชั้นความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)

SS แทน ผลบวกกำลังสอง (Sum of Squares)

MS แทน ค่ากำลังสองเฉลี่ย (Mean Square)

2. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ตอนที่ 3 การศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงาน

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นที่มีเพศ อายุ รายได้ การศึกษา ภาคี่ต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั่วไปของตัวแทนประชาชนที่มีส่วนร่วมในการจัดงานการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2554 ด้วยความถี่ ร้อยละ ปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ข้อมูล	ร้อยละ
1. เพศ	
ชาย	77.30
หญิง	22.70
รวม	100.00
2. อายุ	
21-30 ปี	2.10
31-40 ปี	12.50
41-50 ปี	43.20
51-60 ปี	30.70
มากกว่า 60 ปี	11.50
รวม	100.00
3. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
ไม่เกิน 10,000 บาท	25.10
10,001-20,000 บาท	40.50
20,001-30,000 บาท	10.70
30,001-40,000 บาท	10.70
40,000 ขึ้นไป	13.00
รวม	100.00

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูล	ร้อยละ
4. ระดับการศึกษา	
ประถมศึกษา	17.90
มัธยมศึกษา	16.80
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	1.10
ปริญญาตรี	34.70
ปริญญาโท	29.60
รวม	100.00
5. ภาควิชา	
ภาครัฐ	36.00
ภาคเอกชน	4.00
ภาคการศึกษา	18.90
ภาคศาสนา	11.50
ภาคประชาชน	29.60
รวม	100.00

จากตาราง 2 พบว่า ประชาชนตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นฐาน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 77.30) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 43.20) รองลงมาอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 30.70) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อเดือน มากที่สุด (ร้อยละ 40.50) รองลงมาไม่เกิน 10,000 บาท (ร้อยละ 25.10) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มากที่สุด (ร้อยละ 34.70) รองลงมาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 29.60) และส่วนใหญ่มาจากภาครัฐมากที่สุด (ร้อยละ 36.00) รองลงมาจากภาคประชาชน (ร้อยละ 29.60)

ตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มาวิเคราะห์หาค่าความถี่ร้อยละ ปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3 การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

การมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	ไม่เคย	เคย
	ร้อยละ	ร้อยละ
ด้านการวางแผน		
1. ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	3.50	96.50
2. ร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	91.20	8.80
3. ร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อเสนอแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจในวางแผนการจัดงาน	94.40	5.60
4. ร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก่คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้ดำเนินงานไปด้วยความเรียบร้อย	94.40	5.60
5. มีโอกาสร่วมตัดสินใจในวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	96.30	3.70
ด้านการดำเนินงาน		
1. ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	9.90	90.10
2. ร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆ เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนา	85.30	14.70
3. ร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมเสนอกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	93.10	6.90
4. ร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	94.70	5.30
5. มีโอกาสร่วมกำหนดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	94.70	5.30

ตาราง 3 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	ไม่เคย	เคย
	ร้อยละ	ร้อยละ
ด้านการรับผลประโยชน์		
1. ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	20.50	79.50
2. ร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆ เกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	82.60	14.40
3. ร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมพิจารณางบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	98.70	1.30
4. ร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายการเงินมีหน้าที่เบิกจ่ายเงินที่ได้รับอนุมัติให้ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	98.70	1.30
5. มีโอกาสให้ร่วมจัดสรรงบประมาณร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	98.70	1.30
ด้านการติดตามและประเมินผล		
1. ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	21.60	78.40
2. ร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่น ๆ เกี่ยวกับการติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	92.80	7.20
3. ร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่ออำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนต่างๆ ในการติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	96.50	3.50
4. ร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยความสะดวกในการอำนวยความสะดวกวินิจัยสั่งการและแก้ไขปัญหาให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ	98.40	1.60
5. มีโอกาสให้ร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมคณะกรรมการจัดงาน	98.40	1.60

จากตาราง 3 พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่เคย มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยเมื่อพิจารณาบทบาทการมีส่วนร่วมเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า

ด้านการวางแผน

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่
 เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ
 (ร้อยละ 96.50) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
 ส่วนใหญ่ไม่เคยมีโอกาสร่วมตัดสินใจในวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ
 ที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 96.30) รองลงมา ไม่เคยร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษา
 แนะนำช่วยเหลือแก่คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินงานไปด้วยความเรียบร้อย และไม่เคยร่วมเป็น
 ตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมเสนอแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจในวางแผนการจัดงานแห่ผ้า
 ขึ้นธาตุ (ร้อยละ 94.40) และไม่เคยเข้าร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่น ๆ
 ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 91.20)

สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณี
 แห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผน
 ดังคำกล่าวที่ว่า

“... ที่ผ่านมาสำนักรงานวัฒนธรรมจังหวัดมีแผนดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการดำเนินงาน
 ภายใต้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ส่งเสริมโครงการหลัก เช่น งานมาฆบูชา วิสาขบูชา
 และอาสาฬหบูชา ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16. 2554 : สัมภาษณ์)

“... การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดโปรแกรมนำเที่ยวมีกิจกรรมไหว้พระสะสมบุญ
 ไปตามวัดต่าง ๆ ที่เป็นวัดขึ้นชื่อ โดยเฉพาะพระโพธิ์สถักอนิมที่ทุ่งสง พ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์
 กิจกรรม นั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องลิกอร์ คือ เล่าความเป็นมาของเมืองนคร ตกกลางคืนก็จะมีการแสดง
 ที่บ่งบอกถึงการสร้างบ้านแปลงเมืองของจังหวัดนครศรีธรรมราช ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“...พิธีการทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะการเวียนเทียนเป็นกิจของสงฆ์ที่ประเพณีปฏิบัติกัน
 มา อยู่ในความรับผิดชอบของทางวัด...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ส่วนใหญ่กิจกรรมที่จัดขึ้นในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุประกอบด้วย 2 ส่วน คือ กิจกรรม
 ทางพุทธศาสนาที่วัดทำเป็นประจำในวันสำคัญทางพุทธศาสนาอยู่แล้ว เช่น ทำบุญตักบาตร
 เจริญพระพุทธมนต์ และเวียนเทียน ซึ่งทุก ๆ วัดก็ทำเป็นประจำอยู่แล้ว ส่วนกิจกรรมพิเศษที่

จัดขึ้นในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุปีนี้ เป็นกิจกรรมนักเรียนแข่งสวดมนต์หมู่ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ มอบทุนการศึกษา และเกียรติบัตรแก่สามเณรที่สอบนักธรรมได้ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ จัดขึ้น เฉพาะที่วัดสระเรียงเท่านั้น ส่วนวันวิสาขบูชา กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ทำเป็นประจำ ก็ยังคงปฏิบัติเหมือนเดิม ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาศิกกลุ่มต่าง ๆ ล้วนมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของแต่ละภาศิ เพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่สืบสานมานานกว่า 780 ปี ภาครรัฐ โดยเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาศิใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกันรับผิดชอบการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่วนภาศศาสนาโดยเฉพาะวัดที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดพระธาตุมหาวิหาร เช่น วัดหน้าพระธาตุ และวัดสระเรียง ร่วมกันให้การต้อนรับ และจัดหาที่พักให้กับ พุทธบริษัทที่เดินทางมาจากต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจากกลุ่มเมือง 12 นักษัตร ที่มีประวัติร่วมกันสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ในอดีต และร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ การเวียนเทียน ที่นับเป็นกิจของสงฆ์ที่ประเพณีปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปี สำหรับภาศการศึกษาโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช และวิทยาลัยอาชีวศึกษา ร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ ขณะที่ภาศเอกชน โดยสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกันติดต่อประสานงานกับเครือข่ายทางธุรกิจเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ประการสำคัญ ภาศประชาชนร่วมกันบริจาคทรัพย์เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุตามกำลังศรัทธา

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า การเข้ามามีมีส่วนร่วมของภาศิกกลุ่มต่าง ๆ ด้านการวางแผนนั้น ภาศิกกลุ่มต่าง ๆ จะต้องมีความสามารถเพียงพอที่จะเข้าร่วมในการตัดสินใจ หมายความว่า ในบางกิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของตนเอง การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ อาทิ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างประเทศ กิจกรรมทางศาสนา ดังนั้น ภาศิกกลุ่มต่างๆ ส่วนใหญ่จึงเลือกกิจกรรมมีแผนดำเนินการอยู่แล้ว และดำเนินการมาเป็นประจำทุกปี จึงเป็นเหตุผลที่ว่า ตัวแทนภาศิกกลุ่มต่างๆ ส่วนใหญ่เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุเท่านั้น

ด้านการดำเนินงาน

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่ เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 90.10) ในทาง

ตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ ไม่เคยมีโอกาสร่วมกำหนดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุกับหน่วยงานอื่นๆ และไม่เคยเป็นคณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 94.70) รองลงมา ไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมเสนอกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 93.10) และไม่เคยร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่น ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 85.30)

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการดำเนินงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...โดยปกติคณะครูและนักเรียนก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางจังหวัดจัดขึ้นทุกปี โดยเฉพาะการร่วมในขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุ ทางจังหวัดจะเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนเข้าประชุม แล้วผู้อำนวยการจะกระจายงานตามงานที่ได้รับมอบหมาย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการจัดเตรียมครูและนักเรียนเข้าร่วมขบวน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14, 2554: สัมภาษณ์)

“... โดยปกติในวันสำคัญทางพุทธศาสนา วัดมเหยงคณ์เองก็มีกิจกรรมทางพุทธศาสนาเหมือนวัดอื่นๆ ทั่วไป เจริญพระพุทธมนต์ เวียนเทียน และทำบุญตักบาตร ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ ส่วนใหญ่ภาครัฐเป็นแม่ข่าย เป็นเจ้าภาพคอยติดต่อประสานงานให้วัดต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12, 2554: สัมภาษณ์)

“... ปีที่แล้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเชิญมาทั้ง 4 ภูมิภาค มาถักมาทอกันในงานเขาก็มีความรู้สึกภูมิใจ ปีนี้มีกวนข้าวมธุปายาสเป็นจุดขาย การกวนข้าวถือเป็นบุญ พอ ๆ กับการเอาผ้าขึ้นธาตุ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, 2554: สัมภาษณ์)

“... ในแง่ของสถานประกอบการธุรกิจโรงแรม ส่วนใหญ่กิจกรรมหลักไม่ว่าจะเป็นประเพณีอะไร พวกเราก็มีส่วนในการเข้าร่วมเป็นธรรมดาอยู่แล้ว ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, 2554: สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมตามแผนงานเดิมที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำในทุก ๆ ปี การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมาย อาทิ ภาครัฐมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม ส่วนภาคการศึกษามีส่วนร่วมในการประสานงานขอความร่วมมือจากภาคการศึกษาทั่วประเทศให้มาเข้าร่วมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏจากทั่วประเทศมาสาธิต การผลิตผ้าพระบฏ และเข้าร่วมขบวนแห่ผ้าพระบฏ สำหรับภาคเอกชน ภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการในการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุคิบัติที่ใช้ในงานกวนข้าวมธุปายาส การออกร้านขายของที่ระลึก

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ด้านการดำเนินงานนั้น ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ แต่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่จะเกิดขึ้นหรือกิจกรรมใดบ้าง โดยการประกาศและประชาสัมพันธ์ข้อมูลจากคณะกรรมการแต่เพียงฝ่ายเดียว

ด้านการรับผลประโยชน์

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 79.50) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมพิจารณางบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ไม่เคยร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายการเงินมีหน้าที่เบิกจ่ายเงินที่ได้รับอนุมัติให้ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และไม่เคยมีโอกาสร่วมจัดสรรงบประมาณร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ (ร้อยละ 98.70) และไม่เคยร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆ เกี่ยวกับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 82.60)

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการรับผลประโยชน์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“... งบประมาณค่าใช้จ่ายจะตกลงกันในที่ประชุม และจังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ในการจัดงาน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 21. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เทศบาลช่วยบ้างในบางเรื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเงิน เพราะวัดเองไม่มีเงิน มีแต่สถานที่ วัดเป็นเจ้าภาพในการเตรียมหม้อ เตรียมกระทะให้ชาวบ้านเท่านั้น ก็จะมีวัดพระธาตุ วัดสระเรียง วัดหน้าพระลาน และวัดที่อยู่แถว ๆ วัดพระธาตุ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9. 2554 : สัมภาษณ์)

“... พร้อมที่จะขายให้ทุกร้าน มีร้านที่จะขายทั้งหมด 19 ร้าน แต่ร้านที่เหมาะสมมีประมาณ 6-7 ร้าน เป็นร้านอาหาร และก็มีร้านที่แสดงถึงวัฒนธรรมของจังหวัด เช่น ร้านขายผ้ายกเมืองนคร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ผ้าพระบฏจะเกิดเป็นประโยชน์กับชาวบ้านชาวเมืองได้อย่างไร เราก็กำหนดให้ชาวบ้าน หรือนักเรียนที่วาดรูปเป็นให้คุณมาวาดเพื่อที่จะขาย บางคนก็ปักเป็นเรื่องราวของพุทธประวัติ เป็นผ้า ที่ต้องไปบูชาพระพุทธเจ้า ถ้าให้เด็กมาวาดขายถูกๆ ไม่น่าจะมีคนซื้อ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เทศบาลมีส่วนร่วมแต่ไม่ร่วมหาผลประโยชน์ เทศบาลเป็นแม่งานหลักออกเงินขั้นต้น ประมาณ 3 ล้านบาท ร่วมกับราชภัฏนครศรีธรรมราช ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19. 2554 : สัมภาษณ์)

“... หากมองการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ ส่วนตัว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำหน้าที่การตลาดเนื่องจากแต่ไม่มีเงิน แต่เทศบาลเป็นเจ้าภาพ เนื่องจากมีงบประมาณในมือ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผลประโยชน์ที่ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ได้รับความจากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ รวมถึงผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนากิจกรรม ทั้งกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ผลประโยชน์ทั้งทางด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุ ได้แก่ การสร้างงานและรายได้ที่ได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น การขายสินค้าของที่ระลึก อาหารและภัตตาคาร การคมนาคมขนส่ง โรงแรมและที่พัก เป็นต้น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงนับว่าเป็นแหล่งรายได้เข้ามาสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการพัฒนาทางสร้างสรรคกิจกรรม และผลประโยชน์ที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ผลประโยชน์ที่มีผลต่อจิตใจ กล่าวคือ ความภาคภูมิใจในประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่สืบสานมานานกว่า 780 ปี และความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่จัดขึ้นในวัด ประการสำคัญภาคีกลุ่มต่าง ๆ ได้ร่วมกันฟื้นฟูการผลิต การสาธิต และการสมโภชผ้าพระบฏแบบดั้งเดิม และการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ จึงนับว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า งบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ภาคีภาครัฐ และภาคการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในเบื้องต้น และการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณเกิดขึ้นระหว่างการประชุมของคณะกรรมการจัดงาน จึงเป็นเหตุผลที่ว่า ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมพิจารณา งบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ไม่เคยร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายการเงินมีหน้าที่เบิกจ่ายเงินที่ได้รับอนุมัติให้ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และไม่เคยมีโอกาสร่วมจัดสรรงบประมาณร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

ด้านการติดตามและประเมินผล

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่ เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 78.10) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ ไม่เคยเป็นคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกวินิจัยสั่งการและแก้ไขปัญหา ให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ และไม่เคยมีโอกาสร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนในการจัดงาน แห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมคณะกรรมการจัดงาน (ร้อยละ 98.40) รองลงมาไม่เคยร่วมเป็นตัวแทน หน่วยงานเข้าประชุมเพื่ออำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนต่างๆ ในการติดตามความก้าวหน้า ในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 96.50) และไม่เคยร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับ หน่วยงานอื่นๆ เกี่ยวกับการติดตามความก้าวหน้าการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 92.80)

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการติดตาม และประเมินผล ดังคำกล่าวที่ว่า

“... แต่ปัญหาของการดำเนินงานคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ใกล้เคียงจัดงาน สถานที่จัดงานก็ไม่สามารถจัดงานได้เต็มที่ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 21. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ผมขอยกตัวอย่างการรบบแบบกองโจรนะครับ ลักษณะการทำงานที่ไม่มี ศูนย์บัญชาการ แต่ทำงานประสบผลสำเร็จ ลองคิดดูนะครับว่า ที่วางระเบิดกันบ่อย ๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์ ผมถามว่า ตำรวจ ทหารเคยจับได้ไหม จับก็ไม่ได้ ไล่ก็ไม่ทัน แต่ทำงานประสบผลสำเร็จใหม่ ก็สำเร็จ และตรงเป้าหมาย รูปแบบการทำงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ก็เหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องมีศูนย์บัญชาการ ใช้คนก็น้อย มอบหมายงานตามภารกิจ ความรับผิดชอบ ติดตามเป้าหมาย แต่ประชุมกันตามร้านกาแฟ ย้ายที่ประชุมกันไปเรื่อย ๆ ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ อาศัยความสะดวกในการทำงาน โทรติดต่อประสานงานกัน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า วิธีการติดตามและประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของภาคีกลุ่มต่างๆ คือ กลุ่มแกนนำของแต่ละภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ เช่น ภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสถาบันการศึกษา ภาคประชาชนอาศัยความสนิทสนมจากการทำงานสายงานเดียวกันและความสัมพันธ์ส่วนตัวในการติดต่อประสานงานในการติดตามและประเมินผลงานการดำเนินการตามภารกิจ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายของแต่ละหน่วยงานเป็นระยะๆ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการประชุมติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านกาแฟ โรงแรม และร้านอาหาร เป็นต้น ส่วนภาคศาสนาได้ติดตามและประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในการประชุมสังฆ์ทุกๆ สัปดาห์

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า การติดตามและประเมินผลเป็นสิ่งที่เข้าใจยากกว่า ควรจะประเมินอย่างไรถึงจะเหมาะสมที่สุด ควรจะมีการประเมินผลในช่วงระยะใด หลังจากที่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติ และการรับผลประโยชน์ จึงสอดคล้องผลการศึกษาเชิงปริมาณที่ว่า คิวแทนภาคีกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่เคยเป็นคณะกรรมการอำนวยการมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกวินิจฉัยสั่งการและแก้ไขปัญหาให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ และไม่เคยมีโอกาสร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมคณะกรรมการจัดงาน

ตอนที่ 3 การศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ระดับความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตาราง 4

ตาราง 4 ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและเป็นรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1. ด้านการวางแผน	2.32	0.53	น้อย
2. ด้านการดำเนินงาน	3.03	0.44	มาก
3. ด้านติดตามและประเมินผล	2.29	0.61	น้อย
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	2.23	0.60	น้อย
โดยรวม	2.47	0.41	น้อย

จากตาราง 4 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.47$) มีความต้องการมีส่วนร่วมรายด้านอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.03$) ส่วนอีก 3 ด้าน มีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน ($\bar{X} = 2.32$) รองลงมาคือ ด้านติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.29$) และด้านการปรับปรุงแก้ไข ($\bar{X} = 2.23$) ตามลำดับ

ตาราง 5 ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำแนกเป็นรายชื่อในแต่ละด้าน

การมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
ด้านการวางแผน			
1. ต้องการร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.35	0.67	น้อย
2. ต้องการร่วมการตัดสินใจในการจัดทำแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.23	0.65	น้อย
3. ต้องการร่วมกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์สำหรับทำกิจกรรมในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.21	0.68	น้อย
4. ต้องการร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุภายในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.41	0.73	น้อย
5. ต้องการร่วมเชิญชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนด	2.97	0.80	มาก
6. ต้องการร่วมจัดหางบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสถานที่จัด งานเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามแผนที่กำหนด	1.77	0.73	น้อย
รวม	2.32	0.53	น้อย
ด้านการดำเนินงาน			
7. ต้องการร่วมให้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุให้แก่บุคคลอื่นทราบ	3.07	0.55	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
8. ต้องการร่วมหาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	3.06	0.55	มาก
9. ต้องการร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.91	0.60	มาก
10. ต้องการร่วมบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.83	0.65	มาก
11. ต้องการร่วมออกแรงหรือสละแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	3.02	0.64	มาก
12. ต้องการประสานความร่วมมือกับท้องถิ่นในร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน	3.29	0.65	มาก
รวม	3.03	0.44	มาก
ด้านติดตามและประเมินผล			
13. ต้องการร่วมสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.70	0.66	มาก
14. ต้องการร่วมติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.37	0.74	น้อย
15. ต้องการร่วมตรวจสอบการดำเนินงานต่างๆ ที่เสร็จแล้วเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้	2.27	0.71	น้อย
16. ต้องการร่วมตรวจสอบการใช้จ่ายของคณะกรรมการจัดงานว่าความคุ้มค่ากับงบประมาณหรือไม่	1.83	0.86	น้อย
17. ต้องการร่วมประเมินผลการดำเนินงานในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.29	0.72	น้อย
18. ต้องการร่วมสรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานการจัดงาน	2.30	0.72	น้อย
รวม	2.29	0.61	น้อย

ตาราง 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
ด้านการปรับปรุงแก้ไข			
19. ต้องการร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจาก การจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.78	0.70	มาก
20. ต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัด นิทรรศการ การสาธิต การผลิตผ้า และการสมโภชผ้าพระบฏ	2.18	0.72	น้อย
21. ต้องการร่วมปรับปรุงวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสถานที่ ในพิธีกวนข้าวมธุปายาส	2.02	0.75	น้อย
22. ต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรม บำเพ็ญทาน ศิล ภาวนา การประกาศธรรม และการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นต้น	1.89	0.76	น้อย
23. ต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น รำวงเวียนครก หนังตะลุง มโนราห์ และมหรหรรมขนมพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง เป็นต้น	2.22	0.81	น้อย
24. ต้องการร่วมพัฒนารูปแบบของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	2.30	0.91	น้อย
รวม	2.23	0.60	น้อย

จากตาราง 5 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นรายข้อในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นรายข้อระดับน้อย 5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก 3 อันดับแรก คือ ความต้องการร่วมจัดทางงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสถานที่ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามแผนที่กำหนด ($\bar{X} = 1.77$) รองลงมาได้แก่ ความต้องการร่วมกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์สำหรับทำกิจกรรมในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ($\bar{X} = 2.21$) และความต้องการร่วมการตัดสินใจในการจัดทำแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ($\bar{X} = 2.23$) และมีความต้องการร่วมเชิญชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมการการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.97$) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการ

จัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผน ดังคำกล่าวที่ว่า

“... สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 14 แห่งในนคร ได้มีความร่วมมือกันจัดการสัมมนาทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาผ้าพระบฏ ซึ่งได้ข้อสรุปร่วมกันว่า รูปแบบของผ้าพระบฏควรมีลักษณะแตกต่างจากที่เคยปฏิบัติมา ทั้งทางด้าน รูปแบบของผ้าพระบฏ เทคนิคการผลิต และวัสดุที่ใช้ในการผลิต ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ส่วนมากแล้วถ้าชุมชนไม่มีทุน เราจะลงทุนให้ หาสิ่งที่เขาขาดตามเติมให้ สมมุติว่าเรามีอยู่แล้วเป็นไปไม่ แต่ส่วนเรื่องของออกแบบบรรจุภัณฑ์เราก็จะมาลงทุนร่วมกัน เราจะเป็นตัวกลาง เพราะฉะนั้นงานจะเป็นมาตรฐาน จะขึ้นอยู่กับความพอใจ ไม่ได้เป็นการบังคับ มันขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย เพราะฉะนั้นผู้ผลิตหรือผู้ขายจะต้องวางแผนให้ดีกว่า ถ้าอยากขายให้เยอะ เขาก็ต้องรักษาคุณภาพ หรืออาจจะต้องทำให้ดูแตกต่างให้ติดตามต้องใจ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ผ้าพระบฏเป็นของสูง เป็นเครื่องที่เราบูชา เพราะฉะนั้นตรงนี้เราต้องระวัง แล้วเราขาย จะขายยังไง จะขายหมดไหม ขายผ่านใคร วางอย่างไร หรือเราจะบอกว่า สัมปทานไปเลย ออกแบบเรียบร้อยแล้ว แต่ว่าในขั้นคนที่ออกแบบ ต้นน้ำหรือว่าชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วม ก็ได้ผลประโยชน์ตรงนั้นไป หรือว่าไม่เอา เราจะเปิดเสรีเลย คือว่าเรามีแบบแล้วก็ได้ใครก็ได้ จะเป็นห้างร้าน บริษัท ผู้ประกอบการ หรือว่ากลุ่มแม่บ้านเขาเอาไปทำ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ร้านค้า 80 เปอร์เซนต์เป็นอิสลาม ถ้าเกี่ยวกับเรื่องแบบนี้จะไม่ให้ความร่วมมือทางสำนักงานพาณิชย์ และทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเอง ก็พยายามเข้ามาและหลีกเลี่ยงการพูดถึงศาสนา แต่เราจะพูดถึงธุรกิจและนักท่องเที่ยว ใช้เป็นว่าเป็นถนนสายหัตถกรรม และจะทำเรื่องบรรจุภัณฑ์ ให้ เพื่อจะได้ใช้ Promote เวลาขายสินค้าไปด้วย มุสลิมจะขายสินค้าพวกเครื่องเงิน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“... สำหรับกิจกรรมในการจัดงานนั้น ยังมีกิจกรรมมากเท่าไรก็จะเป็นผลดีกับการท่องเที่ยวของจังหวัดมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งการจัดงานประมาณ 3 ถึง 7 วันน่าจะเหมาะสมที่สุด จะเห็นได้จากงานสงกรานต์และงานบุญเดือนสิบที่มีนักท่องเที่ยวมากขึ้น จะเห็นได้ชัดจากยอดการสำรองห้องพักของนักท่องเที่ยว จึงอยากให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นจุดยืนของจังหวัด นครศรีธรรมราชนั่นเอง ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและความถนัดในกิจกรรมของแต่ละภาคี อาทิ ภาคการศึกษาสามารถด้านวิชาการจึงได้วางแผนในการจัดสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับผ้าพระบฏ ประกอบไปด้วย รูปแบบ วิธีการผลิต และวัสดุที่ใช้ผลิต ส่วนภาคเอกชนร่วมกับภาคประชาชนในการผลิตผ้าพระบฏตามที่ภาคการศึกษาได้ออกแบบไว้ โดยไม่ได้มีการบังคับขึ้นอยู่กับความต้องการของภาคประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ สำหรับภาครัฐร่วมออกงบประมาณบางส่วนในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้กับบุคคลอื่นทราบ สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ต้องการร่วมเชิญชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการงานแห่ผ้าขึ้นธาตุเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนด อยู่ในระดับมาก

2. ด้านการดำเนินงาน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ความต้องการประสานความร่วมมือกับท้องถิ่นในร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ($\bar{X} = 3.29$) รองลงมาความต้องการร่วมให้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุให้แก่บุคคลอื่นทราบ ($\bar{X} = 3.07$) และความต้องการร่วมหาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ($\bar{X} = 3.06$) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการดำเนินงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

“... เมื่อก่อนงานเดือนสิบคนจะแห่หมับมา แต่ตอนนี้คนในเมืองไม่มีใครสนใจเรื่องหมับ เพราะเป็นเรื่องที่ทำไต่ยาก ไม่มีความรู้ ขาดความรู้ เหมือนกับผ้าพระบฏไม่รู้ว่าเป็นอะไร คิดว่าเป็นผ้าขาว ผ้าเหลือง พอทำผิดทำถูก ก็กลัวไม่กล้าทำ เพราะฉะนั้นตอนนี้ไม่มีใครทำเลย มีแค่ชาวบ้านที่เขาทำตามแบบดั้งเดิมมา คือหาบ ยก หิ้วกันมา ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ภายในงานประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญจำนวนมากหลายกิจกรรม อาทิ พิธีสมโภชและ พุทธภิเษกผ้าพระบฏ การสาธิตการทำผ้าพระบฏจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ การจัด นิทรรศการผ้าพระบฏนานาชาติ มากสไตส์หลายหลากความมหัศจรรย์ เช่น ผ้าพระบฏทองคำ ผ้าพระบฏยักษ์ จากสวนโมกขพลาราม ตลอดถึงการสัมมนาวิชาการผ้าพระบฏ ตลอดจนการจัด ให้มีการจำหน่ายขนมพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง การแสดงวัฒนธรรม หนังตะลุง โนรา และรำวง เวียนครก การแสดง Mini Light & Sound ชุด ศรีธรรมมาโคกกราช และการแสดงทาง วัฒนธรรม ประเทศญี่ปุ่น การแสดงจากประเทศทิเบต และยิ่งใหญ่ด้วยการแสดงโขน จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ในการจัดงานมาฆบูชา โรงแรมทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งชาวมาเลเซีย และสิงคโปร์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเองก็ขอ Rate พิเศษให้กับนักท่องเที่ยว ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ล้วนมีความต้องการ มีส่วนร่วมด้านการดำเนินการที่จะอนุรักษ์ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และฟื้นฟูการผลิตผ้าพระบฏบนฐาน วัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะแก่นแท้ของการผลิตผ้าพระบฏ เป็นเครื่องบูชาพระพุทธเจ้า ทั้งนี้ เนื่องจาก ในปัจจุบันไม่มีการผลิตผ้าพระบฏที่วาดเรื่องราวของพุทธประวัติและชาดกดังเช่นในอดีต ในปัจจุบันการผลิตผ้าพระบฏ การแห่ผ้าพระบฏ ตลอดจนการสมโภชผ้าพระบฏประชาชนนิยมใช้ ผ้าพื้นสีแดง เหลืองและขาวต่อเป็นแนวยาวเท่านั้น ประการสำคัญ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ยังต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาให้นักท่องเที่ยวที่นิยมชมชอบการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นภาพลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชและส่งผลกระทบทางบวก ด้านเศรษฐกิจต่อชุมชน อาทิ พิธีสมโภชและพุทธภิเษกผ้าพระบฏ การสาธิตการทำผ้าพระบฏจาก ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ การจัดนิทรรศการผ้าพระบฏ การแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งของชาวไทย และชาวต่างชาติ สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า ความต้องการประสานความร่วมมือกับ ท้องถิ่นในร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน และความต้องการ ร่วมให้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุให้แก่บุคคลอื่นทราบล้วนอยู่ใน ระดับมาก

3. ด้านการติดตามและประเมินผล

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นรายชื่ออยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ ความต้องการร่วม สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ($\bar{X} = 2.70$) และมีความต้องการอยู่ในระดับน้อย

5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก 2 อันดับแรก คือ ความต้องการร่วมตรวจสอบการใช้จ่ายของคณะกรรมการจัดงานว่าความคุ้มค่ากับงบประมาณหรือไม่ ($\bar{X} = 1.83$) และ ความต้องการร่วมตรวจสอบการดำเนินงานต่างๆ ที่เสร็จแล้วว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ ($\bar{X} = 2.27$) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผน ดังคำกล่าวที่ว่า

“... การควบคุมคุณภาพ เราไม่น่าจะหนักใจ เพราะเราไม่น่าจะเป็นห่วงถึงขนาดที่ว่าเอาไปแล้วเก็บได้ไม่นาน ผ้าตัวนี้ศิลปินก็เอามาวาด ซึ่งมาจากคนที่เป็นักเรียน นักศึกษา หรือคนที่ประกอบอาชีพแล้วมีความรู้จริง ๆ และมีหน่วยงานที่ดูแลอยู่ตรงนี้ทั้งในเรื่องของเนื้อหาสาระวิธีการกรรมวิธี ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่าเวลาเรามีงาน มีชาวบ้านที่มาขายซึ่งไม่ได้อยู่ในงานของเรา ซึ่งเราก็ไม่รู้ว่าจะตรงนั้นจะจัดการอย่างไร ในจุดของเราที่จะจัดงาน เราจะควบคุมอย่างไร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3. 2554 : สัมภาษณ์)

“... หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุมีจำนวนมาก ตั้งกรรมการตามตำแหน่ง แต่คนที่ทำงานจริง ๆ มีน้อย ทำงานก็ต่างคน ต่างทำ ไม่ได้ทำงานทีม เนื่องจากปัญหาทางการเมืองท้องถิ่น ไม่ถูกกัน แบ่งพรรคแบ่งพวกก็เรื่องผลประโยชน์เรื่องเดียนั้นแหละ มีปัญหาทุกปี พ่อค้าแม่ค้าก็ทะเลาะกัน แย่งพื้นที่ขายของ วางของระเกะระกะ เจ้าหน้าที่ก็ทะเลาะกับคนขายของ โดยเฉพาะด้านพื้นที่ในบริเวณวัดพระบรมมหาธาตุ มีปัญหาทุกปี เทศบาลก็พยายามจัดพื้นที่ให้ขายของบริเวณถนนราชดำเนิน แม่ค้าก็ไม่ยอม เขาเคยขายของเขา สห. ก็พยายามกัน บางคนก็แอบปิ่นกำแพงวัดเพื่อที่เข้ามา แต่วัดจะไม่ไล่คนเข้าวัด แต่หลวงพ่อยากให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะเทศบาลซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักในการจัด หรือตำรวจช่วยเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9. 2554 : สัมภาษณ์)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจะประสบความสำเร็จในเชิงปริมาณที่ประเมินจากจำนวนผู้ที่เข้ามาร่วมในงานประเพณีอย่างล้นหลาม อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นก็มีบ้าง เช่น การทำงานของคณะกรรมการการจัดงาน เนื่องจากการเป็นารแต่งตั้งตามโครงสร้างหน้าที่ ทำให้มีรายชื่อคณะกรรมการจำนวนมาก แต่คนที่มีส่วนร่วมกันในการดำเนินการกลับมีจำนวนน้อย และเรื่องการขัดแย้งผลประโยชน์ของพ่อค้าแม่ขายที่ต้องการแก่งแย่งพื้นที่ขายของในวัดพระธาตุวรมหาวิหาร เพราะฉะนั้น การติดตามและควบคุม

เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและควบคุม เพื่อจะดูถึงความก้าวหน้าของผลงาน ตลอดจนปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่าง การดำเนินงานในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้จ่าย เวลา การใช้ทรัพยากร การใช้กำลังคน การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อที่จะนำไปใช้เป็น ข้อมูลย้อน กลับในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า ตัวแทนภาคีกลุ่มต่างๆ ความต้องการร่วมสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนในท้องถิ่นเป็นที่รู้ดีถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของท้องถิ่นตนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เชื่อว่าประชาชนในแต่ละท้องถิ่นสามารถที่จะบอกถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนได้ เป็นอย่างดี

4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ ความต้องการร่วม หาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ($\bar{X} = 2.78$) และมีความต้องการอยู่ใน ระดับน้อย 5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก 2 อันดับแรก คือ ความต้องการร่วม ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรม บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา การประกาศ ธรรม และการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นต้น ($\bar{X} = 1.89$) และความต้องการร่วมปรับปรุงวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสถานที่ในพิธีกวนข้าวมธุปายาส ($\bar{X} = 2.02$) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวแทน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านปรับปรุงแก้ไข ดังคำกล่าวที่ว่า

“... เทศกาลครั้งนี้จะเป็นอย่างไร ซึ่งทราบกันดีอยู่แล้วว่างานเทศกาลวันมาฆบูชา ซึ่งจะจัดทุกปีของเมือง ที่ผ่านมามีเหมือนกับจังหวัดก็จัดไป ชาวบ้านก็มาร่วม ภาพตัวนี้ยังไม่มี ความเป็นหนึ่งเดียว และเป็นแนวคิดของตัวแทนชาวนคร ที่คิดขึ้นมาว่า ไม่ได้แล้ว ของเรา เริ่มมีชาวต่างชาติ เข้ามาร่วมเยอะขึ้น ค่อนข้างที่จะเป็นแบบนี้ทุกปีสมำเสมอ ทำให้สร้าง รายได้จังหวัดอย่างเดียว แต่เป็นแนวคิดที่ร่วมกันทำ ในแง่ของเหตุการณ์ในครั้งนี้จะมาสร้าง คุณค่า ในแง่ของการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านก็จะรักเทศกาลนี้มากขึ้น เข้าใจสาระ รักบ้านรักเมือง กลับถิ่นฐานเดิม นี่ก็เป็นคุณค่าที่เราได้เพิ่ม นอกจากรายได้หรือ อาชีพที่จะตามมา ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เรื่องของกิจกรรมที่จะสอดแทรกในช่วงกลางวัน เช่น นั่งรถชมเมืองเล่าเรื่อง เมืองลิกอร์ ทำบุญไหว้พระ การสร้างบ้านแปลงเมือง เป็นแสงสีกลางคืน กิจกรรมที่จะมาเพิ่มในเรื่องของวัดท่าแพและวัดเสมาเมือง ที่เป็นเรื่องเล่าของหลวงพ่อดอกเคียวมาจำวัดที่นี่ หรือแม้กระทั่งเรื่องของปรากฏการณ์ที่วันนั้นพระจากพุทธศาสนาจากหลายๆ ประเทศมาร่วมกันสวดมนตร์ การที่สร้างคุณค่า แทนที่จะต้องไปไหว้ ฟังพระเทศน์ว่าทิเบต ญี่ปุ่น อินเดีย เทศเป็นอย่างไร แต่มาที่นครจะเจอครบหมดเลย เป็นการสร้างคุณค่าของงานขึ้นมาเพิ่ม และยกระดับให้เป็นนานาชาติ นี่คือภาพรวมของงาน และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือว่ามันเกิดมาจากแนวคิดของชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ในมิติของการท่องเที่ยวงานแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เช่น การทำผ้าพระบฏ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ โดยการเพิ่ม Value Added จากงานที่ชาวบ้านเป็นคนทำต่อยอดเป็นงานนานาชาติ การเพิ่ม Story Telling ให้แรงพอ กิจกรรมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ สร้างกระแสน้อยอดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยคิดให้เป็นระบบทำงานเชิงลึกและกว้างขึ้น เช่น ทำ Package tour อะไรได้บ้าง ผ้าพระบฏกับ Creative Tourism สินค้าของที่ระลึกจากชุมชนศิวิริง Theme ของจังหวัด ทั้งบรรยากาศ การบริการ การจัด Zoning ในวัดพระธาตุ คณะกรรมการทุกคนไม่จำเป็นต้องมาประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน แต่ขอให้ทำงานตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ตักผลึกทางความคิดให้ได้ ทำการตลาดต่อยอดสร้าง Product การบริการ การนำเที่ยว และมีคฤเทศก์ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18. 2554 : สัมภาษณ์)

ดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุล้วนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการที่จะยกระดับการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจากงานระดับประเทศให้เป็นงานระดับนานาชาติเหมือนกัน โดยการเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการงาน การสร้างสรรค์ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยไม่หลงลืมกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนา ที่เป็นแกนแท้ของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ตลอดจนการผลิต การสาธิต และการสมโภช ผ้าพระบฏบนฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมของประชาชนคนนครศรีธรรมราช เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่เป็นทั้งวัตถุในรูปแบบของการสร้างงานและการกระจายรายได้ ตลอดจนคุณค่าทางจิตใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษา

เชิงปริมาณ พบว่า ตัวแทนภาคีกลุ่มต่างๆ ต้องการร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีเพศ อายุ รายได้ การศึกษา และภาคีต่างกัน

1. การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและเป็นรายด้าน ตามตัวแปรเพศ ด้วยสถิติ Independent Samples t-test ปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีเพศต่างกัน

ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	ชาย		หญิง		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการวางแผน	2.35 ²	0.49	2.24 ²	0.64	1.726	0.85
ด้านการดำเนินงาน	3.02 ¹	0.43	3.05 ¹	0.50	-.486	.627
ด้านติดตามและประเมินผล	2.24 ²	0.58	2.47 ²	0.68	-3.044	.003*
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	2.18 ²	0.56	2.41 ²	0.69	-3.088	.002*
โดยรวม	2.45 ²	0.38	2.54 ¹	0.51	-1.796	.073

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ¹ระดับมาก ($\bar{X}$ =2.51-3.25) ²ระดับน้อย ($\bar{X}$ =1.76-2.50)

จากตาราง 6 พบว่า ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพศชายมีความต้องการมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพศหญิง มีความต้องการมีส่วนร่วมโดยรวมและด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและมีความต้องการอีก 3 ด้านอยู่ในระดับน้อย โดยตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพศหญิงมีความต้องการด้านติดตามและประเมินผลและด้านการปรับปรุงแก้ไขมากกว่าตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ทั้ง 2 กลุ่มมีความต้องการมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้าน 2 ด้านที่เหลือไม่แตกต่างกัน

2. การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและเป็นรายด้านตามตัวแปร อายุ รายได้ การศึกษา และภาคี ด้วย F-test (One-way ANOVA) ปรากฏดังตาราง 7-10

ตาราง 7 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีอายุต่างกัน

ด้าน	21-30 ปี		31-40 ปี		41-50 ปี		51-60 ปี		มากกว่า 60 ปี		F	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผน	2.60 ¹	0.38	2.24 ²	0.65	2.33 ²	0.44	2.41 ²	0.52	2.09 ²	0.64	3.983	0.004*
2. ด้านการดำเนินงาน	3.13 ¹	0.15	3.02 ¹	0.53	3.04 ¹	0.43	3.01 ¹	0.45	3.01 ¹	0.43	0.211	0.932
3. ด้านติดตามและประเมินผล	2.75 ¹	0.56	2.40 ²	0.64	2.31 ²	0.57	2.36 ²	0.58	1.86 ²	0.65	7.613	0.000*
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	2.48 ²	0.40	2.35 ²	0.69	2.20 ²	0.57	2.15 ²	0.59	2.41 ²	0.57	2.517	0.041*
โดยรวม	2.74 ¹	0.24	2.50 ¹	0.52	2.47 ²	0.39	2.48 ²	0.40	2.35 ²	0.41	1.939	0.103

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ¹ระดับมาก ($\bar{X}=2.51-3.25$) ²ระดับน้อย ($\bar{X}=1.76-2.50$)

จากตาราง 7 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอายุ 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย แต่มีความต้องการด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอายุ 21-30 ปี มีความต้องการโดยรวมและอีก 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน และด้านติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมาก และมีความต้องการด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีความต้องการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน จำนวน 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านการวางแผน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอายุมากกว่า 60 ปี มีความต้องการน้อยกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอายุ 51-60 ปี (ตาราง 12 ภาคผนวก จ) ด้านติดตามและประเมินผล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอายุมากกว่า 60 ปี มีความต้องการน้อยกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอายุ 21-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี และ 51-60 ปี (ตาราง 13 ภาคผนวก จ) และด้านการปรับปรุงแก้ไข ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอายุมากกว่า 60 ปี มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอายุ 41-50 ปี แต่น้อยกว่าอายุ 51-60 ปี (ตาราง 14 ภาคผนวก จ)

ตาราง 8 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีรายได้ต่างกัน

ด้าน	ไม่เกิน 10,000 บาท		10,001-20,000 บาท		20,001-30,000 บาท		30,001-40,000 บาท		40,000 บาทขึ้นไป		F	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผน	2.19 ²	0.58	2.24 ²	0.47	2.32 ²	0.67	2.58 ¹	0.37	2.63 ¹	0.38	9.555	0.000*
2. ด้านการเงินงาน	3.00 ¹	0.43	2.99 ¹	0.49	3.07 ¹	0.55	3.01 ²	0.14	3.16 ¹	0.35	1.621	0.168
3. ด้านติดตามและประเมินผล	2.08 ²	0.65	2.21 ²	0.56	2.49 ²	0.71	2.59 ¹	0.39	2.56 ¹	0.56	10.207	0.000*
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	2.25 ²	0.55	2.19 ²	0.55	2.38 ²	0.78	2.15 ²	0.54	2.29 ²	0.70	1.096	0.358
โดยรวม	2.38 ²	0.41	2.41 ²	0.40	2.56 ¹	0.54	2.59 ¹	0.28	2.66 ¹	0.33	6.146	0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ¹ระดับมาก ($\bar{X}=2.51-3.25$) ²ระดับน้อย ($\bar{X}=1.76-2.50$)

จากตาราง 8 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท, 10,001-20,000 บาท และรายได้ 20,001-30,000 บาท ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวม และรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการด้านการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท มีความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ 30,001-40,000 บาท และรายได้ 40,000 บาท ขึ้นไป มีความต้องการโดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมาก และมีความต้องการด้านการปรับปรุงแก้ไขอยู่ในระดับน้อย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีความต้องการมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้มากกว่า 40,000 บาท มีความต้องการโดยรวมมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท และ 10,001-20,000 บาท (ตาราง 16 ภาคผนวก จ) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ 40,000 บาท ขึ้นไป และรายได้ 30,001-40,000 บาท มีความต้องการด้านการวางแผน และด้านการติดตามและประเมินผลมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท และ 10,001-20,000 บาท (ตาราง 17 และ 18 ภาคผนวก จ)

ตาราง 9 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ด้าน	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		อนุปริญญาหรือเทียบเท่า		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		F	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผน	2.09 ²	0.41	2.22 ²	0.43	2.17 ²	0.89	2.28 ²	0.54	2.58 ¹	0.52	11.992	0.000*
2. ด้านการดำเนินงาน	3.10 ¹	0.28	2.87 ¹	0.48	2.75 ¹	1.27	3.00 ¹	0.49	3.12 ²	0.37	4.305	0.002*
3. ด้านติดตามและประเมินผล	1.87 ²	0.38	1.97 ²	0.51	2.58 ¹	1.00	2.44 ²	0.60	2.56 ¹	0.57	24.575	0.000*
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	2.16 ²	0.44	1.98 ²	0.49	2.75 ¹	0.87	2.33 ²	0.59	2.28 ²	0.68	5.141	0.000*
โดยรวม	2.31 ²	0.19	2.26 ²	0.37	2.56 ¹	0.97	2.51 ¹	0.45	2.64 ¹	0.39	12.875	0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ¹ระดับมาก ($\bar{X}=2.51-3.25$) ²ระดับน้อย ($\bar{X}=1.76-2.50$)

จากตาราง 9 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญา และปริญญาโท ต้องการมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก และมีความต้องการด้านการวางแผน (สำหรับอนุปริญญา) และด้านการปรับปรุงแก้ไข (สำหรับปริญญาโท) อยู่ในระดับน้อย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท และปริญญาตรี มีความต้องการโดยรวมมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา และมัธยมศึกษา (ตาราง 20 ภาคผนวก จ) ด้านการวางแผน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี (ตาราง 21 ภาคผนวก จ) ด้านการดำเนินงาน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา (ตาราง 22 ภาคผนวก จ) ด้านติดตามและประเมินผล โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท และระดับปริญญาตรี มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (ตาราง 23 ภาคผนวก จ) ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท และระดับปริญญาตรี มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา (ตาราง 24 ภาคผนวก จ)

ตาราง 10 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน

ด้าน	ภาครัฐ		ภาคเอกชน		ภาคการศึกษา		ภาคศาสนา		ภาคประชาชน		F	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผน	2.29 ²	0.59	2.70 ¹	0.47	2.65 ¹	0.29	2.05 ²	0.63	2.22 ²	0.40	14.879	0.000*
2. ด้านการเงินงาน	3.07 ¹	0.52	3.18 ¹	0.51	3.03 ¹	0.15	3.07 ¹	0.44	2.94 ¹	0.45	1.947	0.102
3. ด้านติดตามและประเมินผล	2.49 ²	0.64	2.72 ¹	0.62	2.64 ¹	0.34	1.78 ²	0.62	1.98 ¹	0.40	35.027	0.000*
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	2.39 ²	0.65	2.91 ¹	0.57	2.10 ²	0.54	2.33 ²	0.53	2.00 ²	0.44	14.207	0.000*
โดยรวม	2.56 ¹	0.48	2.88 ¹	0.45	2.61 ¹	0.25	2.31 ²	0.39	2.28 ¹	0.31	16.664	0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ¹ระดับมาก ($\bar{X}=2.51-3.25$) ²ระดับน้อย ($\bar{X}=1.76-2.50$)

จากตาราง 10 พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีภาครัฐ กลุ่มภาคีภาคศาสนา และกลุ่มภาคีภาคประชาชน ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ยกเว้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสังกัดกลุ่มภาคีภาครัฐมีความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีภาคเอกชนและภาคการศึกษามีความต้องการโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสังกัดภาคีภาคการศึกษาต้องการมีส่วนร่วมด้านการปรับปรุงแก้ไขอยู่ในระดับน้อย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีความต้องการมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน 3 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา มีความต้องการโดยรวมมากกว่าภาคีภาคศาสนา และภาคประชาชน (ตาราง 26 ภาคผนวก จ) ด้านการวางแผน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคประชาชน และภาคการศึกษา มีความต้องการมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคเอกชนและภาคศาสนา (ตาราง 27 ภาคผนวก จ) ด้านติดตามและประเมินผล โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคศาสนา และภาคประชาชน (ตาราง 28 ภาคผนวก จ) ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคเอกชน มีความต้องการมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคประชาชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาครัฐ (ตาราง 29 ภาคผนวก จ)

ระยะที่ 2 ระยะการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)

ผลการศึกษาในระยะที่ 2 ระยะการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นระยะการปฏิบัติการ เพื่อยกร่างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยการศึกษาเอกสารเกี่ยวข้อง ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวางแผน (Plan) ได้แก่ การร่วมวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุและปัจจัยกำหนดทางเลือก การร่วมหาแนวทางเลือกทดลองปฏิบัติ การวางโครงการนำร่องหรือโครงการย่อย สำหรับกิจกรรมการทดลองทำและ ขั้นปฏิบัติ (Action) ได้แก่ การทดลองทำกิจกรรม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการวิจัยและวิจารณ์เป็นส่วนเดียวกัน โดยการนำเสนอผลการวิจัยในรูปของข้อมูลด้วยการบรรยายและความเรียง พร้อมทั้งแสดงรูปภาพประกอบ ดังนั้น เพื่อความชัดเจนในการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบและลำดับขั้นตอนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (1988 : 22-25) ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting) ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จนกว่าจะได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชที่เหมาะสมต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการวางแผน (Planning)

การร่วมวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุและปัจจัยกำหนดทางเลือก

การร่วมวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุและปัจจัยกำหนดทางเลือกเป็นการปรับเปลี่ยนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้การปฏิบัติการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ หากผลการศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายหรือสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้นำผลที่ได้จัดทำเป็นรูปแบบมาตรฐานในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในครั้งต่อไป แต่ถ้าไม่ได้ผลตามเป้าหมายหรือต่ำกว่าเป้าหมายให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพขึ้น เพื่อยืนยันรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ในเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างที่ตัวแทนภาคีกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนได้เสียเสียในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประกอบไปด้วย ภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และ ภาคประชาชน จำนวน 375 ตัวอย่าง พบว่า ประชาชนตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้า ขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 77.30) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 43.20) รองลงมาอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 30.70) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อเดือน มากที่สุด (ร้อยละ 40.50) รองลงมาไม่เกิน 10,000 บาท (ร้อยละ 25.10) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มากที่สุด (ร้อยละ 34.70) รองลงมาระดับ ปริญญาโท (ร้อยละ 29.60) และส่วนใหญ่มาจากภาคีรัฐมากที่สุด (ร้อยละ 36.00) รองลงมาจาก ภาคประชาชน (ร้อยละ 29.60)

ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ พบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุของภาคีกลุ่มต่างๆ ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยรวม 2.46) ทั้งในด้าน ด้านการวางแผน (ค่าเฉลี่ย 2.32) ด้านการติดตามและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 2.29) และด้านการ ปรับปรุงแก้ไข (ค่าเฉลี่ย 2.23) ส่วนด้านการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 3.03) อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล และ ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้ การประเมินผลการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดการงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ในเชิงปริมาณแล้ว ยังมีการประเมินผลในเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนภาคีกลุ่มต่างๆ ประกอบไปด้วย ตัวแทนภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน เพื่อหาเหตุผลสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งผลการศึกษา ในเชิงปริมาณ เพื่อนำผลการศึกษาไปวางแผนทางเลือกในการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจาก ทุกภาคส่วนที่มีเกี่ยวข้องกับการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังบทสัมภาษณ์ที่ได้กล่าวถึงการ ติดตามและประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ไว้ว่า

“... ความสำเร็จเชิงคุณภาพ กล่าวได้ว่าเป็นการยกระดับงานสู่นานาชาติและให้ ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และการท่องเที่ยวเรียนรู้งานอย่างจริงจังเป็นระบบ โดยใช้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดต้นแบบโดยการยกระดับมาตรฐานผ้าพระบฏ ยกระดับรูปแบบขบวน รูปแบบการสาธิต การสมโภช ตลอดถึงนิทรรศการผ้าพระบฏ นานาชาติ ส่วนความสำเร็จเชิงปริมาณได้ขยายฐานตลาดพร้อมกับการสร้าง Package

สำหรับนักท่องเที่ยวผู้จาริกแสวงบุญ ทำให้เกิดการกระจายรายได้ และก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราเพิ่มขึ้น จากการสอบถามผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ในเขตเมืองและอำเภอใกล้เคียง ซึ่งมีห้องพักมากกว่า 3,000 ห้อง ยอดการจองห้องพัก 100 เปอร์เซนต์ จำนวนคนที่เข้าร่วมงานประมาณ 300,000 คน เป็นนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร ในสัดส่วน 50 ต่อ 50 ตลอดเวลาการจัดงานมีเงินสะพัดในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 50,000,000 บาท งานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนครปี 2554 นับเป็นอีกย่างก้าวหนึ่งของการยกระดับมาตรฐานสู่นานาชาติ เหนือสิ่งอื่นใดการท่องเที่ยวที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม ที่คำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวและสามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของคนรุ่นหลัง ดังนั้น การยกฐานะพร้อมกับการพัฒนาทุกอย่างให้อื้อต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงพุทธ จนถึงขั้นเป็นดินแดนแห่งการท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญ ลำดับที่ 4 ของโลกนั้นคงไม่ใช่เรื่องไกลตัว ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ถ้าประเมินจากปริมาณผู้มาร่วมงานก็ถือว่าประสบผลสำเร็จ อาตมากับลูกเณรยังไปยืนดูคนมาเที่ยวงานมีดีฟ้ามัวดินไปหมด ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเห็นมาก่อน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

ดังบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผลการติดตามและประเมินผลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราชร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในการจัดมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 พบว่า ประสบผลสำเร็จทั้งในด้านของการยกระดับคุณภาพของสินค้าและบริการ สามารถสรุปผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การยกระดับจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นบุญสถานจาริกแสวงบุญของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ในสี่เหลี่ยมแสวงบุญของโลก ผ่านการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 การขยายวันและเวลาการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพิ่มขึ้นจากเดิม 3 วัน ในปี พ.ศ. 2553 เป็น 7 วัน 7 คืน ตลอดระยะเวลาในการจัดงาน ประจำปี พ.ศ. 2554

1.2 การเข้าร่วมงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของพุทธศาสนิกชนจากเมือง 12 นักชัฏร ประกอบด้วย สายบุรี ปัตตานี กลันตัน ปาหัง ไทรบุรี พัทลุง ตรัง ชุมพร กระบี่ สงขลา ตะกั่วป่า ระนอง และประเทศต่าง ๆ ในดินแดนพระพุทธศาสนาทั่วโลกจำนวน 12 ประเทศ

ประกอบด้วย ประเทศศรีลังกา บังกลาเทศ เนปาล จีน เวียดนาม พม่า กัมพูชา ลาว ทิเบต มาเลเซีย ญี่ปุ่น และจาก 4 ภูมิภาคของประเทศไทย

1.3 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และการหมุนเวียนของเงินตราเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีห้องพักมากกว่า 3,000 ห้อง ยอดการสำรองห้องพัก 100 เปอร์เซ็นต์ ตลอดเวลาการจัดงานมีเงินสะพัดในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 50,000,000 บาท

1.4 จำนวนผู้มาเยือนที่เข้ามาร่วมงานประมาณ 300,000 คน จำแนกเป็นนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจรในสัดส่วน 50 ต่อ 50

2. การส่งเสริม 3 บุญ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา ตลอดระยะเวลา 1 สัปดาห์ก่อนวันมาฆบูชา ประกอบไปด้วย กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา อาทิ ค พิธีสมโภชและพุทธาภิเษก การเจริญพระพุทธมนต์ และการเวียนเทียน เป็นต้น

3. การสร้างสรรค์รูปแบบกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อย่างหลากหลาย ขยายตัวบนฐานการมีส่วนร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการของทุกภาคส่วนอย่างมากมาย ประกอบไปด้วย เทศบาลนครนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชและสถาบันการศึกษาในจังหวัด 14 แห่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ชมรมรักบ้านเกิด สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดนครศรีธรรมราช หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา พุทธสมาคมจังหวัดนครศรีธรรมราช วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และประชาชนคนนครศรีธรรมราช ในกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1 การยกระดับมาตรฐานผ้าพระบฏ ได้แก่ รูปแบบผ้าพระบฏ กรรมวิธีการผลิตผ้าพระบฏ และวัสดุที่ใช้ผลิตผ้าพระบฏ

3.2 การพัฒนาการสาธิตการทำผ้าพระบฏจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ การจัดนิทรรศการผ้าพระบฏนานาชาติ การสัมมนาวิชาการผ้าพระบฏ ตลอดจนการจัดให้มีการจำหน่ายขนมพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง การแสดงวัฒนธรรม หนังสติ่ง โนรา รำวงเวียนครก Mini Light & Sound และการแสดงทางจากประเทศญี่ปุ่น และทิเบต เป็นต้น

3.3 การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาบนฐาน การมีส่วนร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฟื้นฟูการสร้างและ ทำผ้าพระบฏ

การร่วมหาเพื่อนหาทางเลือกทดลองปฏิบัติ

ในขั้นตอนการร่วมหาเพื่อนหาทางเลือกทดลองปฏิบัตินั้นเป็นการเผยแพร่ องค์ความรู้ ข้อมูล และประสบการณ์จากการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ให้แก่บุคคลอื่นได้รับรู้ถึงปัญหาหรือข้อขัดข้องบางประการที่ได้ประสบมา เพื่อร่วมกันหาวิธีการ หรือแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ผ่านการวิเคราะห์หิวจรณปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกัน ของคณะกรรมการจัดงาน เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในสิ่งที่ต้องการจะแก้ไข

ถึงแม้ว่า ผลการติดตามและประเมินผลการจัดการมาฆบูชาชาติ

นานาชาติที่เมืองนคร 2554 ในเชิงปริมาณ พบว่า ปัญหาที่พบเพียงอย่างเดียว คือ ถึงแม้ว่าจำนวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นจำนวนมาก แต่ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในภาพรวม อยู่ในระบับน้อย ทั้งในด้าน ด้านการวางแผน ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข ส่วนด้านการดำเนินงาน อยู่ในระบับมาก และการประเมินผลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากทุกภาคี เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขการวิจัย ปฏิบัติการโดยอาศัยข้อมูลไหลย้อนกลับจากทุกภาคีผ่านการเสวนา ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ที่ได้ไปร่วมประเมินกับตัวแทนจากภาคีกลุ่มต่าง ๆ พร้อมทั้งชี้แจงการแสดงความคิดเห็น ในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการมีส่วนร่วมของทุกภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ กลับกรองถึงความเหมาะสม ซึ่งผลการประเมินพบว่า ภาคีกลุ่มต่างๆ เห็นด้วยกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของทุกภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... ในการจัดงานมาฆบูชาเทศบาลจะเป็นเจ้าภาพ ส่วนงานวิสาขบูชา จังหวัดจะเป็นเจ้าภาพร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ โดยความความสัมพันธ์อันดีติดต่อประสานการทำงานร่วมกัน อาศัยความคุ้นเคยรู้จักกัน ทำให้ไม่มีปัญหาในการทำงาน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 21. 2554 : สัมภาษณ์)

“... โดยปกติเจ้าหน้าที่จะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวพูดคุยด้วยปากเปล่าก่อน เหมือนวันวิสาขบูชา จัดงานในช่วงปิดเทอม ถ้าส่งหนังสือเชิญมาร่วมกิจกรรมคงไม่ถึงมือนักเรียนแน่ ๆ เพราะเด็ก ๆ อยู่บ้านกันหมดหรือกลับต่างจังหวัด ดังนั้นจึงมีการคุยกันครูนอกรอบก่อน ได้ข้อตกลงอย่างไรแล้วจึงออกหนังสือเชิญประชุม อธิบายลักษณะของการดำเนินงานและรูปแบบของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น แล้วทางสถาบันการศึกษา และวัดวาอารามต่างๆ ก็กลับไปดำเนินงานในส่วนที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จดี เนื่องจากการทำงานได้สะดวกมากขึ้น และราบรื่น ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการดำเนินงานก็ในลักษณะนี้ สำนักงานได้เตรียมข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์งานที่จะเกิดขึ้น ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16. 2554 : สัมภาษณ์)

“... เห็นด้วยกับการที่มีมีแกนนำภาคีภาคต่าง ๆ ประสานงานการทำงานเชิงเครือข่ายเข้าด้วยกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ถ้าคนทำงานร่วมกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีความเกรงใจซึ่งกันและกัน หรือมีความสัมพันธ์ในสายงานเดียวกัน ก็จะทำให้การทำงาน

ร่วมกันได้ง่ายสะดวกขึ้น ซึ่งภาคธุรกิจเองก็มีสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัด นครศรีธรรมราช และชมรมการโรงแรมจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงาน การกระจายข้อมูลข่าวสาร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 15. 2554 : สัมภาษณ์)

“... อาตมาเห็นด้วยกับการดำเนินงานที่มีแกนนำคอยประสานงาน เนื่องจากการทำงานเป็นทีม ทีมที่มีจิตอาสา รักบ้านเกิด ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. 2554 : สัมภาษณ์)

“... รูปแบบที่ไม่เป็นทางการแต่เป็นการแบ่งงานกันรับผิดชอบตามความสามารถของแต่ละคน เป็นการจุดประกายความต้องการผลักดันให้ประสบความสำเร็จในการจัดงาน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

ดังบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาศิกกลุ่มต่าง ๆ ล้วนเห็นด้วยกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ได้ทดลองใช้ โดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน

1.1 ขั้นตอนการวางแผนก่อนเริ่มโครงการเป็นการมีส่วนร่วม

อย่างไม่เป็นทางการในของภาศิกกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะขอความร่วมมือ ร่วมพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการถึงความต้องการ ในการแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีต การตัดสินใจต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการเสวนาระหว่างการประชุม หลังจากนั้นตัวแทนภาศิกกลุ่มต่าง ๆ ประสานงานกับเครือข่ายเดิมที่ร่วมกันจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานเบื้องต้น

1.2 เมื่อได้บทสรุปเบื้องต้นในการวางแผนการจัดการแล้ว

หลังจากสิ้นสุดการประชุมแกนนำของแต่ละภาศิกกลับไปประสานงานกับสมาชิกภายในเครือข่ายของตน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดสนิทสนมในสายงานของตนร่วมพูดคุย ประชุมกลุ่มย่อย เฉพาะภาศิกของตน เชิญชวนสมาชิกภายในเครือข่ายให้เข้ามาร่วมประชุมกลุ่มย่อยวางแผนการจัดการ รวมถึงแสดงถึงความต้องการของตนในการจัดกิจกรรม สถานที่และรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในงานตามความสามารถที่ได้รับมอบหมาย

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

2.1 คณะกรรมการการจัดงานเบื้องต้นออกหนังสือเชิญประชุม แจ้งวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ และอธิบายรูปแบบของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอธิบายลักษณะของการดำเนินงานตามที่ได้ข้อสรุปของแต่ละภาคี

2.2 คณะกรรมการการจัดงานแต่งตั้งคณะกรรมการการจัดงาน อย่างเป็นทางการ ตามโครงสร้างหน้าที่ อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ ฝ่ายต่าง ๆ โดยการแบ่งงานกันรับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถของแต่ละภาคี

3. ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล

3.1 คณะกรรมการการจัดงานแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและ ประเมินผลเพื่อติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าของการจัดงานเป็นระยะ ๆ ว่าการดำเนินงาน เป็นไปตามแผนที่ได้ตั้งเอาไว้หรือไม่ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยลุล่วงด้วยดี

3.2 หลังจากเสร็จสิ้นโครง คณะกรรมการติดตามและ ประเมินผลได้ทำการประเมินผล การจัดการงานประเพณีว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้หรือไม่

3.3 สรุปผลการประเมินผลการจัดการ

4. ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข

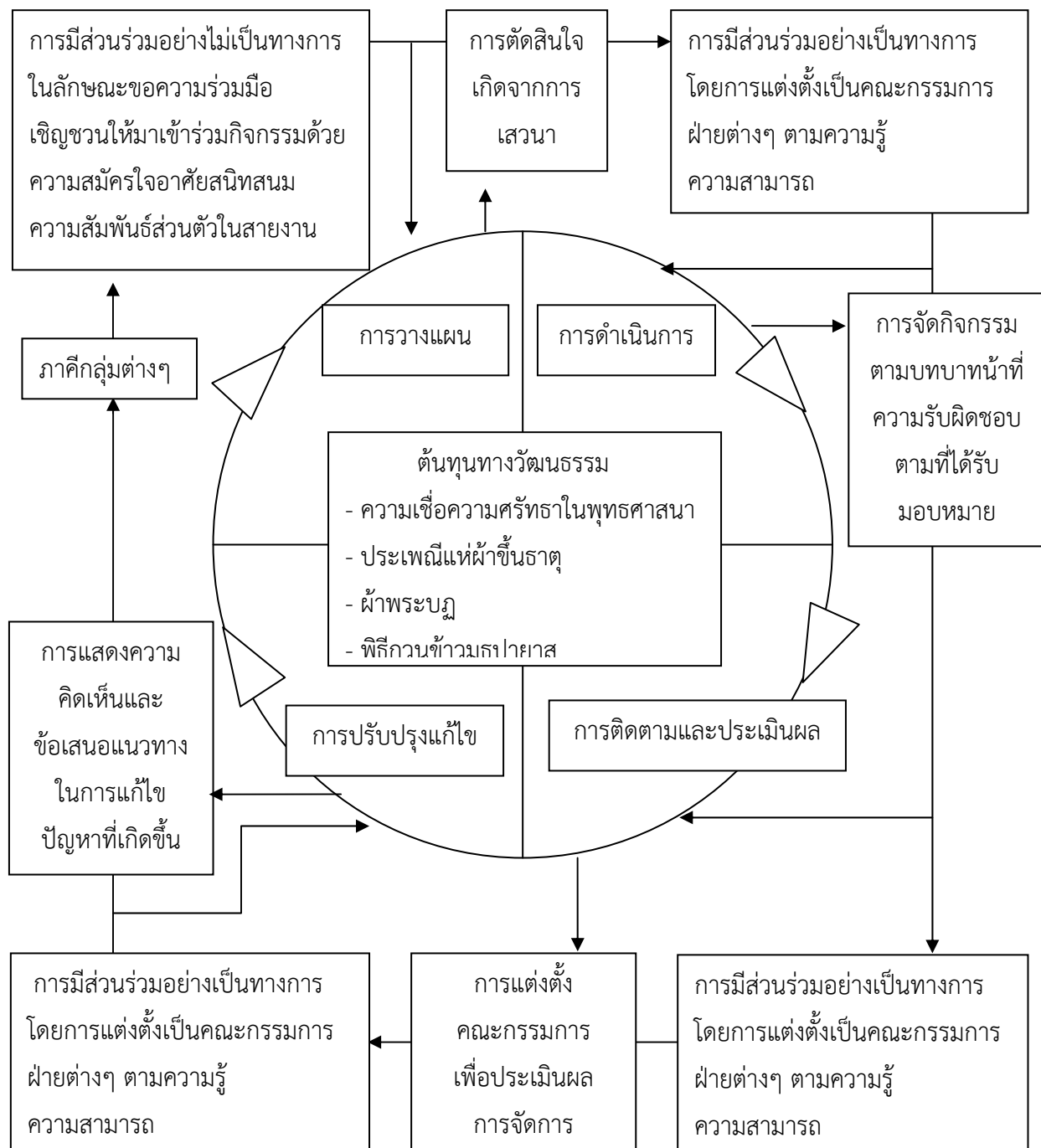
4.1 คณะกรรมการการจัดงานเชิญคณะกรรมการการจัดงาน ฝ่ายต่าง ๆ ประชุมเพื่อแจ้งผลการประเมินผลการจัดงานและร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นการจัดการ

4.2 คณะกรรมการการจัดงานร่วมกันหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นการดำเนินงานครั้งต่อไป

ดังที่กล่าวมาในขั้นตอนการร่วมวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุและปัจจัยกำหนดทางเลือก การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ เป็นการจุดประกายความต้องการผลักดันให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ จากความคุ้นเคยรู้จักกันในเครือข่ายความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมที่มีจิตอาสา ทำให้ การดำเนินประสพผลสำเร็จด้วยดี ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุอย่างมีพลวัตของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกรักในความเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง โดยการนำเอาภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนที่เป็นต้นทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้ง มีการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายของประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถและมีบทบาท ในการดำเนินงานร่วมกัน ประการสำคัญ การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณี มาฆบูชาแห่งผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ให้มีโอกาสได้พัฒนาตนเองผ่านการได้ลงมือทำจริง ๆ ในกิจกรรม ต่าง ๆ จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองได้ทำมาด้วยมือ จนสามารถแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์การจัดการจัดงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุให้กับภาคีกลุ่มต่าง ๆ ได้ การจัดการงาน

ประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุบนฐานชุมชน การเชื่อมโยง การขยายการดำเนินงานสู่ภาคีกลุ่มต่าง ๆ นั้น ต้องมีแนวความคิดที่ชัดเจน และการสร้างความเชื่อมโยง ด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเดิมเชื่อม การขยายฐานภาคีกลุ่มต่าง ๆ เดิมที่มีอยู่นั้นสู่การแก้ไขปัญหา เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง สำหรับ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นผลประโยชน์ของชุมชน ดังภาพประกอบ 16

ภาพประกอบ 16 รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ได้จากการสังเคราะห์ร่วมกับชุมชน

การวางโครงการนำร่องหรือโครงการย่อยสำหรับกิจกรรมการทดลองทำ

สมาชิกพุทธสมาคมนครศรีธรรมราช อุปนายกอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุมหาวิหาร เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ วัดหน้าพระบรมธาตุ และกลุ่มเยาวชน ได้ประชุมร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีแนวคิดร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 บริเวณสนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราชและลานโพธิ์ วัดพระมหาธาตุวรวิหาร ระหว่างวันที่ 15-17 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

ภายหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมกลุ่มย่อยของภาคีกลุ่มต่างๆ ได้ข้อสรุปสาระสำคัญเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดงานดังนี้

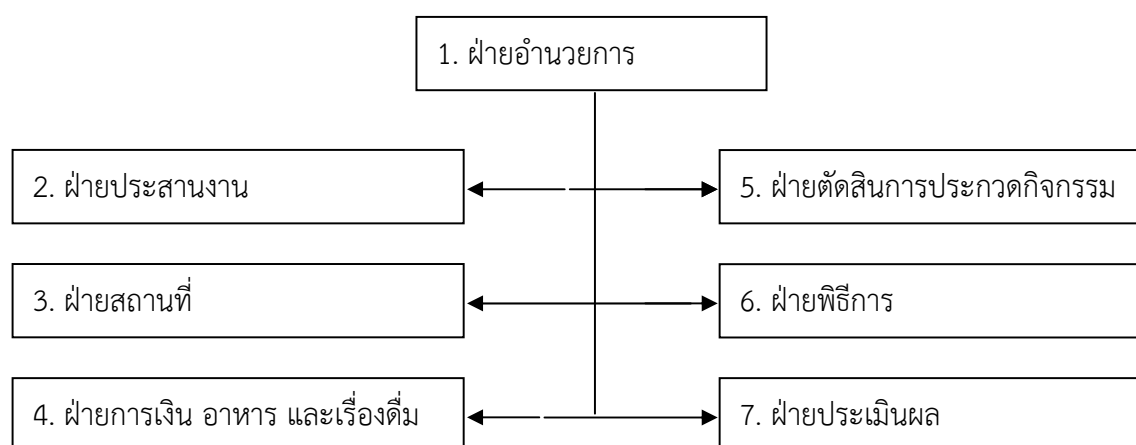
1. เพื่อเป็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและฟื้นฟูประเพณีทางพุทธศาสนา
2. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมที่ดีงามและนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต
3. เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความเข้าใจในพุทธศาสนาและประเพณีไทย
4. เพื่อดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดเรื่องบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
5. เพื่อประชาสัมพันธ์บทบาทภารกิจและกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ในการส่งเสริมจารีตประเพณี วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านพุทธ

กิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 นอกจากจะเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ จากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 นับว่าเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนหันมาทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและค้นหาต้นทุนเดิมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ ด้วยการพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมโดยชุมชน เป็นการประสานงานกับเครือข่ายเดิมที่ร่วมกันจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน

คณะกรรมการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อชี้แจงถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ได้มอบหมายของแต่ละฝ่ายตามความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่รับรายงานตัวผู้สมัครเข้าประกวดกิจกรรมต้อนรับผู้มาร่วมกิจกรรม และอำนวยความสะดวกทั่วไป
2. ฝ่ายประสานงาน มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับวัด ในโครงการสนับสนุนวัดเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และชุมชน และกับสถานศึกษาทุกระดับ และดำเนินการประกวดการบรรยายธรรม และการแสดงละครธรรมะ
3. ฝ่ายสถานที่ มีหน้าที่จัดโต๊ะหมู่บูชา หมู่ 9 ให้ครบถ้วนสมบูรณ์และอำนวยความสะดวกการใช้เครื่องขยายเสียงตลอดจนความสะดวกอื่น ๆ
4. ฝ่ายการเงิน อาหาร และเรื่องดื่ม มีหน้าที่เบิกจ่ายเงินที่ได้รับอนุมัติให้ใช้ในโครงการนี้ และมีหน้าที่จัดบริการอาหารกลางวัน และเครื่องดื่มแก่ผู้ประกวด คณะกรรมการและผู้ร่วมงานทุกฝ่าย และจัดรางวัลเงินทุนการศึกษาอันดับต่างๆ และวุฒิบัตร ประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
5. ฝ่ายการตัดสินการประกวดกิจกรรมการบรรยายธรรมและการแสดงละครธรรมะ มีหน้าที่พิจารณาตัดสินแต่ละกิจกรรมตามกติกาและหลักเกณฑ์การตัดสินที่กำหนดไว้
6. ฝ่ายพิธีการ มีหน้าที่กล่าวนำให้ว่าพระสวดมนต์ทำนองสรภัญญะตามที่ได้กำหนดไว้
7. ฝ่ายประเมินผล มีหน้าที่ทำแบบประเมินผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตอบความคิดเห็นเก็บรวบรวมประมวลคำตอบแยกเป็นระดับความคิดเห็น

ภาพประกอบ 17 แผนผังคณะกรรมการจัดงานกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา
เนื่องในเทศกาล วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Action)

ขั้นตอนการปฏิบัติเป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลกประจำปี 2554 ในชั้นวางแผนที่วางไว้มาดำเนินการ แผนการที่กำหนดไว้ควรจะมีที่ยืดหยุ่นปรับได้ เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม โดยกำหนดให้เกิดความสมดุลกับการปฏิบัติจริง การออกแบบและกำหนดแผนงานวิจัยเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในกิจกรรมการแก้ปัญหา รวมถึงการสร้างกลไกการแก้ไขปัญหาและทดลองรูปธรรมการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้

การทดลองทำกิจกรรม

กิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลกประจำปี 2554 ภายหลังจากเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่มย่อยคณะกรรมการจัดงาน ได้ข้อสรุปสาระสำคัญเบื้องต้นเกี่ยวกับการงานกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... โดยปกติสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชมีแผนดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการดำเนินงานภายใต้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โดยส่งเสริมโครงการหลัก เช่น งานมาฆบูชา วิสาขบูชา และอาสาฬหบูชา ซึ่งเป็นกิจกรรมระดับประเทศ ซึ่งวัฒนธรรมจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นแกนนำอยู่แล้ว ส่วนกิจกรรมพิเศษ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับจังหวัดนั้น ๆ ส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชร่วมกับมหาวิทยาลัยมหามงกุฎ โรงเรียน และวัดพระมหาธาตุ และวัดอื่น ๆ ในบริเวณใกล้วัดพระมหาธาตุ เช่น วัดสระเรียง วัดหน้าพระธาตุ ร่วมกันจัดกิจกรรมประกวดการสวดมนต์ดำน การประกวดการบรรยายธรรม การเดินธรรมยาตรา การเจริญพระพุทธมนต์ การทำบุญตักบาตรพระ 1500 รูป และการแห่ผ้าขึ้นธาตุ ซึ่งทางสำนักงานได้เชิญประชุม และชี้แจงรายละเอียดตลอดจนบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. 2554 : สัมภาษณ์)

“... โดยปกติในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่วัดวัดมเหยงคณ์ก็มีกิจกรรมทางพุทธศาสนาเหมือนวัดทั่วไป เจริญพระพุทธมนต์ เวียนเทียน และทำบุญตักบาตร ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ ส่วนใหญ่ภาครัฐ โดยสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด พุทธสมาคม วัฒนธรรมจังหวัด เป็นแม่ข่าย เป็นเจ้าภาพคอยติดต่อประสานงานให้วัดต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม เช่น วันวิสาขบูชาที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น การเดินธรรมยาตรา เจริญพระพุทธมนต์ และภาวนาจิต ทำบุญตักบาตรพระ 1500 รูป ทางภาครัฐขอให้ส่งพระเณรเข้าร่วม

กิจกรรมดังกล่าว ลักษณะของการดำเนินงาน คือ ส่งหนังสือเชิญประชุมให้เข้าร่วมรับฟัง และอธิบายแผนงาน รูปแบบของงาน และกิจกรรมแล้วกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบของแต่ละวัดว่าต้องดำเนินการอะไรบ้าง เป็นการมอบหมายงานที่แต่ละวันต้องรับผิดชอบ ซึ่งก็เป็นกรณีเนื่องจากการทำงานในลักษณะนี้ค่อนข้างสะดวก ร่วมด้วยช่วยกัน ถ้าให้พระสงฆ์ดำเนินการเองก็ติดเรื่องงบประมาณ กำลังคนที่จะทำงาน ถ้าหากภาครัฐเป็นแม่ข่าย เป็นเจ้าภาพ หรือคอยประสานงานให้ก็ราบรื่นดีกว่า ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12. 2554 : สัมภาษณ์)

“... จังหวัดนครศรีธรรมราชกำหนดจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ระหว่างวันที่ 16-17 พฤษภาคม 2554 ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก เมื่อปี พ.ศ. 2542 และประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางในการสักการะบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ภาคส่วนต่างๆในจังหวัดได้ร่วมจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาดังกล่าวขึ้น ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ วันที่ 16 พฤษภาคม 2554 กำหนดจัดพิธีเดินธรรมยาตรา เจริญพระพุทธมนต์และเจริญจิตภาวนา และวันที่ 17 พฤษภาคม 2554 กำหนดจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรและเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา ณ ลานโพธิ์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงขอเชิญชวนพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียงเข้า ร่วมกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา โดยในวันที่ 16 พฤษภาคม เริ่มเวลา 14.30 น. พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน พร้อมทั้งที่สนามหน้าเมือง จากนั้นเคลื่อนขบวนไปตามถนนราชดำเนิน เข้าสู่วัดพระมหาธาตุเพื่อกระทำพิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และในวันที่ 17 พฤษภาคม เวลา 06.00 น. กำหนดพิธีทำบุญตักบาตร ณ บริเวณลานโพธิ์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ต่อจากนั้นในช่วงเย็น เวลา 18.00 น. เป็นพิธีเวียนเทียน เนื่องในวันวิสาขบูชา...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 28. 2554 : สัมภาษณ์)

ดังบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คณะกรรมการจัดงานมีมติในที่ประชุมได้กำหนดการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ระหว่างวันที่ 16-17 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 บริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เนื่องจากองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก ประกอบไปด้วยกิจกรรม 2 ประเภทได้แก่

1. กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่วัดพระมหาธาตุและวัดอื่น ๆ บริเวณใกล้เคียงมีแผนดำเนินการเป็นภารกิจประจำปี กิจกรรมส่วนใหญ่มีแผนดำเนินการอยู่แล้ว ได้แก่ การเจริญพระพุทธมนต์ การเจริญจิตภาวนาร่วมกับเจ้าอาวาสจาก 84 วัด การทำบุญตักบาตรภิกษุสามเณรจำนวน 1,500 รูป และการเวียนเทียน เป็นต้น

2. กิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นสำหรับกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ได้แก่ จัดพิธีเดินธรรมาตราโดยนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 2,000 คน โดยเริ่มขบวนจากสนามหน้าเมืองสู่การปฏิบัติศาสนกิจที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เดิน-วิ่งสมาธิ วิสาขะ พุทธบูชา ณ บริเวณหน้าศาลา 100 ปี วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ประกวดบรรยายธรรม การประกวดสดุด้านการแสดงละครธรรมะ กิจกรรมการสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะและกิจกรรมแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นต้น

ภาพประกอบ 18 พิธีเดินธรรมาตราของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
จำนวน 2,000 คน

กิจกรรมทั้ง 2 ประเภทได้รับความร่วมมือจากภาคีกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันจัดผ่านการพูดคุยตกลงเบื้องต้นถึงแผนงานการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ตลอดจนรูปแบบของงานที่จะปรากฏสู่สายตา
นักท่องเที่ยว ดังนี้

1. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช และพุทธสมาคม ได้ร่วมกันเป็นแม่งานเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกันในประสานงาน โดยการส่งหนังสือเชิญประชุมให้ภาคีกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมรับฟังและอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละภาคีตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของตนเอง
2. ภาคเอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชร่วมกันประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ผ่านทางสื่อวิทยุ แผ่นพับ ป้ายปิดประกาศ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
3. ภาคการศึกษา ประกอบไปด้วยโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ พิธีเดินธรรมยาตรา เป็นการรวมตัวกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจากทั่วทั้งจังหวัด จำนวนมากถึง 2,000 คน การแสดงละครธรรมะ และการประกวดสวดมนต์ด้านของเด็กและเยาวชน เป็นต้น
4. ภาคศาสนา วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร และวัดอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง ร่วมกันจัดกิจกรรมการบรรยายธรรม การเดินธรรมยาตราและการทำบุญตักบาตร พระภิกษุและสามเณรจำนวน 1500 รูป การเจริญพระพุทธมนต์โดยเจ้าอาวาสจากวัดต่าง ๆ จำนวน 84 รูป เป็นต้น
5. ภาคประชาชนจากตำบลต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชร่วมกันออกร้านสินค้าของที่ระลึก และสินค้า OTOP มาจัดจำหน่ายภายในบริเวณงาน

ภาพประกอบ 19 การประกวดการบรรยายธรรม

ระยะที่ 3 ระยะหลังการวิจัยปฏิบัติการ (Post -Action Research)

ผลการศึกษาในระยะที่ 3 ระยะหลังการวิจัยปฏิบัติการ (Post -Action Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เพื่อวิเคราะห์สรุปบทเรียนคันทารุประธรรมความรู้ โดยการสังเกตผลของการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เพื่อสรุปองค์ความรู้บูรณาการ และร่วมประเมินสรุปผลบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยการสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เพื่อถอดบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากระยะที่ 2 ได้แก่ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสังเกต (Observation) และขั้นตอนที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation)

การสังเกตผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 โดยการสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติการและผลของการปฏิบัติการที่เกิดขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วยความรอบคอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การร่วมวิเคราะห์สรุปบทเรียนคันทารุประธรรมความรู้

การสังเกตผลการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เป็นสิ่งจำเป็นในขั้นตอนนี้ ทั้งนี้เพื่อทราบถึงปัญหาข้อขัดข้องบางประการ เพื่อหาวิธีการหรือทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมกว่าในการจัดการ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“... ฐานเดิมที่คณะกรรมการจัดงานมาขบขานแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 มีทักษะ ประสบการณ์ ประกอบกับศรัทธาในพุทธศาสนา และภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ วิชาการ ธุรกิจเอกชน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมสำคัญในการคิด ประมวลเป็นชุดกิจกรรม และนำไปขับเคลื่อนต่อได้ ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 21. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ภาควิชาขับเคลื่อนหลักในการจัดงาน ประกอบด้วย เทศบาลนครนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ชมรมรักบ้านเกิด นครศรีธรรมราช สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ พุทธสมาคมจังหวัดนครศรีธรรมราช และวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16. 2554 : สัมภาษณ์)

“... ต้องเป็นองค์กรแห่งความร่วมมือ เราทำคนเดียวไม่ได้ ทั้งหมด เราต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กร หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. 2554 : สัมภาษณ์)

“... จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เนื่องจากสหประชาชาติประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก เมื่อปี พ.ศ. 2542 และประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางในการสักการบูชาของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น ภาควิชาต่างๆ ในจังหวัดได้ร่วมจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับพุทธสมาคม วัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช กำหนดจัดกิจกรรมการประกวดบรรยายธรรมและแสดงละคร ธรรมะ เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปีงบประมาณ 2554 ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2554 ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาต้นคว้าเกี่ยวกับศาสนาธรรมได้เข้าถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมการบรรยายธรรมและการแสดงละครธรรมะ น้อมนำหลักธรรมคำสอนมาประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิต เกิดความสงบร่มเย็นทั้งต่อตนเองและต่อสังคม และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จัดกิจกรรมการประกวดบรรยายธรรมและแสดงละครธรรมะ เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปีงบประมาณ 2554 เสร็จเรียบร้อยแล้วด้วยดี ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 30. 2554 : สัมภาษณ์)

ดังบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จของภาควิชาต่างๆ ในการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาควิชาต่างๆ ในการขับเคลื่อนการดำเนินการเป็นสำคัญ ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ดังนั้น คณะกรรมการจัดงานจึงได้ขยายเครือข่ายความร่วมมือกับภาควิชาต่างๆ จากฐานเดิมที่มีอยู่แล้ว ร่วมกันคิดและร่วมกันดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ ถึงแม้ว่า กิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 จะเป็นการ

ยกระดับการจัดงานจากระดับอำเภอสู่งานระดับจังหวัดและกิจกรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นก็มุ่งเน้นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ประการสำคัญ การดำเนินงานเชิงเครือข่ายความร่วมมือของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกของภาคีกลุ่มต่าง ๆ กลับขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้ามามีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน จากสถาบันการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่าแกนนำในการประสานงานของบางภาคีจะเปลี่ยนไปบ้าง เช่น ภาคีภาครัฐจากเดิมผู้ประสานงานหลักในการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุที่เมืองนคร 2554 คือ นายกเทศบาลเมืองนคร นครศรีธรรมราช แต่ในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ได้แก่นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่การดำเนินการยังสามารถขับเคลื่อนไปได้และสำเร็จลงได้ด้วย เพราะฉะนั้น กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเอาไว้

อุปสรรคข้อขัดข้องและปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

ถึงแม้ว่าโดยภาพรวมการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 จะประสบผลสำเร็จทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ แต่ปัญหาที่สำคัญของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทการมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของพฤติกรรมของประชาชนคนนครศรีธรรมราชได้มีโอกาสแสดงออกถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามความรู้ ความสามารถของตนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริงในการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการดำเนินการประเมินผลที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคม

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกันออกไปบ้างตามกระบวนการดำเนินงาน หากพิจารณาโดยละเอียดแล้วก็จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ อยู่ภายใต้บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมสามารถสรุปปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานได้ 2 ประเด็นคือ

1. ปัญหาบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจากภาคีกลุ่มต่างๆ มีส่วนใหญ่มิบทบาทการมีส่วนร่วม แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นบทบาทการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนั้น มีส่วนน้อยเท่านั้นที่มีบทบาทการร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ตัวแทนหน่วยงานร่วมเข้าประชุม ร่วมเป็นคณะกรรมการ และการร่วมตัดสินใจ

2. ปัญหาความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยภาพรวมแล้วความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุอยู่ในระดับน้อย ทั้งด้านการวางแผน ด้านติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข ยกเว้น ด้านการดำเนินงานเท่านั้นที่อยู่ในระดับมาก

การแก้ไขปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

ความสำเร็จของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ไม่ได้ได้รับการปรับปรุงแก้ไข และสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุได้เอง โดยการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมของชุมชนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องที่เกิดจากการปฏิบัติงานมีรายละเอียดดังนี้

1. การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้บทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพิ่มมากขึ้น โดยการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และสิทธิในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากอดีตที่หน่วยงานของรัฐดูแลโดยตรงและมีอำนาจในการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมาเป็นการร่วมกันรับผิดชอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ตามมาตรา 290) ภาคประชาชนหรือบุคคลทั่วไป (ตามมาตรา 59) ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม (ตามมาตรา 46) ตลอดจนองค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสถาบันอุดมศึกษา (ตามมาตรา 56) ซึ่งนับว่าเป็นมิติของการแบ่งเบาภาระของรัฐในการ จัดการแต่เพียงลำพังมาเป็นการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการ (Shared Function) การทำงานร่วมงานกันหลายฝ่าย ที่ประกอบด้วยผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลาย โดยให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกว่าได้รับประโยชน์ หรือให้เกิดการประสานประโยชน์ ในลักษณะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ ผู้มีส่วนเสียส่วนเสียมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพิ่มมากขึ้นจากทุกภาคี อาทิ การเพิ่มขึ้นของเจ้าอาวาสจากวัดต่าง ๆ ในการร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ร่วมกันของเจ้าอาวาสทั้ง 84 รูป การเดินธรรมยาตราและการทำบุญตักบาตรของพระภิกษุสามเณรจำนวน 1,500 รูป ประการสำคัญ การเข้ามามีมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน จากสถาบันการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2. การกระตุ้นความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด ตลอดจนความเชี่ยวชาญในการจัดการของแต่ละภาคีให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก ถึงแม้ว่า ผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดการมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ยกเว้น ด้านการดำเนินงานเท่านั้นที่อยู่ในระดับมาก ประการสำคัญ ผลการศึกษาเชิงปริมาณยังพบอีกว่า ไม่ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเป็น เพศใด อายุเท่าไร รายได้เท่าใด การศึกษาระดับใด และมาจากภาคีใด ต่างก็บุคคลที่มี

ความต้องการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ซึ่งบุคคลประเภทนี้จะเป็นคนจุดประกายให้เกิดการเรียนรู้ทั้งภายนอกและภายในชุมชน และเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยมักจะได้ยิน ได้เห็นอาการของสมาชิกในเครือข่ายความร่วมมือของภาคีกลุ่มต่าง ๆ อย่างทำอย่างนั้น อย่างทำอย่างนี้ รอไม่ได้แล้ว ต้องทำเดี๋ยวนี้ และโอกาสมาถึงแล้ว เป็นต้น

ดังนั้น คณะกรรมการจัดงานได้เชิญชวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ นอกเหนือจากเครือข่ายเดิมในการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 เข้าร่วมประชุมอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ให้มากกว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเอง เริ่มต้นด้วยการร่วมกันคิด การแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการค้นหาประเด็นว่าปัญหาอยู่ที่ไหน และแนวทางการแก้ไขปัญหาคืออุปสรรคข้อขัดข้องที่เกิดจากการปฏิบัติงานควรเป็นอย่างไร

ผลที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาคืออุปสรรคข้อขัดข้องที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

1. ลักษณะขององค์กรและโครงสร้างการจัดการเชิงเครือข่ายของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 และการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ในยุคฟื้นฟูงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2553) หน่วยงานและองค์กรภาครัฐจะเป็นเจ้าภาพหลักหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภาครัฐเป็นผู้จัดการประเพณีแต่เพียงผู้เดียว แต่ในยุคมหัศจรรย์บนผืนผ้านานาชาติ (พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน) เครือข่ายความร่วมมือของภาคีกลุ่มต่าง ๆ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ ดำเนินการไป เรียนรู้ปัญหาไป ปรับปรุงงานไป ส่งผลให้การดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเอาไว้ ทั้งนี้เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความอ่อนน้อมถ่อมตน การถ้อยทีถ้อยอาศัย และการให้เกียรติซึ่งกันและกันของสมาชิกในเครือข่ายความร่วมมือ ถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการทำงานเชิงเครือข่าย

2. ลักษณะที่ทีมงานจิตอาสา นับว่าเป็นวิธีการสรรหาบุคคลที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาลงจริง ๆ คือ การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาสิ่งใหม่ ความต้องการจะแก้ไขปัญหามาจากชุมชนร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งด้านวิธีการคิด ทักษะ และวิธีการในการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้ จำนวนสมาชิกในเครือข่ายในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากฐานเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้วในการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554

3. ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้วให้เข้มแข็งขึ้น โดยใช้ประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในชุมชน ทั้งในด้านแนวความคิด กระบวนการทำงาน กระบวนการเรียนรู้ ส่งผลให้

ชาวบ้านเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในผลของงานที่ทำได้เอง ตรงกับความต้องการของชุมชน ส่งผลให้ภาคีกลุ่มต่างๆ มีความคิดที่เป็นระบบจากการทำงานร่วมกันจากหลายฝ่าย

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)

การสะท้อนผลการปฏิบัติเป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการงานมาฆะบูชาแห่งผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 โดยผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มภาคีกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุนานาชาติได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและกิจกรรมว่ามีอุปสรรคอะไรบ้าง กระบวนการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การร่วมกันของชุมชนในการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไขของความล้มเหลว หรือความสำเร็จของการทำงานวิจัยในช่วงที่ผ่านมาเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนสร้างทางเลือกในครั้งต่อไป

การร่วมประเมินสรุปผลบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาชุมชน

การวิเคราะห์สรุปบทเรียนเพื่อสร้างทางเลือกเป็นการทบทวนสรุปบทเรียน

หลังดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม เพื่อประมวลความรู้ทั้งในเชิงเนื้อหาและกระบวนการ รวมถึงบทเรียนอันเกิดจากการร่วมกันตั้งข้อสังเกตผลของโครงการนำร่องหรือโครงการย่อยสำหรับกิจกรรมการทดลองทำในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อค้นหาปัจจัยและเงื่อนไขของความล้มเหลว หรือปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุนานาชาติในช่วงที่ผ่านมาเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนสร้างทางเลือกของชุมชนในครั้งต่อไป รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเสริมอำนาจของชุมชน

สิ่งที่คาดหวังสูงสุดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การเสริมอำนาจของชุมชน (Empowerment) ผลจากการวิเคราะห์และร่วมกันค้นหาศักยภาพที่เอื้อต่อการเสริมพลังอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุนานาชาติ พบว่า มีอย่างน้อย 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมพลังอำนาจของชุมชน ประกอบไปด้วย ชุมชน ทูทางวัฒนธรรม การจัดการความรู้ และนโยบายและการส่งเสริมจากภาครัฐที่จะเป็นตัวกำหนดปัจจัยเอื้อหรือขัดขวางการเสริมพลังอำนาจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังต่อไปนี้

1.1 ชุมชน เป็นการจัดระบบความสัมพันธ์และการยึดโยงสายสัมพันธ์ของคนในสังคมไว้ด้วยกันหรือที่เรียกว่า วัฒนธรรม จาการากฐานความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตทำให้คนในชุมชนมีลักษณะของพฤติกรรมที่ปรากฏในการดำรงชีวิตที่เหมือน ๆ กัน หรือคล้าย ๆ กัน

1.2 ทูทางวัฒนธรรม การพัฒนาและยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีคุณค่าในการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรม

เดิมของชุมชนเป็นการให้ชุมชนหันมาทบทวนศักยภาพของทุนเดิมที่มีคุณค่าอยู่คู่กับชุมชนมาเป็นเวลาช้านาน เพื่อต่อยอดเพิ่มทั้งคุณค่าและมูลค่าตามแนวคิด Creative Tourism ด้วยการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมทั้งความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ พิธีกวนข้าวมธุปายาส และ ผ้าพระภุคสามารถสร้างโอกาสและสร้างการกระบวนกรเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนให้ออกมาอยู่ในสถานะของการร่วมการจัดการได้และร่วมใช้ประโยชน์ได้

1.3 การจัดการความรู้ เป็นการดำรงชีวิตภายใต้บริบทของชุมชน และระบบทรัพยากรที่มีอยู่ ชุมชนได้เรียนรู้ที่จะอยู่รอดให้ได้จึงมีการจัดการทั้งทรัพยากร และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เหมาะสมอยู่เสมอ จนในที่สุดความสามารถในการจัดการได้กลายเป็นองค์ความรู้ของชุมชนนั้น ๆ เช่น การรวมกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการดำเนินงานระหว่างบุคคลจากหลายภาคีตามความรู้ความสามารถ และความถนัดของตนเพื่อดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางเอาไว้

1.4 นโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและการส่งเสริม จากภาครัฐ ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายและการส่งเสริมเป็นระบบเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาที่ออกมาในรูปแบบนโยบายของรัฐเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในรูปของยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการที่เข้ามาสู่ชุมชน ล้วนส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งสิ้น

2. การจัดการที่มุ่งเน้นการสร้างคนและการขยายฐานเครือข่ายเดิม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการให้เจ้าหน้าที่การสร้างคน การสร้างกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายที่มุ่งเน้นการเรียนรู้มากกว่าองค์ความรู้ ต้องสร้างความเข้าใจ สู่การกำหนดเป้าหมาย และแนวปฏิบัติ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง เพราะชุมชนเป็นหัวใจของการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังต่อไปนี้

2.1 ประชาชนทุกคนคือเป้าหมายสูงสุดที่อยากให้มีการเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นจากการขยายฐานเครือข่ายเดิมที่มีอยู่ในการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 แล้วขยายเครือข่ายความร่วมมือ นับว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพของเครือข่ายจากบุคคลที่เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 ในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ดังนี้

2.2 เครือข่ายเดิม ประกอบไปด้วย นายกเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว ชมรมรักบ้านเกิด เลขาธิการ หอจดหมายเหตุพุทธทาสอินทจาวโร ชุมชนคีรีวงและเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ บริเวณวัดพระธาตุวรมหาวิหาร เป็นต้น แล้วขยายเครือข่ายจากฐานเครือข่ายเดิม สมาชิกที่เพิ่มขึ้นได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ร่วมประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 นอกจากนี้

ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาร่วมส่งเสริมนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น การเกิดธรรมยาตราจากนักเรียน 2,000 คน การแสดงละครธรรม และการประกวดสวดมนต์ เป็นต้น ส่วนเจ้าอาวาสวัดต่างๆ ทั้งจังหวัดจำนวน 84 รูปได้ร่วมกิจกรรมสวดมนต์หมู่ และกิจกรรมทำบุญตักบาตรพระภิกษุสามเณรจำนวน 1,500 รูป เป็นต้น

2.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่ชุมชนจะมองเห็นทิศทางของการดำเนินงานว่าได้ดำเนินถึงไหน จะสิ้นสุดลงตรงไหน และอย่างไร เพื่อประเมินสรุปผลบทเรียนสู่ความเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาชุมชน

การพัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้อทุกภาคส่วนเป็นงานหนัก แต่ก็สามารถทำได้ไม่ยาก เพียงแต่ต้องคิดนอกกรอบเดิม ๆ ร่วมใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างเท่าเทียมกัน มีความเชื่อมั่น และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ส่วนภาคีที่เกี่ยวข้องค่อยๆ เรียนรู้ทำความเข้าใจ เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เปลี่ยนแปลงตนเองแบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติโดยไม่รู้ตัว ทั้งในด้านทักษะการดำเนินงาน วิถีคิด จิตใจ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และทำงานได้ดีในภารกิจใหม่

3 การมีส่วนร่วมของพหุภาคี

วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการใน 4 ขั้นตอนเป็นวิธีการขยายฐานของสมาชิกที่มีจิตอาสาในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจากเครือข่ายเดิม นับว่าเป็นการคัดสรรบุคลากรที่มีศักยภาพในการเข้ามาร่วมงาน มากกว่าการมุ่งเน้นปริมาณอย่างเดิมในอดีต ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบได้ดังนี้

3.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในขั้นตอนการวางแผน (Planning) เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine participation) โดยการมีส่วนร่วมแบบความร่วมมือ (cooperation) การเชิญชวนบุคคลที่มีจิตอาสา มีความต้องการที่แก้ไขปัญหาในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุอย่างแท้จริง โดยอาศัยความสนิทสนมส่วนตัว หรือสัมพันธ์ในสายงานเดียวกัน

3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการของภาคีกลุ่มต่างๆ ในขั้นตอนการปฏิบัติ (Action) เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine participation) โดยการมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบหมาย (delegated power) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ในทีมงานที่เหมาะสมกับทักษะและความถนัดของแต่ละคน ให้มีโอกาสดำเนินงานตนเองผ่านการได้ลงมือทำจริงในกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองได้ทำมากับมือ จนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในขั้นตอนการสังเกต (Observation) และขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) การจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้กับภาคีกลุ่มต่าง ๆ ได้

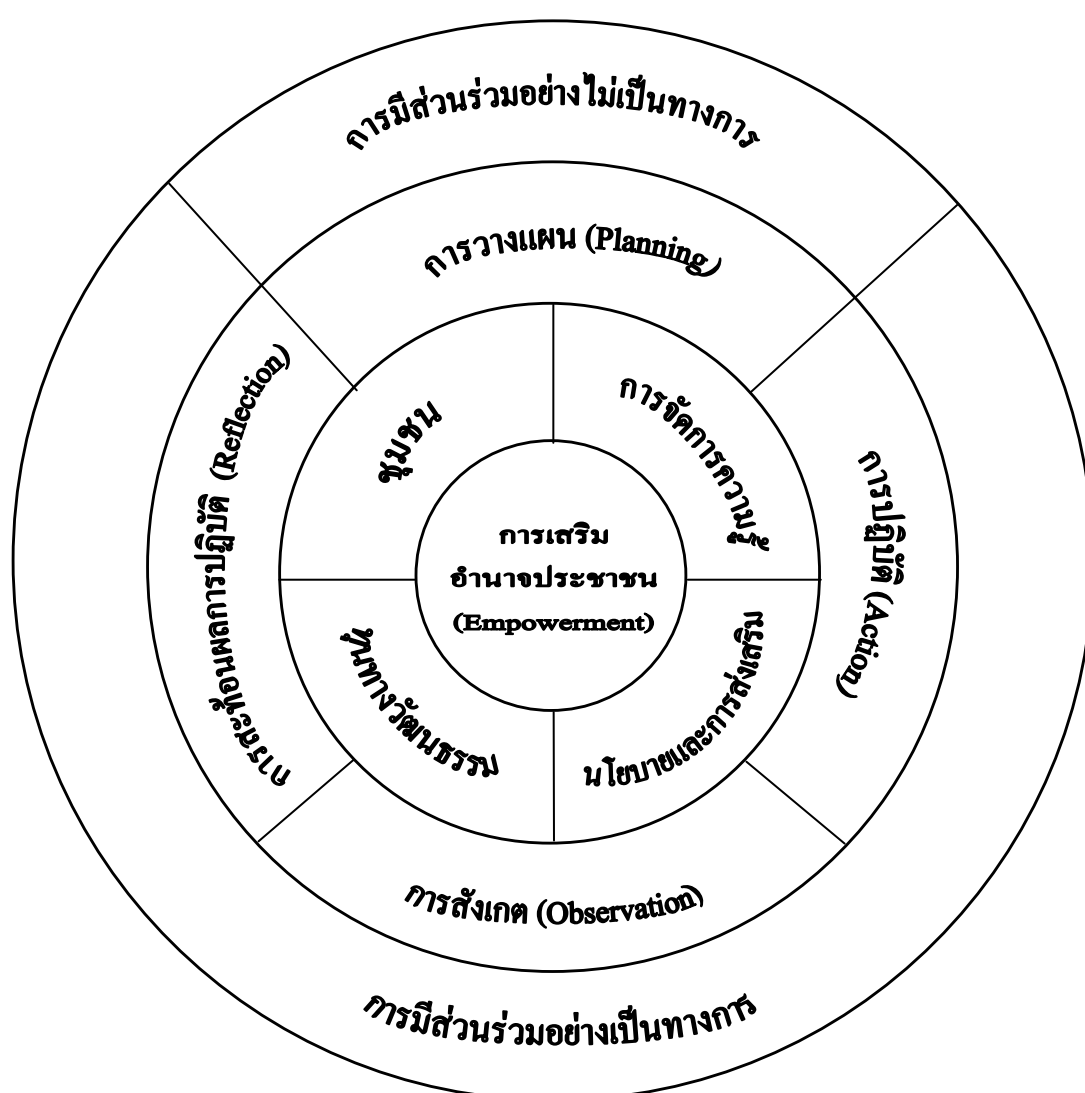
รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จึงเป็นกลไกในการขับเคลื่อนก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุอย่างมีพลวัต ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีคุณค่าของคนนครศรีธรรมราช นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการอยากให้เกิดจากผลของมีส่วนร่วมในการจัดการประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ การเข้ามากำหนดทิศทางของ

การท่องเที่ยวบนแนวคิดที่ว่าชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน

แต่สิ่งที่สำคัญไปกว่าทรัพยากรที่มีคุณค่านั้น คือ การเข้ามีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดการงานประเพณี ประการสำคัญ การสร้างความร่วมมือของพหุภาคี คนในชุมชนต้องสะท้อนความต้องการรวมถึงปัญหาให้กับภาครัฐ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ที่มุ่งเน้น “คนเป็นศูนย์กลางของพัฒนา”

ดั่งภาพประกอบ 20

ภาพประกอบ 20 รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) ประกอบด้วย การวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยวิธีการวิจัย เชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้วยการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม (Focus Group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในบทที่ 5 นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการสรุปผลการวิจัย สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยของการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งสามแหล่ง ประกอบไปด้วย 1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Document Analysis) เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำแนกตามลักษณะเพศ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และภาคี และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ที่มุ่งเน้นการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Document Analysis)

ในส่วนนี้เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวารสารต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจำแนกประวัติความเป็นมาของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุตามลักษณะของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุออกเป็น 5 ยุค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ยุคปฐมบทของประเพณีแห่พระบรมขันธ์ขึ้นธาตุเมืองนคร (พ.ศ. 1773-พ.ศ. 2300)

ในปี พ.ศ. 1773 พุทธศาสนิกชนจากเมืองอินทปัตต์ ประมาณ 100 คน ขณะเดินทางไปกรุงลัγκα เพื่อนำพระบรมขันธ์ไปบูชาพระพุทธรูปที่ ถูกพายุพัดจนกระแทงเรือแตกมาขึ้นฝั่ง

เมืองนครศรีธรรมราช คลื่นได้ซัดเอาผ้าแถบยาวผืนหนึ่งมีลวดลายเรื่องราวพุทธประวัติ ที่เรียกว่า “พระบฏ” ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง ชาวบ้านได้เก็บผ้าผืนนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช พระองค์ได้รับสั่งให้ชักผ้าพระบฏจนสะอาด แต่ลายเขียนภาพพุทธประวัติไม่ลบเลือนยังสมบูรณ์ดี ทุกประการ พระองค์จึงให้ประกาศหาเจ้าของผ้าผืนดังกล่าว และพระองค์ทรงเห็นว่าควรนำพระบฏผืนนั้นไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์เดิม ชาวอินทรีปัตที่รอดชีวิตต่างก็ยินดี หลังจากนั้นเป็นต้นมาจึงเกิดเป็นภารกิจประจำปีของกษัตริย์ต้องจัดให้มีการสมโภช และแห่พระบฏขึ้นห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์เพื่อเป็นพุทธบูชาเรียกประเพณีนี้ว่า “แห่พระบฏขึ้นธาตุ” นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

1.2 ยุคทองของประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุ (พ.ศ. 2300-พ.ศ. 2475)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย การจัดงานแห่พระบฏขึ้นธาตุมีขึ้นเป็นประจำปีละ 1 ครั้ง ในวันวิสาขบูชาซึ่งเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้มีการแห่พระบฏขึ้นธาตุเพิ่มขึ้นอีก 1 ครั้ง ในวันมาฆบูชาซึ่งเป็นวันพระอรหันต์ซึ่งเป็นเอหิภิกขุ จำนวน 1,250 รูป มาประชุมพร้อมเพียงกันโดยมิได้นัดหมาย หลังจากนั้นเป็นต้นมา ประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุจึงมีปีละ 2 ครั้ง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากการพระบฏที่เป็นเครื่องบูชา ชาวบ้านยังมีสำหรับอาหารคาวหวาน เครื่องอุปโภคบริโภค ทูนหัวหาบคอนใส่กระบุง กระจาดตกแต่งด้วยของสดของแห้งปักธงผ้าสีผืนเล็ก ๆ ร่วมในขบวนดูสวยงามเป็นแถวยาวเหยียด ชาวบ้านที่เดินทางมาจากต่างเมืองมีเครื่องดนตรีประโคม มีการร่ายรำนำขบวนด้วยเสียงเพลงจังหวะสนุกสนานครื้นเครง

1.3 ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2575-พ.ศ. 2530)

พ.ศ. 2475 ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย การแห่พระบฏขึ้นธาตุที่เป็นภารกิจประจำปีของกษัตริย์และเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชถูกยกเลิกไปโดยปริยาย ในยุคนี้ประชาชนต่างเตรียมพระภูมาเองแต่เป็นเพียงการจัดหาผ้าพื้นสีขาว เหลือง หรือแดงเท่านั้นตัดสั้นตามกำลังศรัทธา ไม่มีการเขียนรูปพระพุทธรูปแต่อย่างใด ชาวบ้านที่มาร่วมงานต่างคนต่างแห่ในเวลาใดก็ได้ตามสะดวกตลอดทั้งวัน ส่งผลให้การแห่พระบฏไม่พร้อมเพรียงยากที่ประสานเข้าร่วมขบวนเดียว ไม่มีการละเล่นเหมือนแต่ก่อน การเรียกชื่อประเพณีก็ไม่มีคำว่า “พระบฏ” ในที่สุดเหลือเพียง “แห่ผ้าขึ้นธาตุ”

1.4 ยุคฟื้นฟูงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2553)

พ.ศ. 2530 หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนเชิญชวนให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา และประชาชนผลิตและทำผ้าพระบฏรูปแบบต่างๆ เข้าร่วมขบวนแห่ แต่เป็นรูปแบบของทางราชการ คือ การจัดเป็นริ้วขบวนที่ได้จัดเตรียมเอาไว้เท่านั้นเป็น

ขบวนยาวเดินต่อๆ กันไปไม่ขาดสายเพียงขบวนเดียว พระภุมเป็นเพียงผ้าผ้าพื้นสีขาว เหลือง หรือแดงเท่านั้นเป็นพื้นยาว การแห่พระภุมเป็นเพียงการช่วยกันจับชายผ้า เทินผ้าไปตามท้องถนน ส่วนชาวบ้านที่มาร่วมงานเดินกันมาอย่างเจียบๆ พอเป็นพิธี และไม่พร้อมเพรียงกัน แต่ตลอดวันมีขบวนแห่ผ้าพระภุมไม่ขาดสาย

1.5 ยุคมหัศจรรย์บนผืนผ้าขนานาชาติ (พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน)

พ.ศ. 2553 คณะกรรมการการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประกอบด้วยภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชนมีแนวคิดร่วมกันที่ว่าประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นกิจกรรมที่สามารถยกระดับให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้องค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นหนึ่งในปูชนียสถานสำคัญระดับโลก และผลักดันให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นสถานที่จาริกแสวงบุญของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกแห่งที่ 4 ด้วยการยกระดับสินค้าและบริการ การสร้างสรรค์รูปแบบผ้าพระภุมเป็นผ้าพื้นสีเหลือง แบบผืนยาว แบบตุง และแบบธงราว โดยถือแนวสีผ้าดั้งเดิม คือ สีขาว เหลือง และแดง ด้วยเทคนิคการเขียนภาพ การมัดย้อม การพิมพ์ภาพพร้อมคาถาข้อธรรมบนผ้าบาติก ผ้าฝ้าย ผ้าไหม พลาสติกและไวนิล ภายในงานจัดพิธีสมโภชผ้าพระภุม มีกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตลอด 7 วัน 7 คืน โดยมีพุทธศาสนิกชนทั่ว ทุกภูมิภาคของประเทศและจากนานาชาติ ถึง 12 ประเทศ เข้าร่วมงานอย่างคับคั่ง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data)

ในส่วนนี้เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 77.30) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 43.20) รองลงมาอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 30.70) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท ต่อเดือน มากที่สุด (ร้อยละ 40.50) รองลงมาไม่เกิน 10,000 บาท (ร้อยละ 25.10) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มากที่สุด (ร้อยละ 34.70) รองลงมาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 29.60) และส่วนใหญ่มาจากภาครัฐมากที่สุด (ร้อยละ 36.00) รองลงมามาจากภาคประชาชน (ร้อยละ 29.60)

2.2 การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและรายด้าน พบว่า

2.2.1 ด้านการวางแผน

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ

(ร้อยละ 96.50) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่ไม่เคยมีโอกาสร่วมตัดสินใจในวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 96.30) รองลงมา ไม่เคยร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือแก่คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินงานไปด้วยความเรียบร้อย และไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมเสนอแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจในวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 94.40) และไม่เคยเข้าร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 91.20)

2.2.2 ด้านการดำเนินงาน

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่ เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 90.10) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ไม่เคยมีโอกาสร่วมกำหนดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุกับหน่วยงานอื่นๆ และไม่เคยเป็นคณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 94.70) รองลงมา ไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมเสนอกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 93.10) และไม่เคยร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่น ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมพุทธศาสนาในงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 85.30)

2.2.3 ด้านการรับผลประโยชน์

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 79.50) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ ไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมพิจารณางบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ไม่เคยร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายการเงินมีหน้าที่เบิกจ่ายเงินที่ได้รับอนุมัติให้ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และไม่เคยมีโอกาสร่วมจัดสรรงบประมาณร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ (ร้อยละ 98.70) และไม่เคยร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆ เกี่ยวกับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 82.60)

2.2.4 ด้านการติดตามและประเมินผล

ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่ เคยร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารการติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 78.10) ในทางตรงกันข้าม ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ ไม่เคยเป็นคณะกรรมการอำนวยความสะดวกวินิจัยสั่งการและแก้ไขปัญหาให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ และไม่เคยมีโอกาสร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนในการจัด

งานแห่งผ้าขึ้นธาตุร่วมคณะกรรมการการจัดงาน (ร้อยละ 98.40) รองลงมาไม่เคยร่วมเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่ออำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนต่างๆ ในการติดตามความก้าวหน้าในการจัดงานแห่งผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 96.50) และไม่เคยร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานอื่นๆ เกี่ยวกับการติดตามความก้าวหน้าการจัดงานแห่งผ้าขึ้นธาตุ (ร้อยละ 92.80)

2.3 การศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุ พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.47$) มีความต้องการมีส่วนร่วมรายด้านอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.03$) ส่วนอีก 3 ด้าน มีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน ($\bar{X} = 2.32$) รองลงมาคือ ด้านติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.29$) และด้านการปรับปรุงแก้ไข ($\bar{X} = 2.23$) ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุ พบว่า

2.3.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุ เพศหญิง มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุ มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ด้านติดตามและประเมินผล น้อยกว่า ผู้มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ในทางตรงกันข้าม ผู้มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีความต้องการมีส่วนร่วม ด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า ผู้มีอายุระหว่าง 51-60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป และมีรายได้ระหว่าง 30,000-40,000 บาท มีความต้องการมีส่วนร่วม ด้านการวางแผน และด้านติดตามและประเมินผล มากกว่า ผู้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท และมีรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.4 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรี มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน ด้านติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.5 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่งผ้าขึ้นธาตุที่มาจากภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และด้านติดตาม

และประเมิน มากกว่า ผู้ที่มาจากภาคีภาคศาสนา และภาคประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนผู้ที่มาจากภาคีภาคเอกชน มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า ภาคีภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

สรุป ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จำแนก ตามเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา และภาคี ส่วนใหญ่ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านติดตามและประเมินผล ด้านปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับน้อย แต่มีความต้องการมีส่วนร่วม ด้านการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 30,000-40,000 บาทต่อเดือน และมากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มาจากภาคเอกชน ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมาก

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis)

ในส่วนนี้เป็นการสรุปผลที่ได้จากการร่วมวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อปฏิบัติการสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการวางแผน (Planning)

การวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการสรรหาคณะกร จากภาคีกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาร่วมโครงการ โดยคำนึงถึงบุคคลที่เผชิญกับปัญหาโดยตรง และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันระหว่างภาคีกลุ่มต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน เพื่อระบุถึงปัญหาที่สำคัญของชุมชนที่ต้องการให้แก้ไข ตลอดจนรายละเอียดของปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ผ่านการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อหาบทสรุป และข้อตกลงร่วมกัน “การระดมสมอง” ก่อนการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการ โดยอ้างอิงกับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ แต่ไม่ละเลยความคิดเห็นของคนส่วนน้อยที่ได้รับรู้และสัมผัสได้ถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในฐานะเจ้าของทรัพยากรอย่างแท้จริง

ตามทัศนคติของผู้เข้าร่วมเสวนา ระบุว่า ภายหลังจากที่หน่วยงานองค์กร ภาครัฐได้มีปรับเปลี่ยนลักษณะของการจัดการงานประเพณี โดยภาครัฐได้เชิญชวนหน่วยงาน องค์กร และสถานการศึกษาต่าง ๆ เข้าร่วมริ้วขบวนของหน่วยงานราชการที่ได้จัดเตรียมเอาไว้ โดยการตั้งแถว

เป็นขบวนยาวเดินต่อ ๆ กันไปเรื่อย ๆ เพียงขบวนเดียว ส่งผลให้ชาวบ้านบ้านไม่กล้าเข้าร่วมขบวน ทั้งนี้เนื่องจาก หากใครไม่ได้รับเชิญเข้าร่วมในขบวนก็จะไม่มา และไม่กล้าเข้าร่วมงานที่ทางราชการ จัดเตรียมไว้ ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเหมือนกับว่ามี 2 งานในวันเดียวกัน เป็นงานของราชการจัด และงานบุญของชาวบ้าน โดยหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้จัดการวัฒนธรรม โดยลำพังแต่เพียงผู้เดียว ส่วนประชาชนเป็นเพียงผู้ร่วมงานประเพณีเท่านั้น

ประการสำคัญ การแห่ผ้าพระบฏขึ้นธาตุได้มีการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติ ประชาชนได้ยกเลิกการนำภัตตาหารคาวหวาน เครื่องอุปโภคและบริโภคไปทำบุญถวายพระ ไม่มี เครื่องดนตรีระโคม ตลอดจนงดการร่ายรำนำขบวน การวาดภาพพุทธประวัติบนผืนผ้าพระบฏ ก็ลดลง หรือตัดทอนไปเหลือเพียงผ้าพื้นสีขาว สีแดง และสีเหลืองเท่านั้น

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ตามทัศนคติของผู้เข้าร่วมเสวนาที่ได้ตั้งข้อสังเกต คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการ ทั้งนี้เนื่องจาก การจัดการงานประเพณีในอดีตอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน ภาครัฐทั้งสิ้น อีกทั้งจำนวนองค์กรและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีจำนวนมาก แต่บุคลากร ที่ทำงานจริง ๆ มีจำนวนน้อย ก่อให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนในบทบาทอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งคณะกรรมการจัดงานได้มาจากการแต่งตั้งตามตำแหน่งทางราชการ การขาดความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ การขาดความเชื่อมโยงในการจัดการ ประการสำคัญ การขาดการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการในฐานะเจ้าของทรัพยากร

การร่วมคิดวิเคราะห์หาต้นทุนทางวัฒนธรรม เป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชน หันมาทบทวนต้นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบกับการพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้เดิม ที่มีอยู่ผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่ ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำงานบนฐานของความไว้วางใจ และสายใยแห่งความผูกพันที่ยึดโยงคน ในสังคม

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จึงเป็นระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ทุนทาง วัฒนธรรม การจัดการองค์ความรู้ และนโยบายและการส่งเสริมจากภาครัฐที่หล่อหลอมเป็นพลัง อำนาจของชุมชนให้สมาชิกในสังคมมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะ การร่วมอนุรักษ์และ ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ได้สูญหายไปตามกาลเวลา จึงนับได้ว่าได้ว่าเป็นการสร้าง ฉากทัศน์ (Scenario) ที่เป็นภาพฝันของชุมชนที่ต้องการจะให้เป็นไปในอนาคต และเป็นสิ่งที่ชุมชน ต้องการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ การสร้างคุณค่าและมูลค่า การสร้างโอกาสและสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนบนฐานวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย ต้นทุนทาง ความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้นทุนประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ต้นทุนผ้าพระบฏ และต้นทุน

พิธีกรรมข้าวมธุปายาส สะท้อนให้เห็นว่า ต้นทุนทางวัฒนธรรมเองยังเอื้อต่อการเสริมความเข้มแข็งให้กันและกัน ดังนั้น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อยกระดับจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นบุญสถานจาริกแสวงบุญ 1 ใน 4 ของโลก
2. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ

การร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการมุ่งเน้นการเปิดและสร้างโอกาสให้ภาคีกลุ่มต่าง ๆ ได้ทดลองปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยลดปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ประกอบไปด้วย

1. งานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554
  2. งานบุญเดือนมาฆะกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ที่ประกอบไปด้วย การสาธิตการผลิตผ้าพระบฏ นิทรรศการผ้าพระบฏ และการสมโภชผ้าพระบฏ การติดตามและประเมินผลการจัดการงานประเพณีมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 พบว่า การจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยกระดับคุณภาพของสินค้าและการบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของจำนวนวันและเวลาที่จัดงาน จำนวนประเทศที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกิจกรรมทางศาสนา จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนรายได้และการกระจายรายได้ ตลอดจน การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาบนฐานการมีส่วนร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการของทุกภาคส่วน และจำนวนสมาชิกในภาคีเครือข่ายความร่วมมือถึงแม้ว่า ผลการศึกษาในเชิงปริมาณ พบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ทั้งทางด้านการวางแผน การติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข ยกเว้นความต้องการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

การร่วมหาแนวทางเลือกทดลองปฏิบัติ เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูลและประสบการณ์จากการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ให้แก่บุคคลอื่นได้รับรู้ถึงปัญหา หรือข้อขัดข้องบางประการที่ได้ประสบมา เพื่อร่วมกันหาวิธีการหรือแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในสิ่งที่ต้องการจะแก้ไข ส่วนปัญหาที่พบเพียงอย่างเดียวจากผลการประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 คือ ถึงแม้ว่าจำนวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นจำนวนมาก แต่ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย

จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพุทธสมาคมนครศรีธรรมราช จึงได้กำหนดโครงการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 บริเวณสนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราชและลานโพธิ์ วัดพระมหาธาตุวรวิหาร ระหว่างวันที่ 15-17 พฤษภาคม พ.ศ. 2544 เป็นโครงการนำร่องหรือโครงการย่อยสำหรับกิจกรรมการทดลองทำ เพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดงาน ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและฟื้นฟูประเพณีทางพุทธศาสนา
2. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมที่ดีงามและนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต
3. เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความเข้าใจในพุทธศาสนาและประเพณีไทย
4. เพื่อดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดเรื่องบำรุงรักษาศิลปะ จาริต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
5. เพื่อประชาสัมพันธ์บทบาทภารกิจและกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ในการส่งเสริมจาริตประเพณี วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Action)

ขั้นตอนการปฏิบัติเป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในชั้นวางแผน ที่วางไว้มาดำเนินการ แผนงานที่กำหนดไว้ควรจะมีที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม โดยการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประเภท ได้แก่

1. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารและวัดอื่น ๆ บริเวณใกล้เคียงมีแผนดำเนินการเป็นประจำทุกปีอยู่แล้ว ได้แก่ การเจริญพระพุทธมนต์และเจริญจิตภาวนาร่วมกับเจ้าอาวาสจาก 84 วัดในจังหวัดนครศรีธรรมราช การทำบุญตักบาตรภิกษุสามเณรจำนวน 1,500 รูป และการเวียนเทียน เป็นต้น
2. กิจกรรมพิเศษที่คณะกรรมการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก จัดขึ้นเฉพาะกิจเท่านั้น ได้แก่ จัดพิธีเดินธรรมยาตรา โดยนักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จำนวน 2,000 คน การเดิน-วิ่งสมาธิ วิสาขะ พุทธบูชา กิจกรรมพิธีกวนข้าวมธุปายาส ประกวดบรรยายธรรม การประกวดสวดด้าน การแสดงละครธรรมะ กิจกรรมการสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ และกิจกรรมแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation)

การสังเกตผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 เป็นการสังเกตกระบวนการปฏิบัติการ และผลของการปฏิบัติการ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนค้นหาค้นหาองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรม

ความสำเร็จของการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุที่เมืองนคร 2554 สามารถกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ เป็นกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินการเป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 คณะกรรมการจัดงานจึงได้ขยายเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีกลุ่มต่าง ๆ จากฐานเดิมที่มีอยู่แล้ว ร่วมกันคิด และร่วมกันดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ ถึงแม้ว่า แกนนำในการประสานงานของบางภาคีจะเปลี่ยนไปบ้าง แต่การดำเนินกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 สามารถขับเคลื่อนไปได้และสำเร็จลงได้ด้วยดี

ความสำเร็จของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่างๆ ไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาคืออุปสรรคข้อขัดข้องที่เกิดจากการปฏิบัติงาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้บทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการ (Shared Function) การทำงานร่วมงานกันหลายฝ่าย
  2. การสรรหาคูคณาการที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาที่มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความเชี่ยวชาญตามสายงานให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการของแต่ละภาคีให้เพิ่มมากขึ้น
- ภายหลังจากการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสรรหาคูคณาการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผลลัพธ์จากการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่

1. ลักษณะขององค์กรและโครงสร้างการจัดการเชิงเครือข่ายของภาคีกลุ่มต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ในอดีต หน่วยงานและองค์กรภาครัฐจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภาครัฐเป็นผู้จัดการประเพณีแต่เพียงผู้เดียว แต่ในปัจจุบัน เครือข่ายความร่วมมือของภาคีกลุ่มต่าง ๆ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ ดำเนินการไปเรียนรู้ปัญหาไป ปรับปรุงแก้ไขงานไป ส่งผลให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเอาไว้
2. ลักษณะทีมงานจิตอาสา นับว่าเป็นวิธีการสรรหาคูคณาการที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาจริง ๆ การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษากับสิ่งใหม่ ความต้องการจะแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งด้านวิธีการคิด ทักษะ และวิธีการในการทำงานร่วมกัน

3. ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้เข้มแข็งขึ้น โดยใช้ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในชุมชน ทั้งในด้านแนวความคิด กระบวนการทำงาน กระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)

การสะท้อนผลการปฏิบัติหรือการถอดบทเรียนเป็นขั้นสุดท้ายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การประมวลความรู้ทั้งในเชิงเนื้อหาและกระบวนการ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนสร้างทางเลือกในครั้งต่อไป ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ มีดังนี้

1. การเสริมอำนาจของชุมชน (empowerment)

การวิเคราะห์และร่วมกันค้นหาศักยภาพที่เอื้อต่อการเสริมพลังอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมพลังอำนาจของชุมชน ประกอบไปด้วย ชุมชน ทูทางวัฒนธรรม การจัดการองค์ความรู้ และนโยบายและการส่งเสริมจากภาครัฐจะเป็นตัวกำหนดปัจจัยเอื้อหรือขัดขวางการเสริมพลังอำนาจชุมชน

2. การจัดการที่มุ่งเน้นการสร้างคนและการขยายฐานเครือข่ายเดิม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มุ่งเน้นกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การเตรียมชุมชนต้องสร้างความเข้าใจ สู่การกำหนดเป้าหมาย และแนวปฏิบัติ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง เพราะชุมชนเป็นหัวใจของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีประชาชนทุกคนคือเป้าหมายสูงสุดที่อยากให้มีการเปลี่ยนแปลง จากการขยายเครือข่ายจากเครือข่ายเดิม ด้วยการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3 การมีส่วนร่วมของพหุภาคี

รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) ในระดับการมีส่วนร่วมแบบความร่วมมือ (Cooperation) การตัดสินใจต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยการเสวนา (Dialogue) ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายความร่วมมือ โดยสมาชิกในเครือข่ายความร่วมมือได้รับสิทธิ และอำนาจในการตัดสินใจในกระบวนการจัดการอย่างเต็มที่ แต่เป็นสิทธิและอำนาจที่ได้รับมาเท่านั้น นับว่าเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบหมาย (Delegated Power) ตลอดทั้ง 4 ขั้นตอนของกระบวนการจัดการ ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการสังเกต และขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติ สำหรับ วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการมี 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการในช่วงเริ่มต้นของโครงการ ในขั้นตอนการวางแผน ด้วยการเชิญชวนบุคคลที่มีจิตอาสาให้เข้าร่วมงานตามความสมัครใจ ในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบขอความร่วมมือ ส่วนด้านการปฏิบัติ ด้านการสังเกต และด้านการสะท้อนผลการปฏิบัติ คือ การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ โดยการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของสมาชิกในเครือข่ายความร่วมมือ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

การแห่พระบฏขึ้นธาตุมีจุดกำเนิดจากความเชื่อ และแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติสืบต่อกันมากกว่า 780 ปีล่วงมาแล้ว (สำนักงานศิลปวัฒนธรรม. 2553 : เว็บไซต์ ; ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์) ตลอดเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัย ก่อให้เกิดการวิวัฒนาการของการแห่พระบฏขึ้นธาตุอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวความคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2531 : 25) ที่ได้ระบุไว้ว่า ระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ชั่วอายุคน แต่จะรับระบบความสัมพันธ์ที่ตกทอดกันมาจากอดีตมีความซับซ้อนมาก ต้องอาศัยการถ่ายทอดปลุกฝังกันเป็นเวลานาน ในทำนองเดียวกัน สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2538 : 45-46) มองว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องเชิงประวัติศาสตร์ (Historical) เป็นมรดกทางสังคมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน

ในรัชสมัยพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช เป็นยุคปฐมบทของประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุเมืองนครจนถึงยุคทองของประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประเพณีแห่พระบฏขึ้นธาตุมีขึ้นเป็นประจำปีละ 1 ครั้งในวันวิสาขบูชา ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแห่พระบฏขึ้นธาตุได้จัดเพิ่มขึ้นอีก 1 ครั้ง ในวันมาฆบูชา หลังจากนั้นเป็นต้นมา การแห่พระบฏจึงมีปีละ 2 ครั้ง นอกจากการแห่พระบฏที่เป็นเครื่องบูชาแล้ว ชาวบ้านยังมีสำหรับอาหารคาวหวาน เครื่องอุปโภคบริโภค ทูนหัวทาบคอนใส่กระบุง กระจาดตกแต่งด้วยของสดของแห้งปักธงผ้าสีฝืนเล็กกรวมในขบวนดูสวยงามเป็นแถวยาวเหยียด มีเครื่องดนตรีประโคม มีการร่ายรำนำขบวนด้วยเสียงเพลงจังหวะสนุกสนานครื้นเครง ดังที่ ณรงค์ เส็งประชา (2538 : 31) และสุพัตรา สุภาพ (2546 : 35) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัด และเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม ในขณะที่วัฒนธรรมยังกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการใช้สอยให้เกิดคุณค่าทางร่างกาย และคุณค่าด้านจิตใจที่บ่งบอกถึงเจริญในการดำรงชีวิตองงาม

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตย การแห่พระบฏขึ้นธาตุที่เป็นภารกิจประจำปีของกษัตริย์และเจ้าเมืองได้ถูกยกเลิกไปโดยปริยาย ประชาชนต่างคนต่างเตรียมพระบฏมาเอง แต่เป็นเพียงการจัดหาผ้าพื้นสีขาว สีเหลือง หรือสีแดงเท่านั้น ขนาดของพระบฏนั้นตัดสั้นหรือยาวตามกำลังศรัทธาของตนเอง ไม่มีการเขียนรูปพระพุทธรูปประวัติแต่อย่างใด ไม่มีการละเล่นเหมือนแต่ก่อน การเรียกชื่อประเพณีก็ไม่มีคำว่า “พระบฏ” ในที่สุดเหลือเพียง “แห่ผ้าขึ้นธาตุ” หลังจากนั้นเป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. 2530 ในยุคฟื้นฟูงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนเชิญชวนให้ประชาชนผลิตและทำผ้าพระภฏรูปแบบต่าง ๆ เข้าร่วมขบวนแห่ แต่เป็นรูปแบบของทางราชการจัด คือ การจัดเป็นริ้วขบวนที่ได้จัดเตรียมเอาไว้เท่านั้นเป็นขบวนยาวเดินต่อ ๆ กันไป ไม่ขาดสายเพียงขบวนเดียว พระภฏก็คงเป็นเพียงผ้าผ้าพื้นสีขาว สีเหลือง หรือสีแดงเป็นพับผืนยาว การแห่พระภฏก็เป็นเพียงการช่วยกันจับชายผ้าเทินผ้าไปตามท้องถนน ส่วนชาวบ้านที่มาร่วมงานเดินกันมาอย่างเงียบ ๆ พอเป็นพิธีไม่พร้อมเพรียงกัน ในทำนองเดียวกับ จากมุมมองของ อรุณี เวียงแสง และคณะ (2550 : 17) ประเด็นการทำงานในระบบราชการ ระบุว่า มีข้อจำกัดสูงในการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการดำเนินงาน ทั้งนี้เนื่องจาก วัฒนธรรมของระบบราชการ โครงสร้างระบบวิธีการทำงาน การจัดสรรงบประมาณ และการวัดผลงาน ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงานทั้งสิ้น สอดคล้องกันกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดบางประการของการมีส่วนร่วมที่พบมากในปัจจุบัน ได้แก่ 1) นโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับระบบราชการเป็นฝ่ายส่งเสริมและจัดให้มีขึ้น 2) ประชาชนคุ้นเคยกับการรับคำสั่ง การยอมรับ และการรอคอยความช่วยเหลือของข้าราชการแทนการช่วยตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับข้าราชการ และ 3) ประชาชนได้เข้าร่วมเฉพาะตอนเสนอโครงการ และตอนลงมือปฏิบัติโครงการเท่านั้น ไม่ได้เข้าร่วมจนครบวงจร

หลังจากนั้นใน ปี พ.ศ. 2553 ภาศีกกลุ่มต่าง ๆ มีแนวคิดในการจัดการงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 ที่มุ่งหวังการยกระดับมาตรฐานงานประเพณีให้เป็นกิจกรรมระดับนานาชาติ พร้อมกับกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาล วิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเป็นดินแดนแห่งการท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญ ณ พระบรมธาตุเจดีย์ ด้วยความเชื่อที่ว่า “เกิดมาหนึ่งชาติขอได้มากกราบพระธาตุเมืองนคร” ด้วยการยกระดับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานในระดับสากล การเพิ่มมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งอุปโภคและบริโภคขั้นพื้นฐาน การพัฒนามาตรฐานการรักษาความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนจรรยาบรรณของการจัดงาน จึงนับการว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคมหัศจรรย์บนผืนผ้านานาชาติอย่างแท้จริง ดังที่ พระยาอนุমানราชชน (2514 : 37) ได้อธิบายว่าการปรับปรุงแก้ไขประเพณีนี้สามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ ปรับปรุงและแก้ไขเก่าให้เป็นใหม่ โดยยังรักษาดีโบราณไว้ ไม่ให้สูญไปแบบทันทีทันใด และปรับปรุงและแก้ไขเก่าให้เป็นใหม่โดยวิธีพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ คือ เลิกของเก่ามาเป็นใหม่เลย ทั้งนี้เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอประสบการณ์ทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวที่กำลังแสวงหาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ช่วยให้เข้าใจในท้องถิ่นและคนในท้องถิ่น (Gail. 1999 : 5) ในทำนองเดียวกัน รสิการ อังกูร และคณะ (2553 : 1) และ Richard (2001 : 18) ได้ระบุไว้ว่า นักท่องเที่ยวนิยมแสวงหาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เป็นต้นตำรับดั้งเดิม และสนใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาประสบการณ์ในวัฒนธรรม

อื่น โดยปราศจากการจัดฉากให้กับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม Grunewald (2002 : 1004-1021) ได้กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วเจ้าบ้านมักนิยมปรับปรุงแต่งวัฒนธรรมขึ้นใหม่ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางท่องเที่ยวเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่ว่าวัฒนธรรมจะอยู่รูปแบบใด วัฒนธรรมก็ยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของของแต่ละสังคม ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิต รวมทั้งวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมด้วย สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน และองค์ความรู้พื้นถิ่นที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาชุมชน (Arturo. 1986)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร ถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นที่น่าสังเกตว่า มีสิ่งหนึ่งที่ไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงตลอด 780 ปี คือ พลังความเชื่อ และแรงความศรัทธาในพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน จนมีคำกล่าวถึงจังหวัดนครศรีธรรมราชว่า **“... เม็ดทรายทุกเม็ดในแผ่นดินนี้ ถูกเหยียบย่ำโดยผู้ไฝ่ธรรมมาแล้วทั้งสิ้น ...”**

การมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในประเด็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในทุก ๆ ด้าน ทั้งการวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการปรับปรุงแก้ไขเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจาก การให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ (เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ. 2550 : 113) เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสาร (ถวิลวดี บุรีกุล. 2535 : 3) เป็นไปตามลักษณะการมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา (Passive Participation) ของ Pretty (1995) ที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงการรับรู้ข้อมูลว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่จะเกิดขึ้นหรือกิจกรรมใดบ้างที่เกิดขึ้นมาแล้ว โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแต่เพียงฝ่ายเดียว ในทางตรงกันข้าม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่วนใหญ่ ไม่เคยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น (To Consult) ไม่เคยได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ (To Involve) ไม่เคยเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุม (To Collaborate) ประการสำคัญ ไม่เคยร่วมเป็นคณะกรรมการ (To Empower) ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ทั้ง ๆ ที่การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (To Empower) เป็นบทบาทการมีส่วนร่วมของในระดับสูงสุด โดยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ โดยสามารถเข้าถึงกระบวนการจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกันกับ เฉลียว บุรีภักดี (2545 : 115) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ ว่าเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจ และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย ในทำนองเดียวกัน Jamieson (2001) ได้กล่าวไว้ว่า ทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับข้อมูลและมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การท่องเที่ยวทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนจนถึงการนำนโยบายและแผนปฏิบัติการไปใช้ ประการสำคัญ การที่จะบรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาได้นั้น สมาชิกของชุมชนควรได้รับโอกาส ในการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เพศหญิง มีความต้องการมีส่วนร่วม ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า เพศชาย ทั้งนี้เนื่องจาก กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุส่วนใหญ่ เกี่ยวเนื่องกับเพศหญิง เช่น การเตรียมวัตถุดิบที่ใช้ในการกวนข้าวมธุปายาส ต้องใช้ความรู้ ความสามารถในด้านโภชนาการ และเพศหญิงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านโภชนาการมากกว่า เพศชาย อีกทั้ง พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อที่ว่า การกวนข้าวมธุปายาสต้องให้หญิงพรหมจรรย์เป็นผู้กวน ไม่เช่นนั้นจะเกิดอาเพศเหตุร้าย เพราะฉะนั้น เพศหญิงจึงมีส่วนร่วมในพิธีกวนข้าวมธุปายาส มากกว่าเพศชาย ในทำนองเดียวกัน การทอผ้า การมัดย้อมสีผ้าจากธรรมชาติ ตลอดจนการตัดเย็บ เพื่อสร้างและทำผ้าพระบฏ ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการเย็บปักถักร้อย และเพศหญิง มีความเชี่ยวชาญในการเย็บปักถักร้อย มากกว่า เพศชาย แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันสตรีมีบทบาท การมีส่วนร่วมและความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Aishath and others. 2010 : 61)

สำหรับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ด้านติดตามและประเมินผล น้อยกว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี เป็นช่วงอายุช่วง 10 ปีสุดท้าย ก่อนการเกษียณอายุของข้าราชการ หรือช่วงสุดท้ายของการทำงาน ดังนั้น ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ยังต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในอาชีพการงาน และยังต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม จึงมีความต้องการมีส่วนร่วมมากกว่า บุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป หรือบุคคลที่เกษียณอายุราชการ ไปแล้ว สอดคล้องกับ Gail (1999 : 5) ที่ได้ศึกษา พลังของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษาระบุว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นในผู้ที่มีอายุในช่วงวัยกลางคน โดยเฉพาะ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 45 ถึง 60 ปี ขณะที่ ผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปมีความต้องการมีส่วนร่วม ด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การและร่วมงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จึงเป็นผู้ได้สัมผัสกับปัญหา และต้องการปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดในอดีต มากกว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี สอดคล้องกับ ผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร อัตราการของวัยทำงานต่อวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง แต่วัยสูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554 : เว็บไซต์)

ขณะที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป และรายได้ระหว่าง 30,000-40,000 บาท มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และด้านติดตามและประเมินผล มากกว่า ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท และรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป และรายได้ระหว่าง 30,000-40,000 บาท เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ฐานะสังคม และองค์ความรู้ ที่พร้อมที่จะสนับสนุนการตั้งวัตถุประสงค์ และแรงงานในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังที่ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545 : 84) ได้ระบุถึง แรงงานที่สำคัญ คือ แรงงานในระดับปฏิบัติการและแรงงานที่ใช้สมอง เป็นแรงงานที่มีอิทธิพลในด้านการสนับสนุนและนโยบายขององค์การ

สำหรับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรี มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน ด้านติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรีนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ (ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) ส่วนใหญ่จึงดำรงตำแหน่งผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ จึงเป็นบุคคลที่ต้องมองการณ์ไกล และมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน อีกทั้งยังมีศักยภาพในการดำเนินงาน ในทำนองเดียวกัน ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และคณะ (2549 : 40) ได้ศึกษาศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระบุว่า ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี หากพิจารณาการศึกษาของผู้มีงานทำ จะเห็นว่าผู้มีงานทำอายุระหว่าง 15-59 ปี ในทุกกลุ่มอาชีพมีแนวโน้มได้รับการศึกษาสูงขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554 : เว็บไซต์) ในทางตรงกันข้าม พัทธมน บุณยราศรัย และนพวรรณ สังเวียนวงศ์ (2550 : 63-64) ได้ศึกษาศักยภาพและความต้องการในการวางแผนการท่องเที่ยวของภาคประชาสังคม และ NGO ของจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ภาคประชาสังคม และ NGO ของจังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

ประการสำคัญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มาจากภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และด้านติดตามและประเมิน มากกว่า ผู้ที่มาจากภาคีภาคศาสนา และภาคประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ที่มาจากภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษามีศักยภาพ และมีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรม ที่มีเป้าประสงค์

เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มมูลค่า และเพิ่มรายได้จากการพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรม ส่วนผู้ที่มาจาก ภาคเอกชน มีความต้องการมีส่วนร่วมด้านการปรับปรุงแก้ไข มากกว่า ภาคีภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคศาสนา และภาคประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ วิรุณสิริ ใจมา และคณะ (2550 : 64) ระบุว่า ภาคธุรกิจส่วนใหญ่ไม่เคยมีตำแหน่งหรือบทบาทในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว โดยสิ่งที่เคยร่วมทำ คือ การประชุมเพื่อรับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ประการสำคัญ สุธีระ ประเสริฐสรรพ (2552 : 26) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคธุรกิจเองถึงแม้จะมีการเชื่อมต่อในกลุ่มงานของตน แต่เป้าหมายเพื่อความ เป็นเครือข่ายธุรกิจที่อาจไม่เห็นความสำคัญของเครือข่ายทางสังคม บ้างก็ขัดกัน บ้างก็ซ้ำซ้อนกัน ล้วนเป็นสภาพการดำเนินงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ ประการสำคัญ เสรี วังสีไพจิตร และคณะ (2547 : 76) ได้ศึกษา โครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ผลการศึกษาพบว่า องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ ในการจัดทำแผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นองค์กรภาครัฐทั้งสิ้น และยังคงมีช่องว่างในด้าน ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐกับภาคเอกชนและผู้ประกอบการ

ขั้นตอนวางแผนในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจำเป็นต้องมีการปฏิบัติงาน อย่างต่อเนื่องกัน ตั้งแต่เริ่มไปจนกระทั่งหลังจากโครงการได้เสร็จสิ้นลงแล้ว อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอน การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล พบว่า จำนวนผู้มีส่วน ได้เสียที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ภาคีกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นการมี ส่วนร่วมในระดับต่ำที่สุด จำนวนผู้มีส่วนได้เสียที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีมากที่สุด ในทางตรงกันข้ามภาคี กลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในระดับสูงที่สุด จำนวนผู้มีส่วนได้ เสียที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ สอดคล้องกับ Yang (2002) ได้กล่าวไว้ว่า ในทุกชุมชน มีคนบางกลุ่มที่ไม่ต้องการมาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่จะทำอย่างไร ให้บุคคล เหล่านั้นหันมาสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่สิ่งที่ควร จะต้องถาม คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไร แล้วจะมีวิธี เตรียมความพร้อมสำหรับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นอย่างไร

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมาในอดีต พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้อย เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน อาทิ การวางแผน การจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐขาดการมีส่วนร่วมจากภาคีกลุ่มต่าง ๆ ส่วนประชาชนถูกครอบงำ และถูกจัดตั้งให้เป็นกลุ่มเพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการดำเนินงานการพัฒนาของทางราชการเท่านั้น (วิรุณสิริ ใจมา และคณะ. 2550 : 65) ภาครัฐและภาคเอกชนยังขาดการวางแผนการจัดการ การท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (จตุพร วิศิษฎ์โชติอังกูร และไพศาล พุทธิพันธ์. 2550 : 160) ขาดแผนการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน (จตุพล ชูจันทร์, ราตรี นันทสุคนธ์ และจิตราภา กุณทลบุตร. 2554 : 42) ส่งผลให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีข้อขัดแย้ง

ระหว่างภาคีกลุ่มต่าง ๆ ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมหลายอย่างมีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ (Xie. 2001 : 235-311)

การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ไม่เกิดขึ้นในช่วงต้นของโครงการหรือระหว่างขั้นตอนการวางแผน แต่มักจะเกิดหลังจากมีการตัดสินใจประเด็นสำคัญไปแล้ว (Michelle. 2008 : 55) การมีส่วนร่วมถูกพิจารณาในฐานะการเข้าร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา Cohen and Uphoff (1980 : 114) ชุมชนต้องศึกษาและทำความเข้าใจว่าระบบการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับใคร อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวข้องอย่างไร เพื่อกำหนดความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมในจังหวะเวลาที่เหมาะสม (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. 2546 : 104) เป็นไปตามทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ทฤษฎีการกระทำตอบโต้เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) และทฤษฎีการสร้างประทับใจ (Impression Management) และพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้น มีอยู่ 5 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และการกลืนกลาย ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้

สำหรับขั้นตอนการปฏิบัติ พบว่า ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเปลี่ยนไปจากข้าราชการ และหน่วยงานของรัฐที่ดูแลโดยตรงและมีอำนาจในการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในอดีต กลักลับกลายเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกันหลายหน่วยงานจากภาคีกลุ่มต่าง ทั้งนี้เนื่องจาก การรวมกลุ่มของผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และชาวบ้าน (รุ่งรัตน์ ทองสกุล และคณะ. 2549 : ไม่มีเลขหน้า) พลังชุมชนจึงเกี่ยวข้องกับการให้อำนาจ หรือความสามารถของบุคคล (Wright and Nelson. 1995) การก่อตั้งกลุ่มสมาชิกท้องถิ่นใหม่ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มสมาชิกที่มีอยู่เดิม (Pretty. 1995 : 4-5) ขณะที่ หน่วยงานองค์กรภาครัฐที่รับผิดชอบไม่มีความพร้อมหรือความชำนาญที่จะทำได้ ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้จากหลายภาคี การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนัก อนุรักษ์ และหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวของตน (Richard. 2001 : 2) ในช่วงระหว่างการจัดเตรียมงานและสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีการดำเนินงานต่างๆ จึงต้องแยกกันไปทำตามหน่วยงานราชการและตามสถาบันที่สังกัด ไม่มีศูนย์รวมการทำงานเหมือนเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์จากการดำเนินงานของคนในชุมชนท้องถิ่นกลับมีมากขึ้น ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานเป็นการติดต่อไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจา ที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี (สมยศ นาวิการ. 2545 : 376-378) เนื่องจากไม่ต้องมีเจ้าภาพหลัก มีแต่เจ้าภาพร่วมเท่านั้น ดังบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้บทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับว่าเป็นมิติของการแบ่งเบาภาระของรัฐในการ

จัดการแต่เพียงลำพังมาเป็นการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการร่วมกันหลายฝ่าย ที่ประกอบด้วย ผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลาย โดยให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกว่าได้ประโยชน์ หรือให้เกิดการประสาน ประโยชน์ในลักษณะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันมากยิ่งขึ้น ดังที่ สมยศ นาวิกาน (2545 : 376-378) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่ Herzberg และคณะ ได้วิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล ความต้องการของคนในองค์กร หรือการจูงใจจากการทำงาน ที่ว่า บุคคลต้องการความสุขจากการ ทำงาน และความสุขจากการทำงานนั้น เกิดมาจากความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในงานที่ทำ โดยความพึงพอใจหรือความไม่พึงพอใจในงานที่ทำนั้น ไม่ได้มาจากกลุ่มเดียวกัน แต่มีสาเหตุมาจาก ปัจจัยสองกลุ่ม คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขศาสตร์ (Maintenance or Hygiene Factors)

ขั้นตอนการสังเกต พบว่า ถึงแม้ว่าการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกันออกไปบ้างตาม กระบวนการจัดการ หากพิจารณากระบวนการจัดการโดยละเอียดแล้วก็จะเห็นว่า การมีส่วนร่วม ของภาคีกลุ่มต่างๆ แทรกอยู่ภายใต้บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม หากพิจารณา ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในมุมมองของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า ประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นต้นทุนทางทรัพยากรที่มีคุณภาพทั้งทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ขณะเดียวกันยังมีทุน ทางปัญญา และทุนทางวัฒนธรรมที่งดงาม ก่อกำเนิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ดังคำขวัญประจำ จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ว่า “เมืองประวัติศาสตร์ พระธาตุทองคำ ชื่นฉ่ำธรรมชาติ แร่ธาตุอุดม เครื่องถมสามกษัตริย์ มากวัดมากศิลป์ ครบสิ้นกุ้งปู” (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553 : เว็บไซต์) หากพิจารณาในแง่สังคมวิทยา การมีส่วนร่วมเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมในการสร้าง ความร่วมมือในการทำงานของพหุภาคีทำให้เกิดการเสริมแรงในการทำงาน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นการแสดงสถานะและบทบาทของคนในประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม

การมีส่วนร่วมเป็นตัวบ่งชี้ประการหนึ่งของความรอดของกลุ่ม เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ กลุ่มจะก่อให้เกิดภาวะผูกพัน เกิดความต้องการเข้ามาทำงานร่วมกันถือ พันธะสัญญาต่อกลุ่ม (นันทิยา หุตานูวัตร และณรงค์ หุตานูวัตร. 2546 : 64) การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง (Self involved) ต้องการเห็นผลสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้น ความรับผิดชอบเป็นการพัฒนาจะต้องเริ่มต้นจากประชาชน (Start where the people are) (ทวิทอง หงส์วิวัฒน์. 2527 : 183) การจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร 2554 และการจัดกิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญ สากลโลก ประจำปี 2554 ถือว่าประสบความสำเร็จตามแผนงาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จ ของการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของภาคี กลุ่มต่าง ๆ ไม่ได้รับการแก้ไข

ขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนจึงเป็นกลไกการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งมูลค่าและคุณค่ากับการท่องเที่ยว การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเที่ยงธรรมและเสมอภาค การสร้างทัศนคติให้ประชาชนมีความคิดที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอันยิ่งใหญ่ของกลุ่ม

นับว่าเป็นส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มเห็นว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวจะเติบโตยิ่งใหญ่นิโโอกาสต่อไปได้เองตามผลประโยชน์ของกลุ่ม กลุ่มก็จะสามารถดำรงอยู่ได้ (พัชนี บุญญรัตน์พันธุ์. 2549 : 134) การแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ชุมชนต้องการที่จะยกระดับการจัดงานจากระดับจังหวัดสู่ระดับนานาชาติ และกิจกรรมส่งเสริมวันวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญสากลของโลก เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในฐานะเจ้าของทรัพยากร ดังที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2535 : 103-104) ระบุไว้ว่า หากชุมชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชนบทยอมรับและให้ความสนับสนุนต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท โครงการเหล่านั้นย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย

อาจกล่าวได้ว่า ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุไม่ใช่เป็นเพียงแค่ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุก่อให้เกิดการขับเคลื่อนพลังอันยิ่งใหญ่ในการจัดการงานประเพณีของคนทุกเพศทุกวัย โดยมุ่งหวังให้เกิดผลที่ทุกคนยอมรับ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องมีรูปธรรมในการปฏิบัติ

การพัฒนาจะยั่งยืนได้ต้องมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่องในกระบวนการจัดการ โดยเฉพาะ การมีส่วนร่วมโดยชุมชน (World Tourism Organization. 2007 : 7) การมีวัฒนธรรมชุมชนที่มาจากพื้นฐานเดียวกัน การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ภายในชุมชนฉันทน์หรือญาติ ความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากญาติและพี่น้อง การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน จนเกิดเป็นกลุ่มทางสังคมภายในชุมชน ความแตกต่างหลากหลายของคนเข้ามาทำงานร่วมกันก่อให้เกิดความร่ำรวยของทักษะความรู้ที่มาจากฐานประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นกลไกความร่วมมือระหว่างฝ่ายภาคีต่างๆ ทำให้เกิดการเสริมแรงอย่างมหาศาล (สีลาภรณ์ บัวสาย. 2551 : 16) อย่างไรก็ตาม การร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวไม่ควรเข้าร่วมแค่ผิวเผิน เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละคนย่อมมีความสามารถในแต่ละด้านแตกต่างกันไป การเข้าร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรร่วมด้วยความเสมอภาคทั้งการให้และรับอย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ Jamieson (2001) ระบุว่า การที่จะบรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาได้นั้น สมาชิกของชุมชนควรได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ขณะที่ Backman และ

Wright (2001) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการวางแผนจัดการท่องเที่ยวมีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาและการจัดการ

ความสัมพันธ์จากการดำเนินการของหน่วยงานในแต่ละภาคกลับมีมากขึ้น เนื่องจากความใกล้ชิดสนิมสนม ความเกรงใจซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในสายงานเดียวกัน ทำให้การทำงานร่วมกันได้ง่ายขึ้น สร้างความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ความสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดเครือข่ายรวม และเครือข่ายย่อย ซึ่งเครือข่ายย่อยก็คือ ความสัมพันธ์ส่วนหนึ่งในหลาย ๆ ส่วนของเครือข่ายรวม (Barnes. 1968 : 95) กระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจจะเปลี่ยนแปลงไปตามการรวมตัวของสมาชิกชุมชนกลุ่มย่อยในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน (Pretty. 1955) สอดคล้องกับ Gartner (1996) ระบุว่า องค์การการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบท มักเริ่มต้นด้วยการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มเล็ก ๆ ที่ประชุมกันอย่างไม่เป็นทางการ และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว หลังจากนั้นสมาชิกของกลุ่มจะเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำกลุ่มของตนเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น เป็น “กลไก” ขับเคลื่อนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 จนถึงฉบับปัจจุบันที่ให้ “คน” เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการจัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. 2544 : 3-4) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปิยะวัตติ บุญ-หลง (สินธุ์ สโรบล. 2552 : 1 ; อ้างอิงมาจาก ปิยะวัตติ บุญ-หลง. 2550) ได้ระบุว่า การให้ “คน” ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผนและทำวิจัยเพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบและเรียนรู้จากการทำงานวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อแก้ไขปัญหาของตัวเอง โดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผลและมองการวิจัยเป็นกระบวนการในฐานะเครื่องมือที่จะเพิ่มพลัง (Empower) ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมจัดการชีวิตของตนเองอันเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้

ประการสำคัญ ผลการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวทางสู่ผลสำเร็จของการจัดการหลายประเด็นที่สำคัญ อาทิ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องผ่านกระบวนการวางแผนการจัดการ ควรคำนึงถึงคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยจำกัดให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีคุณค่านั้นให้น้อยที่สุด (วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. 2552 : 50-53) ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถดำเนินการวางแผนการท่องเที่ยวได้โดยลำพัง (มาชะ ขิตตะสังคะ และคณะ. 2549 : 115-118) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้หัวหน้างาน เจ้าหน้าที่พนักงานในระดับปฏิบัติการ ได้มีโอกาส เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดข้อเสนอโครงการหรืองบประมาณต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจาก พนักงานกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและเข้าใจปัญหาตลอดจนทราบถึงความต้องการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (รักษพงษ์ วงศาโรจน์ และคณะ. 2550 : 87)

การกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนโดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ มีการประสานงานให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ ภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุนในทุกด้าน มีบุคลากรที่จริงใจ และจริงจังเข้ามาทำงานเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย (รุ่งรัตน์ ทองสกุล และคณะ. 2549 : ไม่มีเลขหน้า) การพัฒนาแบบองค์รวมจะต้องอยู่บนพื้นฐานความหลากหลาย และความเชื่อมต่อระหว่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นย่อมเกี่ยวพันกับมนุษย์ทุกประเภท และทุกระดับ (อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์. 2547 : 11-12) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการวางแผนจัดการท่องเที่ยวมีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาและการจัดการ (Backman and Wright. 2001 : 445-457) หากมองการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ความสำเร็จในการพัฒนา การมีส่วนร่วมนั้น ควรจะถูกมองว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Addmore and others. 2002)

จากผลการศึกษา เป็นข้อค้นพบที่ยืนยันว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่เหมาะสมนั้น ด้านการวางแผน ได้แก่ การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการตามความสมัครใจ ในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบขอความร่วมมือ อาศัยความสะดวกและความสัมพันธ์ในการทำงานส่วนด้านการดำเนินการ ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการปรับปรุงแก้ไขการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามความรู้ความสามารถในลักษณะการมีส่วนร่วมแบบได้รับมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นการสร้างองค์ความรู้ จากการผสมผสานความรู้ของผู้เข้าร่วมที่หลากหลายกับความรู้พื้นบ้าน ให้เกิดความรู้ใหม่ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และการผสมผสานความรู้จากทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน ความรู้ที่ประชาชนได้รับ เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่การเข้าใจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องลงมือกระทำให้ความเข้าใจที่เป็นนามธรรมออกมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและพัฒนาความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นภาคีกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมได้รับสิทธิ และอำนาจในการดำเนินการ ทำให้การจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย (Contributions to Knowledge)

สำหรับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ องค์ความรู้ใหม่เชิงเนื้อหา และองค์ความรู้ใหม่เชิงระเบียบวิธีวิจัย

องค์ความรู้เชิงเนื้อหา (Theoretical Contributions)

ในอดีตที่ผ่านมางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษา 1) การมีส่วนร่วม เป็นการลักษณะพฤติกรรมของประชาชนที่แสดงออกโดยเกี่ยวเนื่องกับอำนาจ สิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่ผูกพันอยู่กับฐานะตำแหน่งทางสังคม นักวิชาการในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะศึกษาปัจจัยหรือเงื่อนไขการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม บทบาท

การมีส่วนร่วม ตลอดจนรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังที่ เสรี วังสไฟจิตร และคณะ (2547: 76-77) :
 รัชพงศ์ วงศาโรจน์ และคณะ (2550: บทคัดย่อ) : ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และคณะ (2549: 81-83)
 ได้ระบุในทำนองเดียวกันว่า บทบาทขององค์กรภาครัฐมีปัญหเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่
 การท่องเที่ยวจึงเป็นเพียงงานแฝง หรืองานตามความสนใจของผู้นำท้องถิ่น ประชาชนถูกครอบงำ
 และถูกจัดตั้งให้เป็นกลุ่มเพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการดำเนินงานการพัฒนาของทางราชการเท่านั้น
 และ 2) การจัดการแบบมีส่วนร่วม นักวิชาการในกลุ่มนี้มุ่งเน้นศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากร
 ดังที่ มาชะ ชิตตะสังคะ และคณะ (2549 : 115-118) พบว่า ชุมชนไม่สามารถดำเนินการวางแผน
 การท่องเที่ยวได้โดยลำพัง ขณะที่ วิรุณสิริ ใจมา และอัครเรศ รักสุริยา (2550 : บทคัดย่อ)
 ระบุว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความสนใจในข้อมูลข่าวสาร แต่ยังไม่ทราบแหล่งข้อมูลข่าวสารหรือไม่
 สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ในกรณีที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหรืออยู่ในสมาคมชมรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
 การท่องเที่ยวจะไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยมากในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการ
 ท่องเที่ยว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการศึกษาทั้ง 2 กลุ่มล้วนมุ่งเน้นชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วม
 ทั้งนี้ แต่ยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดเลยที่ศึกษาวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ
 จัดการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญยิ่งและส่งผลต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้น
 ธาตุมี 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการในลักษณะขอความร่วมมือ
 เชิญชวนให้มาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจอาศัยสนิทสนมความสัมพันธ์ส่วนตัวในสายงาน ใน
 ขั้นตอนการวางแผน และ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยการแต่งตั้งเป็น
 คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามความรู้ ความสามารถ ในขั้นตอนการดำเนินงาน การติดตามและ
 ประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข

จึงนับว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นช่องทางการเข้ามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การ
 แลกเปลี่ยนข้อมูล การเป็นคณะกรรมการ การเข้าประชุมในฐานะตัวแทนภาคี และการตัดสินใจ
 ร่วมกับภาคีอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นของผู้มี
 ส่วนได้ส่วนเสียต้องการมาเข้าร่วมในการจัดการจริง ๆ สอดคล้องกับ นันทิยา หุตานุวัตรและณรงค์
 หุตานุวัตร (2546: 64) ; สมยศ นาวิการ (2545: 2) ; ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 183) ;
 ถวิลวดี บุรีกุล (2535: 4) ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 :
 67) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทร่วมในการ
 พัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สีลาภรณ์ บัวสาย (2551: 16) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของความ
 แตกต่างหลากหลายของคนเข้ามาทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความร่ำรวยของทักษะความรู้ที่มาจากฐาน
 ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัย
 สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดงานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติเมืองนคร 2554 และการจัด

กิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ประจำปี 2554 สอดคล้องกับ Racherla and Hu (2010 : 1012-1034) ที่ได้ระบุว่า เครือข่ายความร่วมมือมีคุณค่ามากกว่าผลของงาน โดยเฉพาะ การเพิ่มขึ้นของสมาชิกในเครือข่ายเป็นวงกว้างมากขึ้น เป็นการมีส่วนร่วมแบบสหวิทยาการ ส่งผลให้ผลลัพธ์มีแนวโน้มไปในทิศทางบวก

องค์ความรู้เชิงระเบียบวิธีวิจัย (Methodology Contributions)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการพบว่างานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่แล้วเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณโดยที่ผ่านมานั้นมีงานวิจัยเชิงคุณภาพไม่ถึงครึ่งของจำนวนงานวิจัยทั้งหมด สอดคล้องกับนักวิจัยหลาย ๆ ท่านที่เห็นตรงกันว่านักวิจัยควรจะนำเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมาปรับใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่สามารถสนับสนุนข้อมูลเชิงสถิติหรือข้อมูลเชิงปริมาณได้ละเอียดและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น (Beerli and Martin. 2004 : 340) สำหรับงานการศึกษารุ่นนี้ ข้อมูลเชิงปริมาณได้ศึกษาการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อกระบวนการจัดการ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม (Focus Group Interview) เป็นการสนับสนุนข้อมูลเชิงสถิติ ดังที่ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531: 110-112) ได้ระบุไว้ว่า ข้อเสียของการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม คือ การขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ถ้าคำถามไม่กระจ่าง ผู้ตอบไม่มีโอกาสได้ซักถาม ผู้ตอบอาจจะคาดคะเนเอาเอง ทำให้ผลการตอบมีโอกาสดคลาดเคลื่อนได้ และทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการตอบของผู้ตอบ ส่วนข้อดีของการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์ใช้ได้กับบุคคลทุกประเภท ทุกระดับการศึกษา และมีลักษณะความยืดหยุ่นได้มากกว่าแบบสอบถาม สามารถดัดแปลง แก้ไขข้อคำถามจนกว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถามได้ จึงนับว่าเป็นการเติมช่องว่างของการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประการสำคัญ ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพยังนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่เป็นเรื่องของการแสวงหาความจริงทางด้านพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด อารมณ์ จิตใจ ความคิดเห็นและทัศนคติมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถเสนอข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่จะนำเอาผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ด้านการวางแผน คณะกรรมการจัดงานควรจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินการ และอนุกรรมการทุกคนโดยเปิดโอกาสให้กรรมการทุกคนแสดงความคิดเห็นในการวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เพื่อก่อให้เกิดพันธะสัญญาของคณะกรรมการทุกคนในการร่วมกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับในการจัดงาน สถานที่เชื่อมโยงกิจกรรมภายในงาน กิจกรรมภายในงาน การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรอย่างแท้จริง

1.2 ด้านการปฏิบัติ คณะกรรมการจัดงานควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีกลุ่มต่างๆ ร่วมในการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมในการร่วมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ การร่วมกิจกรรมร่วมเสียสละแรงงาน และร่วมบริจาคทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เนื่องจาก การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชนท้องถิ่นในตระหนัก อนุรักษ์หวงแหน และสืบทอดประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีมายาวนานกว่า 780 ปี

1.3 ด้านการติดตามและประเมินผล คณะกรรมการจัดงานเป็นผู้ดูแลบัญชีรายรับรายจ่าย ตลอดจนการเบิกจ่ายเงินในบัญชีของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ ดังนั้นคณะกรรมการจัดงานควรแสดงบัญชีรายรับ รายจ่าย ตลอดจนสรุปค่าใช้จ่าย แจ้งให้คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินการ และอนุกรรมการทุกคนทราบในที่ประชุม โดยคณะกรรมการทุกคนสามารถสอบถามข้อสงสัยด้านบัญชีกับคณะกรรมการจัดงานได้ เพื่อเป็นการการควบคุมและตรวจสอบความถูกต้องทางด้านบัญชี และเป็นกรอบพิจารณาตัดสินใจกำหนดนโยบายและทิศทาง การจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

1.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไข คณะกรรมการจัดงานควรจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นของการร่วมปรับปรุงแก้ไขการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น การแสดงแสง สี เสียง การสาธิต การผลิต และการสมโภชผ้าพระบฏของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการปรับปรุงแก้ไขนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชน การส่งเสริมให้มีความผูกพันกลมเกลียวระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ให้ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม ให้รู้จักรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่ม พยายามให้ผลประโยชน์ของกลุ่มผูกพันยิ่งขึ้นไป เนื่องจาก ประชาชนทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยว ได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแง่การใช้ข้อมูลเพื่อเป็นกรอบพิจารณากำหนดนโยบายและทิศทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ผลการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประเด็นขีดความสามารถในการรองรับ ทั้ง 4 ลักษณะ ได้แก่ ขีดความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) ขีดความสามารถในการรองรับด้านนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) และขีดความสามารถในการรองรับทางความรู้สึก (Perceptual Carrying Capacity) ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแง่การใช้ข้อมูลเพื่อเป็นกรอบพิจารณากำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยมีประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เนื่องจากมีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นจำนวนมาก

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการกระจายรายได้ของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแง่การใช้ข้อมูลเพื่อเป็นกรอบพิจารณาตัดสินใจกำหนดนโยบายและทิศทางการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งมีความนิยมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเพณีและวิถีชีวิตที่เพิ่มมากขึ้นมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2.4 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อคนในชุมชน ทั้งนี้ ผลการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแง่การใช้ข้อมูลเพื่อเป็นกรอบพิจารณาตัดสินใจกำหนดนโยบายและทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแข่งขันและบรรลุเป้าหมายความสำเร็จทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2513.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- กระทรวงวัฒนธรรม. การสืบทอดทางวัฒนธรรม – การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. 2553.
<http://www.creativeculturethailand.com/detail_page.php?sub_id=3833>
1 ธันวาคม 2553.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 30 เส้นทางล่องใต้ได้บุญ. สงขลา : จี.เอ็ม.ดี.ไซน์ แอนด์ ปริ้นซ์, ม.ป.ป.
- โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2546.
- จตุพร วิศิษฎ์โชติอังกูร และไพโรศาล พุทพันธ์. โครงการวิจัยสังเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550.
- จตุพล ชูจันทร์ ราตรี นันทสุคนธ์ และจิตราภา กุณทลบุตร. การบริการและการท่องเที่ยวไทย : Jurnal of Thai Hospitality & Tourism. นนทบุรี : พี.เอส.พรินท์, 2554.
- จริญญา เจริญสุดใส. หนังสืออ้างอิง. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี, 2544.
- จำนง ทองประเสริฐ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในลังกา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ดวงแก้ว, 2547.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประชากรกับการพัฒนา. 2554. <http://www.cps.chula.ac.th/html_th/pop_base/pop_dev/pop_dev_001.htm> 2554.
- เจริญ ภัสระ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการของรัฐ. กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2540.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- ฉอาน วุฒิกรมรักษา. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนใน

- โครงสร้างฐานในชุมชนบทศึกษาเฉพาะกรณีโครงการได้รับรางวัลดีเด่นตำบล คุยพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- เฉลียว บุรีภักดี. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. นนทบุรี : สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ : สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545.
- ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้หลักสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบมีส่วนร่วม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. คณะสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2551.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. แนวคิดและหลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2540.
- ชุกกลิ่น อุณวิจิตร และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2549.
- ชูเกียรติ นพเกตุ. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงราย : โปรแกรมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเชียงราย, 2542.
- เชนทร์ วิวัฒน์บวรวงศ์. การส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2543.
- ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2538.
- ณัฐพงษ์ ถือดำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2550.
- เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ. การประเมินผลกระทบทางสังคม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2550.
- ติน ปรัชญพทุทธิ. ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
- ต๋อย ชุมสาย และฉวีพັນ พรหมโยธี. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม แนวคิด และทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ : พาณิชพระนคร, 2548.
- _____. ระดับการบริหารจัดการที่ดี. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2539.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล. 2527.
- นันทิยา หุตานวัตรและณรงค์ หุตานวัตร. การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2546.

- นำชัย ทนุผล. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : แนวคิดและวิธีการ. เชียงใหม่ : สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2542.
- นำชัย ทนุผล และคณะ. “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่,” จูลสารการท่องเที่ยว. 21(1) : 44-45 ; มกราคม-มีนาคม, 2548.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “การศึกษาเพื่อฟื้นฟูศักยภาพของชุมชน,” ใน ทิศทางหมู่บ้านไทย. หน้า 25-38. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, 2531.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบพัฒนาชุมชน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์. 2527.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2548.
- บุปผา พิกุลแก้ว วชิราภรณ์ พัดเกิด วชรพงษ์ พนิตอำรง และปิย สุตีสุสดี. แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550.
- ประวิต เอราวรรณ์. การวิจัยปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : ยูแพคอินเตอร์, 2545.
- ปรัชญา เวสารัชช. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2531.
- พัฒน์ บุญญรัตน์พันธุ์. การสร้างพลังชุมชน โดรนขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : เลิฟและลิฟเพรส, 2549.
- พิทมน บุนยราศรัย และนภาพรรณ สังเวียนวงศ์. ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวของภาคประชาสังคมและ NGO. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2550.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.
- ภราเดช พยัมิเวเชียร. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของไทยทั้งอดีตปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553.
- ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2545.
- มณีวรรณ ผิวน้อม และปรารณา จันทร์พันธุ์. โครงการพัฒนาและผลกระทบของการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2546.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น และชนบท หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2535.
- มาฆะ ชิตตะสังคะ วิทยา วรณศิริ อัครวิน จุมปา ภาคภูมิ ต้นพิงค์ ญัฐธิดา จุมปา และดวงรัตน์ อินพรม. บทเรียนจากกระบวนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนจังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2549.
- ยงยุทธ บุราสิทธิ์. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2535.
- ยุทธ ไภยวรรณ. การสร้างเครื่องมือวิจัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, 2550.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บางกอกบล็อก, 2534.
- รสิการ อังกูร และคณะ. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2553.
- รักพงษ์ วงศาโรจน์ และคณะ. บทบาทขององค์กรภาครัฐหลักที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย . 2550.
- ราณี อลิชัยกุล . เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546
- รุ่งรัตน์ ทองสกุล และคณะ การจัดการการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ประเพณีและวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2549.
- วรรณา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. บ้านและชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคเหนือความเร่งด่วนของการพัฒนาสังคมชนบทไทย. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2552
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2535.
- วิรุณศิริ ไจมา และคณะ. ศักยภาพ บทบาท และความต้องการของภาคธุรกิจในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ในการวางแผนและจัดการ การท่องเที่ยวของจังหวัด. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย, 2550.
- วีระพล ทองมา. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อ.ฝาง. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2539.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์. 2545.
- ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช. ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ. 2553. <http://www.tourism.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=2610&Itemid> 12 กันยายน 2553.
- สถาบันพระปกเกล้า. การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย : การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส, 2545.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2544.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สมยศ นาวิการ. การพัฒนาองค์การและการจูงใจ. กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์, 2545.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. การฟื้นฟูพลังชุมชน ด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน : แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้, 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 -2544). วันจันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2550 ณ ห้องราชดำเนิน โรงแรมรอยัลปรีนเซส หลานหลวง กรุงเทพฯ. 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2513.
- สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. ประชากร 2552. 2553. <http://www.nakhonsithammarat.go.th/web_52/people.php> 12 กันยายน 2553.
- _____. ประวัติเมืองนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : ม.ป.พ., 2554.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2548.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ. 2553. <http://www.culture.nstru.ac.th/lifestyle/pa_tart_thai.html> 1 กันยายน 2553.
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรม. ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ. 2553. <http://www.culture.nstru.ac.th/lifestyle/pa_tart_thai.html> 1 กันยายน 2553.

- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2553. <http://www.tourism.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=2610&Itemid> 12 กันยายน 2553.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง, 2548.
- สำเนาวิ เสาวกุล และคณะ. บทบาทของผู้นำน้องค์กรการปกครองท้องถิ่นต่อยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550.
- สินธุ์ สโรบล. ชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: ข้อเสนอเพื่อการปรับตัวของชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยว. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2553.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. ABC: การวิจัยรูปแบบใหม่เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ สร้างสรรค์ปัญญา: ชุดบริหารการวิจัย ลำดับที่ 13. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2551.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. วิจัยงานที่สร้างความสุขร่วมกัน. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์. 2552.
- สุนันทา อำไพเจนเจริญ. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนต่อนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. ปัญหาพิเศษ รพ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2547.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2546.
- สุภางค์ จันทวานิช. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2545.
- เสถียรโกเศศ นาคเสถียร. ประเพณีพิธีกรรม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2515.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชนม.” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 27(4) : 18 – 23, 2541.
- เสรี วงศ์ไพจิตร และคณะ. โครงสร้างของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย. สถาบันปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547.
- อนงค์ พัฒนจักร. การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ : บทเรียนการวิจัยภาคสนาม. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). 2547.
- อรุณี เวียงแสง และคณะ. การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.

- Addmore, Ndekha and others. Community participation as an interactive learning process: experiences from a schistosomiasis control project in Zimbabwe. 2002.
- Aishath Shakeela Lisa Ruhanen and Noreen Breakey. Women's Participation in Tourism: A case of Maldives. The University of Queensland, Australia. 2010.
- Arturo Escobar. Whose Knowledge? Whose Nature? Biodiversity Conservation and S Burnell, Peter J. Economic Nationalism in the Third World. Colorado : Westview Press, 1986.
- Backman, S., Pertric j and Wright , B.A. (2001). Management Tools and Techniques. An Integrated Approach to Planning In: Weaver. The Encyclopedia of Ecotourism. Wallingford: CABI Publishing, pp. 445-457, 2001.
- Barnes J.A. Networks and Political Process. In Local-Level Politics. Marc Swartz (ed.), Chicago: 1968.
- Beerli, Asuncion and Josefa. D. Martin. "Factors Influencing Destination Image," Annals of Tourism Research. 31(3) : 657-681 ; July, 2004.
- Cohen, J.M. and N.T. Uphof. Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity. World Development. 1980. pp 219-222.
- Richard, Denman. Guidelines for community-based ecotourism development. WWF International. July 2001.
- Denzin, N. The Research Act. Chicago : Aldine, 1970.
- Dogan, G. and others. Perceived impacts of festivals and special events by organizers : an extension and validation Tourism Management 25 (2004) 171–181
- Donald, Getz. Event tourism : Definition, evolution, and research Tourism Management 29 (2008) 403–428
- Gartner, W. "Image Formation Process," in Communication and Channel Systems in Tourism Marketing. p. 215-340. New York : Haworth Press, 1996.
- Gail, D.L. "The Power of Cultural Tourism," in keynote presentation Wisconsin heritage tourism conference lac du flambeau Wisconsin. P. 17. September, 1999.
- Heather, J. and others. "Small-scale event sport tourism: fans as tourists," Tourism Management. 24 : 181-190, 2003.

- Kemmis, S. and R. McTaggart. The Action Research Planner. Victoria : Deakin University Press, 1988.
- Mckernan, J. Curriculum Action Research. London : Kogan Page, 1996.
- Michelle, Hollaway. Community participation: The key to managing Queensland's freshwater fishery. Queensland Fisheries Service Department of Primary Industries, Brisbane, Queensland Australia. 2008.
- Pradeep, Racherla Clark Hu . “A Social Network Perspective Of Tourism Research Collaborations,” Annals of Tourism Research. 37(4) : 1012–1034, 2010.
- Pretty, J. The many interpretations of participation. Focus, 16, pp.4-5.
- Noel Scott Rodolfo Baggio and Chris Cooper. Network Analysis and Tourism From Theory to Practice. 2008.
- Richard, Denman. Guidelines for community-based ecotourism development. WWF International. 2001.
- Saunders, M. Research Methods for Business Students. 4th ed. London : Prentice Hall, 2007.
- Strauss, A. and K. Corbin. Basic of Qualitative Research : Grounded Theory Procedures and Techniques. London : SAGE, 1990.
- Sumayao, B.R. “Thailand Convention & Exhibition Bureau,” TCEB Newsletter. 7 May-June 2009.
- Tosun, Cevat. “Expect nature of community participation in Tourism development,” Tourism Management. 27(3) : 493-504, 2006.
- United Nations. Popular Participation in Decision Making for Development. New York : United Nations Publication. 1981.
- UNWTO. “World Tourism Organization Barometer : International Tourist Arrivals by Country of Destination,” World Tourism Organization (UNWTO). 9(1) : 11-15 ; February, 2006.
- World Tourism Organization. Workshop on Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations Lombok, Indonesia, 21-24 March 2007
- Wright, Susan and Nici Nelson. Power and Participatory Development: Theory and Practice. London : Intermediate Technology Publications, 1995.
- Xie, Philip Feifan. Authenticating cultural tourism : Folk villages in Hainan. China : University of Waterloo Canada, 2001.

Yang Minkang. A study Of Music Tradition And Its Contemporaly Chang Of The TheraBuddhist Festival Ritual performantce Of Dai Ethnic Nationality In Yunnan Hong Kong : Chinese University Of Hong Kong (People Republic Of China), 2002.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

1. สุธรรม ชยันต์เกียรติ กรรมการผู้จัดการบริษัทซิลเวอร์เบเกอร์แอนด์ฟู้ด จำกัด
2. นางนันทวัน ศิริโภคพัฒน์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช
3. นางณัฐวรรณ วงศ์สุวรรณ เจ้าของบริษัท Khanom Fishing and Tour จำกัด
4. นายณัฐพล วงศ์สุวรรณ เจ้าของบริษัท Khanom Fishing and Tour จำกัด
5. นางวิภา คำฟู ผู้จัดการร้านค้าของที่ระลึก 12 นักซ์ตร
6. นางศิริมล แก้วแสงอ่อน ผู้จัดการโรงแรมเมืองลิเกอร์
7. นางสาวชโนวรรณ หนูมนา ผู้จัดการโรงแรม Twin Lotus
8. นางอารีย์ ขุนทน ประธานกลุ่มผ้าม้าย้อม อำเภอศรีวิชัย
9. พระเทพวินยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระบรมมหาธาตุวรวิหาร เจ้าคณะจังหวัด
10. พระครูพรหมเขตคนารักษ์ เจ้าอาวาสวัดสระเรียง เจ้าคณะอำเภอพระพรหม
11. พระครูอดิสังยธรรมศาสตร์ รองเจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ
12. พระพิศิษฎ์วินัยการ เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ เจ้าคณะอำเภอร่อนพิบูล-ชะอวด
13. ผศ.ฉัตรชัย สุกระกาญจน์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
14. อาจารย์ศุภดา เจริญจิตร โรงเรียนเทศบาลวัดมเหยงคณ์
15. นายพรชัย กังสนันธุ์ กรรมการผู้จัดการ Grand Park Hotel
16. นางกฤตชญา ตระบันพฤกษ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
17. นางวาสนา บุญญาพิทักษ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช
18. นายสุเทพ เกื้อสังข์ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช
19. นายอนุสรณ์ พงษ์เกษมพรกุล ผู้แทนเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช
20. นายโชติ โชติช่วง ผู้อำนวยการงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช
21. นายสังคม หอมเกตุ ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
22. นายยุทธนา ไกรเสน ตัวแทนชมรมมัคคุเทศก์ทะเลชายฝั่งนครศรีธรรมราช ตำบลท้องเนียน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
23. นายสำเร็จ คงเพชร บริษัทเมืองใต้นครท้าว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
24. จำสิบเอกนิเวศน์ รุ่งเรือง บริษัทธรรมราชท้าว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
25. นายอาสา ศาลิคุปต์ โรงแรมนครการ์เด็น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
26. นางรัตนา อินทรฤทธิ์ กลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมดอกไม้ ตำบลยางค่อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

28. นายธีระ มินทราศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
29. นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช
30. นายเกษม มีแสง วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....

สถานที่ทำงาน.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีกลุ่มต่าง ๆ ในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประวัตีความเป็นมาของประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีตมีความเป็นมาอย่างไร

.....

ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ผ่านมาอย่างไร

.....

ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ผ่านมาอย่างไร

.....

ท่านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ผ่านมาอย่างไร

.....

ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ผ่านมาอย่างไร

.....

ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในครั้งต่อไปหรือไม่ ไปอย่างไร

.....

ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในครั้งต่อไปหรือไม่ อย่างไร

.....

ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในครั้งต่อไปหรือไม่ อย่างไร

.....

ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในครั้งต่อไปหรือไม่ อย่างไร

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

แบบสอบถาม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา รูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนิสิตระดับปริญญาเอก คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางวิชาการ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากยิ่งขึ้น ไม่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด และข้อมูลที่ได้รับจะถือเป็นความลับ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ผู้ทำวิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้เป็นการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชแบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 บทบาทรวมกลุ่มของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ส่วนที่ 3 ความต้องการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ.....ปี
3. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....บาท
4. ระดับการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี
 อื่น ๆ ระบุ.....
5. ภาคี ภาครัฐ ภาคผู้ประกอบการท่องเที่ยว
 ภาคสถาบันการศึกษา ภาคศาสนาบุคคล
 ภาคประชาชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการมีส่วนร่วมตามความเป็นจริง

บทบาทการมีส่วนร่วม	ไม่เคย	เคย
ด้านการตัดสินใจ		
1. ท่านรับรู้ข้อมูล ข่าวสารการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจากเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วิทยุ และป้ายปิดประกาศ		
2. ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
3. ท่านเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อร่วมพิจารณารูปแบบของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
4. ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
5. คณะกรรมการการจัดงานเปิดโอกาสให้ท่านร่วมตัดสินใจในที่ประชุมเพื่อวางแผนการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
ด้านการดำเนินงาน		
1. ท่านรับรู้ข่าวสารการจัดกิจกรรมภายในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
2. ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบกิจกรรมการในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
3. ท่านเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อพิจารณากิจกรรมในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
4. ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
5. คณะกรรมการดำเนินการเปิดโอกาสให้ให้ท่านร่วมจัดกิจกรรมในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์		
1. ท่านรับรู้ข่าวสารงบประมาณการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
2. ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในที่ประชุมเพื่อรับทราบงบประมาณการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
3. ท่านเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อพิจารณางบประมาณการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
4. ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการในการรักษาผลประโยชน์จากจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		

บทบาทการมีส่วนร่วม	ไม่เคย	เคย
ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์		
5. คณะกรรมการการจัดงานเปิดโอกาสให้ท่านร่วมกำหนดงบประมาณการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
ด้านการติดตามและประเมินผล		
1. ท่านรับรู้ข่าวสารความก้าวหน้าของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
2. ท่านแสดงความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตามความก้าวหน้าการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
3. ท่านเป็นตัวแทนหน่วยงานเข้าประชุมเพื่อติดตามความก้าวหน้าการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
4. ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการติดตามความก้าวหน้าการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		
5. คณะกรรมการการจัดงานเปิดโอกาสให้ท่านร่วมประเมินผลการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ		

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการมีส่วนร่วมตามความเป็นจริง

ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการ	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม			
	น้อยที่สุด	น้อย	มาก	มากที่สุด
ด้านการวางแผน				
1. ท่านต้องการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
2. ท่านต้องการร่วมพิจารณาการจัดสถานที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
3. ท่านต้องการร่วมกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
4. ท่านต้องการร่วมพิจารณาการจัดกิจกรรมภายในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				

ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการ	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม			
	น้อยที่สุด	น้อย	มาก	มากที่สุด
ด้านการวางแผน				
5. ท่านต้องการร่วมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดงาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
6. ท่านต้องการร่วมพิจารณางบประมาณในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
ด้านการดำเนินงาน				
7. ท่านต้องการร่วมการศึกษา และการวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
8. ท่านต้องการร่วมเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้แก่บุคคลอื่นทราบ				
9. ท่านต้องการร่วมจัดเตรียมวัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์ในพิธีกวนข้าวมธุปายาส				
10. ท่านต้องการร่วมจัดเตรียมวัตถุดิบ วัสดุ อุปกรณ์ในการสาธิตการผลิตผ้าพระบฏ การสมโภชผ้าพระบฏ และชบวนพิธีแห่ผ้าพระบฏ				
11. ท่านต้องการร่วมในการออกแรงหรือสละแรงงาน				
12. ท่านต้องการร่วมฟื้นฟู หรือสร้างกิจกรรมใหม่ในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน				
ด้านติดตามและประเมินผล				
13. ท่านต้องการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
14. ท่านต้องการร่วมติดตามความก้าวหน้าของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ				
15. ท่านต้องการร่วมตรวจสอบผลการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ดำเนินการเสร็จแล้วว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้				
16. ท่านต้องการร่วมตรวจสอบค่าใช้จ่ายงบประมาณการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ				

ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการ	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม			
	น้อยที่สุด	น้อย	มาก	มากที่สุด
ด้านติดตามและประเมินผล				
17. ท่านต้องการร่วมประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการจัดงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้				
18. ท่านต้องการร่วมสรุปผลการประเมินผลการจัดงานแห่งชาติ				
ด้านการปรับปรุงแก้ไข				
19. ท่านต้องการร่วมในการคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงานประเพณีแห่งชาติ				
20. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงการสาธิตการผลิตผ้าพระบฏ การสมโภชผ้าพระบฏ และขบวนพิธีผ้าพระบฏขึ้นธาตุ.				
21. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงวัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์ในพิธีงานข้าวมธุปายาส				
22. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงการแสดงพระธรรมเทศนา สวดโอวาทพระปาติโมกข์ และการประกาศธรรมทางพุทธศาสนา				
23. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น และการแสดง แสง สี เสียง				
24. ท่านต้องการร่วมค้นหารูปแบบและวิธีการพัฒนาการจัดงานประเพณีแห่งชาติ				

ขอบพระคุณยิ่ง

ภาคผนวก ค
การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม

ตาราง 11 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่มีอายุต่างกัน

ด้าน	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	4.306	4	1.077	3.983	0.004*
	ภายในกลุ่ม	100.022	370	0.270		
	รวม	104.328	374			
ด้านการเงินงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.168	4	0.042	0.211	0.932
	ภายในกลุ่ม	73.362	370	0.198		
	รวม	73.530	374			
ด้านติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	10.673	4	2.668	7.613	0.000*
	ภายในกลุ่ม	129.683	370	0.350		
	รวม	140.356	374			
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	3.523	4	0.881	2.517	0.041*
	ภายในกลุ่ม	129.433	370	0.350		
	รวม	132.955	374			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.321	4	0.330	1.939	0.103
	ภายในกลุ่ม	63.045	370	0.170		
	รวม	64.366	374			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 12 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผน ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอายุต่างกัน

อายุ	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	มากกว่า 60 ปี
$\bar{X}$	2.60	2.24	2.33	2.41	2.09
21-30 ปี	-	.3665	2708	.1896	.5150
31-40 ปี			0957	-.1769	.1484
41-50 ปี				-.0811	.2441
51-60 ปี					.3253*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 13 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
แห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านติดตามและประเมินผล ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอายุต่างกัน

อายุ		21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	มากกว่า 60 ปี
	$\bar{X}$	2.75	2.40	2.31	2.36	1.86
21-30 ปี	2.75	-	.3528	.4413	.3876	.8856*
31-40 ปี	2.40		-	.0885	.0348	.5328*
41-50 ปี	2.31			-	-.0536	.4443*
51-60 ปี	2.36				-	.4979*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 14 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
แห่ผ้าขึ้นธาตุ ด้านการปรับปรุงแก้ไข ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอายุต่างกัน

อายุ		21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	มากกว่า 60 ปี
	$\bar{X}$	2.08	2.21	2.49	2.59	2.56
21-30 ปี	2.08	-	1316	.2754	.3327	-.0644
31-40 ปี	2.21		-	.1438	.2011	-.0672
41-50 ปี	2.49			-	.0573	-.2110*
51-60 ปี	2.59				-	-.2683*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 15 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ต่างกัน

ด้าน	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	9.768	4	2.442	9.555	0.000*
	ภายในกลุ่ม	94.560	370	0.256		
	รวม	104.328	374			
ด้านการเงินงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.266	4	0.317	1.621	0.168
	ภายในกลุ่ม	72.264	370	0.195		
	รวม	73.530	374			
ด้านติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	13.949	4	3.487	10.207	0.000*
	ภายในกลุ่ม	126.407	370	0.342		
	รวม	140.356	374			
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	1.557	4	0.389	1.096	0.358
	ภายในกลุ่ม	131.398	370	0.355		
	รวม	132.955	374			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	4.010	4	1.003	6.146	0.000*
	ภายในกลุ่ม	60.356	370	0.163		
	รวม	64.366	374			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 16 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ต่างกัน

รายได้	ไม่เกิน 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	20,001-30,000 บาท	30,001-40,000 บาท	40,000 บาทขึ้นไป
$\bar{X}$	2.38	2.41	2.56	2.59	2.66
ไม่เกิน 10,000 บาท	2.38	-0.293	-0.1847	-0.2086	-0.2799*
10,001-20,000 บาท	2.41		-0.1553	-0.1792	-0.2506*
20,001-30,000 บาท	2.56			-0.0239	-0.0952
30,001-40,000 บาท	2.59				-0.0713

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 17 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ต่างกัน

รายได้		ไม่เกิน	10,001-	20,001-	30,001-	40,000
		10,000	20,000	30,000	40,000	บาท
		บาท	บาท	บาท	บาท	ขึ้นไป
	$\bar{X}$	2.19	2.24	2.32	2.58	2.63
ไม่เกิน 10,000 บาท	2.19		-.0537	-.1311	.3852*	-.4395*
10,001-20,000 บาท	2.24		-	-.0744	.3315*	-.3858*
20,001-30,000 บาท	2.32				-.2541	-.3084
30,001-40,000 บาท	2.58				-	-.0542

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 18 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านติดตามและประเมินผลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ต่างกัน

รายได้		ไม่เกิน	10,001-	20,001-	30,001-	40,000
		10,000	20,000	30,000	40,000	บาท
		บาท	บาท	บาท	บาท	ขึ้นไป
	$\bar{X}$	2.08	2.21	2.49	2.59	2.56
ไม่เกิน 10,000 บาท	2.08		-.1386	.4112*	-.5154*	-.4849*
10,001-20,000 บาท	2.21		-	-.2725	-.3767*	-.3463*
20,001-30,000 บาท	2.49				-.41041	-.0737
30,001-40,000 บาท	2.59				-	.0304

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 19 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีรายได้ตามระดับการศึกษาต่างกัน

ด้าน	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	11.973	4	2.993	11.992	0.000*
	ภายในกลุ่ม	92.355	370	0.250		
	รวม	104.328	374			
ด้านการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	3.270	4	0.817	4.305	0.002*
	ภายในกลุ่ม	70.260	370	0.190		
	รวม	73.530	374			
ด้านติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	29.462	4	7.365	24.575	0.000*
	ภายในกลุ่ม	110.894	370	0.300		
	รวม	140.356	374			
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	7.000	4	1.750	5.141	0.000*
	ภายในกลุ่ม	125.955	370	0.340		
	รวม	132.955	374			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	7.864	4	1.966	12.875	0.000*
	ภายในกลุ่ม	56.502	370	0.153		
	รวม	64.366	374			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 20 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุโดยรวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	
	$\bar{X}$					
ประถมศึกษา	2.31	2.26	2.56	2.51	2.64	
มัธยมศึกษา	2.31		.0434	-.2571	-.2068*	-.3305*
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.26			-.3006	-.2502*	-.3739*
ปริญญาตรี	2.56				.0503	-.0733
ปริญญาโท	2.51					-.1237

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 21 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้อการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่ง้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา		ประถม ศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	ปริญญา โท
	$\bar{X}$	2.09	2.22	2.17	2.28	2.58
ประถมศึกษา	2.09	-	-.1378	-.0796	-.1937	-.4925*
มัธยมศึกษา	2.22		-	.0582	-.0559	-.3547*
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.17				-.1441	-.4129
ปริญญาตรี	2.28					-.2988*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 22 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้อการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่ง้าขึ้นธาตุ ด้านการดำเนินงานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา		ประถม ศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	ปริญญา โท
	$\bar{X}$	3.10	2.87	2.75	2.99	3.12
ประถมศึกษา	3.10	-	.2264	.3495	.1033	-.0221
มัธยมศึกษา	2.87		-	.1230	-.1231	-.2486*
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.75				-.2461	-.3716
ปริญญาตรี	2.99					-.1254

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 23 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านติดตามและประเมินผลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา		ประถม ศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
	$\bar{X}$	1.87	1.97	2.58	2.44	2.56
ประถมศึกษา	1.87	-	-.0976	-.7129	-.5665*	-.6879*
มัธยมศึกษา	1.97		-	-.6150	-.4689*	-.5903*
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.58			-	-.1461	.0247
ปริญญาตรี	2.44				-	-.1213

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 24 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านการปรับปรุงแก้ไขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา		ประถม ศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
	$\bar{X}$	2.16	1.98	2.75	2.33	2.28
ประถมศึกษา	2.16	-	.1827	-.5858	-.1704	-.1196
มัธยมศึกษา	1.98		-	-.7685	-.3531*	-.3023*
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.75			-	.4153	.4662
ปริญญาตรี	2.33				-	.0508

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 25 การเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน

ด้าน	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	14.456	4	3.614	14.879	0.000*
	ภายในกลุ่ม	89.872	370	0.243		
	รวม	104.328	374			
ด้านการเงินงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.516	4	0.379	1.947	0.102
	ภายในกลุ่ม	72.014	370	0.195		
	รวม	73.530	374			
ด้านติดตามและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	38.550	4	9.638	35.027	0.000*
	ภายในกลุ่ม	101.806	370	0.275		
	รวม	140.356	374			
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	ระหว่างกลุ่ม	17.702	4	4.426	14.207	0.000*
	ภายในกลุ่ม	115.253	370	0.311		
	รวม	132.955	374			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	9.825	4	2.456	16.664	0.000*
	ภายในกลุ่ม	54.541	370	0.147		
	รวม	64.366	374			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 26 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ โดยรวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน

ภาคี	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคการศึกษา	ภาคศาสนา	ภาคประชาชน	
$\bar{X}$	2.56	2.88	2.61	2.31	2.28	
ภาครัฐ	2.56	-	-.3197	-.0487	.2518*	.2731*
ภาคเอกชน	2.88			.2709	.5715*	.5928*
ภาคการศึกษา	2.61				.3006*	.3219*
ภาคศาสนา	2.31					.0212

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 27 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านการวางแผนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคต่างกัน

ภาคี		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาค การศึกษา	ภาค ศาสนา	ภาค ประชาชน
	$\bar{X}$	2.29	2.70	2.65	2.05	2.22
ภาครัฐ	2.29	-	-.4123	-.3625*	.2411	.0714
ภาคเอกชน	2.70		-	.0497	.6534*	.4837*
ภาคการศึกษา	2.65				.6037*	.4340*
ภาคศาสนา	2.05				-	-.1697

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 28 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านติดตามและประเมินผลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคต่างกัน

ภาคี		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาค การศึกษา	ภาค ศาสนา	ภาค ประชาชน
	$\bar{X}$	2.49	2.72	2.64	1.78	1.98
ภาครัฐ	2.49	-	-.2370	-.1580	.7061*	.5032*
ภาคเอกชน	2.72		-	.0790	.9431*	.7402*
ภาคการศึกษา	2.64				.8641*	.6612*
ภาคศาสนา	1.78				-	-.2029

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 29 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี
 แห่งผ้าขึ้นธาตุ ด้านการปรับปรุงแก้ไขของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สังกัดกลุ่มภาคีต่างกัน

ภาคี	$\bar{X}$	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาค การศึกษา	ภาค ศาสนา	ภาค ประชาชน
			2.39	2.91	2.10	2.33
ภาครัฐ	2.39	-	.5234*	.2843*	.0543	.3861*
ภาคเอกชน	2.91		-	.8078*	.5777*	.9096*
ภาคการศึกษา	2.10			-	-.2300	.1017
ภาคศาสนา	2.33				-	.3318*
ภาคประชาชน	2.00					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาคผนวก ง
การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

ตาราง 30 ค่าความสอดคล้อง ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการมีส่วนร่วม
ของพหุภาคีในการจัดงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อความ	ค่าความ สอดคล้อง	ค่าอำนาจ จำแนก
1. ท่านต้องการร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการ จัดงาน	1.00	0.84
2. ท่านต้องการร่วมกำหนดสถานที่เชื่อมโยงกิจกรรมภายในงาน	0.67	0.57
3. ท่านต้องการร่วมกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับในการจัดงาน	1.00	0.42
4. ท่านต้องการร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมภายในงาน	1.00	0.86
5. ท่านต้องการร่วมเชิญชวนและประชาสัมพันธ์การจัดงาน	1.00	0.57
6. ท่านต้องการร่วมพิจารณางบประมาณในการจัดงาน	1.00	0.76
7. ท่านต้องการร่วมการศึกษา และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุให้แก่บุคคลอื่นทราบ	1.00	0.79
8. ท่านเต็มใจที่จะร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกวนข้าว มธุปายาส พิธีแห่ผ้าพระบฏ และการแสดงวัฒนธรรม	1.00	0.68
9. ท่านต้องการร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกวน ข้าวมธุปายาส พิธีแห่ผ้าพระบฏ และการแสดงวัฒนธรรม	1.00	0.57
10. ท่านต้องการร่วมบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับพิธี กวนข้าวมธุปายาส พิธีแห่ผ้าพระบฏ และการแสดงวัฒนธรรม	1.00	0.67
11. ท่านต้องการร่วมออกแรงหรือสละแรงงานที่เกี่ยวข้องกับพิธี กวนข้าวมธุปายาส พิธีแห่ผ้าพระบฏ และการแสดงวัฒนธรรม	0.67	0.55
12. ท่านต้องการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อ สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน	1.00	0.75
13. ท่านต้องการร่วมสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน	1.00	0.73
14. ท่านต้องการร่วมติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานของ คณะกรรมการการจัดงาน	1.00	0.67
15. ท่านต้องการร่วมตรวจสอบการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เสร็จแล้ว ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้	1.00	0.87
16. ท่านต้องการร่วมตรวจสอบการใช้จ่ายของคณะกรรมการจัด งานว่าความคุ้มค่ากับงบประมาณหรือไม่	1.00	0.67
17. ท่านต้องการร่วมประเมินผลการดำเนินกิจกรรมภายในงาน	1.00	0.58

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าความ สอดคล้อง	ค่าอำนาจ จำแนก
18. ท่านต้องการร่วมสรุปผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดงาน	1.00	0.67
19. ท่านต้องการร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดงาน	1.00	0.66
20. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการสาธิตการผลิตผ้าพระบฏ การสมโภชผ้าพระบฏ และขบวนแห่ผ้าพระบฏขึ้นธาตุ	0.67	0.84
21. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขวัดถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์ในพิธีกวนข้าวรูปายาส	1.00	0.57
22. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขการแสดงพระธรรมเทศนา สวดโอวาทพระปาติโมกข์ และการประกาศธรรมทางพุทธศาสนา	1.00	0.57
23. ท่านต้องการร่วมปรับปรุงแก้ไขการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น และการแสดง แสง สี เสียง	0.67	0.82
24. ท่านต้องการร่วมพัฒนารูปแบบของการจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุ	1.00	0.79
ค่าความเชื่อมั่นรวม		0.97

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายพรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ
วันเกิด	วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2514
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 11 ถนนแจ้งสนิท ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 11 ถนนแจ้งสนิท ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ. 2545	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) (เกียรตินิยมอันดับ2) วิชาเอกการจัดการทั่วไป (การตลาด) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
พ.ศ. 2550	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ และการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2555	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว และการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

